

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

7. (117.) évfolyam, 1. szám

Megjelent: 2012. február

Felelős kiadó:
dr. Bendzsel Miklós

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Szerkesztőség:
Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
1054 Budapest, Garibaldi u. 2., Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1374, e-mail: iszjsz@hipo.gov.hu
www.sztnh.gov.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.

Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440.
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon.

Egyes szám ára: 2000 Ft
Egy évre: 12 000 Ft

SZTNH – Nyomda – 2012.001/1

Felelős vezető:
Varju Zsuzsa

HU ISSN
1587-5563

Szerkesztőbizottság:

dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
Hajdú Judit, Kürtös József, dr. Tószegi Zsuzsanna, Ujvári János*

7. (117.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

7. (117.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

2012. február

Dr. Kardos Andrea – Dr. Szilágyi Dorottya
Szellemi alkotások büntetőjogi védelme – II. rész

Kacsuk Zsófia
Az Európai Szabadalmi Egyezmény szerinti felszólalási eljárás és a magyar megsemmisítési eljárás összevetése

Keserű Barna Arnold
Összetéveszthető? A védjegyek összetéveszthetőségének pozitív jogi és pszichológiai háttere az USA-ban, az Európai Unióban és Magyarországon

Faludi Gábor – Grad-Gyenge Anikó
A nyilvánossághoz közvetítési (előadási) jog értelmezése az Európai Bíróság gyakorlatában

Dr. Vida Sándor
A közösségi védjegy bíróságok hatásköre – a WEBSHIPPING-ügy

Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila
Az SZTNH nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2011 második felében

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

TARTALOM

<i>Dr. Kardos Andrea – Dr. Szilágyi Dorottya</i>	Szellemi alkotások büntetőjogi védelme – II. rész 5
<i>Kacsuk Zsófia</i>	Az Európai Szabadalmi Egyezmény szerinti felszólalási eljárás és a magyar megsemmisítési eljárás összevetése 25
<i>Keserű Barna Arnold</i>	Összetéveszthető? A védjegyek összetéveszthetőségének pozitív jogi és pszichológiai háttere az USA-ban, az Európai Unióban és Magyarországon 55
<i>Faludi Gábor – Grad-Gyenge Anikó</i>	A nyilvánossághoz közvetítési (előadási) jog értelmezése az Európai Bíróság gyakorlatában 77
<i>Dr. Vida Sándor</i>	A közösségi védjegybírók hatásköre – a WEBSHIPPING-ügy 94
<i>Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila</i>	Az SZTNH nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2011 második felében 114
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről 154
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből 187	
Könyv- és folyóiratszemle 201	
Summaries 219	

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Dr Andrea Kardos – Dr Dorottya Szilágyi</i>	Criminal protection of intellectual properties – Part II	5
<i>Zsófia Kacsuk</i>	Comparison of the opposition procedure under the European Patent Convention and the Hungarian revocation procedure	25
<i>Barna Arnold Keserű</i>	Likelihood of confusion? Positive law and psychological background of the likelihood of confusion regarding trade marks in the USA, the EU and Hungary	55
<i>Gábor Faludi – Anikó Grad-Gyenge</i>	The right of communication to the public in the case law of the European Court of Justice	77
<i>Dr Sándor Vida</i>	Competence of CTM Courts: WEBSHIPPING	94
<i>Dr Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Main features of the international cooperation activities of the HIPO in the second half of 2011	114
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	154
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright		187
Review of books and periodicals		201
Summaries		219

SZELLEMI ALKOTÁSOK BÜNTETŐJOGI VÉDELME – II. RÉSZ

2. Büntetéskiszabás

Az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) kriminálstatistikai elemzése és gyakorlati tapasztalataink szerint is a szellemi tulajdon-jogokat sértő bűncselekmények elkövetőit a leggyakrabban pénzbüntetésre és felfüggesztett szabadságvesztés büntetésre ítélik, továbbá az intézkedések közül a próbára bocsátás fordul elő a legnagyobb számban. Megállapítható tehát, hogy ezen a területen is érvényesül az általános büntetéskiszabási gyakorlat.

A büntetés kiszabása során a bíróságnak számot kell adnia arról, hogy az elkövetéskor vagy az elbíráláskor hatályban lévő szabályokat alkalmazza-e, mert a Btk. 2. §-a alapelveként rögzíti, hogy a bűncselekményt az elkövetése idején hatályban levő törvény szerint kell elbírálni, azonban ha a cselekmény elbírálásakor hatályban levő új büntető törvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálendő el, akkor az új törvényt kell alkalmazni; egyébként az új büntető törvénynek nincs visszaható ereje.

Ennek értelmében a bűncselekmény elkövetése és elbírálása között bekövetkezett jogszabályváltozásokra figyelemmel mindig vizsgálandó, hogy melyiknek az alkalmazása teremt összességében kedvezőbb helyzetet az elkövetőre nézve. Általánosságban megállapítható, hogy a jogalkotó törekvései a szigorítás irányába hatnak a büntetéskiszabás terén (pl. közép-mértékű büntetéskiszabás), ugyanakkor előfordulhat, hogy a konkrét esetben összességében mégis az elbíráláskor hatályos törvény rendelkezései kedvezőbbek (pl. szabadságvesztés részbeni felfüggesztésének lehetősége).

2.1. A próbára bocsátás

A Btk. 72. § (1) bekezdése szerint a bíróság a vétség, valamint a háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntett miatt a büntetés kiszabását próbaidőre elhalaszthatja, ha alaposan feltehető, hogy a büntetés célja így is elérhető.

A próbára bocsátás intézkedéssel a bíróság megállapítja az elkövető felelősségét, de a büntetés kiszabását elhalasztja.²¹ A próbaidő tartama egy évtől három évig terjedhet.

A bírói gyakorlatban e feltételes elítélési forma alkalmazására az elkövető kedvező személyi körülményei és a társadalomra csekélyebb fokban veszélyes bűncselekmény elkövetése esetén kerül sor, de az enyhítő körülmények túlsúlya miatt a súlyosabb megítélésű ügyekben is lehetővé válhat a büntetés céljának elérése próbára bocsátás alkalmazásával.

²¹ Lefelsőbb Bíróság 55. számú büntető kollégiumi vélemény.

Megállapítható, hogy a korábbiakban tárgyalt valamennyi, szellemi tulajdont sértő bűncselekmény alapeseténél, sőt, a minősített esetek egy részénél is a jogalkalmazónak lehetősége van próbára bocsátás alkalmazására, amennyiben nem áll fenn az elkövetővel szemben valamely, a Btk. 72. § (4) bekezdése szerinti kizáró ok.

2.2. A pénzbüntetés

A Btk. 38. § (3) bekezdése szerint ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, akkor szabadságvesztés helyett közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható.

A Btk. 51. § (1) bekezdése szerint a pénzbüntetést úgy kell kiszabni, hogy – figyelemmel a cselekménnyel elért vagy elérni kívánt anyagi előnyre is – meg kell állapítani a pénzbüntetés napi tételeinek számát és – az elkövető vagyoni, jövedelmi, személyi viszonyaihoz és életviteléhez mérten – az egynapi tételnek megfelelő összeget.

Akit határozott tartamú szabadságvesztésre ítélnék, és megfelelő keresete (jövedelme) vagy vagyona van, ha a bűncselekményt haszonszerzés céljából követte el, pénzbüntetésre is kell ítélni.

A pénzbüntetés a szabadságvesztésnél lényegesen enyhébb szankció, amely nem szabadságelvonással, hanem anyagi hátrány okozásával kívánja elérni a büntető törvénykönyvben megfogalmazott büntetési célokat.

A bíróságnak a pénzbüntetés kiszabásánál a napi tételek számát a bűncselekmény tárgyi súlyához igazítva kell megállapítania, az elért vagy elérni kívánt anyagi előnyre és a büntetékiszabás általános elveire is figyelemmel.

Az egynapi tétel összegének meghatározásánál az elkövető személyi, vagyoni és jövedelmi viszonyainak vizsgálatán túl a gyakorlatban egyre inkább jelentőssé válik az életvitel alapján megállapítható tényleges anyagi helyzet.

A joggyakorlat már a Btk. ilyen irányú módosítását megelőzően is kialakította a valós anyagi helyzet vizsgálatának alapjait, amikor megállapította, hogy a pénzbüntetés egynapi összegének meghatározásánál az igazolt kereseten túl a terhelt tényleges vagyoni és személyi körülményeiből kell következtetést levonni.²²

A pénzbüntetés kiszabásának nem feltétele a megfelelő jövedelemmel és vagyonnal rendelkezés, sőt kifejezetten hátrányosabb helyzetbe hozná az ilyen előfeltétel a szerényebb körülmények között élő elkövetőket. Ugyanakkor mindenképpen kerülendő az OKRI empirikus vizsgálata²³ által feltárt olyan büntetékiszabási gyakorlat, amely a jövedelemmel

²² BH 1983.99.

²³ Dr. Kármán Gabriella, dr. Mészáros Ádám, dr. Nagy László Tibor, dr. Szabó Imre: A szellemi tulajdonjogokat sértő bűncselekmények vizsgálata. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2010, kézirat.

egyáltalán nem rendelkező vagy olyan terheltnél látja megfelelőnek a pénzbüntetést, akinek vagyoni viszonyairól nem rendelkezik adattal.

A Btk. jelenleg hatályos büntetési rendszerében²⁴ a pénzmellékbüntetés megszűnt, azonban szabályai a pénzbüntetésbe integrálódtak.

A pénzbüntetés már önállóan és – a kiutasításon kívül – más büntetés mellett is kiszabható. Ha az elkövető cselekményét haszonszerzésből követte el, és határozott időtartamú szabadságvesztésre ítéli a bíróság, akkor pénzbüntetést is ki kell szabni.

A pénzbüntetés egy napi tételének összegét a jogalkotó – indokolása szerint a megváltozott társadalmi és piacgazdasági viszonyokra, valamint a jogrendszeren belüli arányosságra figyelemmel – jelentősen megemelte, míg a napi tételek számát (minimum harminc, maximum ötszáznegyven) változatlanul hagyta. Ezzel kívánta biztosítani, hogy a pénzbüntetés valódi alternatívája legyen a szabadságvesztés büntetésnek, illetve amellel kiszabva valós súlyú anyagi joghátrányt is jelentsen a haszonszerzési céllal bűncselekményt elkövetőknek. A korábbi száz forint helyett az egy napi tétel legkisebb összege kétezer-ötszáz forint, míg a legnagyobb összeg húszezer forintból kétszázezer forintra emelkedett.

A pénzbüntetés gyakorlatában ez a módosítás szükségszerűen jelentős változásokat hoz majd, hisz az eddigi tendencia a szellemi tulajdont sértő bűncselekményeknél az volt, hogy a kiszabott legnagyobb összegű napi tétel a jelenlegi törvényi minimumot sem érte el.

Dogmatikailag nem a büntetéskiszabáshoz tartozik, azonban a vádlottra nézve jelentős – sokszor a ténylegesen kiszabott pénzbüntetést is meghaladó – hátrányt okoz a *bűnügyi költség* megfizetése. Mivel a vizsgált bűncselekmények ún. „szakértős ügyek”, a bűnügyi költség jelentős részét a szakértők díja teszi ki.

Felmerül a kérdés, van-e mód arra, hogy a terhelt a bűnügyi költség viselése alól részben vagy egészben mentesüljön?

- Fontos jelezni, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: Be.) 74. § (3) bekezdése alapján a személyes költségmentesség csak a kirendelt védő díjára vonatkozik, az egyéb költségek viselése alól nem mentesít, így a szakértői díjra nem vonatkozik!
- A Be. 338. § (2) bekezdése szerint a vádlottat nem lehet kötelezni annak a bűnügyi költségnek a viselésére, amely – nem az ő mulasztása folytán – szükségtelenül merült fel. Amennyiben például a nyomozás kezdeti szakában a cselekményt tévesen minősítik, és erre tekintettel rendelnek ki szakértőt, majd később az átminősítés folytán újabb szakértő igénybevétele válik szükségessé, a fenti szakasz alkalmazható lehet az első szakvélemény díjával kapcsolatban.

²⁴ 2009. évi LXXX. törvény a Büntető Törvénykönyv módosításáról. Hatálybalépés: 2010. május 1. napja.

- A Be. 338. § (4) bekezdése alapján a bíróság a bűncselekmény súlyához képest aránytalanul nagy büntető költség egy részének megfizetése alól a vádlottat mentesítheti. Fontos kiemelni, hogy a bíróság ekkor nem a személyi körülményeket (a vádlott anyagi helyzetét, az eltartottak számát) veszi figyelembe, hanem a bűncselekmény súlyát. Méltányossági alapon e szakasz nem használható.
- A kegyelmi eljárások körében a Be. 599. § (1) bekezdése kimondja, hogy az államot illető büntető költség megfizetését az igazságügyért felelős miniszter különös méltánylást érdemlő okból egészben vagy részben elengedheti.

2.3. A szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése

A Btk. 89. § (1) bekezdése alapján a két évet meg nem haladó szabadságvesztés végrehajtása próbaidőre felfüggeszthető, ha – különösen az elkövető személyi körülményeire figyelemmel – alaposan feltehető, hogy a büntetés célja annak végrehajtása nélkül is elérhető.

A szabadságvesztés felfüggesztése nem önálló büntetési nem, hanem a feltételes elítélés másik formája, amelynek alkalmazására a büntetéskiszabási elvek vizsgálata után van lehetőség. Ennek lényege az, hogy a bíróság ítéletében megállapítja a terhelt bűnösségét, és büntetést is kiszab, de annak végrehajtását felfüggeszti, előtérbe helyezve ezáltal az egyéni megelőzés szempontját, az elkövető személyiségét.²⁵

A büntetési rendszer átalakítása érintette e jogintézmény szabályait is, mely korábban a büntetés végrehajtásának felfüggesztése címet viselte, jelezve, hogy ezt megelőzően a pénz-büntetés végrehajtásának felfüggesztésére is volt módja a bíróságnak.

Jelenleg főszabály szerint a Btk. a két évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztés felfüggesztésére ad lehetőséget akkor, ha az elkövető személyi körülményei kedvezőek.

A Legfelsőbb Bíróság 55. számú büntető kollégiumi véleményében kifejtettek szerint akkor jár el helyesen a bíróság, ha a büntetés mértékét a végrehajtás felfüggesztése lehetőségének a figyelmen kívül hagyásával állapítja meg, és kerüli azt a gyakorlatot, amely ellensúlyozni igyekszik a végrehajtás felfüggesztését hosszabb tartamú szabadságvesztés kiszabásával.

A gyakorlatban megfelelő visszatartó erővel rendelkezik a felfüggesztett szabadságvesztés a kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények esetén, ha az alanyi oldalon kedvező személyi tulajdonságokat, jelentős súlyú enyhítő körülményeket tár fel a bíróság. Nem kizárt a végrehajtás felfüggesztése a visszaeső, sőt a többszörös és különös visszaeső terheltknél sem, de ilyenkor a pártfogó felügyelet elrendelése kötelező.

A Btk. 89. § (2) bekezdése szerint a próbaidő tartama egységesen egy évtől öt évig terjedhet, de a kiszabott szabadságvesztésnél rövidebb nem lehet.

²⁵ Dr. Belovics Ervin, dr. Békés Imre, dr. Busch Béla, dr. Molnár Gábor, dr. Sinku Pál, dr. Tóth Mihály (szerk: dr. Békés Imre): Büntetőjog, Általános Rész, 2. kiadás. HVG-ORAC, 2003, p. 356.

Az átalakított büntetési rendszer része lett új jogintézményként a részben felfüggesztett szabadságvesztés, mellyel a jogalkotó a letöltendő büntetések számát kívánta csökkenteni, valamint az egyéniesítést szolgálni.

A Btk. 90. § (1) bekezdése szerint a két évet meghaladó, de öt évnél nem hosszabb tartamú szabadságvesztés kiszabása esetén a szabadságvesztés fele részének végrehajtása próbaidőre felfüggeszthető, ha – különösen az elkövető személyi körülményeire figyelemmel – alaposan feltehető, hogy a büntetés célja annak végrehajtása nélkül is elérhető.

A szabadságvesztés részbeni felfüggesztése esetén tulajdonképpen a büntetés fele részét kell az elítéltnak ténylegesen letöltenie, másik felét nem (amennyiben annak elrendelésére később sem kerül sor). Ebből következően a részbeni felfüggesztésre a bíróság a súlyosabb bűncselekmény elkövetése esetén is lehetőséget láthat.

Noha ez a megoldás a feltételes szabadságra bocsátással rokonságot mutat, a különbség az, hogy itt a bíróságnak az elkövetést megelőző személyi körülményeket szükséges vizsgálnia, nem pedig a büntetés végrehajtása során tanúsított magatartást.

2.4. A jogi személy büntetőjogi felelőssége, a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések

A szellemi alkotások büntetőjogi védelme körében mindenképp szólni kell a jogi személy felelősségéről, hisz a hamis termékek forgalmazása sok esetben nemcsak természetes személyekhez, hanem gazdasági társaságokhoz is kötődik.

A hatályos büntetőjogi szabályozás értelmében a „societas delinquere non potest” elvnek megfelelően a bűncselekmény alanya továbbra is csak természetes személy lehet.

A szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés érdekében több nemzetközi egyezmény, valamint az Európai Unió több jogszabálya is megfogalmazta már a jogi személy büntetőjogi felelősségre vonhatósága iránti igényt. Ennek megfelelően hazánkban a jogalkotó a 2001. évi CIV. törvénnyel (továbbiakban: Jszb.) kodifikálta a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések rendszerét.

A törvény indokolása szerint a magyar jog elveivel olyan megoldás van összhangban, amely a jogi személlyel szemben alkalmazandó szankciót sajátos büntetőjogi intézkedésként szabályozza egy külön jogszabályban.

A törvény kiindulópontja szerint – mivel a jelenlegi büntetőjogi rendszer az egyéni felelősség elvén alapul – a jogi személynek továbbra sincs önálló büntető anyagi jogi jogalanyisága, nem lehet a bűncselekmény tettese, erre tekintettel a felelőssége is származékos, természetes személyekhez kapcsolódó.

A törvény a jogi személy fogalmának meghatározásánál elszakad annak általános polgári jogi értelmétől, amikor kimondja, hogy a polgári jogi jogalanyisággal rendelkező és elkülönült vagyonnal bíró társaságok is a törvény hatálya alá tartoznak, sőt az előtársaságokat is e

fogalom alá vonja. Ugyanakkor a jogszabály értelmében az állami és közhatalmat gyakorló intézményekkel szemben az intézkedések nem alkalmazhatóak.

A jogi személlyel szemben a büntetőjogi intézkedések az alábbi feltételek együttes teljesülése esetén alkalmazhatók:

- a) szándékos bűncselekmény elkövetése,
- b) amely a jogi személy javára vagyoni előny szerzését célozta vagy eredményezte, és
- c) a bűncselekményt a jogi személy tevékenységi körében
 - vezető tisztségviselője vagy képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetőleg tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja, illetve ezek megbízottja követte el,
 - tagja vagy alkalmazottja követte el, és azt a vezető tisztségviselő, a cégvezető, illetve a felügyelőbizottság irányítási vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítése megakadályozhatta volna.

Büntetőjogi intézkedések alkalmazhatók továbbá abban az esetben is, ha az elkövetés a jogi személy javára előny szerzését eredményezte, és a jogi személy vezető tisztségviselője vagy képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetőleg tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja a bűncselekmény elkövetéséről tudott.

A jogi személlyel szemben a fenti feltételek teljesülése esetén

- pénzbírság (minimum ötszázezer forint, maximum az elért, illetve elérni kívánt vagyoni előny értékének háromszorosa) kiszabására,
- a jogi személy tevékenységének korlátozására (egy évtől három évig terjedően, valamennyi vagy egyes tevékenységeket érintően),
- legsúlyosabb szankcióként nagy tárgyi súlyú bűncselekmény esetén pedig a jogi személy megszüntetésére is lehetőség van.

E jogintézmény, bár több mint tíz éve kodifikálta a jogalkotó, mindeddig talán az egyéni felelősség évezredes hagyománya miatt nem honosodott meg a jogalkalmazásban. A Jszb. 12. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy amennyiben a nyomozás során adat merül fel arra, hogy a büntetőeljárás során jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának lehet helye, a nyomozó hatóság erről haladéktalanul tájékoztatja az ügyészt, majd az ügyész rendelkezik arról, hogy a nyomozás kiterjedjen-e az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény és a jogi személy kapcsolatának felderítésére, továbbá biztosítási intézkedés és zár alá vétel elrendelésére is lehetőség van.

Az anonimizált bírósági határozatok adatbázisában két olyan jogeset lelhető fel, amelyben a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedés lehetősége felmerült, ebből az egyik esetben alkalmazott a bíróság a törvényi minimum szerinti ötszázezer forintos pénzbírságot.²⁶

²⁶ <http://www.birosag.hu/engine.aspx?page=anonim>; a határozatok azonosítója: 16/1-H-BJ-2008-7. és 3/1-H-BJ-2008-4.

Úgy véljük, hogy a jelenleginél jóval szélesebb körben szükséges lenne már a nyomozás során feltárni a kapcsolatot a gyanúsítottak és a hozzájuk kapcsolódó jogi személyek között annak érdekében, hogy egyáltalán vizsgálható legyen a jogi személyekkel szembeni szankció alkalmazásának lehetősége.

3. Eljárási kérdések

Ebben a fejezetben olyan eljárásjogi kérdésekkel kívánunk foglalkozni, amelyek gyakorlati tapasztalataink alapján kiemelt figyelmet érdemelnek. A szakvélemény, a sértetti jogok, a közvetítői eljárás és a hamis áruk sorsának főbb kérdéseivel foglalkozunk.

3.1. Szakértő

A Be. 99. § (1) bekezdése alapján ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni.

A vizsgált bűncselekmények jellemzően „szakértős ügyek”. Az OKRI által készített felmérés szerint 200 ügyből 180 esetben rendeltek ki szakértőt, sőt, a jogerős bírósági határozatok szinte egységesen a szakértői véleményre és a terhelt vallomására alapozták döntéseiket.

A szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése nagyrészt digitális környezetben valósul meg, így az informatikus szakértő kirendelése „törvényszerű” ezekben az esetekben, ahogyan áru hamis megjelölése és iparjogvédelmi jogok megsértése esetén is jellemző, hogy igazságügyi vagyonszakértőt, illetve iparjogvédelmi szakértőt rendelnek ki az eljáró hatóságok.

Vajon valóban feltétlenül szükséges minden ügyben a szakértő részvétele?

Véleményünk szerint a szakértők meghatározó szerepe ezekben az ügyekben aggályos. Egyrészt sok esetben azt lehet tapasztalni, hogy a szakértő jogkérdésekben is állást foglal, más esetekben pedig olyan kérdés megválaszolására kéri fel, amely nem minősül feltétlenül szakkérdésnek.

3.1.1. A szakkérdési jelleg hiánya

Elsősorban a digitális úton elkövetett szerzői jogi jogsértések megítélésével kapcsolatban láthatjuk, hogy olyan kérdéseket is a szakértői kompetenciába utalnak, melyek nem feltétlenül szakkérdések. Így az IP-cím meghatározása nem igényel különösebb szakértelmet, mégis szakértői vizsgálat tárgyát képezi.

Iparjogvédelmi jogok megsértésével kapcsolatban talákoztunk olyan kérdéssel, hogy állapítsa meg a szakértő, hogy az adott lajstromszámú közösségi formatervezésiminta-oltalom fennáll-e és kiterjed-e Magyarország területére. Ez a kérdés szakértő igénybevétele nélkül a 6/2002/EK tanácsi rendeletből és a lajstromkivonatból aggálytalanul megállapítható lenne.

Nem szerencsés tehát olyan kérdéseket is szakértői kompetenciába utalni, amelyek nem igényelnek különös szakértelmet.

3.1.2. Jogkérdésben való állásfoglalás

Ennél is aggályosabb az, amikor a szakértő jogkérdésben is állást foglal. Ilyenkor felmerülhet az egész szakvélemény kirekesztésének a lehetősége is.

Szakértőhöz intézett tipikus jogkérdéssel áru hamis megjelölésének büntette körében találkoztunk, melyben a kirendelő hatóság felkérte a szakértőt, állapítsa meg, hogy a két formai kialakítás összetéveszthető-e. Az összetéveszthetőség megítélése – ahogy már fent is jeleztük – nem szakkérdés: a jogalkalmazónak kell megítélnie, hogy az átlagos fogyasztó szemével nézve a megjelölések összetéveszthetőségének a veszélye fennáll-e.

Kérdés, hogy az effajta túlterjeszkedésnek mi a jogkövetkezménye?

Egységesnek mondható a joggyakorlat a tekintetben, hogy jogkérdésben a szakértő nem foglalhat állást. A bírói gyakorlat azonban megosztott a jogkövetkezmények tekintetében. „Az egyik álláspont szerint a jogkérdésben is állást foglaló szakvélemény nem felel meg a Be.-ben előírt feltételeknek, ezért szakvéleményként nem vehető figyelembe, és mivel legtöbbször a büntetőeljárás fő kérdéseiben formál véleményt, elfogultság miatt ténymegállapításra szorítókozó okirati bizonyítékként sem alkalmazható, azaz ki kell zárni a bizonyítékok közül. A másik álláspont szerint a szakvélemény jogkérdésekre vonatkozó részét figyelmen kívül kell hagyni, egyebekben bizonyítékként felhasználható.”²⁷

Véleményünk szerint a helyes gyakorlat az lenne, ha a túlterjeszkedésre tekintettel nem zárnánk ki a szakértői vélemény egészét a bizonyítékok köréből. Mindenekelőtt felhívjuk a figyelmet arra, hogy sok esetben maga a kirendelő hatóság tesz fel olyan kérdést, melynek megválaszolása során a szakértő jogkérdésben is kénytelen állást foglalni. Igaz, hogy a szakértő köteles lenne felhívni a hatóság figyelmét arra, hogy a feltett kérdés megválaszolására nem terjed ki a kompetenciája [Be. 104. § (2) a) pontja], mégis úgy véljük, hogy a jogkérdés megválaszolása önmagában nem teszi a szakvélemény egészét elfogulttá.

Ezt az értelmezést támasztja alá egy – a tárgyalta bűncselekményekhez nem kapcsolódó – jogeset, melyben a Szegedi Ítéltábla a következőket mondta ki:

*„Osztotta a fellebbviteli főügyészség ezen szakvélemény 5. oldal 4., 5. és 6. bekezdésében írt részeinek a bizonyítékok köréből történő kirekesztésére vonatkozó indítványát, mivel jól érzékelhetően ezeken a helyeken a szakértő, túllépve feladatkörén, az általa észlelteket mint bizonyítékokat értékeli, ami a bíróság feladata.”*²⁸ A szakvélemény egyéb megállapításait azonban szakvéleményként vette figyelembe.

²⁷ Dr. Szathmáry Zoltán: A szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése nyomozásának jogalkalmazási anomáliái. Magyar Jog, 2010. 3. sz., p. 154.

²⁸ Bf.I.365/2005/14.

Tapasztalatunk szerint azonban a legnagyobb veszélyt az jelenti, hogy a szakértői túlterjeszkedés az eljáró hatóságoknak fel sem tűnik. Így például egy iparjogvédelmi jogok megsértésének vétsége miatt folyó eljárásban a nyomozás során kirendelt szakértő egyértelműen állást foglalt abban, hogy a lefoglalt termékek „hamisak”, mivel azok a formatervezésimintatoltalom oltalmi körébe esnek (eddig a szakértői kompetencia fennáll), és mert ő a nyomozati iratokban nem talált adatot arra vonatkozóan, hogy a terheltek a termékek gyártására, forgalmazására engedélyt kaptak volna a jogosulttól (túlterjeszkedés). A szakértői vélemény tehát egyértelműen állást foglalt a bűnösség kérdésében, ám ezen megállapítások kirekesztése fel sem merült az eljárás során. Szükségtelen is mondani, hogy a szakvélemény túlterjeszkedő megállapításai a Be.-vel és az Alkotmánnyal is ellentétbe kerülnek, hiszen bűncselekmény elkövetése miatt bárkinek a felelősségét megállapítani, és emiatt vele szemben büntetést kiszabni egyedül a bíróság jogosult.

Nem pusztán a bűnösség körében aggályos a szakértői vélemények dominanciája. Előfordulhat ugyanis, hogy a lefoglalt termékekről megállapítják, hogy azok jogsértőek, azonban a bűncselekmény elkövetése a tényállási elemek egyéb hiányosságai miatt nem állapítható meg. Így például a szerzői jogi jogsértés megvalósul, azonban a haszonszerzési célzat vagy a vagyoni hátrány okozása nem merül fel, vagy nem bizonyítható, így bűncselekmény nem valósul meg. Ez a hiányosság szerencsés esetben már a vádemelést megelőzően kiderül, így az ügyészség a nyomozást vádemelés nélkül megszünteti. A lefoglalt termékek sorsáról azonban ilyenkor is rendelkeznie kell. A későbbiekben látni fogjuk, hogy a termékeket ekkor meg kell semmisíteni. Ez a gyakorlatban azt eredményezi, hogy egy – sok esetben túlterjeszkedő – szakvélemény alapján semmisítik meg a termékeket. Ez nyilván kedvez a jogosultnak (sértettnek), hiszen adott esetben egy polgári perben több fórumrendszeren keresztül, bíróságok előtt kellett volna igazolnia, hogy a termékek sértik szerzői vagy iparjogvédelmi jogait. Így azonban egy szakértői vélemény birtokában megsemmisítik a termékeket, ami az egyik legfontosabb célja a polgári peres eljárásnak is.

3.1.3. Speciális szakértő(i) testületek

Szakértő tehát jogkérdésben nem foglalhat állást. Azonban nem várható el minden egyes eljáró szervtől (így a nyomozást végző vámtisztól, a nyomozást felügyelő ügyésztől vagy például tárgyalás mellőzésével történő bírósági eljárás során a bírósági titkártól), hogy szerzői jogi vagy iparjogvédelmi szakjogász legyen.²⁹

²⁹ Persze felvetődik a kérdés, hogy akkor hogyan várható el az elkövetőtől, hogy rendelkezzen ezekkel az ismeretekkel, amikor sokszor az eljáró hatóságok gyakorlata sem egységes ezen a jogterületen. Ennek az ellentmondásnak a feloldása azonban a jelen tanulmánynak nem célja. Ugyanezen aggályok felhozhatók valamennyi kerettényállásos deliktummal kapcsolatban, pl. a 177/A. § szerinti visszaélés személyes adattal bűncselekmény is gyakorlatilag pönalizálja az adatvédelmi törvényt, melynek értelmezése a gyakorló jogászok számára is sok esetben kihívást jelent.

Ezért tartjuk fontosnak az oktatást, így üdvözöljük a Magyar Bíróképző Akadémia által szervezett „Szerzői jog és jogsértések a XXI. században, információs társadalom, informatikai és jogi kihívások az igazságszolgáltatásban” c. fakultatív képzést, és a nyomozóhatóságok továbbképzéseit is. Külön megemlítendő a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Szellemi Tulajdon-jog-védelmi Osztályának működése, hiszen ezen szerv feladatai közé tartozik az oktatások szervezése, az SZTNH-val és a jogtulajdonosokkal való kapcsolattartás. Ezen képzések – és az ügyeknek a szakképzett kollégákra történő kiszignálása – megoldást jelenthetnek a rutin-ügyek szakszerű intézésére, azonban számolni kell azzal, hogy a bonyolultabb, összetettebb jogkérdések megválaszolása további segítséget igényelhet.

Speciális feladatot lát el a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala mellett működő két testület: a Szerzői Jogi Szakértői Testület és az Iparjogvédelmi Szakértői Testület.

A Szerzői Jogi Szakértői Testület szerzői jogi, míg az Iparjogvédelmi Szakértői Testület iparjogvédelmi jogvitás ügyekben felmerülő szakkérdésekben jár el a bíróságok és más hatóságok megkeresésére. A testületek szakvéleményeire jellemző, hogy a vizsgált ügy szakkérdéseire és jogkérdéseire egyaránt kiterjedhetnek.

Tehát az eljáró hatóságok jogkérdésekben megkereshetik a szakértői testületeket, azonban a konkrét műszaki és egyéb szakkérdések tekintetében igazságügyi szakértőt kell kirendelniük.

Összefoglalva tehát úgy véljük, hogy a jogterület specialitásából eredő anomáliákat a következők szerint lehetne orvosolni:

- oktatások, továbbképzések szervezése;
- az ügyeknek a speciális szaktudással rendelkező kollégákra történő kiszignálása;
- a szakkérdések és a jogkérdések közötti határok egyértelmű kimondása, akár az igazságügyi szakértői kamarák bevonásával. A kamarák módszertani levelekben foglalkozhatnának a kérdéssel, így az eljáró szakértők is jelezhetnék a kirendelő hatóságok felé, hogy a kérdés megválaszolása nem szakkérdés;
- a speciális szakértői testületek megkeresése akkor, ha bonyolult jogkérdés merül fel.

3.2. A sértett jogai

A jogosultak szerepe a büntetőeljárásban marginális. Sajnos rendszeresen tapasztaljuk – elsősorban a nyomozás során – hogy a sértett alapvető jogai is csorbat szenvednek. Negatív tapasztalataink miatt fontosnak tartjuk bemutatni, hogy a Be. alapján milyen jogok illetik meg a sértetteket. Az iratmegismerési, indítványtételi jogokon kívül a polgári jogi igény intézményével foglalkozunk e fejezetben.

3.2.1. Általános sértetti jogok

A Be. a sértett jogait egyrészt az V. Fejezetben, a büntetőeljárásban részt vevő személyek között általános jelleggel, másrészt az egyes speciális rendelkezéseknél elszórtan határozza meg.

Az általános szabályok (Be. 51. §) szerint a sértettet megilleti az a jog, hogy az eljárási cselekményeknél jelen lehessen, az őt érintő iratokba betekintszen, indítványokat, észrevételeket tegyen, jogairól, kötelezettségeiről felvilágosítást kapjon és meghatározott esetekben jogorvoslattal éljen.

Az eljárási cselekményeknél a sértett – ha a törvény másként nem rendelkezik – jelen lehet. A Be. 185. §-a határozza meg, hogy a sértett mely nyomozási cselekményeknél lehet jelen. Ezek: a szakértő meghallgatása, a szemle, a bizonyítási kísérlet és a felismerésre bemutatás. Ebből adódóan a házkutatás során – amely nem bizonyítási eljárás, hanem kényszerintézkedés – nem lehet jelen a sértett. Vannak azonban olyan termékek, amelyekről gyakran csak a sértettek tudják megállapítani, hogy jogsértők-e. Egy farmer szabása, varrása, gombjainak elhelyezése gyakran olyan különleges üzenetet hordoz, amelyet csak a sértett ismer, és amelynek alapján be tudja azonosítani, hogy a termék eredeti-e vagy jogsértő. Célszerű lenne, ha a sértett a házkutatáson is jelen lehetne, így az eljárást a jogsértő termékek azonosításával segíthetné.

Indítványokat, észrevételeket a sértett az eljárás bármely szakában tehet. Az indítványokat a nyomozó hatóság megvizsgálja, és azokról érdemben határoz. Gyakori sértetti indítvány a szakértő vagy más szakértő kirendelésére vonatkozó indítvány. Amennyiben ezen indítványát a nyomozó hatóság elutasítja, a határozattal szemben a Be. 195. § (1) bekezdése szerint nyolc napon belül panasszal lehet élni. Az ügyész határozata elleni panaszt a felettes ügyész, a nyomozó hatóság határozata elleni panaszt az ügyész bírálja el. Főszabály szerint a panasz elutasítása esetén további jogorvoslatnak nincs helye.

A büntetőeljárási *jogokról* a sértett az ügyésztől és a nyomozó hatóságtól *felvilágosítást* kaphat. Rendszerint arról szokták tájékoztatni a sértettet, hogy a szemlén részt vehet, polgári jogi igényt terjeszthet elő, vagy a nyomozás lezárultával iratismertetésen vehet részt. Tapasztalatunk szerint azonban nem egységes a sértetti jogokra történő figyelmeztetés gyakorlata.

Az *iratbetekintési jog* az egyik leglényegesebb és egyben a legsérülékenyebb joga a sértettnek. Egy konkrét ügyben a sértett iratbetekintési kérelmét a nyomozó hatóság a Be. 70/B. §-a és 193. §-a alapján utasította el, kifejtve, hogy a sértett a nyomozás lezárultát követően az iratismertetés során ismerheti meg a nyomozás anyagát. Más esetben a „nyomozás érdekeire” hivatkozva utasítják el az iratbetekintési kérelmet.

Mindezekre tekintettel tehát fontos tisztában lennünk azzal, hogy nyomozati szakban melyek a sértett jogai.

A Be.-nek a nyomozó hatóság által gyakran hivatkozott 70/B. §-a nem az iratbetekintési jogról, hanem a másolatkérési jogról rendelkezik. Tehát amennyiben az egyszerű iratbetekintési kérelmet e szakasz alapján utasítja el a hatóság, akkor döntése mindenképpen megalapozatlan, hiszen a betekintési jog és a másolatkérés joga két külön jogosultság.

70/B. § (1) Az eljárás során keletkezett iratról – ideértve a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság által beszerzett, illetve a büntetőeljárásban részt vevő személyek által benyújtott, valamint csatolt iratot is – az a bíróság, ügyész, illetve nyomozó hatóság, amely előtt az eljárás folyamatban van, a büntetőeljárásban részt vevő személyek kérelmére a (2)–(7) bekezdés szerint legkésőbb a kérelem előterjesztésétől számított nyolc napon belül másolatot ad ki.

(2) A nyomozás befejezéséig a gyanúsított, a védő, a fiatalkorú törvényes képviselője, a sértett és képviselője másolatot kaphat a szakvéleményről, valamint az olyan nyomozási cselekményről készült iratról, amelyeknél jelenlétüket e törvény lehetővé teszi; az egyéb iratról pedig akkor, ha ez a nyomozás érdekeit nem sérti. A sértett a nyomozás során keletkezett más iratokról a tanúkenti kihallgatását követően kaphat másolatot.

A másolatkéréssel kapcsolatban a fenti szakasz véleményünk szerint az alábbiak szerint értelmezendő.

A Be. 70/B. §-a az iratok két fajtáját különbözteti meg. Az első csoportba tartoznak azok az iratok, amelyekről a törvény erejénél fogva, automatikusan másolat adható a sértettnek. Ezek az iratok a szakvélemény és az olyan nyomozási cselekményről készült iratok, amelyeknél a sértett jelenlétét a Be. lehetővé teszi.

A második körbe tartoznak az egyéb iratok, melyekről szintén adható másolat, kivéve ha a másolat kiadása a nyomozás érdekeit sérti. Ezen iratokról a sértett általában a tanúkenti kihallgatását követően kaphat másolatot, aminek célja a befolyásmentes vallomástétel biztosítása. A vizsgált ügyekben azonban a sértettek tanúkenti kihallgatására általában nem kerül sor, így ezen korlátozás értelmét veszti.

A nyomozás során tehát a nyomozó hatóság a nyomozás érdekeire figyelemmel korlátozhatja a sértett iratmásolat-kérési jogait.

A nyomozás lezárultával azonban – a 193. § rendelkezése alapján – a nyomozás érdekei már nincsenek veszélyben, így a sértett jogai is kiszélesednek, valamennyi irat megismerhetővé válik.

A Be.-hez fűzött kommentár a nyomozó hatóságok gyakorlatát élesen bírálja:

„A 193. § (6) bekezdés kapcsán indokolt kitérni a jogalkalmazói gyakorlatban nem ritkán tapasztalható, a sértett iratmegtekintési jogával és ebből következően iratmásolathoz jutásával kapcsolatos anomáliára.

Ez abban jelentkezik, hogy a sértett vagy jogi képviselője iratmegtekintésére és másolatra irányuló kérelmét az ügyész, illetve a nyomozó hatóság olykor előbb azzal utasítja el, hogy a kérelem teljesítése csak a nyomozás elvégzése után lehetséges, majd ennek bekövetkezése után e jogokat a sértettet érintő iratokra korlátozza.

A törvény megalkotásának egyik sarokköve volt az, hogy a sértett nem lehet a saját ügyének pusztá szemlélője, ezért a büntetőeljárás során szélesíteni kell a sértett igényérvénye-

sítési lehetőségeit s jogosítványait'. A büntetőeljárásban történő hatékony sértetti részvétel, illetve az eljárási jogok hatékony biztosításának egyik eszköze az iratmegtekintési jog. Enélkül a sértett nem tehet a bizonyítási eljárást előrevivő, megalapozott indítványokat, észrevételeket, másrészt a bűncselekmény következtében elszenvedett jog- vagy érdeksérelmének orvoslását sem képes eredménnyel kezdeményezni.

Ennek elkerülésére irányuló határozott törvényalkotói igény fejeződik ki az 51. § (2) a) pontjában, a 70/B. § (2) bekezdésében, valamint az (5) b) pontjában írt rendelkezésekben, amelyek általában – s így az eljárás nyomozási szakában is – biztosítják a sértett számára a jogot az iratmegtekintéshez és az iratmásolathoz. A nyomozás befejezését követően – hiszen a nyomozás érdekét többé nem lehet veszélyeztetni – kiszélesednek a sértett eljárási jogai.³⁰

3.2.2. Polgári jogi igény

Bár a büntetőeljárás elsődleges kérdése a büntetőjogi felelősség eldöntése, bizonyos esetekben indokolt a polgári jogi igényt ún. adhéziós eljárásban, a büntetőeljárás keretében elbírálni.

A Be. 54. §-a alapján polgári jogi igényt előterjesztő sértett a magánfél. A magánfél a terhelttel szemben azt a polgári jogi igényt érvényesítheti, amely a vád tárgyává tett cselekmény következtében keletkezett.

A Be. 335. § (1) bekezdése alapján a polgári jogi igényt a bíróság az ítéletben lehetőleg érdemben bírálja el; annak helyt ad, vagy azt elutasítja. Ha ez jelentékenyen késleltetné az eljárás befejezését, valamint a vádlott felmentése esetén, vagy ha az indítványnak a büntetőeljárásban való érdemi elbírálását más körülmény kizárja, a bíróság a polgári jogi igény érvényesítését egyéb törvényes útra utasítja.

Amennyiben azonban a bíróság ítéletében megállapítja a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány értékét, ezen összeg mértékéig az előterjesztett polgári jogi igényt érdemben el kell bírálnia. A polgári jogi igény kötelező elbírását a Be. 2009. évi novelláris módosítása írta elő.

A szellemitulajdon-jogokat sértő bűncselekmények közül a bitorlás, az iparjogvédelmi jogok megsértése és a szerzői vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése esetén a vagyoni hátrány a bűncselekmény tényállási eleme, így ezekben az ügyekben ennek mértékét hivatalból meg kell állapítani. Az ezen összeg mértékéig előterjesztett polgári jogi igényt a büntetőbíróságnak érdemben el kell bírálnia, mely döntés „res judicatát” képez. Természetesen ez nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a sértett az ezt meghaladó kárát, illetve egyéb polgári jogi igényét polgári bíróság előtt érvényesítse.

A polgári jogi igény elbírálása során a büntetőbíróság a polgári eljárás szabályait alkalmazza, feltéve, hogy azok a büntetőeljárás jellegével nem ellentétesek. A polgári eljáráshoz

³⁰ Berkes György (szerk.): Büntetőeljárási jog. Kommentár a gyakorlat számára. HVG-ORAC, Budapest, 2011, p. 560/99.

képest lényeges különbség, hogy a terhelt a magánféllel szemben követelést nem érvényesíthet, beszámítási kifogással nem élhet. A terhelt és a magánfél között létrejött egyezséget a bíróság nem hagyhatja jóvá. Az elsőfokú eljárásban bejelentett polgári jogi igényt a másodfokú eljárásban kiterjeszteni, illetve összegét felemelni nem lehet.

Lényeges, hogy a polgári jogi igény érvényesítésének egyéb törvényes útra utasítása ellen nincs helye fellebbezésnek. Ettől függetlenül az ügy – egyéb jogorvoslati kérelem miatt – a másodfokú bíróság elé kerülhet. Ekkor a másodfokú bíróság jogosult az egész eljárást, így a polgári jogi igényt is felülbírálni. „A másodfokú bíróság az 1998. évi XIX. törvény 348. §-ának (1) bekezdése alapján hivatalból dönt a polgári jogi igényre vonatkozó ítéleti rendelkezésről mint járulékos kérdésről. E jogkörében pótolja az elsőfokú bíróság 1998. évi XIX. törvény 335. § (2) bekezdésének megsértését megvalósító mulasztását, és az előterjesztett polgári jogi igényt elbírálja, ha arról az elsőfokú bíróság nem rendelkezett. Ugyanígy jár el akkor is, ha az elsőfokú bíróság az 1998. évi XIX. törvény 335. § (2) bekezdésében előírtak ellenére – a történeti tényállásban megállapított összeg erejéig – az előterjesztett és kétséget kizáróan tisztázott mértékű polgári jogi igény érvényesítését egyéb törvényes útra utasította.” (81/2010. BK-vélemény)

A polgári jogi igény előterjesztése illetékköteles, azonban az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (továbbiakban: ITV) 62. § (1) bekezdésének c) pontja alapján illetékfeljegyzési jog illeti meg a magánfelet. A bíróság ügydöntő határozatában dönt a le nem rótt illeték viseléséről:

- amennyiben az előterjesztett polgári jogi igénynek helyt ad a bíróság, úgy a vádlottat kötelezi a le nem rótt illeték megfizetésére;
- amennyiben egyéb törvényes útra utasítja a bíróság a polgár jogi igényt (így például ha a vádlottat felmentik), úgy azzal érdemben nem foglalkozott, így az igény előterjesztése illetékmentes volt [Itv. 52. § (1) a) pontja szerinti analógia];
- amennyiben a vádlott bűnösségre is kiterjedő részletes beismerő vallomást tett, úgy a BH1990. 250 szerint az Itv. 58. § (1) bekezdésének c) pontja alapján az illeték mérséklésének van helye (10%);
- amennyiben a polgári jogi igényt a bíróság elutasítja, úgy kérdéses, hogy a magánfelet kell-e kötelezni a le nem rótt illeték megfizetésére. Számos jogesetet megvizsgáltunk, és azt tapasztaltuk, hogy a joggyakorlat nem egységes ebben a kérdésben. Magunk úgy véljük, hogy elutasítás esetén a bíróság érdemben bírálta el a polgári jogi igényt, így a le nem rótt illeték viselésére a magánfél kötelezhető.

A polgári jogi igény érdemi elutasítására ritkán kerül sor, és a Be. alapján a vádlott felmentése sem jelent elutasítást, csupán az igény egyéb törvényes útra terelését. Erre tekintettel érdemes megfontolni a nyomozás során megállapított vagyoni hátrány mértékéig a polgári jogi igény előterjesztését. A bűncselekmény terheltje ugyanis magánszemély (rendszerint a gazdasági társaságok vezető tisztségviselője), így a polgári jogi igény a magánszeméllyel szemben terjeszthető elő. A klasszikus polgári jogi jogérvényesítés során ezzel szemben tipikusan

gazdasági társaságok állnak az alperesi oldalon, amelyek a sokéves pereskedés alatt rendszert felszámolás alá kerülnek. Egy jól átgondolt polgári jogi igény érvényesítésével tehát a magánszemélyek közvetlen helytállási kötelezettségének a lehetőségét lehet megteremteni.

3.3. Közvetítői eljárás

A közvetítői eljárás mint a helyreállító igazságszolgáltatás egyik formája a nemzetközi tendenciákat figyelembe véve került a hazai büntető anyagi és eljárási jogba annak érdekében, hogy a sértett és az elkövető közötti megállapodást a büntetőeljárásban is figyelembe lehessen venni.³¹ Ez az eljárás a bűncselekményt mint sajátos konfliktust kezeli, háttérben a bírói útról való elterelés gondolata áll.³²

A jogintézmény anyagi jogi feltételeit a Btk. 36. §-a határozza meg (tevékeny megbánás). Eszerint nem büntethető, aki a személy elleni, közlekedési vagy vagyon elleni vétség vagy háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntett elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette.

Az ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntett miatt a fenti feltételek teljesülése esetén a büntetés korlátlan enyhítésére van lehetőség.

A tevékeny megbánás következménye tehát a büntetőjogi felelősség alóli teljes vagy részbeni mentesülés.

A Be. 221/A. §-ában határozza meg a jogintézmény eljárási keretét, a közvetítői eljárás szabályait. Eszerint az eljárás a büntetőeljárás tartama alatt – egy alkalommal – a gyanúsított vagy a sértett indítványára, illetve önkéntes hozzájárulásával alkalmazható.

Az eljárási törvény a közvetítői eljárás célját meghatározva kimondja, hogy annak a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a gyanúsított jogkövető magatartását kell céloznia, és törekedni kell arra, hogy a gyanúsított és a sértett között – a gyanúsított tevékeny megbánását megalapozó – megállapodás jöjjön létre.

Nem kizárt a közvetítői eljárás akkor sem, ha a sértett nem természetes személy (3/2007 BK-vélemény).

3.3.1. A beismerés

A joggyakorlat egységes abban, hogy a tevékeny megbánáshoz a terheltnek a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomása szükséges. Az ilyen tartalmú vallomás időbeli korlátja az, hogy a nyomozás során, legkésőbb vádemelésig kell megszületnie. Ez egyértelműen következik a törvény megfogalmazásából, hisz a büntetőeljárás terheltje a vádemelésig gyanúsított, azt követően vádlott.

³¹ Európai Unió Tanácsa 2001/220/IB. Kerethatározat a sértett büntetőeljárási jogállásáról.

³² Berkes: i. m. (30), p. 629.

Álláspontunk szerint ez a megoldás a terhelt és a sértett számára is kedvező, hisz ezáltal a felek már a büntetőeljárás korai szakában ösztönözve vannak arra, hogy megállapodást kössenek, mentesülve ezáltal a büntetőeljárással szükségszerűen együtt járó negatív hatások alól.

Amennyiben a vádlott a bűnösségre is kiterjedő vallomását már a vádemelés előtt megtette, de közvetítői eljárásra mégsem került sor, a bíróság is dönthet a közvetítői eljárásra utalásról. Így lehetőség van az elsőfokú eljárás felfüggesztésére és megszüntetésére is, azonban látni kell, hogy a jogalkotó a jogintézmény kialakításakor az eszközrendszer kiépítésével a vád-előkészítési szakban született megállapodást részesíti előnyben. Fontos kiemelni tehát, hogy a vádemelést követően a tárgyaláson tett beismerő vallomás nem lehet alapja a tevékeny megbánásnak, hisz a vallomástétel mögött ekkor inkább taktikai megfontolások, mintsem az őszinte megbánás áll.

3.3.2. A jóvátétel vállalása

A Btk. a tevékeny megbánás feltételeként határozza meg a bűncselekménnyel okozott sérelem jóvátételét. Korábban a jogszabály a sértettnek okozott kár megtérítésének követelményét is tartalmazta, azonban a módosítást a gyakorlati tapasztalatok alapján a sértetti érdekek szélesebb körű figyelembevételére indokolta.³³

A jóvátétel tulajdonképpen a bűncselekmény eredményeként bekövetkezett káros következmény és a sértettnek okozott érdeksérelem kompenzálását jelenti.

A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény (a továbbiakban: Bkt.) 13. §-a szerint a közvetítői eljárásban a megállapodás akkor jön létre, ha a sértett és a terhelt között a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésében vagy a bűncselekmény káros következményeinek egyéb módon való jóvátételében azonos álláspont alakul ki.

A közvetítői eljárás eredményeként tehát az elkövető és a sértett között létrejött megállapodásnak tartalmaznia kell a sértettnek megfelelő és az elkövető által vállalt jóvátételt, mely alatt nemcsak a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése értendő, hisz elképzelhető, hogy a sértett ennél kisebb összeget vagy nem pénzbeli szolgáltatást is elfogad.

Korábban visszasz helyzetet teremtett, ha az elkövető az okozott kárt közvetítői eljáráson kívül megtérítette (pl. a tettenérés esetén vagy az önkéntes visszaszolgáltatásnál), mert ilyen esetben éppen emiatt nem került sor a közvetítői eljárás lefolytatására. A 67/2008. BK-vélemény szerint azonban a közvetítői eljárást nem zárja ki, ha a kár korábban, a közvetítői eljáráson kívül megtérült.

³³ Berkes: i. m. (30), p. 84/8/4.

3.3.3. Eljárási feltételek

Az eljárási szabályok értelmében a közvetítői eljárásra a gyanúsított, a védő vagy a sértett indítványára kerülhet sor, illetve az ügyész hivatalból elrendelheti, amennyiben a többi érintett fél ehhez önkéntesen hozzájárul.

Erre irányuló indítvány esetén az ügyész hat hónapra felfüggesztheti az eljárást, és közvetítői eljárásra utalhatja, amennyiben megállapítja az eljárási törvény által támasztott alábbi feltételek maradéktalan fennállását:

a) a Btk. 36. §-a alapján az eljárás megszüntetésének vagy a büntetés korlátlan enyhítésének lehet helye;

b) a gyanúsított a vádemelésig beismerő vallomást tett, vállalta és képes a bűncselekményre okozott sérelmet a sértett által elfogadott módon és mértékben jóvátenni;

c) a gyanúsított és a sértett is hozzájárult a közvetítői eljárás lefolytatásához; valamint

d) a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel a bírósági eljárás lefolytatása mellőzhető, vagy megalapozottan feltehető, hogy a bíróság a tevékeny megbánást a büntetés kiszabása során értékelni fogja.

A fentiekből látható, hogy az első három – alapvetően ténykérdésen alapuló – feltételen kívül az eljárási törvény végső soron az ügyészség mérlegelésére bízta annak eldöntését, hogy az összes vizsgált feltétel meglelte esetén indokoltnak látja-e az ügy közvetítői eljárásra utalását.

Ha az ügyészség vagy a bíróság közvetítői eljárásra utalja az ügyet, akkor a Btk.-ban foglaltak szerint kell eljárni. Ennek értelmében a közvetítői eljárást a büntetőügyekben eljáró bíróság, illetve ügyész székhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálat közvetítői tevékenységet végző pártfogó felügyelője vagy a pártfogó felügyelői szolgálatként kijelölt szervvel – pályázat útján – közvetítői tevékenység végzésére szerződésben álló ügyvéd folytatja le.

A közvetítői eljárás sikertelensége esetére a Be. egyfajta biztosítékként leszögezi, hogy a gyanúsítottak és a sértettnek a közvetítői eljárás során tett, az eljárás alapjául szolgáló cselekményre vonatkozó nyilatkozata bizonyítási eszközként nem használható fel. A közvetítői eljárás eredményét nem lehet a gyanúsított terhére értékelni.

Ha a közvetítői eljárás eredményes, és a Btk. 36. § (1) bekezdése alkalmazásának van helye, az ügyész az eljárást megszünteti; ha a Btk. 36. § (2) bekezdése alkalmazásának lehet helye, vádat emel. Ez utóbbi esetben a bíróság az eljárás végén a büntetés kiszabása vagy az intézkedés alkalmazása során veszi figyelembe a tevékeny megbánást, és alkalmazhatja a korlátlan enyhítés lehetőségét is.

Speciális szabályként az eljárás megszüntetése és a vádemelés mellett lehetőség van a vádemelés elhalasztására is akkor, ha olyan megállapodás születik, amely természeténél fogva nem teljesíthető a felfüggesztésre nyitva álló, hat hónapos időtartam alatt.

A 3/2007. számú büntető kollégiumi vélemény³⁴ megállapította, hogy nem kizárt a közvetítői eljárás olyan esetben, ha az elkövetővel szemben több, közvetítői eljárásra alkalmas

³⁴ 3/2007. BK.-vélemény az 1978. évi IV. törvény és az 1998. évi XIX. törvény közvetítői eljárásra vonatkozó egyes rendelkezései értelmezéséről, VI. pont.

bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás. A hivatkozott vélemény nem tartotta célszerűnek a közvetítői eljárás lefolytatását akkor, ha a terhelt terhére rótt bűncselekmények között olyan is volt, amely nem képezheti az elterelő eljárás tárgyát. A Legfőbb Ügyészség határozott álláspontra helyezkedve azt fogalmazta meg, hogy ilyen esetben nincs helye a közvetítői eljárásnak.³⁵

A jogalkotó pontot tett a vitás kérdés végére annak jogszabályban rögzítésével, hogy amennyiben a közvetítői eljárás tárgyát képezhető bűncselekményekkel halmazatban a terhelt más bűncselekményt is elkövetett, a közvetítői eljárás akkor alkalmazható, ha az elkövetésben a jelzett bűncselekmény a meghatározó. Sőt, még ennél is tovább ment azzal, hogy a tevékeny megbánás keretében a halmazatban lévő cselekményre is büntetlenséget biztosít, illetve korlátlan enyhítést tesz lehetővé.³⁶

3.3.4. Észrevételek

A közvetítői eljárás új jogintézményét bevezetése óta számos módosítás érintette.³⁷ Ezekről általánosságban megállapítható, hogy a gyakorlatban felmerült problémákra választ adva szélesíteni igyekeztek az alkalmazás lehetőségét.

Ezt a törekvést elősegítendő érdemes lenne megfontolni a bűncselekményi kör szélesebb keretek között való meghatározását.

A jelenlegi szabályokat a jogalkotó azzal a jogpolitikai érveléssel indokolta, hogy ezen deliktumoknál a sértett kárának megtérítése az elsődleges, szemben a jogrend megsértése miatt bekövetkezett kárral.

Csak a szellemi tulajdont sértő bűncselekményeknél maradva is megállapítható, hogy az áru hamis megjelölésénél – mivel gazdasági bűncselekmény – nem jöhet szóba a közvetítői eljárás, pedig a versenytárs sértettnek szintén ugyanolyan alapvető érdeke lenne a jóvátétel, az okozott kár megtérítése.

Figyelemmel arra, hogy a jogintézmény alapvető célja az, hogy a bűncselekmény elkövetésével előidézett konfliktushelyzetet egy független, harmadik személy igénybevételével kezelje, nem tartjuk indokoltnak az ügyészség közvetítői eljárásra utalás terén jelentkező széles körű mérlegelési jogát.

Az OKRI empirikus kutatása³⁸ megállapította, hogy az ügyészség mérlegelési hatáskörében elutasítja a közvetítői eljárásra utalásra irányuló indítványt, ha a terhelt már követett el hasonló jellegű bűncselekményt, vagy büntetőeljárás hatálya alatt áll, ezáltal pedig szűkül az alkalmazási kör.

³⁵ Berkes: i. m. (30), p. 634/2.

³⁶ L. Btk. 36. § (1) bekezdés 2. mondat, (2) bekezdés 2. mondat, valamint Be. 221/A. § (1) bekezdés 1. mondat.

³⁷ Legutóbb az egyes eljárási és igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi LXXXIX. törvény módosította.

³⁸ I. m. (23), p. 170.

Álláspontunk szerint amennyiben a terhelt vállalja a jóvátétel teljesítését, a sértett ezt elfogadja, és mindketten hajlandóak részt venni a közvetítői eljárásban, és nem áll fenn az anyagi jogszabály által meghatározott kizáró okok egyike sem, akkor már elegendő feltétel teljesült ahhoz, hogy esélyt kapjon a felek megegyezése, hisz korántsem biztos, hogy sikeresen, megállapodással zárul majd a közvetítői eljárás.

3.4. A lefoglalt áruk sorsa

Amennyiben a büntető eljárás során – elsősorban a szakvélemény(ek) alapján – igazolást nyer, hogy a lefoglalt termék szerzői jogot, iparjogvédelmi jogot vagy a versenytárs jogát sérti, a terméket el kell kobozni.

Mint láthattuk, a termékek „hamis” volta a tényállások egyik eleme csupán, tehát előfordulhat, hogy bár a termékek jogsértőek, bűncselekmény mégsem valósult meg.

Így attól függően, hogy a bűncselekmény elkövetése megállapítható-e vagy sem, a Btk. eltérő szakaszai alapján rendeli el a bíróság az elkobzást.

Amennyiben a bűncselekmény megállapítást nyer, a Be. 77. § (1) bekezdésének *d)* pontja alapján kerül sor az elkobzásra (el kell kobozni azt a dolgot, amelyre a bűncselekményt elkövették).

Amennyiben a bűncselekmény elkövetése nem állapítható meg, úgy a Be. 77. § (1) bekezdésének *b)* pontja alapján kell elkobozni a terméket, mivel annak birtoklása jogszabályba ütközik.

Az elkobzásról a bíróság rendelkezik ügydöntő határozatában, hiszen a megrovás kivételével valamennyi intézkedés alkalmazására kizárólag a bíróság jogosult.

Előfordulhat azonban, hogy az ügy nem kerül bírói szakba, mivel már a nyomozás során megállapítást nyer, hogy a cselekmény nem merítette ki egy deliktum tényállási elemeit sem maradéktalanul. Ekkor a Be. 569. §-a alapján az ügyész indítványára egy különleges eljárás keretén belül rendelkezik a bíróság az elkobzásról.

Az elkobzott dolog tulajdonjoga – törvény eltérő rendelkezése hiányában – az államra száll.

Az elkobzás végrehajtásának részletszabályait a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. tvr. (továbbiakban: Bvtvr.) határozza meg. Az elkobzott dolgot rendszerint értékesíteni kell. Azonban a Bvtvr. kifejezetten rögzíti, hogy az elkobzott dolgot meg kell semmisíteni, ha az értékesítés valamely szellemi tulajdon-jogot sértene.

A hamis termékeket tehát meg kell semmisíteni. Felmerült azonban annak az igénye, hogy megsemmisítés helyett karitatív alapon az arra rászorulóknak el lehessen juttatni a jogsértő, de egyébként hasznos termékeket (ruhákat, cipőket, élelmiszereket).

Az egyes elkobzott dolgok közérdekű felhasználásáról szóló 2000. évi XIII. törvény megteremti annak a lehetőségét, hogy a büntető- és a szabálysértési eljárás során elkobzott dol-

gok közérdekű, jótékony célra felhasználhatók legyenek. Csak a törvényben meghatározott célt szolgáló termékeket lehet karitatív alapon a rászorulóknak eljuttatni (ilyen pl. az ételmezés, a ruházkodás, a lakásfelszerelés, a játék).

Az áru hamis megjelölését kivéve a tárgyalta bűncselekmények mindegyikét kizárja a törvény az alkalmazási köréből.³⁹

A törvény indokolása szerint ezekben az esetekben fogalmilag nem lehet olyan garanciális szabályokat biztosítani, amelyek a közérdekű felhasználással együtt járó „forgalmazás” tekintetében a sértett érdekeit megfelelően kezelni tudnák.

Az áru hamis megjelölése esetén garanciális szabályokat épít be a jogalkotó. Csak akkor lehet a termékeket karitatív célra felhasználni, ha

- a jogosult ebbe beleegyezik, vagy
- az illetékes bíróság a Karitatív Tanács által kezdeményezett nemperes eljárásban megállapítja, hogy a termékek jogsértő mivoltuktól miként foszthatók meg.

Örömmel tapasztaltuk, hogy a jogintézmény a gyakorlatban is működik. A Hamisítás Elleni Nemzeti Testület honlapján a következő hírt találtuk:

„2010. július 1-jén a Vám- és Pénzügyőrség Vámáruraktárában mintegy 400 m³, több mint 85 millió forint értékű, lefoglalt és jogerősen elkobzott ruházati termék, illetve lakásfelszerelési cikk került átadásra a Nemzeti Erőforrás Minisztérium Karitatív Tanácsának tagszervezetei részére a közelmúlt árvizeinek következtében károkat szenvedett személyek megsegítésének céljára. Az átadott árucikkek között voltak cipők, papucsok és felsőruházati termékek, illetve késkészletek, háztartási gépek (pl. turmixgép, kenyérpírtó), valamint faliórák.”⁴⁰

Nem teljesen világos azonban, hogy az áru hamis megjelölése esetén miért látja a jogalkotó biztosítottak a jogosult érdekeinek védelmét (ti. hogy az adott hamis termék nem kerül vissza a forgalomba), és miért zárja ki a többi vizsgált bűncselekménynél. A termékek jogsértő mivoltuktól való megfoszthatósága nem attól függ, hogy azokat Magyarországon gyártották (iparjogvédelmi jogok megsértése), vagy Magyarországon csak forgalmazták (áru hamis megjelölése). Véleményünk szerint a törvény alkalmazhatóságát érdemes lenne kiszélesíteni.

³⁹ Nincs helye olyan elkobzott dolog közérdekű felhasználásának, b) amelyet rossz minőségű termék forgalomba hozatala (Btk. 292. §), illetve a bűncselekmény szabálysértési alakzata miatt koboztak el, feltéve, hogy a termék rendeltetésszerűen nem használható, továbbá amelyet bitorlás (Btk. 329. §), szerzői vagy szomszédos jogok megsértése (Btk. 329/A. §), szerzői vagy szomszédos jog védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszása (Btk. 329/B. §), jogkezelési adat meghamisítása (Btk. 329/C. §) miatt, valamint amelyet iparjogvédelmi jogok megsértése (Btk. 329/D. §), illetve a bűncselekmény szabálysértési alakzata miatt koboztak el.

⁴⁰ Forrás: <http://www.hamisitasellen.hu>.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYEZMÉNY SZERINTI FELSZÓLALÁSI ELJÁRÁS ÉS A MAGYAR MEGSEMISÍTÉSI ELJÁRÁS ÖSSZEVETÉSE

1. BEVEZETÉS

A jelen tanulmány célja, hogy áttekinthesse és összevesse a magyar szabadalmi jog és az Európai Szabadalmi Egyezmény¹ (továbbiakban: ESZE) alapján engedélyezett szabadalmak megsemmisítésének lehetőségeit.

Magyarországon erre a megsemmisítési eljárás szolgál. Európai szabadalmak esetében egyrészt a megadást követő kilenc hónapon belül nyitva áll a szabadalommal szemben a felszólalás lehetősége, másrészt az ESZE időbeli korlátozás nélkül lehetővé teszi a nemzeti úton történő megsemmisítést is.

Mindenekelőtt célszerű tisztázni, hogy miért van szükség egyáltalán lehetőséget biztosítani egy megadott (engedélyezett) szabadalom megsemmisítésére. Ennek gyökereit a szabadalom intézményében kell keresnünk.

A szabadalom intézményét szokás az ún. jutalomelmélettel magyarázni. A feltaláló nyilvánosságra hozza találmányát, és elfogadja, hogy az legkésőbb egy előre meghatározott oltalmi idő elteltével közkinccsé válik, vagyis azt a továbbiakban bárki kötöttségek nélkül hasznosíthatja. Ezért cserébe a feltaláló (vagy jogutódja) az oltalmi idő alatt monopolhelyzetet élvezhet, így a szabadalom tárgyát más csak az ő engedélyével hasznosíthatja. A jutalomelmélet lényeges vonása, hogy a társadalom csak olyan találmányt honorál, amely számára értékes: új (tehát korábban nem létezett) és feltalálói tevékenységen alapul (vagyis szakember számára nem nyilvánvaló). Korábbi szabadalmi jogunk ismerte a „haladó jelleg” követelményét is,² tehát itt további feltételként szerepelt egyfajta kézzel fogható hasznosság is.

A találmány mind a hatályos magyar szabadalmi törvény³ (továbbiakban: Szt.), mind az ESZE értelmében akkor minősül *újnak*, ha vele megegyező megoldás a bejelentési nap előtt még sehol a világon nem jutott nyilvánosságra. A bejelentési nap előtt nyilvánosságra jutott megoldások képezik az ún. *nyilvános technika állását*. Jogi szempontból nem szerencsés, ha ketten ugyanarra a találmányra szereznek szabadalmat, ezért a szabadalmi oltalom megszerzésének nemcsak az a feltétele, hogy a találmány a bejelentési nap előtt nyilvánosságra jutott megoldásoktól különbözzön, hanem az is, hogy az adott szabadalmi jogrend által

* KACSUKPATENT Európai Szabadalmi és Védjegy Iroda Kft.

¹ 1973. október 5-i Müncheneri Egyezmény (European Patent Convention – Európai Szabadalmi Egyezmény).

² 1969. évi II. tv. 3. §.

³ 1995. évi XXXIII. tv.

meghatározott területre kiterjedően tett minden korábbi szabadalmi bejelentés tartalmától is különbözzön, függetlenül attól, hogy az ilyen korábbi szabadalmi bejelentés tartalma mikor válik nyilvánossá. Ez utóbbi az ún. *teljes kiterjesztésű technika állása*.

A feltalálói tevékenység megítélésénél az ESZE és a vele harmonizált Szt. is engedékenyebb, mivel csak a nyilvános technika állásához képest kell vizsgálni, hogy a találmány nyilvánvaló-e a szakember számára.

Az újdonság és a feltalálói tevékenység szigorú megkövetelése még a jutalomelmélet kerekein belül sem pusztán hasznossági vagy erkölcsi kérdés (azt jutalmazzuk, aki tényleg „megérdemli”), hanem arról van szó, hogy a „jutalmazás” a köz rovására történik. A feltalálón (vagy jogutódján) kívül mindenki másnak tartózkodnia kell a találmány hasznosításától, vagyis mindenki másra nézve negatív kötelelem keletkezik. Ez a közre nézve különösen az alábbi három esetben lehet sérelmes:

- ha a szabadalom a közkincsből vesz el, vagyis korábbtól fogva létező, bárki által hasznosítható megoldást monopolizál (újdonság hiánya a nyilvános technika állása alapján);
- ha a szabadalom tárgya valakinek a korábbi elsőbbségű szabadalmi bejelentésével azonos, a kettős szabadalmaztatással ugyanis egyrészt harmadik személyek jogbiztonsága sérülhet (pl. nem tisztázott, kitől kell hasznosítási engedélyt kérni), másrészt általánosabb értelemben a tulajdoni rend is sérül, ha a korábbi elsőbbségű szabadalomhoz fűződő monopoljogot leronthatja a későbbi elsőbbségű szabadalmi bejelentés (újdonság hiánya a teljes kiterjesztésű technika állása alapján);
- ha a szabadalom tárgya olyan kézenfekvő megoldás, amelyhez bármelyik szakember könnyűszerrel eljutott volna, ha a probléma nála merül fel (feltalálói tevékenység hiánya).

Szintén közérdek fűződik ahhoz, hogy bizonyos megoldások egyáltalán ne részesülhessenek szabadalmi oltalomban. Ilyen például a közrendbe vagy közérdeksbe ütköző találmányok kizárása a szabadalmi oltalomból, de idesorolhatók az emberi vagy állati test kezelésére szolgáló gyógyászati vagy sebészeti eljárások, valamint az emberi vagy állati testen végezhető diagnosztikai eljárások is.

Mint látható, alapvetően a közérdek sérelmének elkerülése végett szükséges biztosítani, hogy a szabadalmi oltalom engedélyezését bármikor felül lehessen vizsgálni.

2. AZ EURÓPAI FELSZÓLALÁS ÉS A MAGYAR MEGSEMISÍTÉSI ELJÁRÁS ÖSSZEVETÉSE

A jelen fejezetben áttekintjük és összehasonlítjuk az Európai Szabadalmi Hivatal (továbbiakban: ESZH) által engedélyezett európai szabadalmakkal szemben kezdeményezhető felszólalás és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (továbbiakban: SZTNH) által megadott szabadalmakkal kapcsolatos megsemmisítési eljárás főbb vonásait. Elsőként az anyagi jog által meghatározott felszólalási, illetve megsemmisítési okokat, ezt követően a főbb eljárási jogi intézményeket, majd a jogorvoslati rendszert vetjük össze.

Érdemes megjegyezni, hogy az ESZE 2007. december 13-án hatályba lépett módosítása során lehetővé vált a megadott európai szabadalmak központi megvonása is az újonnan bekerült 105a és 105b cikk alapján. Ez az eljárás időbeli korlátozás nélkül kezdeményezhető, azonban csak maga a szabadalmas által. Itt tehát nem egy kontradiktórius eljárásról van szó, a központi megvonás célja a szabadalmas helyzetének egyszerűsítése, amennyiben bármilyen oknál fogva minden országban le kíván mondani a szabadalomról az oltalom keletkezési napjára visszaható hatállyal.

Az ESZE angol és francia nyelvű változata a szabadalom megsemmisítése helyett mindvégig a szabadalom „megvonásáról” („revocation”) beszél, ez azonban jogi szempontból a magyar megsemmisítéssel azonos fogalmat takar, mivel az ESZE 68. cikke ugyanazt a jogi hatást fűzi az európai szabadalom megvonásához, mint a magyar jog a szabadalom megsemmisítéséhez, vagyis úgy kell tekinteni, mintha az oltalom soha nem is állt volna fenn. Az ESZE német változata a nemzeti megsemmisítési eljárás kapcsán az ESZE 138. cikkében a „megsemmisíteni” („für nichtig erklären”) kifejezést használja, míg a felszólalási eljárás és a központi megvonási eljárás tekintetében a szabadalom „megvonásáról” beszél („widerrufen”).⁴ Az ESZE magyar fordítása⁵ a német terminológiához igazodik, így a felszólalási eljárás kapcsán a szabadalom megvonásáról beszél (a német „widerrufen” szónak megfelelően), míg az ESZE 138. cikkével kapcsolatban a nemzeti „megsemmisítési” eljárás kifejezést használja (a német „Nichtigkeit” szónak megfelelően) vélhetően azért, hogy összhangban legyen az Szt. magyar szabadalmak megsemmisítésére vonatkozó paragrafusaiával. A továbbiakban az ESZE hivatalos magyar fordításának a terminológiáját követjük, tehát a felszólalás kapcsán a szabadalmak megvonásáról, míg a nemzeti megsemmisítési eljárásokban a szabadalom megsemmisítéséről fogunk beszélni.

2.1. Felszólalási és megsemmisítési okok, tények, bizonyítékok

Az ESZE markánsan megkülönbözteti a felszólalási okokat („grounds of appeal”), és az azokat alátámasztó tényeket és bizonyítékokat („facts and evidence”). Ezek előterjesztésére, utólagos kiegészítésére eltérő eljárásjogi szabályokat fogalmaz meg, amelyek a konzekvens szóhasználat miatt egyértelműen elkülöníthetők. Mint látni fogjuk, a magyar jogi szabályozásban nem ez a helyzet, ami a gyakorlatban sajnos folyamatos bizonytalanságra ad okot.

Az ESZE 100. cikke taxatív felsorolását adja azoknak az okoknak („grounds”), amelyekből kifolyólag a megadott európai szabadalmat meg kell vonni.

ESZE 100. cikk – A felszólalás alapjául szolgáló okok

Felszólalást csak abból az okból lehet benyújtani, hogy

⁴ Az ESZE 68. cikkében azonban a megsemmisítési eljárás eredményére is mint megvonásra hivatkozik: „das Patent im ... Nichtigkeitsverfahren widerrufen oder beschränkt worden ist”.

⁵ L. 2007. évi CXXX. tv.

- a) az európai szabadalom tárgya az 52–57. cikkek értelmében nem szabadalmazható;⁶
- b) az európai szabadalom a találmányt nem tárja fel olyan kellően egyértelműen és teljes körűen, hogy azt szakember meg tudja valósítani;
- c) az európai szabadalom tárgya bővebb a bejelentés eredetileg benyújtott tartalmánál, illetve – a megosztással keletkező vagy a 61. cikkel összhangban benyújtott új bejelentés esetén – a korábbi bejelentés eredetileg benyújtott tartalmánál.

Az ESZE a fenti felszólalási okokhoz képest megkülönbözteti a tényeket és bizonyítékokat („facts and evidence”), amelyeket a felszólalási okok alátámasztására kell előterjeszteni a felszólalási kérelemben:

ESZE 76. szabály (2) A felszólalásnak tartalmaznia kell ...

- c) nyilatkozatot arról, hogy a felszólalás az európai szabadalom mely részére vonatkozik, továbbá, hogy melyek a felszólalás alapjául szolgáló okok, valamint az azokat alátámasztó tények és bizonyítékok; ...

Az Szt.-ben lényegében az ESZE 100. cikkében felsoroltakkal azonos okok szerepelnek „A szabadalom megsemmisítése és korlátozása” címszó alatt:

A szabadalom megsemmisítése és korlátozása

42. § (1) A szabadalmat – keletkezésére visszaható hatállyal – meg kell semmisíteni, ha

- a) a szabadalom tárgya nem felelt meg a 6. § (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott feltételeknek;
- b) a leírás nem tárja fel a törvényben előírt módon és részletességgel [60. § (1) bek.] a találmányt;
- c) a szabadalom tárgya bővebb annál, mint amit az elismert bejelentési napon benyújtott, illetve – megosztás esetén – a megosztott bejelentésben feltártak;
- d) a szabadalmat nem annak adták meg, akit az a törvény szerint megillet.

Mint látható, ez a paragrafus nem beszél *expressis verbis* „megsemmisítési okokról”, pusztán felsorolja azokat. A „megsemmisítési ok” kifejezés először az Szt. 81. § (1) bekezdésében fordul elő, amelyet az SZTNH gyakran a tényekkel és bizonyítékokkal azonosít, így – e sorok szerzője szerint tévesen – az Szt. 81. § (1) bekezdésére történő hivatkozással utasít el a kérelmező számára kitűzött határidőt követően becsatolt bizonyítékokat.

Szt. 81. § (1) ... A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által a kérelmező számára kitűzött határidő elteltét követően a megsemmisítés alapjául szolgáló okként nem jelölhető meg olyan ok, amelyet az említett határidőn belül

⁶ Nem új, nem alapul feltalálói tevékenységen, iparilag nem alkalmazható vagy egyéb okokból ki van zárva.

nem jelöltek meg a megsemmisítés okaként. Az így megjelölt okot az eljárást befejező határozat meghozatalakor figyelmen kívül kell hagyni.

A szerző álláspontja szerint az Szt. 42. § (1) bekezdésében felsoroltakat kell a megsemmisítés alapjául szolgáló *oknak* tekinteni, amelyek fennállását a kérelmező a releváns tények és bizonyítékok előterjesztésével igazolja. Ezt az értelmezést támasztja alá az Szt. 80. § (3) bekezdésének második mondata is:

Szt. 80. § (3) A megsemmisítési kérelmet eggyel több példányban kell benyújtani a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalához, mint ahány szabadalmas és – szolgálati találmányra adott szabadalom esetén – ahány feltaláló van. A kérelemben meg kell jelölni a megsemmisítés alapjául szolgáló okokat, és mellékelni kell az okirati bizonyítékokat.

Az Szt. 81. § (1) bekezdése csak a megsemmisítési okok, vagyis az Szt. 42. § (1) bekezdésben felsorolt jogalapok előadása tekintetében állít abszolút időbeli korlátot. A megsemmisítési okok fennállásának igazolására szolgáló tények és bizonyítékok kellő időben történő előterjesztéséről az Szt. 47. § (3) bekezdése rendelkezik, ez a paragrafus azonban nem jelöl meg semmilyen kézzelfogható határidőt:

Szt. 47. § (3) A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala döntését csak olyan tényekre és bizonyítékokra alapozhatja, amelyekkel kapcsolatban az ügyfélnek módjában állt nyilatkozatot tenni; figyelmen kívül hagyhatja azonban azokat a nyilatkozatokat vagy bizonyítékokat, amelyeket az ügyfél nem kellő időben terjesztett elő.

A megsemmisítési okok megjelölésére és az ezt alátámasztó tények és bizonyítékok előterjesztésére vonatkozó eltérő szigorúságú rendelkezések a megsemmisítési okok, illetve a tények és bizonyítékok eltérő eljárásjogi funkciójára vezethetők vissza. Míg a megsemmisítési okok az eljárás kereteit jelölik ki (ti. mely anyagi jogi szabálynak való megfelelést vagy meg nem felelést kell vizsgálni), addig a tények és bizonyítékok csak ezen keretek között szolgálnak az egyes állítások igazolására vagy cáfolására (például hogy egy adott igényponti jellemző a technika állásához tartozott-e). A szabadalmas joggal várhatja el a kérelmezőtől, hogy már viszonylag az eljárás elején jelölje ki az anyagi jogi kereteket (vagyis, hogy mi alapján folyik az eljárás), ugyanakkor újabb bizonyítékok becsatolása bármikor szükségessé válhat, ha például a szabadalmas az igénypontok korlátozását javasolja (például a leírásban említett jellemzővel korlátozná a főigénypontot, amely jellemzőre a kérelmező nem állított anterioritást). Éppen ezért a tények és bizonyítékok tekintetében a jogalkotó mérlegelési jogot biztosít a jogalkalmazó, vagyis az SZTNH számára – az új tények és bizonyítékok annyiban hagyhatók figyelmen kívül, amennyiben a fél azt nem kellő időben terjesztette elő. Egy új igényponti jellemzőre a kérelmező nyilvánvalóan csak a szabadalmas korlátozási javaslata után tud új anterioritást becsatolni, tehát ezt adott esetben akár az utolsó tárgyaláson is kellő időben előterjesztettnek lehet tekinteni, ugyanakkor nyilván nem menthető ki ilyen könnyen, ha a kérelmező az eredetileg is támadott főigénypont egyik jellemzőjéről mulasztja el kimutatni, hogy az a technika állásához tartozott.

A bírósági felülvizsgálat során az új megsemmisítési okokra vonatkozó korlátozásról az Szt. 100. § (3) bekezdése, míg az elkésetten előadott tények és elkésetten csatolt bizonyítékok figyelmen kívül hagyásáról az Szt. 100. § (4) bekezdése rendelkezik:

Szt. 100. § (3) Ha a fél olyan kérdésben kíván bírósági döntést, amely a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala előtt folyó eljárásnak nem volt tárgya, a bíróság a kérelmet átteszi a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalához, kivéve, ha a szabadsalom megsemmisítésére irányuló eljárásban a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala a megsemmisítés alapjául szolgáló okot a 81. § (1) bekezdése alapján hagyta figyelmen kívül, illetve, ha a megsemmisítés alapjául szolgáló újabb okot a megváltoztatási kérelemben vagy annak előterjesztését követően jelölték meg; az ilyen megsemmisítési okot a bíróság figyelmen kívül hagyja. A kérelem áttétele esetén a bíróság a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala döntését – szükség szerint – hatályon kívül helyezi.

(4) A bíróság figyelmen kívül hagyja a fél által a megváltoztatási kérelemben vagy annak benyújtását követően előterjesztett azt a nyilatkozatot, állítást vagy bizonyítékot, amelyet a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala az előtte folyó eljárásban – a 47. § (3) bekezdésével összhangban – szabályszerűen hagyott figyelmen kívül.

Az Szt. 100. § (4) bekezdése csak abban az esetben rendelkezik a bírósági eljárás során előterjesztett új tény, illetve bizonyíték sorsáról, amennyiben azt már a közigazgatási eljárási szakaszban is megpróbálta a fél érvényesíteni, azonban azt az SZTNH az Szt. 47. § (3)-ra való hivatkozással szabályszerűen figyelmen kívül hagyott (nem kellő időben előterjesztett tény/bizonyíték). Arról azonban nem rendelkezik az Szt., hogy mi történik abban az esetben, ha a fél a bírósági szakaszban terjeszt elő először új tényt vagy bizonyítékot. Mivel az Szt. 88. §-a az Szt.-ben nem szabályozott kérdések tekintetében a bírósági felülvizsgálat során a Pp. általános szabályait rendeli alkalmazni, ezért elvileg a felek legkésőbb az első tárgyaláson tehetnek bizonyítási indítványt [Pp. 389. § (2)], ezt követően csak a másik fél beleegyezésével, és csak akkor, ha a bizonyítási indítványt a fél nem neki felróható okból elkésetten vagy egyébként a jóhiszemű pervittel össze nem egyeztethető módon terjeszti elő [Pp. 389. § (5)]. A Pp. 389. § (6) bekezdése alapján az sem kizárt, hogy a fél az elsőfokú bírósági döntés meghozatalát megelőző tárgyaláson terjesszen elő új tényt vagy bizonyítékot, amennyiben az önhibáján kívül csak utóbb jutott a tudomására. Tehát az Szt. hiányos szabályozása miatt a bírósági felülvizsgálat során elvileg a Pp. engeledekenyebb szabályait kell alkalmazni az újonnan előterjesztett új tények és bizonyítékok kapcsán.

A magyar szabályozással ellentétben az ESZE egyáltalán nem szabályozza a felek által utóbb megjelölt megsemmisítési okok kérdését. Ugyanakkor az ESZE megteremti a lehetőséget a felszólalási eljárás *ex officio* kiterjesztésére.

Az ESZE 81. szabályának (1) bekezdése szerint a felszólalási osztály még olyan felszólalási okokat is vizsgálhat, amelyre a felszólaló egyáltalán nem hivatkozott:

ESZE 81. szabály (1) A felszólalási osztály megvizsgálja azokat a felszólalási okokat, amelyekre a felszólaló a 76. szabály (2) bekezdésének c) pontja szerinti nyilatkozatában hivatkozott. Azokat a felszólalási okokat, amelyekre a felszólaló nem hivatkozott, a felszólalási osztály hivatalból vizsgálhatja, ha azok az európai szabadalom fenntartását kizárnák.

Az utóbb előterjesztett tények és bizonyítékok kapcsán az ESZE 114. cikk (2) bekezdése lehetővé teszi ezek figyelmen kívül hagyását, amennyiben ezt a fél megkétszerezte:

ESZE 114. cikk (2) Az Európai Szabadalmi Hivatal figyelmen kívül hagyhatja azokat a tényeket vagy bizonyítékokat, amelyeket az érintett felek nem kellő időben terjesztettek elő.

Az Szt. 47. § (3) bekezdésének utolsó fordulata tehát az ESZE fenti rendelkezésének felel meg. Ugyanakkor az ESZH kezét elvileg semmi sem köti a bizonyításban, mivel az ESZE 114. cikk (1) bekezdése általános jelleggel mondja ki a hivatalból történő vizsgálatot az ESZH előtt folyó eljárásokban:

ESZE 114. cikk (1) Az Európai Szabadalmi Hivatal az előtte folyó eljárásban a tényeket hivatalból vizsgálja; vizsgálata nem korlátozódhat csupán a felek állításaira, bizonyítékaira, érveire, valamint nincs kötve az előterjesztett kérelmekhez sem.

Az ESZE 81. szabály (1) bekezdése és az ESZE 114. cikk (1) bekezdése elvileg maga után vonhatná a szabadalom hivatalból történő újbóli vizsgálatát egy felszólalási eljárás során, azonban több kibővített fellebbezési tanácsi döntés is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a felszólalás olyan kontradiktórius eljárásnak tekintendő, amelyben a felek rendelkezési elve, valamint a tárgyalási elv érvényesül, azaz az eljárás kérelemre indul, és azt a kérelem keretei között kell elbírálni, valamint a felek feladata a bizonyítékok szolgáltatása. A G9/91 döntés megállapította, hogy a felszólalás olyan peres eljárásnak tekintendő, amelyben egymással ellentétes érdekű felek állnak szemben egymással, akiket egyformán tisztességes bánásmódban kell részesíteni, ebből kifolyólag a felszólalás terjedelme (vagyis a szabadalomnak a felszólalás által támadott része) nem terjeszthető ki hivatalból.⁷ A G10/91 döntés az ESZE 81. szabály (1) bekezdésének alkalmazását korlátozta, kimondva, hogy a felszólalási eljárás során hivatalból csak kivételesen vehető figyelembe új felszólalási ok, és csak abban az esetben, ha az *prima facie* megkérdőjelezi a szabadalom fenntarthatóságát.

A fellebbezési tanácsok előtt folyó jogorvoslati eljárásban az új felszólalási okok felhozatalát, illetve figyelembevételét a joggyakorlat még szigorúbban korlátozta. Főszabály szerint a fellebbezés során csak a felszólalási osztály előtt lefolytatott elsőfokú eljárásban figyelembe vett felszólalási okok vizsgálhatók. Új felszólalási ok csak kivételesen engedhető meg,

⁷ Ugyanakkor a G9/91 döntés értelmében a támadott főigénypont aligénypontjaira automatikusan kiterjed a felszólalás.

amennyiben az új ok ránézésre is valószínűsíti a szabadalom megvonását, és ekkor is csak abban az esetben, ha a szabadalmas hozzájárul (lásd G10/91).

Az új felszólalási okok utólagos megjelölésénél, illetve felhozatalánál kell megemlíteni, hogy az ESZH joggyakorlatában az ESZE 100. cikk (a) pontján belül az 52–57. cikkére való hivatkozással külön-külön felszólalási oknak számít az újdonság hiánya, a feltalálói tevékenység hiánya, az ipari alkalmazhatóság hiánya, ha a megoldás egyáltalán nem minősül találmánynak, illetve az, ha a megoldás ki van zárva a szabadalmi oltalomból (lásd ESZH Módszertani útmutatója: GL. D-III, 5; valamint G1/95 és G7/95).

A felszólalási okok utólagos megjelölése tehát nem teljesen kizárt, mint az Szt. 81. § (1) bekezdés alapján (sőt az ESZE által egyenesen megengedett lenne), azonban a gyakorlatban erősen korlátozott, különösen a jogorvoslati eljárásban.

Az utólagosan előterjesztett új tények és bizonyítékok tekintetében valamelyest megengedőbb az ESZH joggyakorlata. Ugyan főszabály szerint itt is csak kivételesen vehetők figyelembe utólag előterjesztett tények és bizonyítékok, és csak akkor, ha azok *prima facie* valószínűsítik a szabadalom megvonását (lásd T1002/92). Ez alól azonban két kivétel is van.

	Utólagos megjelölés:	ESZE	Szt.
Elsőfok	- új ok - új tény - új bizonyíték	- elvileg ex officio is lehet [ESZE 84. sz. (1)] - gyakorlatilag csak kivételesen (G10/91) - elvileg kellő időben lehet [ESZE 114. c. (2)] - gyakorlatilag csak bizonyos esetekben (T633/97) - később is lehet, ha felszólalási kérelemben hivatkoztak rá, különben: elvileg kellő időben lehet [ESZE 114. c. (2)] - gyakorlatilag csak bizonyos esetekben (T633/97)	- nem lehet az SZTNH által megjelölt határidő után [Szt. 81. § (1)] - csak kellő időben lehet [Szt. 47. § (3)] - csak kellő időben lehet (Szt. 47. § (3))
Másodfok	- új ok - új tény - új bizonyíték	- kivételesen és csak a szabadalmas beleegyezése esetén (G10/91) - ex officio nem (G7/91) - csak kivételesen, ha a szabadalmas hozzájárul (T1002/92)	- nem lehet (Szt. 100. § (3)) - csak az SZTNH előtt az Szt. 47. § (3) alapján figyelmen kívül hagyott új tényeket és bizonyítékokat nem lehet [Szt. 100. § (4)]

1. táblázat: Felszólalási, illetve megsemmisítési okok, tények, bizonyítékok utólagos megjelölésének összevetése

Egyrészt a bizonyítékokat nem kell feltétlenül a felszólalásra nyitva álló határidőn belül prezentálni, elég a vonatkozó tényeket előadni. Ha a felszólaló a bizonyítékokat nem csatol-

ta, akkor a felszólalási osztály az ESZE 83. szabálya értelmében felhívja a felszólalót a hiányok pótlására. Másrészt az utólag csatolt bizonyítékok olyankor is figyelembe vehetők, ha azokra a szabadalmi igénypontok módosítása miatt van szükség (például a főigénypontba újonnan bekerült jellemzőre kell a felszólalónak új anterioritást állítania).

Az európai felszólalási eljárásban és a magyar megsemmisítési eljárásban a felszólalási, illetve megsemmisítési okok, valamint tények és bizonyítékok utólagos előterjesztésével kapcsolatos szabályokat az 1. táblázatban foglaltuk össze.

2.2. Főbb eljárásjogi jellegzetességek

2.2.1. Határidők

A felszólalási eljárás és a magyar megsemmisítési eljárás a legmarkánsabban az eljárás megindítására nyitva álló határidőben különbözik. Az európai szabadalommal szemben csak a megadásáról szóló értesítésnek az Európai Szabadalmi Közlönyben való meghirdetésétől számított kilenc hónapon belül lehet felszólalni. Ezt követően már csak a szabadalmas tudja az európai szabadalmat központilag megvonni az ESZE 2007. december 13. óta hatályos 105a cikke alapján. Harmadik személyek a szabadalmat központilag nem, csak nemzeti megsemmisítési eljárásban támadhatják, ami azt jelenti, hogy az európai szabadalmat külön-külön kell az egyes szerződő államok tekintetében megsemmisíteni.

A magyar megsemmisítési eljárás indítására nézve ezzel szemben a hatályos jog semmiféle korlátozást nem tartalmaz, a megsemmisítés iránti kérelem akár a szabadalom oltalmi idejét követően is benyújtható. Ez utóbbira olyankor kerülhet sor, ha például a szabadalmas az oltalmi idő lejártá után vagy kevéssel az előtt indít bitorlási pert, és visszamenőleg követeli a bitorlás tényének megállapítását, a gazdagodás visszatérítését, kártérítést vagy egyéb polgári jogi igényeket.

2.2.2. Beavatkozás

Az ESZE 105. cikk (1) bekezdése lehetővé teszi a bitorlási per alá vont vagy azzal fenyegetett személy számára a felszólalási eljárásba való beavatkozást:

ESZE 105. cikk (1) Bármely harmadik személy – a Végrehajtási Szabályzatnak megfelelően – a felszólalási határidő leteltét követően a felszólalási eljárásba beavatkozhat, ha igazolja, hogy

- a) a felszólalási eljárás tárgyát képező szabadalom bitorlása miatt ellene eljárást indítottak, vagy
- b) eljárást indított annak megállapítására, hogy a szabadalmat nem bitorolja, azt követően, hogy a szabadalmas felszólította őt a feltételezett bitorlás abbahagyására.

Beavatkozni csak a kilenc hónapos felszólalási időszak után lehet, mivel ezt megelőzően a beavatkozást az ESZH felszólalásnak tekinti. A beavatkozásra a bitorlási per vagy a nemleges megállapításra irányuló eljárás megindítását követő három hónapon belül van csak lehetőség, és a beavatkozónak ugyanúgy meg kell fizetnie a felszólalási díjat, mintha maga is felszólalást nyújtott volna be (ESZE 89. szabály). A beavatkozás ilyenkor majdnem teljesen megegyezik egy önálló felszólalással, a beavatkozási kérelemben akár új felszólalási ok is megnevezhető, az egyetlen korlátot a felszólalás terjedelme jelenti – a T694/01 döntés értelmében a szabadalomnak a felszólalással nem érintett részei ilyenkor már nem támadhatóak. A beavatkozót ez utóbbit leszámítva a felszólalási eljárásban a felszólalóval azonos eljárásjogi státusz illeti meg, ezért a felszólalási eljárást akkor is folytathatja, ha az eredeti felszólaló a felszólalását visszavonja, valamint saját jogán fellebbezhet akkor is, ha a felszólaló nem fellebbez.

Az utóbbi szabályok nem érvényesülnek, ha a beavatkozó az elsőfokú eljárás befejezése után kíván beavatkozni. A beavatkozás egyáltalán nem lehetséges mindaddig, amíg a szabadalmas vagy a felszólaló részéről nem érkezik fellebbezési kérelem, mivel egészen addig nincs folyamatban lévő eljárás, amelybe be lehetne avatkozni (lásd G4/91 döntés). Ezt követően sem nyilvánvaló, hogy a beavatkozás lehetősége fennáll-e a fellebbezési eljárásban, azonban a G1/94 döntés kimondta, hogy az ESZE 105. cikkének (1) bekezdésében a „felszólalási eljárás” kifejezés magában foglalja az esetleges jogorvoslati szakaszt is, így a beavatkozás a fellebbezési eljárásban is lehetséges. Az itt beavatkozó fél azonban korlátozott eljárásjogi státuszt nyer – a fellebbezési eljárást saját jogán nem folytathatja, ha a fellebbező visszavonja fellebbezését, vagy magát a felszólalást (lásd G3/04 és G8/93). A beavatkozó fellebbezése tehát járulékos jellegű: előfeltétele, hogy a felek egyike fellebbezéssel már megtámadta a felszólalási osztály döntését, és amennyiben a fellebbezést az azt benyújtó fél visszavonja, illetve több fellebbezés esetén mindegyik fél visszavonja a fellebbezését, akkor a beavatkozó az eljárást nem folytathatja.

Érdekes megjegyezni, hogy a fellebbezési eljárás során beavatkozó félnek továbbra is csak a felszólalási díjat kell megfizetnie, a fellebbezési díjat nem, mivel erre vonatkozó kötelezettségről az ESZE nem rendelkezik (lásd G3/04).

A magyar megsemmisítési eljárás során is lehetséges a beavatkozás, azonban ezt az Szt. csak a megváltoztatási kérelemre induló bírósági eljárásra nézve szabályozza:

Szt. 93. § (1) Akinek jogi érdeke fűződik ahhoz, hogy a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala döntésének megváltoztatására irányuló eljárás miként dőljön el, az eljárásba – annak jogerős eldöntéséig – az azonos érdekű fél mellett beavatkozhat.

(2) A beavatkozó – az egyezséget, az elismerést és a jogról való lemondást kivéve – minden cselekményre jogosult, amelyet az általa támogatott fél megtehet, cselekményeinek azonban csak annyiban van hatálya, amennyiben a beavatkozó cselekményei a fél cselekményeivel nem állnak ellentétben.

(3) A beavatkozó és a fél közötti jogvitát az eljárás során nem lehet elbírálni.

Mint látjuk, a magyar jogban a potenciális beavatkozók köre lényegesen szélesebb, mint amit az ESZE lehetővé tesz. A magyar megsemmisítési eljárásba (legalábbis annak bírósági szakaszába) bárki beavatkozhat, aki ehhez fűződő jogi érdeket igazol, szemben az ESZE 105. cikkével, amely csak a bitorlással támadott személy számára biztosítja a beavatkozás jogintézményét. Ez utóbbiból értelemszerűen következik, hogy az ESZE előtti eljárásba csak a felszólaló oldalán lehet beavatkozni. Az Szt. fenti paragrafusa ezzel szemben a szabadalmas oldalán történő beavatkozást sem zárja ki.

Az Szt. által szabályozott beavatkozás a polgári eljárásjogban is létező ún. érdekazonos beavatkozásnak felel meg, amely járulékos jellegű, tehát önállóan nem folytatható, és amelynél a függőség elve érvényesül, vagyis a beavatkozó ugyan önállóan végezhet eljárási cselekményeket, azonban ezek nem lehetnek a fél (a szabadalmas vagy a megsemmisítést kérelmező fél) cselekményeivel ellentétesek. A magyar jogorvoslati szakaszban tehát a beavatkozó még inkább korlátozott, mint az ESZH előtti fellebbezési eljárásban, mivel nemcsak az eljárás folytatásának a lehetőségétől van megfosztva, ha például a vele azonos érdekű fél a megváltoztatási kérelmét visszavonja, hanem minden más olyan cselekménytől is, amely ellentétes ezen fél cselekményeivel.

Ez utóbbi korlátozás azzal is indokolható, hogy az Szt. alapján a szabadalmas oldalán is be lehet avatkozni, ugyanakkor a szabadalmas érdekeinek védelmében nem engedhető meg, hogy adott esetben például a beavatkozó a szabadalmas nevében fogadjon el szabadalomkorlátozást.

Az Szt. nem említi az SZTNH előtti beavatkozás lehetőségét, ezért erre az SZTNH gyakorlata nem is ad módot a megsemmisítési eljárásokban. Ugyanakkor a megsemmisítési eljárás közigazgatási szakaszában a kérelmező oldalán nincs is szükség a beavatkozás intézményére, mivel bárki kérheti a szabadalom megsemmisítését – akár ugyanazon a ténybeli alapon is, mint a folyamatban lévő megsemmisítési eljárásban, hiszen annak jogerős lezárultáig nem alkalmazható az Szt. 42. § (3) bekezdése szerinti korlátozás.⁸ A gyakorlatban egy újabb megsemmisítési kérelem benyújtása esetén az SZTNH egyesíti az ügyeket, tehát a bírósági beavatkozáshoz képest annyi a különbség, hogy az önálló megsemmisítési kérelmek folytán itt a kérelmezők függetlenségének elve érvényesül, ugyanakkor a második kérelmezőnek is meg kellett fizetnie a megsemmisítési eljárás díját. Megjegyezzük, hogy az ESZH előtti beavatkozásnál minden esetben megfizetendő a felszólalási díj, továbbá ha a beavatkozást a felszólalásra nyitva álló határidőn belül teszik, akkor azt az ESZH felszólalásnak tekinti.

A beavatkozás jellegzetességeit az európai és a magyar szabadalmi jogban az alábbiakban foglalhatjuk össze.

⁸ Szt. 42. § (3) A megsemmisítési kérelmet elutasító jogerős határozat kizárja, hogy azonos ténybeli alapon ugyanannak a szabadalomnak a megsemmisítése iránt bárki újabb eljárást indítson.

Beavatkozás	ESZE	Szt.
Első fokon:	- csak a felszólaló oldalán - csak a feltételezett bitorló - felszólalói státuszt nyer, eljárási függetlenség elve - díjköteles (felszólalási díj)	senki (helyette önálló megsemmisítési kérelem)
Másodfokon:	- csak ha valamely fél fellebbezett - csak a felszólaló oldalán - csak a feltételezett bitorló - járulékos jelleg (a fellebbezés visszavonása esetén nem folytatható) - díjköteles (csak felszólalási díj, nem kell fellebbezési díj)	- csak ha valamely fél élt megváltoztatási kérelemmel - a szabadalmas oldalán is lehet - akinek jogi érdeke fűződik megsemmisítés eredményéhez - függőség elve (nem lehet a beavatkozó cselekménye ellentétes a támogatott félével) - nem díjköteles (se hivatali díj, se bírósági illeték)

2. táblázat: Beavatkozás az európai felszólalási eljárásba és a magyar megsemmisítési eljárásba

2.2.3. Gyorsított eljárás

Az ESZH előtt számos esetben kérhető a felszólalási eljárás gyorsított lefolytatása. Az ESZH elnökének 1998. évi felhívása⁹ erre abban az esetben biztosít lehetőséget, ha nemzeti bíróság előtt bitorlási per van folyamatban, amiről akár az érdekelt fél, akár az eljáró nemzeti bíróság értesítheti az ESZH-t.

Az ESZH Módszertani útmutatója további eseteket is nevesít, amelyekben az eljárás prioritást élvez, és azt kvázi gyorsítottan kell lefolytatni.¹⁰ Ilyen eset, ha:

- más döntések függnek a felszólalás kimenetelétől (pl. megosztott bejelentés elbírálása),
- a felszólalási eljárás időtartama lényegesen hosszabbra nyúlt, mint szokásos,
- a korábbi megadási eljárás húzódott el a szokásosnál lényegesen jobban,
- a következő eljárási lépés gyorsan elvégezhető.

Az európai felszólalás során a gyorsított eljárásnak nincs külön díja, és azt az érdekelt fél bármikor kérelmezheti a fenti okokból.

A gyorsított eljárásban az ESZH mindent elkövet, hogy a soron következő eljárási cselekményt a kérelem beérkezését követő három hónapon belül végrehajtsa, és a feleknek csak egészen kivételes esetben enged négy hónapnál hosszabb határidőt.

A magyar szabadalmi eljárásjogban a gyorsított eljárás kérelmezésére az Szt. 81/A §-a biztosít lehetőséget. Ennek igénybevétele azonban sokkal korlátozottabb, mivel csak függő bitorlási per esetében van rá lehetőség, és ilyenkor is csak valamelyik fél kérelmére, tehát a

⁹ Notice from the EPO dated 17 March 2008, OJ 4/2008, p. 221.

¹⁰ GL. D-VII, 1.2.

bíróság ez irányú bejelentése önmagában nem vezethet a megsemmisítési eljárás gyorsított lefolytatásához. Az eljárás gyorsítása iránti kérelem ráadásul díjköteles, méghozzá a megsemmisítési eljárás díjával azonos díjat kell leróni (jelenleg 128 000 Ft-ot).

A gyorsított eljárás jellegzetességeit az európai felszólalás és a magyar megsemmisítési eljárás során a 3. táblázatban foglaltuk össze.

Gyorsított eljárás	ESZE	Szt.
Mikor lehet?	• függő nemzeti bitorlási per esetén • prioritást élvez a felszólalás: – más döntés függ a felszólalás kimenetelétől – a felszólalás elhúzódnása – a korábbi vizsgálati eljárás elhúzódnása – a következő eljárási lépés gyors	• függő bitorlási per esetén
Hogyan indul?	• valamelyik fél kérelmére (bármelyik esetben) • nemzeti bíróság v. más hatóság tájékoztatása alapján (függő bitorlási per) • hivatalból (prioritást élvező ügy)	• valamelyik fél kérelmére
Díjköteles?	• nem	• igen, a gyorsított eljárás díja megegyezik a megsemmisítési kérelem díjával

3. táblázat: gyorsított eljárás jellegzetességei

2.2.4. Eljárási költségek

Az ESZH előtti felszólalásban az eljárási költségek viselése főszabály szerint igen egyszerű – mindegyik fél viseli a saját költségeit. Ez alól csak kivételesen enged eltérést az ESZE 104. cikk (1) bekezdése, amennyiben a felszólalási osztály ezt méltányosságból szükségesnek érzi. Ilyen méltányossági kérdés, ha valamelyik félnél a felmerült többletköltségeket a másik fél magatartása okozta. Az egyik fél költségeinek megítéléséhez általában a másik fél oldalán felmerülő szándékos, felróható magatartás szükséges, és nem elég például a tévedés (lásd T170/83). Az általánostól eltérő költségmegosztásra adhat okot például, ha a fél késlekedik ügydöntő bizonyítékok előterjesztésével, vagy későn mondja le a kitűzött szóbeli meghallgatást (lásd T674/03).

Az eljárási költségek tekintetében az Szt. a polgári eljárásjog koncepcióját követi:

Szt. 81. § (7) A megsemmisítési eljárás költségeinek viselésére a vesztes felet kell kötelezni. ...

A költségeknek az eljárásnyertesség, illetve -vesztesség arányában történő megosztásáról az Szt. külön nem rendelkezik, azonban a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvényt, vagyis a 2004. évi CXL törvényt (Ket.) jelöli meg háttérjogszabályként, amely lehetővé teszi a költségek megosztását a felek között a hatóság által megállapított arányban:

Ket. 154. § (2) Ha az ügy érdemében hozott határozat a kérelemnek részben ad helyt, a hatóság az eljárási költség általa megállapított arányban való viselésére kötelezi a kérelmezőt, illetve az ellenérdekű ügyfelet.

Az eljárási költségek viselése alól kivételt jelent az Szt. 81. § (7) bekezdésének második mondata által szabályozott eset, amikor a szabadalmas nem adott okot a megsemmisítési eljárásra:

Szt. 81. § (7) ... Ha a szabadalmas a megsemmisítési eljárásra okot nem adott, és a szabadalmi oltalomról – legalább az igénypontok érintett része vonatkozásában – a 81. § (1) bekezdése szerinti nyilatkozattételre kitűzött határidő lejárt előtt lemond, az eljárási költséget a kérelmező viseli.

Ez a 2011. január 1. óta hatályos rendelkezés a Pp. ok nélküli pereskedésre vonatkozó rendelkezésének analógiája:

Pp. 80. § (1) Ha az alperes a perre okot nem adott, és a követelést az első tárgyaláson azonnal elismeri, az alperes költségében a felperest kell elmarasztalni.

Az Szt. nem tartalmaz kifejezett rendelkezést a tekintetben, hogy mi tekinthető költségnek, úgyhogy ebben a kérdésben a Ket. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

A megsemmisítési eljárás szempontjából a Ket. 153. § (2) bekezdése által szabályozott legfontosabb eljárási költségek a következők:¹¹

- az igazgatási szolgáltatási díj,
- az ügyfél megjelenésével kapcsolatos költség,
- az iratbetekintési jog gyakorlásával kapcsolatos költség,
- az ügyfél képviseletében eljáró személy költsége,
- a tanú és a hatósági tanú költségtérítése,
- a szakértői díj, ideértve a szakértő költségtérítését,
- a fordítási költség,¹²
- az ügyfél, valamint az eljárás egyéb résztvevője részéről felmerült levelezési, dokumentumtovábbítási költség.

A Ket. csak a célszerűség figyelembevételével okozott költségeket rendeli megtéríteni, és a költségkímélés az eljáró hatóságra is kötelezettséggé válik:

Ket. 155. § (1) A 153. § (2) bekezdésének 3–15. pontjában felsorolt költség (a továbbiakban: egyéb eljárási költség)¹³ vonatkozásában

a) a hatóság az eljárás során köteles költségkímélő módon és a célszerűség figyelembevételével eljárni,

¹¹ A „Költségek és díjak” címet viselő Szt. 53/C §-ban a Ket. felsorolásából megjelenik az igazgatási szolgáltatási díj és az ügyfél képviseletében eljáró személy költsége (ügyvédi és szabadalmi ügyvivői költség).

¹² Kivéve az anyanyelv használatával kapcsolatban felmerülő költségeknek a Ket. 11. § (2) bekezdésében szabályozott egyes eseteit.

¹³ Az illeték és igazgatási szolgáltatási díj kivételével minden felsorolt költség.

b) az ügyfél, valamint az eljárás egyéb résztvevői kötelesek eljárási cselekményeiket a célszerűség figyelembevételével teljesíteni.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltak megsértésével okozott költséget – az e törvényben megállapított költségviselési szabályoktól eltérően – az azt okozó hatóság, ügyfél vagy az eljárás egyéb résztvevője viseli.

Mint látható, a (2) bekezdés alapján akár a hatóságot is terhelheti a költségek viselése, ha azokat a költségkímélés vagy a célszerűség szempontjainak figyelmen kívül hagyásával okozta. Az ügyfélnek csak a célszerűség követelményére kell tekintettel lennie.

A költségek igazolása tekintetében a Ket. kvázi bizonyítási kötelezettséget ír elő:

Ket. 155. § (3) Az egyéb eljárási költség összegét általában az érintett által bemutatott bizonyíték alapján kell megállapítani.

Felmerül, hogy lehet-e az SZTNH előtt folyó megsemmisítési eljárásban a szabadalmi ügyvivővel kötött megbízási szerződésben szereplő munkadíjra hivatkozni. Az Szt. 53/C. § (3) bekezdésének utolsó mondata a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi és szabadalmi ügyvivői költségekről szóló rendelkezések megfelelő alkalmazását írja elő. A polgári eljárásban az ügyvédi képviselő költségeinek a megállapítása a 32/2003 (VII. 22.) IM rendelet alapján történik. Ez lehetővé teszi, hogy a pernyertes fél a megbízási szerződésben kikötött megbízási díj megfizetését követelje ügyvédi munkadíjként:

32/2003 (VII. 22.) IM 2. § (1) A fél pernyertessége esetére igényelheti, hogy részére a bíróság az ügyvéd munkadíjának és készkiadásainak címén kötelezze a pervesztes felet

a) a fél és a képviselője között létrejött ügyvédi megbízási szerződésben kikötött megbízási díj, valamint

b) a fél által képviselője részére költségtérítésként megfizetett indokolt készkiadások együttes összegének megfizetésére.

Felmerül a kérdés, hogy mi történik, ha az ügyvédi (vagy analógia alapján szabadalmi ügyvivői) megbízási szerződésben eltúlzott költségek kerültek megjelölésre. Ugyanezen rendelet (2) bekezdése lehetővé teszi a megállapított munkadíj összegének mérséklését:

32/2003 (VII. 22.) IM 2. § (2) Az (1) bekezdés alapján megállapított munkadíj összegét a bíróság indokolt esetben mérsékelheti, ha az nem áll arányban a pertárgy értékével vagy a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységgel. A bíróság döntését indokolni köteles.

Az Szt. 53/C. § (3) bekezdése hasonló mérlegelési jogkört biztosít az SZTNH számára:

Szt. 53/C. § (3) A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala a képviselő munkadíjának összegét indokolt esetben mérsékelheti, ha az nem áll arányban a ténylegesen elvégzett képviselői tevékenységgel. Ennek során a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi és szabadalmi ügyvivői költségekről szóló rendelkezések megfelelő alkalmazásával jár el.

A Ket. ennél is általánosabb jelleggel engedi meg a költségek hatósági felülbírálatát, ha a felek megsértenék a Ket. 155. § (1) bekezdés *b*) pontjában megfogalmazott célszerűségi követelményt:

Ket. 158. § (3) A hatóság – tekintettel a 155. § (1) bekezdés *b*) pontjában foglaltakra – az indokolatlanul magas egyéb eljárási költség helyett alacsonyabb összeget állapít meg.

A szerző álláspontja szerint a Ket. 155. §-a, valamint a Ket., 158. § (3) bekezdése az Szt. eltérő rendelkezése hiányában a szabadalmi megsemmisítési eljárások SZTNH előtti szakaszában is alkalmazandó.

Az SZTNH döntésének bírósági felülvizsgálata során az Szt. a költségviselés tekintetében a polgári perrendtartás szabályait rendeli alkalmazni:

Szt. 95. § (1) Ha a bírósági eljárásban ellenérdekű fél is részt vett, az eljárási költségek előlegezésére, illetve viselésére a perköltségre vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

(2) Ellenérdekű fél hiányában a költségeket a kérelmező előlegezi, illetve viseli.

(3) Az eljárási költséghez hozzá kell számítani a felet képviselő szabadalmi ügyvivő készkiadásait és munkadíját is.

Mint látható, az Szt. fenti rendelkezése külön is nevesíti a jogi képviseletet ellátó szabadalmi ügyvivő készkiadásait és munkadíját, habár ez a Pp. fényében felesleges, mivel a Pp. 75. § (2) bekezdése szintén kimondja, hogy a perköltséghez hozzá kell számítani a felet képviselő szabadalmi ügyvivő készkiadásait és munkadíját is.

A költségviselés tekintetében főszabály szerint a Pp. is a vesztes felet marasztalja a másik fél költségeiben, azonban szemben az Szt.-vel, a részleges pernyertesség esetéről is rendelkezik, amikor is a költségek a pernyertesség, illetve perveszteség arányában oszlanak meg:

Pp. 81. § (1) Részleges pernyertesség esetében a bíróság a perköltség felől a pernyertesség arányának, valamint az egyes felek által előlegezett költségek összegének figyelembevételével határoz. Ha a pernyertesség és perveszteség aránya, valamint az előlegezett költségek összege között nincsen számottevő különbség, a bíróság akként rendelkezik, hogy mindegyik fél maga viseli a saját költségét.

A felesleges költségokozást a Pp. éppúgy szankcionálja, mint a Ket., azzal, hogy az így okozott költségek pernyertességtől függetlenül a nem megfelelő magatartást tanúsító felet terhelik. Ugyanakkor sem a Ket., sem a Pp. szerint nem feltétel, hogy a fél vétkes magatartással vagy rosszhiszeműen okozzon többletköltségeket, mint azt az ESZH esetjogában láttuk.

A Pp. a mulasztáson és késedelmeskedésen kívül magát a sikertelenséget is szankcionálja:

Pp. 80. § (2) Az a fél, aki egyes perbeli cselekményeket sikertelenül végez, vagy egyes perbeli cselekményekkel indokolatlanul késedelmeskedik, avagy valamely határidőt vagy határidőt mulaszt, vagy más módon felesleges költségeket okoz, az ebből származó költségeinek megtérítését pernyertes-

sége esetén sem igényelheti, illetőleg az ellenfél ebből eredő költségeinek megtérítésére a per eldöntésére való tekintet nélkül kötelezhető.

A költségviselés körében érdemes megemlíteni, hogy az ESZE nem teszi lehetővé az önálló fellebbezést a költségviselés tekintetében, tehát ha valamelyik felet a felszólalási osztály bizonyos költségekben elmarasztalja (vagy nem ítélt meg számára olyan költségeket, amelyeket állítása szerint a másik fél felróható magatartása eredményezett), akkor ezt csak a döntés egyéb részeinek megtámadása mellett kifogásolhatja:

ESZE 97. szabály (1) A fellebbezés tárgya nem lehet kizárólag a felszólalási eljárás költségeinek viselése.

Tovább szigorítja a költségviselésre irányuló jogorvoslatot, hogy a fenti szabály (2) bekezdése a fellebbezési díjat el nem érő összeget még a döntés egyéb részeire is irányuló fellebbezésben sem engedi vitatni:

ESZE 97. szabály (2) A felszólalási eljárás költségeinek összegét megállapító határozat ellen fellebbezésnek csak akkor van helye, ha a megállapított összeg a fellebbezés díjának összegét meghaladja.

Az Szt. ezzel szemben önálló jogorvoslati lehetőséget is biztosít az eljárási költségek tekintetében, továbbá a vitatható összeget nem köti semmiféle minimumértékhez:

Szt. 85. § (1) A bíróság kérelemre megváltoztathatja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának:

...

e) az eljárási bírságot kiszabó, valamint az eljárási költség megállapításának és viselésének kérdésében hozott döntését.

Az európai felszólalási eljárás és a magyar megsemmisítési eljárás során a költségviselésre vonatkozó főbb szabályokat az alábbi táblázatban foglalhatjuk össze.

Költségviselés	ESZE	Szt.
Főszabály	mindenki saját költségét viseli	- Szt.: a vesztes fél viseli - Ket.: a költségek az eljárásvesztesség mértékében megoszthatók - bíróági felülvizsgálat során; perköltség szabályai: a vesztes fél viseli vagy a vesztesség arányában viselik a felek
Kivétel	felróhatóan okozott többletköltség	Ket.: célszerűség figyelmen kívül hagyásával okozott költségek
Ki viseli	amelyik fél a költséget okozta	költséget okozó fél vagy hatóság
Mérséklés	nincs rendelkezés	- Szt.: eltúlzott mértékű képviselői munkadíj - Ket.: bármely eltúlzott költség
Jogorvoslat	- nem lehet csak költségviselés tekintetében fellebbezni - fellebbezés csak a fellebbezési díj összegét meghaladó költségre	- lehet önállóan fellebbezni - fellebbezés tetszőleges összegű költség tekintetében lehetséges

4. táblázat: Eljárási költségek viselése az európai felszólalási és a magyar megsemmisítési eljárásban

2.2.5 Az eljárás *ex-officio* folytatása

Az ESZE 84. szabálya foglalkozik a felszólalási eljárás hivatalból történő (*ex-officio*) folytatásával. Ha az európai szabadalomról minden szerződő állam tekintetében lemondtak, vagy az minden szerződő államban megszűnt, akkor az (1) bekezdés értelmében az ESZH csak a felszólaló kérésére folytathatja a felszólalási eljárást:

ESZE 84. szabály (1) Ha az európai szabadalomról valamennyi megjelölt Szerződő Állam tekintetében lemondtak, illetve az oltalom valamennyi megjelölt Szerződő Államban megszűnt, a felszólalási eljárás a felszólaló kérelmére folytatható; a kérelmet az Európai Szabadalmi Hivatalnak a lemondásról vagy a megszűnésről szóló értesítésétől számított két hónapon belül kell benyújtani.

Ez összhangban van az ESZE 75. szabályával, amely olyan szabadalommal szemben is megengedi a felszólalást, amelyről valamennyi megjelölt szerződő állam tekintetében lemondtak, vagy amely tekintetében az oltalom valamennyi megjelölt szerződő államban megszűnt.

Az ESZE 84. szabályának (2) bekezdése foglalkozik az eljárás tényleges *ex-officio* folytatásával, hiszen az (1) bekezdésben szabályozott esetben az eljárás folytatásához a felszólaló kérelme szükséges. A (2) bekezdés a felszólaló halálára, megszűnésére, valamint a felszólalás visszavonására tekintettel teszi lehetővé az eljárás hivatalból történő folytatását:

ESZE 84. szabály (2) A felszólaló halála vagy cselekvőképességének elvesztése esetén a felszólalási eljárást az Európai Szabadalmi Hivatal hivatalból, az örökösök vagy a törvényes képviselők részvétele nélkül is folytathatja. Az eljárás akkor is folytatható, ha a felszólalást visszavonták.

A jogutód részvételének mellőzése a szabadalmas érdekének védelmében szükséges – a jogutódlás jogi rendezése adott esetben nagyon hosszú időt is igényelhet, méltánytalan lenne a szabadalmast (és harmadik személyeket) ilyen sokáig jogbizonytalanságban tartani a szabadalom sorsa felől. Ezzel szemben a második esetben – amikor a felszólaló visszavonja a felszólalását – a szabadalom hivatalból történő vizsgálata kerül előtérbe. Ugyan a felszólalási eljárást az ESZH esetjoga alapvetően kontradiktórius eljárásként kezeli, amelyben a felszólalási osztály a pártatlan bíró szerepében dönt, azonban korábban is láttuk, hogy az ESZH-nak ilyenkor sem szünetel teljesen az engedélyezési hatósági funkciója.

Az ESZH Módszertani útmutatója szerint a felszólalási osztálynak olyankor kell hivatalból folytatnia az eljárást, ha ez várhatóan a szabadalom megvonásához vagy korlátozásához vezet (lásd T197/88), vagy ha a szabadalmas igénypont-módosítást nyújtott be (lásd T560/90). A G7/91 döntés értelmében a fellebbezési eljárásban már nem alkalmazható az ESZE 84. szabály (2) bekezdése, tehát ott nem folytatható az eljárás hivatalból. Ezt az elvet a fellebbezési tanács olyan szigorúan veszi, hogy amennyiben kizárólag a felszólaló élt fellebbezéssel, majd visszavonja akár a fellebbezést, akár magát a felszólalást, az eljárás még abban

az esetben sem folytatható, ha a szabadalmas kéri, vagy ha biztosan meg kellene vonni a szabadalmat (lásd G8/93).

A magyar megsemmisítési eljárás hivatalból történő folytatására az Szt. 81. § (3) bekezdése ad lehetőséget:

Szt. 81. § (3) A megsemmisítési kérelem visszavonása esetén az eljárást hivatalból folytatni lehet. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala ilyen esetben is a kérelem keretei között, a felek által korábban tett nyilatkozatok és állítások figyelembevételével jár el.

Az SZTNH Módszertani útmutatójában leírtak szerint erre csak „kivételesen, a visszaélészerű kérelmezői joggyakorlás meggátolása vagy a közérdek alaposan valószínűsíthető sérelmének (például örökmozgóra vonatkozó, a közérkölcstől sértő vagy hasonló, szakmailag-társadalmilag tolerálhatatlan szabadalom érvényben maradásának) megakadályozása céljából kerülhet sor” (lásd Módszertani útmutató, VI. fejezet, 2.9). Az Szt. erre az esetre nézve külön biztosítja, hogy a kérelemhez kötöttség elve és a tárgyalási elv¹⁴ ilyenkor se sérülhessen, így sem a megsemmisítési okok, sem a bizonyítékok köre nem bővíthető. Az utóbbiak tekintetében feltehetően csak a kérelmezői oldalon becsatolt bizonyítékok köre nem bővíthető, hiszen adott esetben a megsemmisítési kérelem visszavonásának az időpontjában a szabadalmasnak még nem is volt lehetősége saját ellenbizonyítási indítványait megtenni. Például, ha a nyilvánosságra jutás körében a korábbi nyilvános használatot megfelelő ellenbizonyítékokkal lehetne csak cáfolni, akkor abszurd dolog lenne ennek a lehetőségétől megfosztani a szabadalmast.

2.3. A szabadalom korlátozása

Az európai felszólalás és a magyar megsemmisítési eljárás célja egyaránt a szabadalmi oldalom megsemmisítése, ugyanakkor mind az ESZE, mind az Szt. lehetőséget biztosít a szabadalom korlátozására, amennyiben a megsemmisítés okai csak részben állnak fenn. Az ESZE, illetve az Szt. eltérő szövegezéséből azonban a jogalkalmazók eltérő eljárásjogi konzekvenciákat vontak le. Az ESZE nem beszél a szabadalom hivatalból történő korlátozásáról, ehelyett a szabadalom módosítással való fenntartásának feltételeit határozza meg:

ESZE 101. cikk (3) Ha a felszólalási osztály úgy ítéli meg, hogy – figyelembe véve azokat a módosításokat, amelyeket a szabadalmas a felszólalási eljárás során tett – a szabadalom, illetve az annak tárgyát képező találmány:

¹⁴ A kérelemhez kötöttség elvének értelmében az SZTNH döntése ilyenkor sem terjeszkedhet túl a kérelmező korábban tett kérelmein, míg a tárgyalási elv értelmében a bizonyítékokat ebben az esetben is a felek szolgáltatják, tehát a felek által korábban tett nyilatkozatokra és állításokra kell támaszkodni.

- (a) megfelel az ebben az Egyezményben meghatározott követelményeknek, a szabadalmat módosítással tartja fenn, feltéve, hogy a Végrehajtási Szabályzatban megfogalmazott feltételek teljesülnek;
- (b) nem felel meg az ebben az Egyezményben meghatározott követelményeknek, a szabadalmat megvonja.

Ugyan a fenti cikkben a korlátozás szó kifejezetten nem szerepel, azonban az ESZE 123. cikkének (2) és (3) bekezdése garantálja, hogy sem a szabadalmi leírás tartalma nem bővíülhet új információval, sem az oltalmi kör nem szélesedhet. Megállapíthatjuk tehát, hogy az ESZE 101. cikk (3) bekezdése a gyakorlatban a szabadalom korlátozással való fenntartására vonatkozik.

Az ESZE fenti cikke csak a szabadalmas által eszközölt módosításokat említi, illetve az ESZE 81. szabály (3) bekezdése kifejezetten előírja a módosítás lehetőségének biztosítását a szabadalmas számára. Az ESZE a megadott szabadalmak vizsgálatára is vonatkozó 113. cikk (2) bekezdése rögzíti továbbá, hogy csak a szabadalmas által előterjesztett vagy jóváhagyott szöveg (módosítás) képezheti a döntéshozatal tárgyát:

ESZE 113. cikk (2) Az Európai Szabadalmi Hivatal az európai szabadalmi bejelentést, illetve az európai szabadalmat kizárólag a bejelentő vagy a szabadalmas által előterjesztett vagy jóváhagyott szöveg szerint vizsgálhatja, és arról csak e szöveg alapján határozhat.

A fentiekből következik, hogy a szabadalom módosításának végső soron a szabadalmas az ura. Ezt az álláspontot tükrözi többek között a T73/84 és a L11/82 fellebbezési tanácsi döntés, valamint az ESZH Módszertani útmutatója is, amelyek szerint ha a szabadalmas nem ért egyet azzal a szöveggel, amelyben a felszólalási osztály fent kívánja tartani a szabadalmat, és nem is javasol helyette más alkalmas szöveget, akkor a szabadalmat csak megvonni lehet, vagyis nem lehet olyan formában fenntartani, amelyhez a szabadalmas nem járult hozzá.¹⁵

Ez a gyakorlatban egy közbenső döntés kibocsátásával valósul meg, így a szabadalmat nem érheti meglepetés a szabadalom korlátozása során – a felszólalási osztály a közbenső döntésben előre közli vele, hogy a szabadalmat milyen módosítással kívánja fenntartani. Ez a gyakorlat látszólag a szabadalmasnak kedvez, azonban ne felejtjük el, hogy amennyiben a szabadalmas a felszólalási osztály javaslatával nem ért egyet, és például a saját maga által válaszként benyújtott módosítást a felszólalási osztály nem tudja elfogadni, akkor a szabadalomnak nem lesz olyan, a szabadalmas által jóváhagyott szövege, amelyre az oltalmat fenn lehetne tartani. Célszerű ezért a szabadalom szövegének további módosítását fő és mellékkérelem formájában előterjeszteni: elsődlegesen kérni a szabadalomnak az újonnan előterjesztett módosítással való fenntartását, másodlagosan elfogadni a felszólalási osztály

¹⁵ A Módszertani útmutató szerint a szabadalmas hozzájárulásának számít, ha ő maga nyújtotta be a módosítást (I. Gl. D-V, 7.2.1).

javaslatát. Így a főkérelmet elutasító kedvezőtlen döntés megfellebbezésénél a szabadalmas a felszólalási osztály által engedélyezett szövegváltozatnál rosszabb helyzetbe nem kerülhet (feltéve, hogy a felszólaló nem fellebbez).

Az SZTNH a fent leírtakkal ellentétes gyakorlatot követ, amelyet az Szt. eltérő szövegezéséből vezet le:

Szt. 42. § (2) Ha a megsemmisítés feltételei csak részben állnak fenn, a szabadalmat megfelelően korlátozni kell.

Az Szt. – szemben az ESZE szövegével – kötelező jelleggel írja elő a szabadalom korlátozását, azonban nem rendelkezik arról, hogy a korlátozás kinek a joga, ezért a megsemmisítési tanácsok gyakran saját belátásuk szerint korlátozzák a szabadalmat anélkül, hogy a tervezett korlátozásról a szabadalmast előzetesen tájékoztatnák. Ez nyilvánvalóan hátrányos a szabadalmasra nézve, mivel nem tud a közigazgatási eljárási szakaszban hangot adni nemtetszésének, illetve a tanács által javasolt korlátozás fényében saját szempontjainak jobban megfelelő korlátozást javasolni. Másrészt az SZTNH gyakorlatának megvan az az előnye is, hogy adott esetben a szabadalmas által javasolt módosításnál lényegesen kisebb mértékű korlátozást jelentő formában tartja fenn a szabadalmat, illetve akkor is fenntartja a szabadalmat korlátozott formában, ha a szabadalmas egyáltalán nem javasolt semmilyen korlátozást.

Itt jegyezzük meg, hogy az engedélyezési eljárás során a bejelentő részére meg kell küldeni a szabadalmi leírásnak, az igénypontoknak és a rajznak a megadás alapjául szolgáló változatát, amellyel kapcsolatban a bejelentő három hónapon belül nyilatkozhat, hogy egyetért-e azzal [Szt. 77. § (2)]. Ebből a rendelkezésből is az tűnik ki, hogy nem cél olyan szabadalom engedélyezése (fenntartása), amelynek a szövegével a bejelentő (szabadalmas) nem ért egyet. Természetesen a magyar engedélyezési eljárásnál is ugyanaz a helyzet, mint az európai felszólalásnál: ha a bejelentő úgy nyilatkozik, hogy az engedélyezési példánnyal nem ért egyet, de más engedélyezhető szövegre nem tesz javaslatot, akkor az SZTNH nem tehet mást, mint elutasítja a szabadalmi bejelentést.

2.4. Jogorvoslat

Az európai felszólalási eljárásban a jogorvoslat az ESZH szervezetrendszerén belül valósul meg, annak egy különálló szervezeti egységében, a fellebbezési tanácsokban. A fellebbezési tanácsok feladata, ahogy a nevük is mutatja, az ESZH egyéb szervezeti egységei által hozott döntések ellen irányuló fellebbezések elbírálása. Ebből kifolyólag a tanácsok tagjainak függetlenségére a nemzeti bíróságokra jellemző garanciák vonatkoznak: kinevezésük határozott időre szól, amely alatt gyakorlatilag nem elmozdíthatók; az ESZH más olyan szervezeti egységének nem lehetnek tagjai, amelyek döntései megfellebbezhetőek; a fellebbezési tanács tagjai csak az egyezménynek vannak alávetve (vagyis az ESZE cikkeinek), egyéb szabályzatoknak nem (pl. a Módszertani útmutatónak nem); további eljárásukat kü-

lön eljárási szabályzat határozza meg. Az ESZH döntéseinek a fellebbezési tanácsok által végzett felülvizsgálata ebből a szempontból tehát igen hasonló az SZTNH döntéseinek bírósági felülvizsgálatához.

További hasonlóság, hogy a jogorvoslat átszármaztató hatályú (devolutív), vagyis a bizonyítási eljárás lényegében megismétlődhet a felülvizsgálati szakaszban, mivel sem a fellebbezési tanács, sem a magyar bíróság nincs kötve az alapeljárásban megállapított tényálláshoz. Azonban sem az ESZH fellebbezési tanácsa, sem a magyar bíróság nem dönthet olyan kérdésben, amely a megelőző eljárásnak (felszólalásnak, illetve a megsemmisítési eljárás SZTNH előtti szakaszának) nem volt tárgya – ilyenkor az ügyet vissza kell helyezni a felszólalási osztályhoz, illetve az SZTNH-hoz. Ezt a magyar jogban az Szt. 100. § (3) bekezdése garantálja, míg az európai felszólalási eljárásokra nézve az esetjog alakított ki hasonló joggyakorlatot. Több fellebbezési tanácsi döntés is kimondta a bejelentési eljárásra nézve, hogy ügydöntő fontosságú új tények és bizonyítékok felmerülése esetén az ügyet vissza kell helyezni az alsóbb döntési szintre, hogy a bejelentő e tekintetben is kétszintű elbírálási rendszert élvezhessen (lásd T273/84, T253/85, T133/87). Mint láttuk, a felszólalási eljárás fellebbezési szakaszában kivételesen új megsemmisítési okot, illetve új tényt és bizonyítékot is figyelembe lehet venni, ez azonban rendszerint az eljárás visszahelyezését eredményezi a felszólalási osztályhoz (lásd G9/91 és T1002/92).

Komoly különbséget jelent viszont a két jogorvoslati rendszer közt, hogy míg az európai felszólalási eljárásban a rendes jogorvoslat (vagyis a fellebbezés) egyszintű, addig az SZTNH döntésével szemben a rendes jogorvoslat kétszintű (Fővárosi Bíróság és Fővárosi Ítélőtábla). Mindkét eljárásban van lehetőség rendkívüli jogorvoslatra is, ez azonban erősen korlátozott. Az európai felszólalás esetében a Bővített Fellebbezési Tanácsnak az ESZE 112a. cikke szerinti felülvizsgálati eljárása, a magyar megsemmisítési eljárás esetében a Legfelsőbb Bíróságnak a Pp. XIV. fejezete szerinti felülvizsgálati eljárása jelenti a rendkívüli jogorvoslatot. Itt a felülvizsgálat alapja és a felülvizsgálati jogkör terjedelme jelent komoly különbséget.

Az európai felülvizsgálat alapja csak az ESZE 112a. cikk (2) bekezdésében és a vonatkozó végrehajtási szabályokban taxatív felsorolt ok lehet. Ilyen ok a fellebbezési tanács összetételével kapcsolatos lényeges hiba (kizárt tanácstag vett részt a döntésben vagy olyan személy, aki egyáltalán nem tagja a tanácsnak), ilyen továbbá, ha a megelőző eljárásban lényeges eljárási hiba történt, ebből az ESZE a 113. cikk szerinti meghallgatáshoz való jog megsértését külön is kiemeli. A lényeges eljárási hibák másik két esetét a Végrehajtási Szabályzat tartalmazza (a fellebbezési tanács a fél kérelme ellenére sem tartott szóbeli meghallgatást, vagy a fellebbezési döntés meghozatala szempontjából jelentős kérdésben nem döntött a tanács). További felülvizsgálati ok – és talán a legvitatottabb is – ha megállapítást nyer, hogy bűncselekmény befolyásolhatta az eljárás kimenetelét. Mint látható, a felülvizsgálati okok köre rendkívül szűk, így az ilyen eljárások egészen ritkák.

Ezzel szemben a Legfelsőbb Bíróság által lefolytatott felülvizsgálati eljárás alapja bármely jogszabálysértés lehet, tehát a felek az anyagi és eljárásjogi szabályok megsértésére egyaránt hivatkozhatnak.

További különbség a két felülvizsgálati eljárás között, hogy az ESZH Bővített Fellebbezési Tanácsa csak kasszációs jogkörrel rendelkezik, vagyis ha a felülvizsgálati kérelemnek helyt ad, akkor a korábbi döntést hatályon kívül helyezi, és a fellebbezési tanácsot új eljárásra utasítja, de maga nem hozhat új döntést. A magyar Legfelsőbb Bíróság ezzel szemben revíziós jogkörrel is rendelkezik, vagyis ha megállapítja a jogszabálysértést, akkor a jogszabályoknak megfelelő új határozatot hoz (amennyiben a döntéshez szükséges tények megállapíthatók).

Érdemes még kitérni a súlyosítási tilalomra, vagyis hogy a kizárólagos fellebbező kerülhet-e rosszabb helyzetbe, mint amilyenben a fellebbezés benyújtása előtt volt. Ezt az ESZH esetjoga a felszólalási eljárásban egyértelműen kizárja.¹⁶ Több döntés is megerősíti, hogy a fellebbezési tanács nem terjeszkedhet túl a kérelmen úgy, hogy ezáltal a fellebbező felet kedvezőtlenebb helyzetbe hozza, mint amilyenben előtte volt, feltéve, hogy a másik fél nem élt fellebbezéssel (lásd T60/91, G9/92). A magyar polgári eljárásjogban a súlyosítási tilalom a Pp. általános rendelkezéseiből vezethető le, miszerint a bíróság a felek által előterjesztett kérelemhez van kötve [Pp. 3. § (1)], így tilos azon túlterjeszkednie.

3. EURÓPAI SZABADALMAK NEMZETI MEGSEMISÍTÉSE

A kilenc hónapos felszólalási időszak elteltével az európai szabadalom ellen már csak nemzeti fórumok előtt lehet fellépni. Az alábbiakban áttekintjük az ilyen megsemmisítési eljárások főbb jellegzetességeit Magyarország tekintetében.

3.1. Megsemmisítési okok

A jogharmonizáció érdekében az ESZE taxatív felsorolja a nemzeti eljárás során hivatkozható megsemmisítési okokat:

138. cikk (1) A 139. cikk rendelkezéseiben meghatározott kivételekkel az európai szabadalmi bejelentés a Szerződő Állam joga szerint és területére kiterjedő hatállyal csak a következő okok alapján semmisíthető meg:
- a) az európai szabadalom tárgya az 52–57. cikkek értelmében nem szabadalmazható;

¹⁶ Viszont a bejelentési eljárás során nem érvényesül a súlyosítási tilalom, ezért például ha a bejelentő azért fellebbez, mert a vizsgálati osztály az elsődleges kérelmét elutasította, és csak a másodlagos kérelem szerint engedélyezné a szabadalmat, akkor előfordulhat, hogy a fellebbezés eredményeként a fellebbezési tanács a másodlagos kérelmet sem tartja megengedhetőnek, és a szabadalmi bejelentést véglegesen elutasítja.

- b)* az európai szabadalom a találmányt nem tárja fel olyan kellően egyértelműen és teljes körűen, hogy azt szakember meg tudja valósítani;
- c)* az európai szabadalom tárgya bővebb a bejelentés eredetileg benyújtott tartalmánál, illetve – a megosztással keletkező vagy a 61. cikkel összhangban benyújtott új bejelentés esetén – a korábbi bejelentés eredetileg benyújtott tartalmánál;
- d)* az európai szabadalom oltalmi körét bővítették;
- e)* az európai szabadalomra olyan személy szerzett jogosultságot, akit az a 60. cikk (1) bekezdése alapján nem illet meg.

A magyar Szt. az európai szabadalmak megsemmisítésének tekintetében olyan formában veszi át az ESZE rendelkezéseit, hogy explicite hivatkozik azokra:

Szt. 84/N. § (1) Az európai szabadalmat az Egyezmény 138. cikkének (1) bekezdésében meghatározott okból kell megsemmisíteni és az Egyezmény e cikkének (2) bekezdésében szabályozott esetben kell korlátozni. Az európai szabadalom megsemmisítésére irányuló eljárásban alkalmazni kell az Egyezmény 138. cikkének (3) bekezdését is.

Az SZTNH által megadott szabadalmak esetében, bár nagyon hasonlóak, mégsem pontosan ugyanazok a megsemmisítési okok, mint az ESZE 138. cikke alapján:

Szt. 42. § (1) A szabadalmat – keletkezésére visszaható hatállyal – meg kell semmisíteni, ha

- a)* a szabadalom tárgya nem felelt meg a 6. § (1) bekezdésének *a)* pontjában meghatározott feltételeknek [nem új, nem alapul feltalálói tevékenységen, iparilag nem alkalmazható, vagy egyéb okokból ki van zárva];
- b)* a leírás nem tárja fel a törvényben előírt módon és részletességgel [60. § (1) bek.] a találmányt;
- c)* a szabadalom tárgya bővebb annál, mint amit az elismert bejelentési napon benyújtott, illetve – megosztás esetén – a megosztott bejelentésben feltártak;
- d)* a szabadalmat nem annak adták meg, akit az a törvény szerint megillet.

Mint látható, az Szt. a magyar szabadalmak megsemmisítése tekintetében eggyel kevesebb megsemmisítési okot említ, mint az ESZE. A különbség, hogy az Szt. nem biztosít jogorvoslati lehetőséget a megadott magyar szabadalom bővítő értelmű módosítása ellen, amennyiben ez egy későbbi megsemmisítési eljárás keretében történt, szemben az ESZE 138. cikk (1) bekezdésének *d)* pontjával, amely ezt lehetővé teszi. Az oltalmi kör bővítésére elvileg nem kerülhet sor, hiszen a megsemmisítési eljárás csak a korlátozást teszi lehetővé, azonban elvileg nem zárható ki, hogy a szabadalom oltalmi köre véletlenül valamilyen irányban mégis bővül.

A szabadalom korlátozással való fenntartását az ESZE 138. cikk (2) és (3) bekezdése szabályozza:

ESZE 138. cikk (2) Ha a megsemmisítés alapjául szolgáló ok csak az európai szabadalom egy része tekintetében áll fenn, a szabadalmat az igénypontok megfelelő módosításával korlátozni kell, és a szabadalmat részben meg kell semmisíteni.

(3) Az európai szabadalom érvényessége tekintetében a kompetens bíróság vagy hatóság előtt folyó eljárás során a szabadalmasnak jogában áll a szabadalmat az igénypontok megfelelő módosításával korlátozni. A továbbiakban az ily módon korlátozott szabadalom képezi az eljárás alapját.

A (2) bekezdésben említett korlátozással kapcsolatban az ESZE nem rögzíti, hogy kinek áll jogában az igénypontokat módosítani – a (3) bekezdés pusztán megadja ezt a lehetőséget a szabadalmasnak is. Mint láttuk az ESZH előtt folyó eljárások során az ESZE 113. cikk (2) bekezdése alapján az ESZH az európai szabadalomról csak a szabadalmas által előterjesztett vagy jóváhagyott szöveg szerint dönthet. Hasonló rendelkezést a magyar jog nem tartalmaz, ezért az európai szabadalmak magyarországi megsemmisítési eljárásában nem kizárt, hogy az SZTNH a saját szája íze szerinti korlátozással tartsa fenn a szabadalmat, sőt, hogy a szabadalmas a korlátozott szövegről (tipikusan igénypontról) először a közigazgatási eljárást befejező határozat közlésével értesüljön, anélkül, hogy ezt korábban véleményezhette volna.

Elmondhatjuk, hogy az SZTNH által megadott magyar szabadalmak megsemmisítési eljárása során az Szt. még olyan mértékben sem rögzíti a szabadalmas jogát a szabadalom korlátozásához, mint az ESZE 138. cikk (3) bekezdése, hiszen erre nézve semmilyen rendelkezése nincs az Szt.-nek. Ennek ellenére a magyar joggyakorlat – mint azt fentebb tárgyaltuk – a magyar szabadalmak esetében is alapvetően a szabadalmas kezébe adja a korlátozás jogát, azonban arról végső soron a hatóság dönt, így akár a szabadalmas által elfogadható mértékű korlátozáson túlmenő korlátozást is meghatározhat.

3.2. Eljárásjogi szabályok

Eljárásjogi szempontból az SZTNH által engedélyezett és az ESZH által engedélyezett szabadalmak megsemmisítése között nincs különbség, mivel az Szt. 84/N § (2) bekezdése a magyar megsemmisítési eljárás szabályait rendeli alkalmazni:

Szt. 84/N § (2) Az európai szabadalom megsemmisítésére egyebekben e törvény rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

4. JAVASLATOK A MAGYAR JOGALKOTÓ ÉS JOGALKALMAZÓ FELE

A dolgozatban több olyan jogi szabályozási kérdésre is rámutattunk, amelyekben a magyar és az európai szabadalmi jog között eltérések figyelhetők meg, vagy amelyek tekintetében a magyar jog hiányos vagy nem teljesen egyértelmű. Az utóbbi problémák elsősorban a szabadalmi eljárási jog speciális helyzetéből adódnak, mivel részben autonóm módon kerülnek szabályozásra az Szt.-ben, részben a közigazgatási eljárások általános szabályait, részben pedig a polgári eljárásjog általános részét követik, ez utóbbit a polgári nemperes eljárások szabályainak alkalmazásával. Ráadásul a megsemmisítési eljárások tekintetében az Szt. közvetlenül hivatkozik az ESZE-re is, így azoknak a rendelkezéseknek az értelmezését nyilvánvalóan az ESZE kontextusában kell vizsgálni.

Az alábbiakban összegyűjtöttük azokat a szabályozási kérdéseket, amelyeket célszerű lenne újragondolni, illetve pontosítani.

4.1. Megsemmisítési okok, tények és bizonyítékok elkülönítése

Mint láttuk, az Szt. 42. § (1) bekezdése nem beszél megsemmisítési okokról, azokat pusztán felsorolja, így nem különül el kellően a megsemmisítési ok, és az ezt alátámasztó tény, illetve bizonyíték közti elvi különbség. Ez elsősorban az Szt. 81. § (1) bekezdésében említett határidő tekintetében eredményez bizonytalanságot, amely e sorok szerzőjének álláspontja szerint csak az Szt. 42. § (1) bekezdésben felsorolt megsemmisítési okokra vonatkozik. Ennek ellenére a szerző a gyakorlatban több ízben tapasztalta, hogy az SZTNH megsemmisítési tanácsai az utólag becsatolt bizonyítékokat is ezen paragrafus alapján zárják kategorikusan ki az eljárásból, holott az ilyen bizonyítékok figyelembevételére nézve az Szt. 47. § (3) bekezdése mérlegelési jogkört biztosít az SZTNH-nak.

Célszerű lenne az Szt. 42. § (1) bekezdését az ESZE 138. cikkének mintájára akként módosítani, hogy abból egyértelműen kiderüljön, hogy az (1) bekezdésben szereplő felsorolás képezi a szabadalom megsemmisítésének lehetséges *okait*.

4.2. Új tények és bizonyítékok a bírósági felülvizsgálat során

Az SZTNH döntésének bírósági felülvizsgálata során az Szt. 100. § (4) bekezdése csak azon nyilatkozatok, állítások és bizonyítékok figyelmen kívül hagyását írja elő, amelyeket az SZTNH is szabályszerűen hagyott figyelmen kívül az Szt. 47. § (3) bekezdése alapján, vagyis azért, mert ezeket a fél nem kellő időben terjesztette elő. Ugyanakkor az Szt. semmit nem mond arra nézve, hogy figyelembe vehetők-e olyan újonnan előterjesztett tények és bizonyítékok, amelyek a közigazgatási eljárási szakaszban egyáltalán nem lettek előterjesztve. A Pp. általános része, amely a felülvizsgálati eljárás háttérjogszabálya, ezt nem zárja ki,

ugyanakkor visszaélésre adhat okot, ha a felek a közigazgatási eljárás során visszatartják a releváns információkat.

A szerző álláspontja szerinti az SZTNH döntésének megváltoztatására irányuló bírósági eljárásban nem lenne szerencsés megengedni olyan tényekre és bizonyítékokra való hivatkozást, amelyekre a felek már a közigazgatási eljárási szakaszban is hivatkozhattak volna [de nem tették, például azért, hogy elutasítás esetén ne lehessen az ilyen tényeket és bizonyítékokat az Szt. 100. § (4) bekezdése alapján figyelmen kívül hagyni]. Az új bizonyítékok kategorikus kizárása azonban nem lenne szerencsés, mivel kívánatos lenne például megengedni az SZTNH döntésében meghatározott igénypont-korlátozás miatt szükségessé vált új tények, bizonyítékok előterjesztését (pl. a korlátozó jellemzőre állított új ellentartás becsatolását a megváltoztatási kérelemben).

Ezeket a kérdéseket mindenképp célszerű lenne az Szt.-ben is szabályozni, mivel az Szt. 100. § (4) bekezdése e tekintetben nem elégséges, ami alapvető eljárásjogi bizonytalanságot okoz. Javasolható a Pp. vonatkozó rendelkezéseinek alapulvétele, miszerint akár az sem kizárt, hogy a fél az elsőfokú bírósági döntés meghozatalát megelőző tárgyaláson terjesszen elő új tényt vagy bizonyítékot, amennyiben az önhibáján kívül csak utóbb jutott a tudomására, ugyanakkor figyelmen kívül lehetne hagyni az olyan tényeket és bizonyítékokat, amelyeket a fél neki felróható okból elkéssetten vagy egyébként a jóhiszemű pervittel össze nem egyeztethető módon terjesztett elő.

4.3. Az eljárási költségek viselésének kérdése

A megsemmisítési eljárás SZTNH előtt folyó szakaszában az Szt. 81. § (7) bekezdése értelmében a megsemmisítési eljárás költségeit a vesztes fél viseli. Az Szt. nem rendelkezik a költségek eltérő arányú megosztásáról arra az esetre nézve, ha a megsemmisítési kérelemnek csak részben ad helyt (ti. korlátozza a szabadalmat), mint ahogy azt a Ket. teszi. Nem világos, hogy ilyenkor a Ket. alkalmazható-e, mivel a Ket. rendelkezéseit a szabadalmi eljárásokban csak akkor kell alkalmazni, ha az Szt. nem rendelkezik eltérően, és jelen esetben nem egyértelmű, hogy az Szt. 81. § (7) bekezdése olyan eltérő rendelkezés-e, amely a költségmegosztás lehetőségét hivatott kizárni.

A gyakorlatban az SZTNH szokott élni a költségmegosztás lehetőségével (elsősorban oly módon, hogy mindegyik felet a saját költsége viselésére kötelezi), ennek ellenére célszerű lenne a költségmegosztás lehetőségét a Ket. 154. § (2) bekezdésének mintájára explicit módon is lehetővé tenni a szabadalmi megsemmisítési eljárásokban is.

Hasonlóan fontos lenne a Ket. 155. §-ának, valamint a Ket. 158. § (3) bekezdésének a beillesztése az Szt.-be, hogy mindenki számára egyértelmű legyen, hogy a célszerűség figyelmen kívül hagyásával okozott költségek mérsékelhetők, illetve eljárásnyertességtől függetlenül a költséget okozó felet terhelik.

4.4. A szabadalom korlátozása

A korábbi fejezetekben láttuk, hogy az ESZE mind a felszólalási eljárás, mind a nemzeti megsemmisítési eljárás során biztosítja a szabadalmas számára a szabadalom módosításának jogát, továbbá az ESZE előtt folyó eljárásokban az ESZE 113. cikk (2) bekezdése alapján az ESZH csak a szabadalmas által előterjesztett vagy jóváhagyott szöveg szerint vizsgálhatja a szabadalmat.

Az SZTNH joggyakorlata az Szt. külön rendelkezése nélkül is biztosítja a szabadalmas számára a szabadalom módosításának jogát, azonban az eljáró tanács nem feltétlenül a szabadalmas által tett módosítással tartja fenn a szabadalmat, és a korlátozott szabadalom szövegét előzetesen nem hagyatja jóvá a szabadalmassal (sőt, adott esetben lehetőséget sem biztosít a szabadalmasnak a korlátozott szabadalom szövegének megismerésére és véleményezésére a döntés kihirdetését megelőzően).

Álláspontunk szerint az SZTNH-nak ez a gyakorlata megkérdőjelezi a szabadalmi megsemmisítési eljárásnál bevezetett kérelemhez kötöttség elvét, és ezért ellentétes a megsemmisítési eljárások szellemiségével. Valójában az Szt. 42. §-ának (2) bekezdését kellett volna újragondolni, amikor a 2005. évi törvénymódosítás a felek rendelkezési elvét juttatta érvényre, hiszen a jogalkotó jelenleg egyaránt kötelezi a jogalkalmazót a szabadalom megfelelő korlátozására és a felek kérelmeinek tiszteletben tartására. E tekintetben szerencsésebb lenne az ESZE 101. cikk (3) bekezdését mintául venni, és a szabadalom korlátozását nem mint kötelezettséget róni ki a jogalkalmazóra.

4.5. Megsemmisítési okok a magyar és az európai szabadalmak esetében

Az ESZE 138. cikk (1) bekezdésének *d)* pontja lehetővé teszi az európai szabadalmak megsemmisítését azon az alapon is, hogy az európai szabadalom oltalmi köre bővült (ti. felszólalási eljárás, nemzeti megsemmisítési eljárás vagy a szabadalom központi korlátozása során). Az Szt. ilyen megsemmisítési okot nem ismer az SZTNH által engedélyezett „magyar” szabadalmak esetében. Igaz, az oltalmi kör bővítésére elvileg nem kerülhet sor, hiszen a megsemmisítési eljárás csak a korlátozást teszi lehetővé, más eljárás keretében pedig a megadott szabadalom nem módosítható. Ugyanakkor elvileg nem zárható ki, hogy egy többszörösen összetett, bonyolult nyelvtani szerkezetbe ágyazott igénypont módosítása nem fogja véletlenül valamilyen irányban bővíteni az oltalmi kört annak ellenére, hogy a megsemmisítési eljárásban vizsgált szempontból valóban korlátozást jelent. Célszerű lenne a magyar szabadalmak esetében is biztosítani erre az eshetőségre nézve a szabadalom megsemmisítését.

4.6. Egyéb javaslatok

A fentiekben azokat a fontosabbnak vélt jogi kérdéseket vázoltuk, amelyek a törvényi szabályozás bizonytalansága vagy elégtelensége miatt gyakran felbukkanó problémát jelentenek, és amelyekkel a szerző maga is találkozott a szabadalmi ügyvivői tevékenység gyakorlása során. Egy olyan javaslattal szeretnénk zárni a jelen tanulmányt, amely nem kötődik közvetlenül a törvényi szabályozáshoz, nem is annak a hiányosságát küszöbölne ki – pusztán az ESZH-nak egy pozitív, ügyfélbarát gyakorlatát szeretnénk a magyar jogalkalmazók, különösen az SZTNH megsemmisítési tanácsainak figyelmébe ajánlani.

A felszólalási eljárás során az ESZH felszólalási osztályának bevett gyakorlata, hogy mielőtt meghozná a végleges döntést, előzetes vélemény formájában tájékoztatja a feleket, hogy a rendelkezésére álló kérelmek, nyilatkozatok, bizonyítékok, adott esetben módosított igénypontosorozat fényében mit lát bizonyítottnak, és mit nem, ez alapján milyen döntést szándékozik hozni, milyen igénypont-módosítást hajlandó elfogadni, illetve a felszólalási osztály maga milyen korlátozást javasol. Az előzetes vélemény mind a szabadalmasnak, mind a felszólalónak fontos támpontot jelent, hiszen ilyenkor látják, hogy a következő iratváltásban/tárgyaláson mire helyezték a hangsúlyt a védekezés, illetve a támadás során. Az ESZH fellebbezési tanácsa hasonló gyakorlatot folytat.

Az SZTNH előtt folyó kontradiktórius eljárásokban ezzel szemben e sorok szerzője több ízben tapasztalta, hogy a felek „vaktában” hadakoznak az ügydöntő határozat meghozataláig – gyakorlatilag fogalmuk sincs róla, hogy az eljáró tanács miben nem osztja a véleményüket, milyen igénypont-módosítást tartana elfogadhatónak, illetve milyen igénypontkorlátozást kíván eszközölni maga a tanács.

A szerző örömmel fogadná (és talán a képviseleti szférában mások is), ha az SZTNH megfontolás tárgyává tenné a kontradiktórius eljárásokban az ügydöntő határozatot megelőző, orientáló jellegű vélemény kibocsátásának gyakorlatát. Egy ilyen előzetes vélemény nemcsak a felek helyzetét segítené, de az eljárást is célirányosabban terelné a döntéshozatal felé, mivel a felek azokra a kérdésekre koncentrálnának, amelyekben nem sikerült meggyőzniük az eljáró tanácsot, és nem bonyolódnának olyan vitákba (főleg írásban), amelyeket az előzetes vélemény fényében adott esetben maguk is irrelevánsnak tartanak.

Felhasznált irodalom

- Albert Ballester Rodes, Sabine Demangue, Christos Dimopoulos, Barbara Dobrucki, Jane Osbeldiston, Chrysoula Pentheroudakis, Yvonne Podbielski, Jerome Serre: Case Law of the Boards of Appeal of the European Patent Office. Fifth Edition. European Patent Office, 2006.*
- Bende-Szabó G., Farkas I., Harsányi Zs., Ivancsics I., Kilényi G., Puss L., Sziitner K.: A közigazgatási eljárási törvény kommentárja. Complex Kiadó, 2009.*
- Bobrovsky Jenő: Az enyém, a tied és a miénk a szellemi tulajdonban. A Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület honlapján elektronikus formában megjelent esszé; www.mie.org.hu.*

- Ficsor Mihály*: „Adjon ügyis, ha nem kérem?” Még egyszer (a) hivatalból, az officialitásról és a megsemmisítésről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 1. sz., 2008. február.
- Kengyel Miklós*: Magyar Polgári Eljárásjog. Osiris Kiadó, 2008.
- Derk Visser*: The Annotated European Patent Convention, 18th revised edition. H. Tel, Publisher, 2010.
- Guidelines for Examination in the European Patent Office. Európai Szabadalmi Hivatal, 2010; <http://www.epo.org/law-practice/legal-texts/guidelines.html>.
- Revision of the European Patent Convention (EPC 2000), Synoptic presentation EPC 1973/2000 – Part I: The Articles. Official Journal, Special Ed. 4.
- Revision of the European Patent Convention (EPC 2000). Update of decision of the President and notices from the European Patent Office of relevance to patent practitioners. Official Journal, Special Ed. 3.
- Az Európai Szabadalmi Hivatal döntései: G4/91, G7/91, G9/91, G10/91, G9/92, G8/93, G1/94, G1/95, G7/95, G3/04, L11/82, T170/83, T73/84, T273/84, T253/85, T133/87, T197/88, T560/90, T60/91, T1002/92, T633/97, T694/01, T674/03; <http://www.epo.org/patents/appeals/search-decisions.html>.
- A szabadalmi ügyintézés módszertani útmutatója. Magyar Szabadalmi Hivatal, 2010; http://www.sztnh.hu/szabadalom/szab_modszertan_uj/.

Keserű Barna Arnold

ÖSSZETÉVESZTHETŐ? A VÉDJEGYEK ÖSSZETÉVESZTHETŐSÉGÉNEK POZITÍV JOGI ÉS PSZICHOLÓGIAI HÁTTERE AZ USA-BAN, AZ EURÓPAI UNIÓBAN ÉS MAGYARORSZÁGON*

A védjegyjogtudományban mindig is kiemelt figyelem övezte az összetéveszthetőség tilalmának kérdéskörét. Olyan alapelvről van szó, amely a klasszikus védjegyjogi gondolkodásban és a jogszabályok strukturális megközelítésében több helyen is vissza-visszatér, így a kizáró okok körében, erre ráépítkezve a felszólalás és törlés kapcsán, valamint a védjegybitorlások esetében is. E téren a szabályozás logikája zárt, a felek között dinamikusan változó eljárásjogi viszonyokra tekintettel a védelmi jogintézmények egymást kiegészítik és a korábbi jogot sértő helyzeteket lefedik. A dolgozat célja, hogy az Amerikai Egyesült Államok, az Európai Unió és Magyarország vonatkozásában az összetéveszthetőség szabályozását elemezze és egymással összevesse, és a védjegyvitalom határait ezen a területen egyértelműbbé tegye. Ennek során a jogi hermeneutika által kimunkált jogértelmezési metódusokat tartjuk szem előtt. Mindezt az átlagos fogyasztó fogalmának – jogrendszerenként eltérő – fejlődésével és az újabb pszichológiai irányzatok bemutatásával kívánjuk teljesebbé tenni, amelyek alkalmasak lehetnek a jelenlegi fogyasztóközpontú megközelítés továbbfejlesztésére.

I. AZ ÖSSZETÉVESZTHETŐSÉG NORMATÍV HÁTTERE

1. Összetéveszthetőség a Párizsi Uniós Egyezményben

1.1. A minél szélesebb körű nemzetközi iparjogvédelmi integráció első állomása az 1878-ban megrendezett Ipari Tulajdon Kongresszus volt, ahol többek között a hatékony védelem lehetőségeit igyekeztek megteremteni a védjegyek számára. Ez a tanácskozás 1883-ban érte el célját, és létrejött a Párizsi Konvenció vagy ismertebb nevén az Ipari Tulajdon Oltalmára Létesült Párizsi Uniós Egyezmény (a továbbiakban PUE).¹ Ez volt az első formális lépés a védjegyjog harmonizációja terén. Részben olyan elveket és normákat rögzít, amelyek a nemzetközi együttműködés direkt elősegítését szolgálják, részben pedig a nemzeti iparjogvédelmi jogalkotás egységesítését célozzák.² Az egyezmény ugyan nemcsak védjegyekkel,

* TMDK dolgozat, készült a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karán, konzulens dr. Szalai Péter egyetemi adjunktus.

¹ A hatályos szövegváltozatot Magyarországon az 1978. évi 18. tvr. hirdette ki.

² Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog. Szellemi alkotások joga. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2008, p. 17.

hanem egyéb oltalmi formákkal is foglalkozik, de témánk aspektusából csak az előbbi releváns.

A 6bis cikk feltételes előírást tartalmaz az unió államai számára, miszerint a tagállam jogszabályi környezetétől teszi függővé az összetéveszthető védjegyekkel szembeni kötelező fellépést. Az említett cikk a következő:

(1) Az unió országai kötelezik magukat arra, hogy – ha ezt az ország jogszabályai megengedik – hivatalból, vagy pedig az érdekelt kérelmére megtagadják vagy hatálytalanítják annak a gyári vagy kereskedelmi védjegynek a lajstromozását, és használatát is megtiltják, amely *összetévesztésre alkalmas* másolata, utánzata vagy fordítása olyan védjegynek, amelyről a lajstromozás vagy a használat szerint illetékes ország hatáskörrel bíró hatóságának megítélése szerint ebben az országban köztudomású, hogy az olyan személyt illet, aki ebben az egyezményben foglalt kedvezményekre jogosult, és hogy azt azonos vagy hasonló áruk megjelölésére alkalmazzák. Ugyanez a következménye annak is, ha a védjegynek lényeges része az ilyen közismert védjegy másolata vagy összetévesztésre alkalmas utánzata.

A PUE szabályai csak a közismert védjegyekkel való ütközés esetére tartalmazznak kógens szabályokat. E rendelkezések nagyban hasonlítanak a védjegyekről szóló 1969. évi IX. törvény (a továbbiakban régi Vt.) szabályaira, hiszen kulcspontjaikban megegyeznek: a közismert védjegy esetében az összetéveszthetőség a határ. Ugyanakkor feltűnik egy döntő különbség is, nevezetesen az, hogy a tilalom arra az esetkörüre érvényes, amikor a közismert védjeggyel összetéveszthető megjelölést a közismert védjeggyel azonos vagy hasonló áruk megkülönböztetésére használják. Ez *contradictio in adiecto*, önmagának ellentmondó szabály. A közismert védjegynek mint fogalmi kategóriának pontosan az lenne a lényege, hogy fokozott piaci jelenléte és a fogyasztók körében tapasztalható nagyfokú ismertsége miatt ne csak a saját és az ahhoz hasonló áruosztályokban élvezzen védelmet, hanem az áruk és szolgáltatások teljes körében. Az ilyen jellegű „márkaépítésnek” aligha az lehet a célja, hogy a fogyasztóknak csupán egy szűk köre ismerje a terméket, hanem pontosan az, hogy bárki, bárhol, bármivel kapcsolatban az oltalmazott megjelölésre és a mögötte álló vállalkozásra asszociálhasson. A COCA-COLA, a FERRARI, a MICROSOFT, a SAMSUNG stb. védjegy esetében is nyilvánvaló, hogy ismertsége okán bármely áruosztályba sorolt termék kapcsán egy fogyasztó mire asszociálna. Ehhez mérten tehát a PUE rendkívül szűk védelmet irányozott elő a tagállamok részére. A „sima” – jó hírű – közismert skálán egyrészt megkívánja a legszigorúbb feltételeket, vagyis a közismertséget, megkívánja azt, hogy az ellentartott megjelölés az összetéveszthetőségig hasonló legyen, és ezen felül azt is megkívánja, hogy azonos vagy hasonló áruk tekintetében merüljön fel az ütközés veszélye. Ennél aligha lehetett volna szigorúbb konjunktív feltételrendszert összeállítani.

2. Összetéveszthetőség az Amerikai Egyesült Államokban

2.1. Az összetéveszthetőség kérdéskörének vizsgálatát először is annak normatív alapjaival szükséges elkezdni, így elsőként az USA vonatkozó joganyagát tekintjük át röviden.

Először is fontos kiemelni, hogy az amerikai védjegy jog nem az amerikai alkotmány úgynevezett szellemi tulajdon-klauzulájából ered, ugyanis az csak a szerzői jogok és a találmányok szabályozása tekintetében ad hatalmat a Kongresszusnak.³ A védjegyek oltalmát ehelyett a kereskedelmi klauzulából vezetik le, amely az idegen nemzetek, a tagállamok és az indián törzsek viszonyában hatalmazza fel jogalkotásra a törvényhozót.⁴ E rendszerbeli pozíciónak koncepcionális jelentősége is van a szabályozás szempontjából.

A fő jogforrás e téren az 1946. évi Trademark Act vagy más néven Lanham Act (15 U.S.C. 1051 note), de emellett még számos törvény van hatályban a védjegyekkel kapcsolatos egyes részterületek lefedése érdekében. Megjegyzendő a terminológiai félreértések elkerülése végett, hogy az Egyesült Államokban a lajstromozás nélküli megjelölésekre is használatos a védjegy kifejezés, ellentétben a magyar joggal. Nálunk pont a megkülönböztetést célozza a védjegy contra megjelölés dichotómia, amellyel egyértelműen meghatározható a jogi oltalom jellege.

A Lanham Act az abszolút kizáró okok tekintetében hasonló szerkezetet követ, mint a hazai, a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (a továbbiakban Vt.), a relatív kizáró okok tekintetében azonban más megoldást alkalmaz. Az 1. § alapján ugyanis a védjegybejelentésnek többek között tartalmaznia kell egy bizonyítékokkal alátámasztott nyilatkozatot is, amelyben arra nézve is nyilatkozik a bejelentő, hogy:

§ 1 (3) D legjobb tudomása és hite szerint nincs olyan jogosult, aki saját termékeire nézve kereskedelmi forgalomban használna a védjegybejelentéssel azonos vagy azzal közeli hasonlóságot mutató megjelölést, és ezzel összetéveszthetőséget, tévedést vagy megtévesztést okozna, kivéve azt az esetet, amikor minden bejelentő egyidejűleg használta a megjelölést, ...⁵

Egészen érdekes megoldás, hogy – a Vt.-hez képest, amelynek szabályairól a későbbiekben lesz szó – itt egy szubjektív tudati elem is megjelenik, s ezáltal az oltalomszerzés nem tisztán objektív tényeken alapul. Ez a struktúra problémássá tehet egy esetleges későbbi bizonyítást. Témánk szempontjából azonban érdekesebb a mondat második fordulata, amelyben olyan közeli hasonlóság (*near resemblance*) alapozza meg az elutasítást, amely alkalmas arra, hogy az árukat összetéveszthessék. E szakaszban nem találunk utalást arra nézve, hogy mely áruk és szolgáltatások tekintetében jelentene problémát az összetéveszthetőség. A ko-

³ Ann Bartow: Likelihood of confusion. San Diego Law Review, 41. évf., 2004, p. 8; http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=544923, 2011.10.27.

⁴ U.S Constitution, Article I., Section 8.

⁵ A szerző fordítása.

rábbi használó termékei ezek alapján akár teljesen eltérőek is lehetnek a bejelentőétől, és az összetéveszthetőség így is lajstromozási akadályt képezhet.

2.2. A védjegybitorlás tényállásánál már részletesebb előírásokat találhatunk:

§ 32 (1) Bárki, aki a jogosult hozzájárulása nélkül

a) a kereskedelem során egy lajstromozott védjegy utánzatát, hamisítványát, másolatát vagy színbeli utánzatát használja – *bármely áru vagy szolgáltatás vonatkozásában* – értékesítéssel, értékesítésre való ajánlattétellel, forgalmazással vagy reklámozással összefüggésben, és ez a használat *összetéveszthetőséget, tévedést vagy megtévesztést* eredményezhet,

b) egy lajstromozott védjegyet *azonos vagy hasonló áruk és szolgáltatások* tekintetében utánoz, hamisít, másol vagy színvilágában utánoz, és ezeket az utánzatokat, hamisítványokat vagy másolatokat címkéken, nyomtatványokon, csomagokon, csomagolóanyagokon, tárolóedényeken vagy reklámokban kívánja felhasználni értékesítéssel, értékesítésre való ajánlattétellel, forgalmazással vagy reklámozással összefüggésben, és ez *összetéveszthetőséget, tévedést vagy megtévesztést* eredményezhet,

a jogosult által kezdeményezett polgári perben felelősségre vonható, melynek lehetőségét a következőkben leírtak biztosítják. ...⁶

Az első esetben látható, hogy a tételesen felsorolt elkövetési magatartások során a megjelölés jogosulatlan felhasználására sor kerül, így ez bármely áru vagy szolgáltatás tekintetében megalapozza a polgári jogi jogérvényesítés lehetőségét. A második eset kvázi előkészületi formája az elsőnek, itt ugyanis még nem kerülnek felhasználásra a jogosulatlanul gyártott megjelölések, de a szándék megvan rá, hogy a fenti módokon ezt megtegyék. Ebben a szakaszban a felelősség akkor állapítható meg, ha azonos vagy hasonló áruk tekintetében eredményezne összetéveszthetőséget, tévedést vagy megtévesztést a megjelölés kereskedelmi forgalomban való használata. A megjelölések hasonlóságára nézve mindkét tényállásban azonosak a feltételek, vagyis olyan szintű hasonlóságnak kell fennállnia, ami alkalmas a fogyasztók megtévesztésére. A feltételes módból látható, hogy nem szükséges ennek bekövetkeznie, elég csupán az absztrakt lehetőség létezése. Az áruhasonlóság mint feltétel figyelmen kívül hagyása miatt az a) pontban foglaltak fogalmazzák meg a legszélesebb körű oltalmat.

3. Összetéveszthetőség a közösségi védjegyjogban

3.1. A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló európai parlamenti és tanácsi 2008/95/EK irányelv (a továbbiakban irányelv) 3. és 4. cikke meglehetősen hosz-

⁶ A szerző fordítása.

szasan sorolja fel a védjegy lajstromozását kizáró abszolút és relatív okokat. A 4. cikk (1) bekezdés *b)* pontja szerint egy megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha

a megjelölést a korábbi védjeggyel való azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt a fogyasztók a korábbi védjeggyel *összetéveszthetik*; az összetéveszthetőség magában foglalja azt az esetet is, ha a fogyasztók a megjelölést gondolati képzettársítás (asszociáció) útján kapcsolhatják a korábbi védjegyhez.

A fenti rendelkezéseket a Vt. szó szerint vette át, és részletesebb elemzésére a hazai joganyag bemutatása körében kerül sor, ugyanis a hazai struktúra pontos leírása érdekében célszerűbb ott elhelyezni.

A 4. cikk (3) bekezdése az alábbiakat rögzíti:

A megjelölés akkor sem részesülhet védjegyoltalomban, illetve a védjegy törlésének akkor is helye van, ha a megjelölés a (2) bekezdés szerinti korábbi közösségi védjeggyel *azonos vagy ahhoz hasonló*, és az *érintett áruk, illetve szolgáltatások nem hasonlók*, feltéve, hogy a korábbi közösségi védjegy a Közösségben jó hírnevet élvez, és a megjelölés alapos ok nélkül történő használata sértené vagy tisztességtelenül kihasználná a korábbi közösségi védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét.

Ez a bekezdés hivatott megteremteni a jó hírű közösségi védjegyek oltalmát az egyes tagállamokban használt megjelölésekkel szemben. Ahogyan azt a későbbiekben látni fogjuk a Vt.-ben a jó hírű védjegyek esetében, úgy itt is csak a puszta hasonlóság, és nem az összetéveszthetőség szükséges a megjelölések között, az alapos ok nélküli használat feltételével egybekötve. A 4. cikk (4) bekezdés *a)* pontja a fentieket ismétli meg azzal a különbséggel, hogy a közösségi védjegyek helyett a nemzeti jó hírű védjegyeket védi. Tekintetbe véve, hogy az irányelv mint jogforrás nem bír közvetlen hatállyal a tagállamokra, a belső jogrendszerekbe történő átültetése az esetlegesen megengedett eltérésekkel a tagállamok jogalkotóit terheli. Hazánk sem a (3) bekezdés, sem a (4) bekezdés szabályait nem vette át egy az egyben, hanem a kettő közötti átmeneti megoldást választotta.

Azzal ugyanis, hogy a későbbiekben ismertettek szerint a Vt. 4. § (1) bekezdés *c)* pontja alapján a hasonló, belföldön jó hírű védjegy képez relatív kizárási okot, a jogalkotó nem szűkítette le pusztán a nemzeti jó hírű védjegyekre a védelem körét. A közösségi védjegyrendszerhez való csatlakozással a Vt. jelentősen módosult. Ebben a vonatkozásban a 76/C. § (2) bekezdés érdemel figyelmet, ami a 4. § (1) bekezdés *c)* pontja alkalmazására nézve előírja, hogy korábbi közösségi védjegyként kell figyelembe venni az Európai Közösségben jó hírnevet élvező közösségi védjegyet. A két szakasz egymáshoz való viszonyáról eltérő értelmezések születtek. Egyrészt értelmezhető úgy, hogy a jó hírű közösségi védjegy esetén nem feltétel, hogy Magyarországon is fennálljon a jóhírűség, de ettől függetlenül a 4. § (1) bekezdés *c)* pont alapján védelmet élvez. Másrészt értelmezhető úgy is, hogy csak

azok a jó hírű közösségi védjegyek élvezik a Vt. védelmét, amelyek belföldön is jó hírűek. Mindkét álláspont védhető és érvekkel alátámasztható, azonban a második értelmezés elfogadhatóbb. A 76/C. § (2) bekezdés ugyanis csak a korábbi védjegy fogalmát szélesíti ki a közösségi védjegyekkel, de ezzel még nem iktatja ki a 4. § (1) bekezdés c) pontban a belföldi jó hírnév követelményét. A közösségi védjegyek jóhírűségének nem feltétele, hogy az valamennyi tagállamban fennálljon, sőt, még az egyes tagállamokon belül sem szükséges az állam egész területére kiterjedő jó hírnév (lásd például a CHEVY-ügyet⁷). Így tehát, ha egy védjegy csak néhány tagállamban élvez jó hírnevet, de Magyarországon nem, nem részesülhetne a teljesen eltérő áruk és szolgáltatások tekintetében a fokozott védelemben. Ellenkező esetben a Vt. indokolatlanul kiszorítana a versenyből bizonyos piaci szereplőket, ami miatt e sorok szerzője az utóbbi értelmezést tartja erősebbnek. A Magyarországon jó hírnevet nem élvező közösségi védjegyek alapján ezért a 4. § (1) bekezdés a)–b) pont szerint van helye igényérvényesítésnek.

Az irányelv 5. cikk (4) bekezdés f) pontja a védjegy lejáratát követő kétéves időtartamra ajánl újralajstromozási tilalmat a hasonló megjelölésekkel szemben. Ezt a szabályt a Vt. 5. § (2) bekezdés b) pontja szinte szó szerint átvette, ezért erre vonatkozóan a későbbiekben leírt elemzés az irányadó.

Az irányelv 5. cikk (4) bekezdés d) és e) pontja az együttes és tanúsító védjegyhez, illetve hitelesítési jegyhez hasonló vagy azokkal azonos megjelölésekre vonatkozóan ír elő tilalmat meghatározott ideig, amennyiben azok lejárat miatt megszűntek. Az együttes védjegyek esetében ez három év, a tanúsító védjegyek és hitelesítési jegyek esetében pedig a tagállamok jogszabályai alapján meghatározott idő. Mindhárom esetben közös, hogy az irányelv nem szól az árujegyzékek hasonlóságáról, amiből az következik, hogy az érintett áruk vagy szolgáltatások körét nem is tartja vizsgálандónak. Vagyis az összes áruosztályra nézve zárna ki az ún. tisztulási idő erejéig a hasonló megjelöléseket. A Vt. e speciális rendelkezéseket nem vette át, sőt, a 102. § az összes védjegy típusra nézve az általános szabályokat, vagyis ebben a vonatkozásban az 5. § (2) bekezdés b) pontját rendeli alkalmazni.

Ennél érdekesebb iránymutatást céloz a g) pont. Eszerint ugyanis lajstromozási akadályt vagy törlési okot jelent az, ha egy rosszhiszeműen bejelentett megjelöléssel összetéveszhetőségig hasonló védjegyet a bejelentés napján külföldön használtak, és e használatot továbbra is folytatják. A magyar jog ezt a lehetőséget nem vette át, több okból is. A védjegy ugyanis nemcsak jogokat biztosít a jogosult számára, hanem egyben használati kötelezettséget is keletkeztet. Egy olyan nemzeti védjegy esetén, amelyet belföldön nem, csak külföldön használnak, valójában értelmetlen a hazai oltalom. Magyarországon nem használják, külföldön pedig csak az adott jogszabályoktól függ, hogy egy nem lajstromozott megjelölés milyen

⁷ Munkácsi Péter: A közismert és jó hírű védjegyek az Európai Bíróság „General Motors Corporation v. Yplon SA (Chevy)” döntése tükrében. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 105. évf. II. sz., 2000. április; <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200004/jogeset.htm>, 2011.10.10.

fokú oltalomban részesülhet. De a belföldi használat hiányától függetlenül a védjegy oltalma mindaddig érvényes és teljes körű (a Vt. alapján a lajstromozástól számított legalább öt évig), amíg a használat hiánya miatt a megszűnését meg nem állapítják. Ennélfogva pedig teljességgel lényegtelen, hogy jóhiszemű vagy rosszhiszemű volt-e az újabb védjegybejelentő, mert korábbi jogba ütközik a megjelölése. Így pedig dogmatikailag értelmetlen lenne egy oltalom alatt álló megjelölést – főleg akkor, ha a lajstromozástól vagy az utolsó használatától öt év még el sem telt – csupán a rosszhiszeműen bejelentett megjelölésekkel szemben oltalmazni. Ezért a Vt. nem honosította meg ezt az ajánlást.

3.2. Ahhoz mérten, hogy a közösségi jogalkotás mit várt az egyes tagállamoktól a viszonylagos kizáró okok harmonizálása tekintetében, a Tanács közösségi védjegyjogi rezsimit szabályozó 207/2009/EK rendelete a közösségi védjegyről (a továbbiakban CTMR2) az irányelvnl jól szűkebb körben szabályozza ezt a tárgykört, az összetéveszthetőség kapcsán pedig még a Vt.-nél is kevesebb rendelkezést tartalmaz. Ugyanakkor ki kell emelni, hogy az irányelvben foglaltakkal a CTMR2-nek is összhangban kell állnia, csakúgy, mint a tagállami védjegyjogoknak. Ez utóbbiakra nézve a CTMR2 nem tartalmaz harmonizációs kötelezettséget, azonban célszerűségi okból példaként szolgálhatnak egyes megoldásai.

A preambulum (8) bekezdése állapítja meg, hogy a védjegyoltalom a megjelölés és a védjegy, valamint az érintett áruk vagy szolgáltatások hasonlóságára is kiterjed. A hasonlóság fogalmára nem ad egzakt meghatározást, éppen hogy annak értelmezését írja elő. Mindazonáltal az összetéveszthetőség értékeléséhez exemplifikatívan felsorol néhány tényezőt – a védjegy piaci ismertségét, a képzettársítást, a megjelölés és az áruk vagy szolgáltatások hasonlóságát – amelyek az oltalom szempontjából különös feltételt képeznek. Tekintetbe véve, hogy e szempontok csak példálózóak, a jogalkalmazónak lehetősége van egyéb kritériumokat is figyelembe venni, ahogy tette is ezt az EU Bírósága.

A 8. cikk (1) bekezdés *b*) pontja ugyanúgy szabályozza az összetéveszthető megjelöléseket, ahogyan a Vt. 4. § (1) bekezdés *b*) pontja. A rendelkezés célja a közösségi védjegybejelentések és az adott területen érvényes korábbi védjegyek közötti összeütközés feloldása felszólalás útján. A szabály értelmezéséhez a Vt. vonatkozó szakaszához fűzött magyarázaton kívül még annyit érdemes kiemelni, hogy a korábbi elsőbbségű védjegyek oltalmát nem tagállamokhoz, hanem területekhez köti.⁸

4. Összetéveszthetőség a Vt.-ben

4.1. A Vt. 2–6. §-a meghatározza azon kizáró okokat, amelyek megakadályozzák egy megjelölés védjegykénti lajstromozhatóságát. A kizáró okokat a Vt. alapján két csoportra oszthat-

⁸ Az EU Bírósága a *General Motors Corporation v. Yplon SA*, C-375/97 ügyben (Chevy-ügy) megállapította egy Benelux védjegyről, hogy annak nem szükséges egy teljes tagállamban oltalom alatt állnia, hanem az adott esetben egy jól körülhatárolható Benelux területen szerzett védelem is elegendő. E terület valamely tagállam részét is képezheti, vagy több tagállam egymáshoz kapcsolódó részeit is jelentheti.

juk: az abszolút és relatív kizáró okokra. Az abszolút kizáró okok a törvényben meghatározott olyan okok, amelyek fennállását a jogrend nem tolerálja, és ennek következményeként megtagadja a lajstromozást. A relatív kizáró okok esetében a megjelölés nem szenved olyan immanens hibában, ami a lajstromozását eleve kizárná, azonban arra azért nem kerülhet sor, mert egy korábbi jog fennállása ezt – kizáró októl függően vagy a korábbi jog fennállásáig, vagy annak megszűnését követően egy meghatározott ideig – megakadályozza. E sorok szerzőjének véleménye szerint ez a néhány szakasz a magyar védjegy jog lelke. Az itt lefektetett elvek visszatükröződnek a védjegyoltalom tartalmában, a felszólalás szabályozásában, a védjegybitorlásban és a védjegyek törlésében. E szabályok határozzák meg az oltalomszerzés alapjait és a jogosult által alkalmazható jogérvényesítési eszközök körét. Ezért érdemes fokozott figyelmet szentelnünk e rendelkezéseknek, és szükséges a körülöttük kialakult joggyakorlatot és a jogtudományi megközelítéseket feltárni.

A dolgozat szempontjából a hasonlóságon alapuló relatív kizáró okok első csoportja érdemel kitüntetett figyelmet, ugyanis a Vt.-ben első helyen itt merül fel az összetéveszthetőség kérdése:

Vt. 4. § (1) Nem részesülhet védjegyoltalomban

a) azonos áruk, illetve szolgáltatások tekintetében a korábbi védjeggel azonos későbbi elsőbbségű megjelölés;

b) a megjelölés, amelyet a fogyasztók *összetéveszthetnek* a korábbi védjeggel a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt;

c) eltérő áruk, illetve szolgáltatások tekintetében a belföldön jóhírrevel élvező korábbi védjeggel azonos vagy ahhoz *hasonló* későbbi elsőbbségű megjelölés, ha annak alapos ok nélkül történő használata a jó hírű védjegy megkülönböztetőképességét vagy hírnevét sértené vagy tisztességtelenül kihasználná.

(4) E törvény alkalmazásában az összetéveszthetőség magában foglalja azt az esetet is, ha a fogyasztók a megjelölést gondolati képzettársítás (*asszociáció*) útján kapcsolhatják a korábbi védjegyhez.

5. § (2) Nem részesülhet védjegyoltalomban

b) azonos vagy hasonló áruk, illetve szolgáltatások tekintetében a megjelölés, amely egy olyan védjeggel azonos vagy ahhoz *hasonló*, amelynek oltalma korábban lejárat miatt megszűnt, ha a megszűnés óta két év még nem telt el, kivéve, ha a korábbi védjegyet nem használták a 18. § előírásainak megfelelően.

Ugyanezen szabályokat fedezhetjük fel a Vt. 12. §-ában, ahol a védjegyoltalom tartalmára találhatunk rendelkezéseket:

12. § (2) A kizárólagos használati jog alapján a védjegy jogosult bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül gazdasági tevékenység körében használ

- a) a védjeggyel azonos megjelölést olyan árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyek azonosak a védjegy árujegyzékében szereplőkkel;
- b) olyan megjelölést, amelyet a fogyasztók a védjeggyel *összetéveszthetnek* a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt; vagy
- c) a védjeggyel azonos vagy ahhoz *hasonló* megjelölést a védjegy árujegyzékében szereplőkkel nem azonos vagy azokhoz nem hasonló árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, feltéve, hogy a védjegy belföldön jóhírnevet élvez, és a megjelölés alapos ok nélkül történő használata sértene vagy tisztességtelenül kihasználná a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jóhírnevét.

Ehhez közvetlenül hozzáköthető a Vt. 27. § (1) bekezdése: védjegybitorlást követ el, aki a 12. §-ban foglalt rendelkezések megsértésével a védjegyet jogosulatlanul használja.

A Vt. 33. § (1) bekezdés *a)* pontja alapján megszűnik a védjegyoltalom a védjegy törlésével akkor, ha a lajstromozás nem felelt meg a Vt. 2–7. §-ában támasztott kritériumoknak, így többek között a hasonlóságra és összetéveszthetőségre alapított relatív kizáró okoknak.

A Vt. 61/B–H. § teremtette meg a magyar védjegyjogban a felszólalás intézményét,⁹ amelynek témánk szempontjából is rendkívül fontos szerepe van, ugyanis e szakasz lehetővé teszi a korábbi elsőbbségű védjegy jogosultja számára azt, hogy egy védjegybejelentés lajstromozását felszólalás útján megakadályozhassa, amennyiben bizonyosságot nyer a relatív kizáró ok fennállta.

Látható tehát, hogy a nemzeti védjegyek tekintetében a Vt. következetesen alkalmazza ugyanazt a szabályozási struktúrát, aminek az a következménye, hogy jogvitás ügyekben mind a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, mind pedig a bíróság az eljárás szakaszaitól és az igényérvényesítés formájától függően ugyan eltérő feltételek mellett, de szinte mindig szembetalálkozik az összetéveszthetőség vizsgálatának problémájával. Az eltérő kiindulási pontokból fakadó, de lényegében megegyező vizsgálatok eredménye pedig minden esetben azonos: a korábbi jog védelme, hiszen a védjegyek csak ezáltal tölthetik be piaci rendeltetésüket. A szabályozás logikája zárt, a felek között dinamikusán változó eljárásjogi viszonyokra tekintettel (különösen a lajstromozás jogerőre emelkedéséből eredő pozícióváltozások okán) a védelmi jogintézmények egymást kiegészítik, és a korábbi jogot sértő helyzeteket lefedik.

Látszólag egyértelműek a Vt. fentebb leírt szakaszai, de érdemes egy kicsit mélyebben elemezni a rendelkezéseket, ugyanis korántsem olyan egyszerűek, mint amilyennek tűnnek. Ehhez először is segítségül kell hívnunk korábbi védjegytvényeinket, az 1890:2. törvény-

⁹ Lásd bővebben: *Keserű Barna Arnold: A felszólalás intézménye és gyakorlati tapasztalatai a hazai védjegyeljárásban, különös tekintettel egyes külföldi megoldásokra. Évfolyamdolgozat, 2010, Széchenyi István Egyetem, Győr.*

cikket a védjegyek oltalmáról, és a régi Vt.-t, ugyanis ezek szabályaival összevetve a Vt.-t máris tisztább képet kaphatunk a relatív kizáró okok legfontosabb köréről.

4.2. Az 1890:2 tc. a kizáró okok tekintetében még nem szentelt nagy figyelmet a korábbi jogoknak, sokkal inkább az abszolút kizáró okokat szabályozta. Mindössze a 7. § említi meg azt, hogy nincs kizárva az sem, hogy ugyanazt a megjelölést többen is alkalmazzák. Ha azonban „az árunemek azonosságára nézve kétség támad”, a kereskedelmi és iparkamara meghallgatása után a kereskedelemügyi miniszter dönthetett a kérdésben. Tehát nem jelentett lajstromozási akadályt egy korábbi, a védjegybejelentéshez hasonló vagy azzal összetéveszthető védjegy.

Összetéveszthetőségre egyedül a védjegybitorlások körében találhatunk példát, ugyanis a bitorlást már akkor sem szűkítették le az azonos megjelölésekre. A törvény 25. §-a így szólt:

25. § Nem zárja ki a 23. és 24. §-okban meghatározott cselekmények büntet-hetőségét, ha a védjegy, név, czég, czimer vagy a vállalat üzletének elneve-zése, csekély változtatással vagy oly annyira nem eléggé észrevehető módon használtatik, hogy a közönséges vevő az áruk közti különbséget csak külö-nös figyelem reáfordításával ismerheti fel.

Régi jogunk archaikus fordulatai tulajdonképpen az összetéveszthetőség tilalmát állítot-ták fel, s megfogalmazásában a mai szabályokhoz képest sokkal konkrétabban meg is hatá-rozza, mikor is összetéveszthető két megjelölés. Amit ma a joggyakorlatnak kell levezetnie az összetéveszthetőség homályos fogalmából, azt már 1890-ben törvénybe foglalták. Látha-tó, hogy ekkor még nem képezte vizsgálat tárgyát az, hogy mely áruk körében használták a megjelöléseket, noha valamilyen szintű kategorizálás létezett, hiszen a védjegy bejelentése-kor meg kellett határozni a hozzá tartozó árunemeket is. Ugyanakkor a Nizzai Megállapo-dás csak 1957-ben jött létre, így áruosztályok addig nem léteztek, s a törvény pedig ekkor még szolgáltatásokról nem is szólhatott, csakis az árukról.

4.3. Az 1969. évi védjegy törvényünk 3. §-a az alábbiakat tartalmazta:

3. § (1) Nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, ha
- a) megtévesztésre alkalmas;
 - b) használata jogszabályba vagy társadalmilag elfogadott erkölcsi szabályba ütköznék;
 - c) másnak személyhez fűződő jogát sérti;
 - d) másnak az országban közismert védjegyével azonos, vagy *ahhoz az ösz-szetéveszthetőségig hasonló* – még akkor is, ha a közismert védjegy belföldön nincs lajstromozva.
- (2) Nem részesülhet védjegyoltalomban az a megjelölés sem, amely kizá-rólag valamely állam, hatóság, hivatalosan elismert nemzetközi vagy ál-

lamközi szervezet megnevezéséből, rövidítéséből, zászlójából, címeréből, jelvényéből vagy ezek utánzatából áll; e jelzések azonban az illetékes szerv hozzájárulásával a védjegy elemeként felhasználhatók.

(3) Azonos vagy hasonló áruk tekintetében nem részesülhet védjegyvoltalomban a megjelölés, ha:

a) hivatalosan elfogadott ellenőrzési, szavatossági, hitelesítési jegyből, bélyegből vagy ezek utánzatából áll;

b) korábban más javára védjegyvoltalom alatt állott, az oltalom lemondás vagy megújítás hiánya miatt megszűnt és a megszűnés óta két év még nem telt el;

c) másnak védjegyvoltalom alatt álló vagy korábbi elsőbbséggel bejelentett védjegyével vagy másnak ténylegesen használt, de nem lajstromozott megjelölésével *azonos vagy ahhoz az összetéveszthetőségig hasonlít*;

d) szabadalmazott növény- vagy állatfajta neve.

Összevetve a régi és a hatályos Vt. szabályait, érzékelhető némi szemléletváltás a hasonlóság kérdésének megítélésében.

A régi Vt. a megjelölések hasonlóságát nem tiltotta, csak az összetéveszthetőséget. A törvény az utóbbit húzza meg az oltalomképesség határáként. E két fogalom nem egymás szinonimája, az összetéveszthetőség a hasonlóságon belüli szűkebb halmaz, egyfajta minősített hasonlóságot jelent. Régi védjegytvényünk tehát ezzel a megszorító feltétellel kívánt egyes megjelöléseket az oltalomból kizárni. Az összetéveszthetőség nem egzakt jogfogalom, megállapítására nincs általános érvényű szabály, nem lehet előre meghatározott képletek alapján dönteni. Minden alkalommal egyedi mérlegelés kérdése, hogy egy megjelölés összetéveszthető-e vagy sem egy korábban már lajstromozott védjeggyel, illetve alkalmas-e arra, hogy a fogyasztóban képzettársítást indukáljon. Az ellentartott megjelölések összetéveszthetőségének megállapítása mellett vizsgálati szempont volt, hogy a korábbi elsőbbségű (vagy akár belföldön nem is lajstromozott védjegy) közismert volt-e vagy sem. Ez ugyanis meghatározta az összetéveszthetőség vizsgálatának spektrumát. A 3. § (1) bekezdés d) pontja alapján ugyanis árujegyzéktől függetlenül – akár az egymástól legtávolabb eső áruk és szolgáltatások tekintetében is – vizsgálandó az azonosság vagy összetéveszthetőség. Látható tehát, hogy a közismert védjegyek esetében rendkívül széles volt az oltalmi kör. Nem közismert védjegyek esetében azonban már csak az azonos vagy hasonló áruk körében volt értékelhető az azonosság vagy összetéveszthetőség. Az előzőhöz képest ez meglehetősen csekély védelmet biztosított, hiszen itt csak egy jelentősen szűkebb körön belül volt vizsgálható egyáltalán az összetéveszthetőség.

4.4. A hatályos Vt. 4. § (1) bekezdés b) pontja némi átfogalmazással ugyan, de ugyanazt célozza, mint a régi Vt. 3. § (3) bekezdés c) pontja. Bár az új szóhasználat és a szórend kevésbé szigorú mércét sejtet, valószínűleg a jogalkotó nem ezzel a módszerrel kívánta az oltalom-

képességi feltételek határait egy árnyalatnyival lejjebb meghúzni. Tehát a határ jelenleg is az összetéveszthetőség, az azonban már kevésbé világos, hogy minek is az összetéveszthetősége. Ugyanis a hatályos Vt. az összetéveszthetőséget nem korlátozza le csupán a megjelölésre olyan konkrétan, ahogy azt 1969-es törvényünk tette, hanem a megfogalmazás alapján az egyes áruosztályok és az azokon belül található alosztályok összetéveszthetősége is kizáró ok akkor, ha a megjelölések csupán hasonlóak. Az azonosság esetkörü, annak kevésbé bonyolult jellege miatt, figyelmen kívül hagyva a Vt. 4. § (1) bekezdés b) pontja az alábbi helyzetekben tartja összetéveszthetőnek a megjelöléseket.

árujegyzék		megjelölés		összességében
hasonló	összetéveszthető	hasonló	összetéveszthető	összetéveszthető
x		x		Ø
x			x	x
	x	x		x
	x		x	x

1. táblázat: A Vt. 4. § (1) bekezdés b) pontja szerinti összetéveszthetőségi esetkörök

Az árujegyzékek hasonlósága fennáll például a 7. és a 8. áruosztály között. Az előbbi a gépeket és szerszámgepeket, míg az utóbbi a kéziszerszámokat foglalja magában. De ha például az oltalom alatt álló védjegy árujegyzéke nem a teljes áruosztályra vagy fejezetcímre vonatkozik, hanem csak a 8. áruosztályban található B0124 jelzésű bélyegzőkre, akkor már összetéveszthető árujegyzékkel rendelkezne egy olyan védjegybejelentés, amelyben a 7. osztályba tartozó B0121 jelzésű bélyegzőgépekre kérnek oltalmat. Ebben az esetben az árujegyzékek összetéveszthetősége miatt a megjelölések között elég a pusztán hasonlóságnak fennállnia. Ez az eset azonban ritka, hiszen megvalósulásához meglehetősen leszűkített árujegyzékekre van szükség.

A védelem legtagabb és egyben meglehetősen kérdőjeles körét a táblázat első sora mutatja. Ebben az esetben ugyanis sem az árujegyzék, sem a megjelölés nem összetéveszthető, csupán hasonló. Felmerül tehát a kérdés, hogy ez alapján vajon lehet-e a vizsgálat végeredménye az összetéveszthetőség megállapítása. A szerző megítélése szerint nem, ugyanis ezzel ésszerűtlenül korlátozhatóvá válna a verseny, és a versenytársak kiszorítása egyszerűbbé válna. Ellentétes értelmezéssel a régi Vt.-hez képest nagymértékű szigorításról lenne szó, hiszen az egyértelműen megkövetelte a megjelölések összetéveszthetőségig való hasonlóságát.

4.5. Más tekintetben azonban szigorúbbá váltak a hatályos Vt. szabályai a régi Vt.-hez képest. Az utóbbi szerint ugyanis azonos vagy hasonló áruk tekintetében a nem lajstromozott, de belföldön ténylegesen használt megjelölések is védelemben részesültek a velük összeté-

veszthető megjelölésekkel szemben. A hatályos szabályok szerint azonban ezek a megjelölések csak akkor képezik akadályát egy védjegybejelentésnek, ha azzal azonosak [lásd a Vt. 5. § (2) bekezdés *a*) pontját]. Vagyis ebben az esetben a belföldön ténylegesen használt, de nem lajstromozott megjelölés használója nem léphet fel védjegyjogi úton az ő megjelölésével összetéveszthetőségig hasonló védjegybejelentéssel szemben. A lajstromozásig legfeljebb versenyjogi úton, jellegbitorlásra hivatkozva lehet védekezni az új használóval szemben, azonban a lajstromozást követően már nincs mit tenni, hiszen saját védjeggyel nem követhető el jellegbitorlás vagy védjegybitorlás.

4.6. Változás a régi Vt.-hez képest az eltérő áruk és szolgáltatások tekintetében is felfedezhető. Míg a régi Vt. ebben a körben a közismert védjegyhez hasonló vagy azzal összetéveszthető megjelöléseket zárta ki az oltalomból, addig a hatályos rendelkezések már nemcsak közismert, hanem jó hírű védjegyekről is szólnak, vagyis kiegészült a védelmi kör. Továbbá feltételként került megfogalmazásra, hogy a hasonló megjelölés alapos ok nélkül történő használata a jó hírű védjegy megkülönböztetőképességét vagy hírnevét sértse vagy tisztességtelenül kihasználja. A változtatások tehát egyszerre szigorúbbak és engedékenyebbek is. A közismert védjegy mellett a jó hírű védjegyek is jogszabályi védelmet nyertek, az összetéveszthetőség hasonlósággá szigorodott, de kiegészült egy megszorító feltétellel.

Az külön értelmezést igényel, hogy vajon a közismert védjegy és a jó hírű védjegy fogalma ugyanazt jelenti-e, vagy sem. A közismert kifejezés a Párizsi Unió Egyezményben és a TRIPS-megállapodásban szerepel, míg a jó hírű kifejezés az Európai Unió védjegyjogának sajátja, azt a már említett 2008/95/EK irányelv, valamint a CTMR2 használja, ahogy azt fentebb is láthattuk (illetve ezek hatálybalépése előtt a 89/104/EGK irányelv és a 40/94/EK tanácsi rendelet). E körben azt szükséges megvilágítani, hogy a jogtudományi értelmezés szerint különbség van a közismert és jó hírű védjegy között. Az EU Bírósága előtt a General Motors Corporation v. Yplon SA (CHEVY)-ügyben¹⁰ felmerült ez a jogértelmezési kérdés, de a Bíróság nem adott rá választ. Azonban a General Motors, a belga és a holland kormány, valamint Jacobs főügyész álláspontja szerint a jó hírű védjegynek kevésbé szigorú követelményeknek kell megfelelnie, mint a közismert védjegynek. A főügyész különösképpen azt emelte ki, hogy a közismert védjegyeknek a PUE és a TRIPS által biztosított kivételes oltalma kiterjed a nem lajstromozott megjelölésekre is, így a közismertség fogalmának magasabb követelménynek kell megfelelnie, mint a védjegyirányelvnek a jó hírű védjeggyel szemben megkívánt követelménye.¹¹ Mindamelllett, hogy mindig az eset összes körülménye alapján állapítható meg a közismertség, a Szellemi Tulajdon Világszervezete (a

¹⁰ Európai Unió Bírósága, General Motors Corporation v. Yplon SA, C-375/97 ügy.

¹¹ Opinion of Advocate General Jacobs, General Motors Corp. v Yplon SA, C-375/97 ügy, 33. pont; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61997C0375:EN:PDF>, 2011.11.17.

továbbiakban WIPO) egy 1999-es ajánlásában meghatározta a vizsgálati szempontokat.¹² Ezek a következők:

- a fogyasztók releváns körében milyen mértékben ismert vagy felismerhető a védjegy,
- a védjegy használatának időtartama és földrajzi kiterjedtsége,
- a védjegyhez kötődő mindenféle reklám, nyilvánosság és megjelenés időtartama és földrajzi kiterjedtsége,
- a védjegyhez kapcsolódó egyéb védjegyek vagy védjegybejelentések használatának időtartama és földrajzi kiterjedtsége,¹³
- a védjegy jogosultjának sikeres jogérvényesítése a védjegyvoltalom alapján,
- a védjegy értéke.

Ha elfogadjuk a fenti érvelést, mindent egybevetve megállapítható, hogy a régi Vt.-hez képest a hatályos Vt. még a pluszfeltétel beiktatása ellenére is szélesítette a védelem körét azzal, hogy a közismert védjegyek mellett a jó hírű védjegyekkel kiegészítette az oltalmi kört, és már a hasonló megjelöléseket is tilalmazza.

4.7. A Vt. 5. § (2) bekezdés *b*) pontja alapján egy korábbi védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölés nem lajstromozható azonos vagy hasonló áruk vonatkozásában, ha az oltalom megszűnése óta két év még nem telt el, kivéve ha a jogosult a használatot elmulasztotta. E rendelkezés a korábbiakkal ellentétben már nem a jogosult érdekeit védi, hanem magát a piacot és a fogyasztókat. Ezzel az átfutási idővel igyekszik időt engedni arra, hogy az adott megjelölés ellanjon a piaci szereplők tudatából. Talán ez a közérdek indokolja, hogy a mérce itt is magasabb, már a megszűnt védjegyhez hasonló megjelölések sem nyerhetnek két évig oltalmat. Ugyanakkor érdekes és némiképp ellentmondásos helyzet keletkezett ezáltal a 4. § (1) bekezdés *b*) pontja és az 5. § (2) bekezdés *b*) pontja között. Ugyanis míg egy oltalom alatt álló védjegy csak a vele összetéveszthető megjelölések ellen élvez védelmet, és a pusztán hasonlóság nem jelent kizáró okot, addig az oltalom lejártát követően már az egykori védjegyhez hasonló megjelölések sem nyerhetnek oltalmat a határidő leteltéig. Ez alapján a piac tisztulási folyamatainak nagyobb garanciát kíván adni a jogalkotó, mint a versenytársak és termékeik megkülönböztetésének.

Összegezve látható tehát, hogy a két jogforrás között szemléletváltás következett be, amely visszavezethető az Európai Unió jogának való megfelelésre és a jogharmonizációra. Bizonyos tekintetben egyik oldalon többletvédelmet adott a jogalkotó, ugyanakkor a másik oldalon el is vett ebből a védelemből.

¹² Joint Recommendation Concerning Provisions on the Protection of Well-Known Marks. WIPO, 1999, 2. cikk (1) bekezdés.

¹³ Ez tulajdonképpen a védjegycsaládok elismerését jelenti.

II. AZ ÁTLAGOS FOGYASZTÓ ÉS A PSZICHOLÓGIA

1. Az átlagos fogyasztó mint absztrakt zsinórmérték

1.1. A XX. század elejétől kezdve az ipar és a kereskedelem felfigyelt a védjegyekben rejlő pszichológiai lehetőségekre, amivel befolyásolni lehet az emberek vásárlási szokásait, a termékekről alkotott véleményüket. A tudatos, a pszichológia eszköztárával felvértezett reklámhadjáratok képesek igen rövid idő alatt hatalmas népszerűséget szerezni egy-egy védjegynek, ami aztán tartósan beépül a köztudatba. Ennek a lehetőségnek a felfedezése hívta életre a reklámpszichológiát.

Ugyanakkor nemcsak kereskedelmi szempontokból bír kiemelkedő jelentőséggel a pszichológia, hanem a jogalkalmazás szempontjából is. A fentebb idézett törvényhelyek – de különösen az 1890-es Vt. – nyilvánvalóvá teszik, hogy a védjegyjog központi alakja a fogyasztó. Hogy ezt a régi jogunk szerinti közönséges vevőnek vagy átlagos fogyasztónak, esetleg *bonus et diligens pater familias*nak vagy *reasonable man*nek nevezzük, az nem változtat azon a tényen, hogy a védjegyek célja a fogyasztóra történő olyan ráhatás, hogy az felismerhesse azt az árut, ami számára megfelelő tulajdonságokkal, hírnévvel, imázssal bír, és a megvásárlása mellett döntsön. Így tehát a védjegy a vásárlók pénzéért folytatott ádáz küzdelem legfontosabb fegyvere. Azonban mindig vannak olyanok, akik ebben a küzdelemben tisztességtelen eszközökhöz folyamodnak, netalán megpróbálják a versenytárs jól bevált módszereit alkalmazni, vagy csak egyszerűen a véletlen folytán hasonló módon gondolkodnak. Ilyenkor jutnak szerephez a Vt. fenti szakaszai. Az általuk szabályozott tényállások célja, hogy azokat a jelenségeket szankcionálják, amelyek különböző pszichológiai módokon a fogyasztót megtéveszthetik és döntését más irányba terelhetik. Ez persze így egyszerűnek hangzik, de mégis esetről esetre kellett és kell még ma is kiépíteni azt a joggyakorlatot, ami meghatározza, hogy mit is várhatunk el ettől a bizonyos fogyasztótól, milyen premisszákból indulhatunk ki, mik azok a szempontok és pszichológiai folyamatok, amik őt befolyásolhatják és végeredményben az összetéveszthetőség áldozatává teszik. E fejezet célja, hogy ezekre a kérdésekre választ keressen.

Az átlagos fogyasztó fogalma már több, mint egy évszázados hosszú pályafutásra tekintet vissza, aminek kezdeti szakaszában nem sokat vártak az e fogalommal jellemezhető fogyasztótól. Az amerikai joggyakorlat 1910-ben az átlagos fogyasztót tájékozatlannak, meggondolatlannak és hiszékenynek bélyegezte meg. Olyannak, aki nem vizsgálja meg a megvásárolni kívánt terméket, csak a megjelenés és az általános benyomások alapján dönt.¹⁴

¹⁴ Florence Mfg. Co. v J.C. Dowd & Co, 178 F. 73,75 (2d Cir. 1910) in Thomas R. Lee, Glenn L. Christensen, Eric D. DeRosia: Trademarks, consumer psychology, and the sophisticated consumer. Emory Law Journal, 57. évf., 2008, p. 575.; <http://ssrn.com>, 2011.10.16.

Ez az értékítélet sok esetben még ma is megállná a helyét, azonban jogi zsinórmértékként alkalmazni meglehetősen problémás, mert aláásná a teljes jogrendet. Ezt felismerve 1951-ben már elvetették a fogyasztót negatív megfélemező, nagyfokú tudatlanságot megkövetelő doktrínát. A Szövetségi Fellebbviteli Bíróság megállapította, hogy „ha a törvény speciális rendelkezést nem tartalmaz, normálisan az következik belőle, hogy a jogalkotó olyan átlagos ember reakcióival számolt, aki se nem tudós, se nem buta, aki nem rendelkezik az ügyre vonatkozó szakértelemmel, de van neki és használja is a laikus emberre jellemző józan ész és ítélőképességet.” Utóbbi fogalmak meghatározását az esküdtszékre hagyta, iránymutatásként csak annyit adott, hogy az esetben felmerült körülményeket a hétköznapi emberek hasonló feltételek között várható reakcióival kell összevetni.¹⁵

A jogtudományban két szélsőséges iskola alakult ki az átlagos fogyasztó meghatározására. Az egyik az úgynevezett „apologista” iskola, amelyik a fogyasztót tudatlan, könnyen átverhető és naiv embernek tekinti, ezért erős védőbástyákat építene köré. Ezzel szemben a „restrikcionista” iskola elveti a mindentől megzavarodó és bármit összetévesztő konzumidióta fogyasztói világképet. Képviselőik tanításai szerint ugyanis a fogyasztó egy önálló, tájékozott, szuverén lény, aki sokkal kevésbé válhat az összetéveszthetőség áldozatává, mint azt sokan gondolják.¹⁶ Míg az apologista iskola a paternalizmust és az erős állami fogyasztóvédelmi rendszert támogatja, addig a restrikcionista csekélyebb mértékben szabna határt a versenynek a különféle fogyasztóvédelmi intézkedések közbeiktatásával.

Egy 1983-as jogvita során a tapasztalt vásárló (*sophisticated consumer*) fogalomkörében azt tartotta a bíróság elvárhatónak, hogy nagyfokú odafigyelést és gondos mérlegelést tanúsítson, és tájékozódjon a gyártó, az eladó és a termék megbízhatóságáról. A hirtelen, pillanatnyi benyomáson alapuló, felületes vizsgálattal párosuló vásárlás semmi esetre sem jellemezheti a tapasztalt vásárlót.¹⁷

A XX. század végére az ésszerűen gondos (*reasonably prudent*) fogyasztó került a vizsgálódás középpontjába, köszönhetően a bíróság jogfejlesztő-jogértelmező tevékenységének. 1998-ban a DREAMWERKS ügyben a bíróság kimondta, hogy az összetéveszthetőségi teszt vizsgálata során azt kell mérlegelni, hogy az eredetüket tekintve egy ésszerűen gondos vásárló is összetévesztené-e az árukat vagy szolgáltatásokat, ha csak az egyik védjegyet látja.¹⁸ Hivatkozott egyben korábbi ítéleteire is, amelyben további vizsgálati szempontokat határozott meg. Ezek ismertetésére a későbbiekben kerül sor.

¹⁵ United States v 88 Cases, More or Less, Containing Bireley's Orange Beverage, 187 F. 2d 967 (3d Cir 1951); <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/187/967/440192/>, 2011.10.16.

¹⁶ Lee, Christensen, DeRosia: i. m. (14), p. 576.

¹⁷ Astra Pharmaceutical Products, Inc. v. Beckman Instruments, Inc., 718 F.2d 1201 (1st Cir. 1983); <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/718/1201/417129/>, 2011.11.15.

¹⁸ Dreamwerks Production Group, Inc v SKG Studio, 142 F. 3d 1127, 1129 (9th Cir 1998); <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F3/142/1127/506872/>, 2011.10.16.

1.2. Az európai fogyasztófogalom régi problémája, hogy nem elég, hogy tagállamonként is különböző definíciókkal találkozhatunk, de sok esetben, többek között a magyar jogban is a fogyasztónak egyszerre több meghatározása létezik. Árnyalatnyi különbségekkel külön definiálja a Ptk.,¹⁹ az Fgytv.²⁰ és az Fttv.²¹ is, e fogalmak azonban csak saját tárgyi hatályuk körében alkalmazandóak. A védjegyjogi jogalkalmazásban pedig a bíróság munkálta ki az ún. átlagos fogyasztót, amelyet a hatályos Vt. egyébként még csak meg sem említ. Szintén mindenütt közös szabályozási koncepció, hogy a természetes személyek laikussága nem kérdőjelezhető meg. Méltányolható érvek hozhatóak fel ugyanakkor a saját tevékenységi területükön professzionálisnak számító, de e körön kívül eljáró nem természetes személyek esetében is, hiszen rájuk is jellemző az információhiány és a gyengébb igényérvényesítési képesség. Az uniós harmonizációs tendenciák a fogyasztó fogalmának természetes személyekre történő leszűkítése irányába hatnak, ettől függetlenül vitathatatlan, hogy a jogszabályi definíció önmagában nem lehet elegendő, azt minden esetben a jogalkalmazónak kell tartalommal megtöltenie.²²

Kiemelendő, hogy az átlagfogyasztó meghatározása nem statisztikai alapokon nyugszik. A jogvitában álló felek gyakran érvelnek statisztikákkal, közvélemény-kutatásokkal, de ettől függetlenül minden nemzeti bíróság – az EU Bírósága esetjogának figyelembevételével – saját mérlegelési jogkörében határozza meg az átlagfogyasztó paramétereit.²³

Először versenyjogi és fogyasztóvédelmi ügyekben munkálta ki az EU Bírósága az átlagfogyasztó fogalmát, majd ezt alapul véve ültette ezt át védjegyjogi ítélkezésébe. A LLOYD-ügyben kimondottak alapján olyan átlagfogyasztóból kell kiindulni, aki megfelelően informált, kellően figyelmes és körültekintő.²⁴ Összhangban az amerikai DREAMWERKS-ítélettel, az EU Bírósága is szem előtt tartotta, hogy ritkán van lehetőség a két védjegy direkt összehasonlítására, ezért a fogyasztó csak az emlékezetére hagyatkozhat. Ugyanez szűrhető le a PHILIPS V. REMINGTON- ügyből²⁵ is, amelyben a szokásosan tájékozott, ésszerűen figyelmes

¹⁹ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 685. § d) pontja szerint fogyasztó az, aki a gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül eső célból szerződést köt.

²⁰ A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 2. § a) pontja szerint fogyasztó az, aki önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, és árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció vagy ajánlat címzettje.

²¹ A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény 2. § a) pontja szerint fogyasztó az a természetes személy, aki önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében jár el.

²² Fekete Orsolya: A felügyeleti szervek tevékenysége Magyarországon a fogyasztóvédelem egyes területein. PhD-értekezés, 2010, Szeged, p. 67.

²³ Fekete: i. m. (22), p. 72.

²⁴ Európai Unió Bírósága, Lloyd Schuhfabrik Meyer & Co. GmbH v. Klijsen Handel BV, C-342/97 ügy, 26. pont.

²⁵ Európai Unió Bírósága, Koninklijke Philips Electronics NV v. Remington Consumer Product Ltd., C-299/99 ügy.

és körütekintő átlagfogyasztó szemével vetette össze a Bíróság a megjelöléseket. A magyar jogi hagyományokban ez leginkább a jó gazda gondosságával eljáró személynek feleltethető meg. Figyelembe kell venni azonban azt is, hogy az esetleges társadalmi, kulturális és nyelvi tényezők által generált eltérések különböző átlagfogyasztó-modellt eredményezhetnek, ezért a termékek címzettjeit mindig kellő alapossággal kell meghatározni.²⁶

A magyar joggyakorlatban legkorábban a Gazdasági Versenyhivatal értelmezésében jelent meg az átlagfogyasztó-modell, majd védjegyügyekben a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala és a bíróságok döntéseiben is kialakult az átlagfogyasztó fogalma, amely nagymértékben az EU Bírósága által kimunkált vezérelvekre épít, ezért ennek további elemzése nem szükséges.

2. A vásárlást befolyásoló pszichológiai tényezők

2.1. Kulcskérdés, hogy a fenti fogalmak meghatározása után milyen szempontok alapján lehet megkülönböztetni a tudatos vásárlót a meggondolatlantól, a gondost a nemtörődömötől. Erre vonatkozóan konkrét zsinórmértéket nehéz lenne felállítani, ezeket esetről esetre megfelelően kell értelmezni, azonban valamely módon mindig figyelembe veendő:

- az ár,
- a fizetési folyamat hossza és komplexitása,
- a vásárlás gyakorisága vagy ritkasága,
- az iskolázottság,
- a kor,
- a nem.²⁷

E tényezők a konkrét ügyben meghatározhatják, hogy hol is húzhatjuk meg a gondos vásárló zsinórmértékét, de esettől függően egyéb szempontok is közrejátszhatnak.

Pszichológiai szempontból a vásárlás első állomása az ún. forrásazonosítás (*source identification judgement*). Ennek során a vevő megpróbálja elhatárolni egymástól a különböző termékeket, és kiválasztani azt, ami az igényeinek a leginkább megfelelő. A forrásazonosítás a szakirodalom alapján három lépcsőből áll. Először is információgyűjtés szükséges a potenciálisan szóba jöhető termékekről. Ez lehet maga a védjegy, hiszen leginkább az a szembeötlő, az áru csomagolása és az ár. Másodszor, a fogyasztónak értékelnie kell az így szerzett információkat, és azok jelentéstartalmát megfejteni. Harmadszor pedig fel kell dolgoznia a környezetből érkező, a termékre vonatkozó indirekt információkat is, és ezzel együtt kell a forrásazonosítást elvégeznie. E három lépcsőfok segítségével kialakul a vásárlóban egy kezdeti benyomás az általa látott termékről. Amennyiben e mentális kognitív cselekményszorozat precízen és gondosan végbemegy, úgy csekély az összetéveszthetőség veszélye.²⁸

²⁶ Fekete: i. m. (22), p. 78.

²⁷ Lee, Christensen, DeRosia: i. m. (14), p. 581.

²⁸ Lee, Christensen, DeRosia: i. m. (14), p. 11–12.

Pszichológiai kutatások kimutatták, hogy a fenti folyamatot csak akkor végzi el a vevő, ha kellő motivációval is rendelkezik. A kognitív cselekvések is ugyanolyan képességek, mint a fizikálisak, így ha nincs meg a kellő motiváció, akarat vagy érdek, akkor a forrásazonosítást sem végzi el az ember a kellő pontossággal. Ezekben az esetekben nyilvánvalóan részben vagy egészben téves eredményre vezet a vizsgálat, s így megnövekszik az összetéveszthetőség veszélye is.

A bírói gyakorlat gyakorta összemossa a szofisztikáltságot és a gondosságot, noha a kettő nem szinonim. Sokkal inkább az előbbi előfeltétele az utóbbinak. De a tapasztalathoz és tudáshoz mindenképpen szükséges a kellő motiváció és a fentebb leírt kognitív képességek, hogy gondos mérlegelést és megfontolt döntést eredményezhessenek.

2.2. A fogyasztói viselkedésmoделlek mélyrehatóbb tanulmányozása szükséges az összetéveszthetőség korrekt megállapításához. Az USA-ban két ellentétes irányba hatnak a bírói döntések. A KIKI-ügyben a bíróság megállapította, hogy az összetéveszthető vagy azonos megjelölések esetében minimális jelentősége van a fogyasztók tájékozottságának, tapasztalatainak, hiszen ezek pont háttérbe szorulnak akkor, amikor ilyen megjelölések áldozatává válnak.²⁹ 21 évvel később a korábbival teljesen ellentétes elvi alapokon a PERINI-ügyben úgy találta a Szövetségi Fellebbviteli Bíróság, hogy a kifejezetten tapasztalt, kifinomult vásárlóknak szánt termékek piacán az összetéveszthetőséget nem alapozhatja meg pusztán az elnevezések hasonlósága.³⁰ Ezt figyelembe véve tehát nem elég pusztán a megjelölések összevetése a későbbiekben ismertetett szempontok figyelembevételével, hanem a releváns fogyasztói kör jellemzőit is értékelni kell, ami tulajdonképpen egy elvárhatósági szintet jelöl meg, s ennek keretei között jelöli ki az összetéveszthetőség határait.

Lee, Christensen és DeRosia arra hívja fel a figyelmet, hogy a két szélsőséges nézőpont összeegyeztethető akként, hogy egy összetett – fogyasztói viselkedésmódon alapuló – rendszer alapján vizsgálják a fogyasztói motivációt és a forrásazonosításra való képességet, és ennek függvényében határozzák meg az összetéveszthetőség határait. Így a fogyasztói szofisztikáció az ügynek megfelelően hol minimális teret enged a megjelölések hasonlóságának, hol pedig ennél jóval nagyobb. A fogyasztók ilyen irányú megközelítése talán nagyobb differenciálási lehetőséget engedne a jogalkalmazónak, megszüntetné a gyakorlatban felmerülő ad hoc jelleget és sztereotípiákat. A szerzők által javasolt vizsgálati szisztéma részletes elemzésére hely hiányában itt nem kerülhet sor, azonban az alábbi ábra segítségével talán megvilágíthatóak a főbb szempontok.

²⁹ Kiki Undies Corp. v. Promenade Hosiery Mills, Inc. 411 F. 2d 1097 (2nd Cir 1969), <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/411/1097/423816/>, 2011.10.17.

³⁰ Perini Corporation v. Perini Construction Inc. 915 F. 2d 121 (4th Cir. 1990) <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/915/121/94527/>, 2011.10.17.

A kognitív teljesítmény mértéke A fogyasztó figyelmességének foka				
A) Motiváció		B) Képesség		
1. A vásárlási igény szintje		2. A személyben rejlő jellemzők	1. Lehetőség (a körülmények hatása a képességre)	2. A személyben rejlő jellemzők
a) Eseti igények	b) Állandó igények			
- Eseti körülmények által fokozott indíték, ami befolyásolja a döntési helyzetet - Kockázati tényezők érzékeléséből eredő megnövekedett megfontolatlanság Például: - Pénzügyi kockázat - Fizikai kockázat - Szociális kockázat - Teljesítménykockázat - Időbeli kockázat	- Szituációtól függetlenül magas érdekeltségi szint, amely alapulhat a termék fontosságán, típusán stb. Például: - Munkával kapcsolatos vásárlások - Szenvedélyes gyűjtők stb.	- Tartós, körülményektől független kognitív hajlam Például: - Készítés a megismerésre	- Kontextuális változók, amelyek növelik (+) vagy csökkentik (-) a teljes körű kognitív folyamatok véghezvitelének esélyét Például: - Idő – sok idő (+), kevés idő (-) - Figyelemelterelés (-) - Bonyolult információk (-) - A vizsgálat gyakorisága (+)	- Kognitív képesség - Két rész: - Kapacitás (hardware) - Adottság (software) Például: - Életkor hatása a kognitív képességre - Ismeretstruktúrák tárolása és felhasználása - Iskolázottság - Problémamegoldó képesség stb.

Forrás: Lee, Christensen, Derosia: i. m. (14), p. 589.

2.3. A fenti kiindulópontokat követően a pszichológia mezsgyéin továbbhaladva meg kell határoznunk, hogy mi is az asszociáció, hiszen mind a Vt., mind pedig a közösségi jogforrások említik e kifejezést. Definíció szintjén az asszociáció olyan képzettársítást jelent, amelynek során a térben és időben együtt szereplő, illetve hasonló vagy ellentétes tulajdonságú dolgok képei, nevei kölcsönösen felidézhetik egymást.³¹

A jog a védjegyeknek az asszociációs, illetve nem jogi tulajdonságait nem honorálja, sőt, ha az asszociáció olyan erős, hogy abból a termék minőségére vagy rendeltetésére lehet következtetni, a megjelölést nem is teszi lajstromozásra alkalmassá.³²

A védjegyben megtestesülő információ, ami a termékre vagy gyártóra való asszociációt biztosítja, lehet közvetlen vagy közvetett. Közvetlen, ha a védjegy a termék valamely tulajdonságára közvetlenül utal, s elég csupán ha ez egy szó vagy szóösszetétel, még ábra sem kell hozzá. Közvetett a védjegy által megtestesített információ, ha olyan tudattalan asszo-

³¹ Lásd bővebben Vida Sándor: A védjegy pszichológiai és jogi megközelítésben. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985.

³² Lásd Vt. 2. §, feltétlen kizáró okok.

ciációt kelt a fogyasztóban, ami kapcsolatot teremt a védjegy bizonyos tulajdonsága és a védjeggyel ellátott termék között.

Az ilyen közvetett információnak természetesen általánosan elfogadottnak és ismertnek kell lennie, hogy alkalmas legyen funkciójának betöltésére. Emellett szükséges, hogy a védjegy által hordozott információ és a termék jellege között valamilyen kapcsolat állhasson fent, ami lehetővé teszi az asszociációt. Még ha ez a kapcsolat elég gyenge vagy távoli is, még mindig jobb, mint egy információtartalom nélküli védjegy.

Amikor a bíróság vagy az SZTNH egy adott ügyben az összetéveszthetőséget vizsgálja, a határozathozatalt megelőző fázisban fel kell térképeznie azokat a lelki-tudati folyamatokat, amelyek a fogyasztók pszichikumában lejátszódhatnak. A döntésre jogosultnak bele kell képzelnie magát a fogyasztó helyébe, és fel kell becsülnie azokat a reakciókat vagy reflexeket, amelyeket a megjelölés kiválthat egy átlagos emberben.

A pszichológia egyik alaptétele, hogy a tárgyról, formákról, ábrákról összbenyomásunk van, a látott tárgyról úgy véljük, hogy az egy sajátos egész.

Ugyanakkor a bírónak számolnia kell azzal is, hogy a két védjegy szinte sohasem jelenik meg egyszerre, egymás mellett. Ezért figyelembe kell vennie az emberi emlékezés pontatlanságát. Több esetben is próbálkoztak a felek egy reprezentatív közvélemény-kutatás elkészítésével, ami eldönthetné, hogy a megjelölés összetévesztésre alkalmas vagy sem. Nagy vállalatok ezzel a lehetőséggel egyre sűrűbben élnek, de ezt a magas költségek miatt csak kevesen engedhetik meg maguknak, arra pedig, hogy minden összetéveszthetőségen alapuló eljárásban ilyen kutatásokat végezzenek, nincs reális esély. Ahogy pedig arra a fentiekben is utaltunk, a közösségi védjegy jog elutasítja az effajta bizonyítást.

ZÁRSZÓ

Összefoglalva elmondható, hogy mindhárom védjegy jogi rezsimben alapvetően megegyezik az összetéveszthetőség szabályozása: vagyis vagy az oltalmazott áruk/szolgáltatások hasonlósága, illetve összetéveszthetősége vagy a megjelölések hasonlósága, illetve összetéveszthetősége alapján állapítható meg az ellentartott megjelölések végső összetéveszthetősége, és mindez a releváns átlagos fogyasztói kör viszonylatában értelmezendő. Tehát alapvetően háromkomponensű a vizsgálat: az átlagos fogyasztó, az áruhasonlóság és a megjelölések hasonlósága különíthető el. Főszabályként (mert a jó hírű és közismert védjegyek nem tartoznak ide) az áruknak és a megjelöléseknek is legalább hasonlóknak kell lenniük. A nyelvtani, logikai, rendszertani és történeti értelmezésből azonban arra a következtetésre juthatunk, hogy ha az áruk és megjelölések esetén is csak a hasonlóság állapítható meg, úgy összességében nem tekinthető összetéveszthetőnek a két megjelölés, mert az indokolatlanul versenykorlátozó lenne, és túlságosan is kiszélesítené az oltalmi kört.

Az Egyesült Államok esetében érzékelhető az a szabályozási koncepció, amely az alkotmányból eredően a kereskedelem tárgykörébe utalja a védjegyvoltalmat, szemben a szerzői

joggal és a szabadalommal, amelyek a szellemi tulajdon-klauzulából erednek. E szerkezeti struktúra eredményezett bizonyos pragmatikus megoldásokat, amelyek a kereskedelmi forgalom zavartalanlansága érdekében születtek. Az angolszász rendszerre jellemző gyakorlatias jogelmélet egyébként is eltér a jóval merevebb és dogmatikusabb kontinentális megoldásoktól. Ez kiváltképp ott érhető tetten, amikor a tengerentúlon vizsgálati szempontként jelentkezik az alperes tudati viszonyulása: a bejelentő nyilatkozata arról, hogy nem tud korábbi akadályozó jogról, tudott-e az oltalom alatt álló védjegyről. E szempontok mind a közösségi, mind a hazai védjegyek esetében figyelmen kívül maradnak, pontosabban a kártérítésnél mint szubjektív szankciónál szerephez jutnak, de ez csak esetleges jogkövetkezmény. Az objektív jogkövetkezmények alkalmazhatósága esetén azonban lényegtelen az ellenérdekű fél tudati oldala, azok a jogsérelem tényével objektíve realizálhatóak.

Ebből a szempontból az amerikai megoldás büntetőjogias felfogású, a tőle elvárhatóságon alapul, míg az európai és a magyar rendszer a kártérítés vonatkozásában magánjogi jellegű, a főszabályként alkalmazandó objektív szankciók tekintetében pedig sokkal inkább közgazgatási jogi jelleget ölt.

Az átlagos fogyasztó kérdésében mindkét nagy jogrendszernek sikerült ugyanarra az elvi alapra eljutnia, a figyelmes, kellő gondossággal és odafigyeléssel eljáró fogyasztóig. Persze ez nem új vívmány, hiszen a római jogi *bonus et diligens pater familias* archetípusához nyúltak vissza. Ugyanakkor az egyes termékek releváns fogyasztói körének és annak vélt magatartásának meghatározására több szociálpszichológiai modell is kínálkozik, ebből csupán az egyik a jelen dolgozatban felvázolt séma. Előremutató kezdeményezés lenne, ha valamely jogalkalmazó fórum bátran merítene a felhalmozódott, fogyasztókat elemző társadalomtudományi munkákból, mert e téren tovább lehetne fejleszteni és növelni a védjegyek oltalmát biztosító jogérvényesítési lehetőségek határfokát.

A NYILVÁNOSSÁGHOZ KÖZVETÍTÉSI (ELŐADÁSI) JOG ÉRTELMEZÉSE AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG GYAKORLATÁBAN

Immár hatszor foglalkozott az Európai Bíróság olyan ügyekkel, amelyek a művek, teljesítmények jelen levő, illetve jelen levőnek is tekinthető közönség számára történő hozzáférhetővé tételét, más szóval a nyilvános előadás jogát érintik. Ebben az érdekes az, hogy az uniós szerzői jog látszólag nem harmonizálja a szerzői nyilvános előadás jogát, míg az ennek megfelelő szomszédos vagyoni jogot (díjigényt) igen. A harmonizáció fogyatékoságának oka lehet az, hogy a közönség jelenlétében zajló, „élő” nyilvános előadásnak csekély az Unió belső piacára gyakorolt hatása. Ezt próbáljuk körbejárni a döntések elemzésével.

A nemzetközi és uniós jogi szabályozási környezet

A szerzői vagyoni jogra nézve az InfoSoc-irányelv¹ idevonatkozó preambulumbekzdése a következőképpen rendelkezik:

„(23) Ennek az irányelvnek harmonizálnia kell a szerzők nyilvánosságához közvetítéshez való jogát. Ezt a jogot olyan tágan kell értelmezni, hogy lefedjen minden olyan nyilvánossághoz közvetítést, amikor *a nyilvánosság nincs jelen* a közvetítés kiindulópontjául szolgáló helyszínen. Ez a jog magában kell, hogy foglalja a művek bármilyen vezetékes vagy vezeték nélküli közvetítését, illetve továbbközvetítését, ideértve a sugárzást is. *E jog más cselekményekre nem vonatkozik.*”

A dőlt betűvel jelzett szövegrészből nyilvánvalónak látszik, hogy a magyar jogban a *jelen levő* közönség számára érzékelhetővé tételben meghatározható *szerzői* nyilvános előadási jogot az InfoSoc-irányelv nem egységesíti.

Az uniós szerzői jog nagykommentárjának² jövőbe tekintő fejezete (XII. Outlook) felsorolja a már elért harmonizációs teljesítmények hibáit, amelyek részben kisebb-nagyobb hiányok. Ezek közé tartozónak tekintik a szerzők a mű jelen levő közönség számára történő érzékelhetővé tétele szerzői vagyoni jogának közelítését.

¹ Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv.

² Michel M. Walter, Silke von Lewinsky: European Copyright Law – A commentary. Oxford University Press, 2010, (11.3.24., p. 981. 16.0148., p. 1523.).

A szerzői nyilvános előadási jogot „csak” a BUE „egységesíti”,³ amely a TRIPS-megállapodás közvetítésével⁴ válik az Unióban is kötelező joggá függetlenül attól, hogy az egyes uniós tagállamok már jóval az Európai Gazdasági Közösséghez, illetve az Európai Közösséghez, illetve az Európai Unióhoz csatlakozásuk előtt a BUE tagjai voltak.

A BUE minimumjogainak egy tagállam számos módon felelhet meg. Egyáltalán nem követelmény, hogy jogról-jogra írja át ezeket belső jogába. A minimumjogok csak a Berni Unióhoz tartozó más államok szerzőit illető jogok, a belső jogra nézve csak közvetett követelményt támasztanak: egy tagállam sem kívánhat kevesebb jogot biztosítani saját szerzőinek, mint amilyeneket a BUE-hez való csatlakozással a külföldiek javára – akár belső jogi rendelkezés nélkül is – biztosít (ezt ma már a TRIPS-megállapodásban részes államok szerzőinek is biztosítva).

Emiatt a BUE-jogok „átültetése” sokféle lehet. Elképzelhető például, hogy egy szerzői jogi szabályozás csak többszörözési és előadási jogot ismer, és az utóbbi alá szubszumálja a nyilvánossághoz közvetítés valamennyi esetét, esetleg csak a lehívásra hozzáférhetővé tételt különböztetik meg mint új, a WCT/WPPT⁵/InfoSoc-irányelvben szabályozott jogot. Ilyen a francia szerzői jogi szabályozás.⁶ Olyan is lehetséges azonban – ilyen a magyar szerzői jog – amely ismeri a vagyoni jogok által fedett felhasználás általános fogalmát [Szjt. 16. § (1) bekezdés] és példálózó felsorolását is (Szjt. 17. §), amelybe külön-külön a jelenlevők számára, a távollevők számára történő érzékelhetővé tétel, és ez utóbbin belül is több eset (kódolt, vagy kódolatlan földfelszíni/műholdas, vezeték útján eredeztetett sugárzás és egyéb nyilvánossághoz közvetítés, amelynek egyik esete a lehívásra hozzáférhetővé tétel) is beletartozik (Szjt. 26–27. §).

³ Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény Párizsban, az 1971. évi július hó 24. napján felülvizsgált szövege (Kihirdette az 1975. évi 4. tvr.)

11. Cikk

(1) Színművek, zenés színművek és zeneművek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyt adjanak: 1. műveik bemutatására és nyilvános előadására, ideértve a bármely módon és eljárással történő bemutatást, előadást; 2. műveik bemutatásának és előadásának bármely eszközzel történő nyilvános közvetítésére.

11bis Cikk

(1) Az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyt adjanak: 1. műveik sugárzására vagy minden más, jel, hang vagy kép vezeték nélküli közvetítésére alkalmas eszközzel történő nyilvános átvitelére ...

⁴ TRIPS-megállapodás 9. Cikk 1. bekezdés, A szellemi tulajdonjogok kereskedelmi aspektusairól szóló, Marrakesh-ben 1994. április 15-én aláírt egyezmény (TRIPS-megállapodás). L. ehhez: A Tanács 1994. december 22-i 94/800/EK határozata a többoldalú tárgyalások uruguayi fordulóján (1986–1994) elért megállapodásoknak a Közösség nevében a hatáskörébe tartozó ügyek tekintetében történő megkötéséről.

⁵ A Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződése (WCT) 8. Cikke és az Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződés (WPPT) 15. Cikke (mindkettőt kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény).

⁶ L. a francia szellemi tulajdoni törvény L 122 1., 2. cikke (Intellectual property Code), http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=180336 (a látogatás napja: 2011. augusztus 23.).

Az InfoSoc-irányelv azon preambulumbekzdése, amelyik az egyéb uniós irányelvekhez való viszonyt tárgyalja, kimondja: „(20) Ez az irányelv az e területen elfogadott hatályos irányelvekben – így különösen a 91/250/EGK, a 92/100/EGK, a 93/83/EGK, a 93/98/EGK és a 96/9/EK irányelvben – megfogalmazott alapelveken és szabályokon nyugszik, azokat továbbfejleszti, illetve az információs társadalom összefüggésébe helyezi őket. Ezen irányelv szabályai – hacsak eltérően nem rendelkeznek – az említett irányelveket nem érintik.”⁷

A szomszédos jogi jogosultak azon vagyoni jogát, amely a szerzői nyilvános előadási jognak felel meg, a 2006/116/EK irányelv (ebből a szempontból helyes szomszédos jogi irányelvnek hívni) viszont harmonizálja. Ez a jog pedig a 8. cikkben szabályozott, a kereskedelmi célból forgalomba hozott hangfelvételek nyilvánosságához közvetítése esetére fennálló díjigény. A nyilvánosságához közvetítésbe mind a távol levő, mind a jelen levő közönség számára történő „anyagatlan”, tehát a műpéldány másolatot nem igénylő hozzáférhetővé tétele beletartozik,⁸ kivéve a lehívásra hozzáférhetővé tételt, amelyre kizárólagos engedélyezési jog áll fenn az InfoSoc-irányelv 4. cikke alapján. Ez a – magyar jog szerinti – „nyilvános előadás” is magában foglaló nyilvánosságához közvetítési díjigény a Római Egyezmény⁹ és a TRIPS-megállapodás¹⁰ rendelkezésein alapul. Ezekben az egyezményekben még csak a hangfelvételnek vagy másolatának a közvetlen nyilvánosságához közvetítése a díjigényt meg-alapozó cselekmény. A WPPT ezt az igényt kiterjeszti a közvetett, tehát a másolat rögzítésének/másolatának nyilvánosságához közvetítésére is.

⁷ Egységes szerkezetbe foglalás miatt a preambulumbekzdésben említett egyes irányelvek hatályos számozása a következő: a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joghoz kapcsolódó egyes jogokról szóló 2006. december 12-i 2006/115/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (volt 92/100/EK irányelv); a szerzői jog és egyes kapcsolódó jogok védelmi idejének összehangolásáról szóló 2006. december 12-ig 2006/116/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (volt 93/98/EK irányelv).

⁸ „A tagállamok biztosítják azt a jogot, amelynek célja, hogy a felhasználó egy egyszeri méltányos díjat fizessen a hangfelvétel kereskedelmi célú nyilvánosságra hozatala, illetve e hangfelvétel példányának vezetékek nélküli sugárzása vagy egyéb módon a nyilvánosságához közvetítése esetén, valamint hogy ezen díjat az érintett előadóművészek és hangfelvétel-előállítók között felosszák. Az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók közötti megállapodás hiányában a tagállamok meghatározhatják a feltételeket, amelyek alapján közöttük a díj felosztásra kerül”, vö.: Walter, Lewinsky: i. m. (2), p. 981.

(3) A tagállamok a műsorsugárzó szervezetek számára kizárólagos jogot biztosítanak sugárzott műsorai vezetékek nélküli sugárzásának, illetve nyilvánosságához közvetítésének engedélyezésére, illetve megtiltására, amennyiben e közvetítés olyan helyiségben történik, amely belépti díj ellenében hozzáférhető a nyilvánosság számára.

⁹ Az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló, 1961-ben, Rómában létrejött nemzetközi egyezmény (kihirdette az 1998. évi XLIV. törvény), 12. Cikk.

¹⁰ 2. és 14. Cikk, a védelem nem haladja meg a Római Egyezmény által nyújtott védelem szintjét.

Az Európai Bíróság esetjoga

Ilyen háttér előtt foglalkozott az Európai Bíróság a szállodai szobákban tévékészülékek elhelyezésével megvalósuló felhasználással (három esetben), egy esetben pedig az orvosi rendelőkben rádió/televízió, illetve CD-lejátszó eszközök elhelyezésével megvalósuló felhasználással, egy döntésben a cirkuszi zenefelhasználással.¹¹ Egy, a kódolt műholdas sugárzást a feltételes hozzáférés biztosítása szempontjából versenyjogi alapon elemző határozat mintegy mellékesen érinti a nyilvános előadás jogát.¹² A cirkuszi zenefelhasználás kivételével mindegyik esetben az a közös kérdés, hogy van-e szerzői jogi értelemben felhasználás akkor, ha csak a mű/teljesítmény érzékeltetésére alkalmas technikai eszközt helyeznek el olyan helyiségben, amelyet a közönség tagjai látogathatnak? Ha az említett eszközök pusztán elhelyezése felhasználás, azaz alkalmas művek/teljesítmények mások számára történő érzékelhetővé tételére, akkor fennáll-e a vizsgált esetekben a nyilvánosság számára történő érzékelhetővé tétel? Azaz: a szállodai szobákban történő tévéelhelyezést és a rendelőkben történő tévé-/rádió-/zenelejátszó-elhelyezést érintő ügyekben megvalósul-e a „nyilvánosság” követelménye, ha egyéb szempontból a szállodai szoba magánlakás, és az orvosi rendelő betegköre elegendő-e a nyilvánosság megállapításához? (Nem volt vitás a nyilvánosság kérdése a Premier League labdarúgó-mérkőzések vendéglátóüzletben megvalósuló közvetítése esetén.)

Az említett döntések egyéb kérdéseket is érintenek (például a szomszédos jogi jogosultak közvetlenül hivatkozhatnak-e a TRIPS-megállapodásra vagy a Római Egyezményre), de ezeket csak felületesen érintjük.

Az SGAE-ügy

A C-306/05 döntés (SGAE vs. Rafael Hoteles SA) lényege, mint említettük, az a kérdés, hogy megvalósul-e értelemszerűen nyilvános felhasználás azzal, ha a hotel fenntartója a szállodaszobában televíziókészüléket helyez el, és azon keresztül különböző televízió- és rádióműsorokat érzékelhet a kereskedelmi szálláshely igénybe vevője?

A kérdést azért lehetett az Európai Bíróságnak feltenni, mert az InfoSoc-irányelv szerzőkre és egyéb jogosultakra nézve egy bekezdésben szabályozza a nyilvánossághoz közvetítés minden egyéb esetét és a lehívásra hozzáférhetővé télt.¹³ Egy preambulumbekkezdésben¹⁴

¹¹ C- 283/10, Circul Globus București (Circ & Variete Globus București) kontra Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România – Asociația pentru Drepturi de Autor (UCMR – ADA), a vita tárgya a cirkuszi előadásban elhangzó zenék jogosítása volt.

¹² A C 403/08 és C 429/08 sz. egyesített ügyekben hozott ítélet, Football Association Premier League és társai kontra QC Leisure és társai, Karen Murphy kontra Media Protection Services Ltd.

¹³ Az InfoSoc irányelv 3. cikk (1) bekezdése a szerzők, (2) bekezdése pedig a szomszédos jogi jogosultak számára.

¹⁴ (27) A közvetítést lehetővé tevő, illetve azt megvalósító fizikai eszközök rendelkezésre bocsátása önmagában nem minősül az ezen irányelv értelmében vett közvetítésnek.

pedig a WCT azon közös nyilatkozatának rendelkezését veszi át, amely szerint „a nyilvánosságához közvetítéshez szükséges anyagi eszközök rendelkezésre állása önmagában nem jelent e szerződés vagy a Berni Egyezmény értelmében nyilvánosságához közvetítést”.¹⁵

Ez a közös nyilatkozat azonban csak a távolban levők számára az adatátvitelt biztosító hírközlési, a rádió- és televízióműsorokat földfelszíni körsugárzással szóró vagy műhold útján továbbító, és egyéb, pusztán technikai szolgáltatásokat nyújtó szolgáltatókat kívánta a felhasználás fogalma alól kikanyarítani azzal, hogy a hírközlési/műsorszóró és egyéb, a nyilvánosságához közvetítéshez szükséges technikai infrastruktúrát rendelkezésre tartó szervezet még nem valósítja meg a nyilvánosságához közvetítést.

Ennek nyomán az SGAE/Rafael Hoteles-ügyben a kérdések:

1. Olyan televíziókészülékek szállodai szobákban való elhelyezése, amelyeken keresztül kábel, műhold vagy földi jel útján műsort közvetítenek – ami az [2001/29] irányelv 3. cikkében foglalt szerzői jogot védő nemzeti jogszabályok harmonizációja hatálya alá tartozik – nyilvánosságához közvetítésnek minősül-e?

2. Ellentétes-e az [2001/29] irányelv által előírt szerzői jogok védelmével az, ha a szállodai szobát szigorúan magánhasználatú lakóhelyiségnek tekintjük, ezzel kizárva azt, hogy az előzetesen a szálloda által vett jeleknek a televíziókészülékek útján való továbbkövetítése nyilvánosságához közvetítésnek minősüljön?

3. Nyilvánosnak minősíthető-e az [2001/29] irányelvben foglalt nyilvánosságához közvetítés kapcsán a szerzői jogok védelme szempontjából az olyan közvetítés, amely egy szállodai szoba televíziókészülékén keresztül történik amiatt, hogy így több, egymást követő néző is hozzáférhet a műhöz?”

Az Európai Bíróság határozatában értelmezte az InfoSoc-irányelv nyilvánosságához közvetítési szabályait és az „egységes” (tehát valamennyi érintett jogosult szóban forgó vagyoni jogára irányadó) preambulumbekendést.

„Míg a tárgyi eszközök rendelkezésre bocsátása önmagában nem valósítja meg az InfoSoc-irányelv értelmében vett nyilvánosságához közvetítést, a ... 3. Cikk (1) bekezdése értelmében vett nyilvánosságához közvetítésnek kell tekinteni azt az esetet, ha szállodák a szállodaszobákban tartózkodó vendégek részére bármely jelátviteli technika alkalmazásával televíziókészülékekre visznek át műsorhordozó jeleket”.¹⁶

Ezután tért át a szállodaszoba magánjellege és a felhasználás nyilvánossági eleme közötti viszonyra: „A szállodaszoba magánjellege nem zárja ki, hogy a művek televíziókészülékekre történő közvetítése az InfoSoc-irányelv 3. cikk (1) bekezdése alapján nyilvánosságához közvetítésnek minősüljön”.¹⁷

¹⁵ WCT 8. Cikkhez fűzött közös nyilatkozat.

¹⁶ C-306/05, rendelkező rész, 1.

¹⁷ C-306/05, rendelkező rész, 2.

Az első *ratio decidendi* mögötti érvek a következők.

– A „nyilvánosság” kifejezés meghatározatlan számú lehetséges tévé nézőt jelent az Európai Bíróság korábbi gyakorlata szerint.

– A nyilvánosság feltételének megítélése során nemcsak a szállodai szobákban megszálló vendégek számát, hanem azon vendégek számát is figyelembe kell venni, akik közös helyiségekben tartózkodnak, hiszen ott is vannak/lehetnek készülékek.

– A nyilvánosság szempontjából döntő annak szukcesszív jellege: általában a szállodák vendégei gyorsan váltják egymást. „Általában viszonylag jelentős számú egyénről van szó, ezért ők nyilvánosságnak tekintendők a 2001/29 irányelv alapvető célja szempontjából.”

– Azért is külön felhasználásról van szó, mert a szállodai vendégkör a mű közvetítésével célba vett eredeti közönségtől eltérő közönség, vagyis már új közönségnek minősül. A mű sugárzásához adott engedély csak a közvetlen közönség elérését fedi le, „a jelvétele alkalmas készülékek azon birtokosait, akik egyénileg vagy magánéleti, családi körben veszik az adásokat”. „Az (ilyen) adás közvetítése már nem csupán annak sugárzásának érzékelését jelenti, hanem olyan független cselekményt, amellyel a sugárzott művet egy új közönséghez közvetítik.” A szálloda vendégköre ilyen új közönséget alkot. A szálloda cselekménye hiányában a vendégei nem tudnák a sugárzott művet érzékelni.¹⁸

Külön figyelmet érdemel, hogyan oldotta fel az infrastruktúra rendelkezésre bocsátásának kivétele és a felhasználás megvalósulása közötti ellentétet a Bíróság:

„... a közvetítést lehetővé tevő, illetve azt megvalósító fizikai [helyesen: tárgyi] eszközök rendelkezésre bocsátása önmagában nem minősül az ezen irányelv értelmében vett közvetítésnek.” Még ha a tárgyi eszközök pusztá biztosítása ... önmagában nem is képez a 2001/29 irányelv értelmében vett közvetítést, az mindenesetre bizonyos, hogy *e berendezések technikaiilag hozzáférést nyújthatnak a sugárzott művekhez a közönség számára. Ennél fogva, ha az ott elhelyezett televíziókészülékek segítségével a szálloda az e létesítmény szobáiban tartózkodó vendégei számára adásjeleket közvetít, akkor nyilvánossághoz közvetítésről beszélhetünk, függetlenül attól, hogy az milyen jelátviteli módszer alkalmazásával történik.*¹⁹

Ezt kétféleképpen érthetjük. A közönség számára a mű érzékelését lehetővé tevő eszköz (itt: tévé, rádió) nem tartozik a közvetítést lehetővé tevő, a kivétel alá tartozó tárgyi eszközök közé. Ha a döntést így értjük, akkor a Bíróság a kivételt jelentő tárgyi eszközök körét korlátozta. A másik értelmezés szerint a készülékek ugyan fogalmilag nem jelentenek kivételt, hiszen a fogalomnak megfelelő eszközök, de *e készülékek szállodai szobában való elhelyezése, tehát a szukcesszív nyilvánosság tagjai számára elérhetővé tétele, és ezáltal a műérzékelés lehetővé tétele felhasználási cselekményt valósít meg.* A magunk részéről ezt az értelmezést tartjuk a döntéssel és az alapul fekvő szabályokkal összhangban állónak.

¹⁸ C-306/05, 37–42. bekezdés.

¹⁹ C-306/05, 45, 46. bekezdés.

Ez a megállapítás önmagában – pusztán az SGAE-döntés alapján – nem téves. Azonban az alább említendő görög hotelszoba ügyében hozott indokolt végzés már élesebben tesz különbséget a kivétel alá tartozó tárgyi eszközök, és a felhasználáshoz kapcsolódó rádió-/tévékészülék elhelyezése között. A Bíróság leszögezi, hogy a rádió-/tévékészülékek esetében csak azok eladása vagy bérbe adása minősül a „közvetítést lehetővé tevő, illetve azt megvalósító fizikai [helyesen: tárgyi] eszközök rendelkezésre bocsátásának”, a szóban forgó készülékek szállodai szobai elhelyezése a felhasználási cselekmény maga.²⁰ A magunk részéről – noha kétséggkívül egyszerűvé teszi a minősítést a Bíróság – szívesebben láttunk volna egy olyan érvelést, amely szerint a tévé-/rádiókészülékek szállodai szobában való elhelyezése közvetítést lehetővé tevő tárgyi eszköz rendelkezésre bocsátása, de a tényállásnak van egy többteleme is. Ez pedig az, hogy az eszköz elhelyezése egyben a nyilvánosság számára önmagában és közvetlenül is műérzékelést lehetővé tevő szolgáltatás (ez az ismerv – úgy látjuk – nem áll a többi eszköz rendelkezésre bocsátására, így például a hírközlési hálózat fenntartására, a műsor szórására stb.).

Végezetül a szállodai szobák magánjellege és a felhasználás nyilvánossága között feszülő látszólagos ellentmondást a Bíróság azzal oldotta fel, hogy nem a szobát igénybe vevő magánszemély, hanem a műérzékelést lehetővé tevő szálloda üzemeltetője minősül felhasználónak, ezért fogalmilag lehetetlen a szerzői jogi engedélykérést és díjfizetést a magánszférába való önkényes beavatkozásnak tekinteni.²¹ Az InfoSoc-irányelv és a WIPO Szerzői Jogi Szerződése is nem a nyilvános helyen vagy a nyilvánosság számára nyitva álló helyre történő közvetítéshez, hanem ahhoz a közvetítéshez követeli meg a szerzői engedélyt, amelynek révén a mű a nyilvánosság számára hozzáférhetővé válik. Ebből következően mindegy, hogy a közvetítés magán- vagy nyilvános helyre történik. Ha a „magánhelyen” a szukcesszív nyilvánosság fogalmából fakadóan a mű a nyilvánosság számára hozzáférhető, akkor a felhasználás megvalósul. E ponton érdekes módon egybegyűrja az Európai Bíróság a nyilvánosságához közvetítés egyéb eseteit és a lehívásra hozzáférhetővé tételt, mondván, hogy „a nyilvánosságához közvetítés joga magában foglalja az oly módon történő hozzáférhetővé tételt is, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg”. A fogalom tehát kiürülne, ha nem terjedne ki a „magánjellegű helyeken történő közvetítésekre is”.²²

Egy kérdést az SGAE/Rafael Hoteles-ügy látszólag nyitva hagyott. Elegendő-e a felhasználás/nyilvánosságához közvetítés (nálunk: nyilvános előadás) megvalósulásához, hogy a szálloda a mű érzékelésére alkalmas készüléket elhelyezze a szállodai szobában, vagy az is szükséges eleme a felhasználásnak, hogy a készüléken valóban megtörténjen műsorhordozó jelek közvetítése a vendégek számára?

²⁰ C-136/09, 40. bekezdés, idézik németül a 24. lj-ben említett művek.

²¹ C-306/05, 52., 53. bekezdés.

²² C-306/05, 50., 51. bekezdés.

A kérdés azért maradt nyitva (persze csak azok számára, akik a szállodai szobákban megvalósuló felhasználást nem kívánják engedély- és díjköteles felhasználásnak tekinteni), mert a rendelkező rész első válaszában a lényegi tartalma a következő: „a valamely szállodában televíziókészülékek útján vett jelek közvetítése az e létesítmény szobáiban megszálló vendégek részére, függetlenül a vett jelek közvetítésének technikai módszerétől, ezen irányelv 3. cikke (1) bekezdésének értelmében vett nyilvánossághoz közvetítésnek minősül.” Ez a mondat magában azt is sugallhatja, hogy a szálloda üzemeltetőjének aktív közrehatása is szükséges a készülék elhelyezésén túl a felhasználás megvalósulásához.

A kérdés azonban azért látszólagos, mert a döntés kimondja: „a 'nyilvánosság' kifejezés meghatározatlan számú lehetséges tévé néző ...” „Figyelembe véve másfelől a műveknek az ilyen potenciális tévé nézők rendelkezésére bocsátásából adódó halmozódó hatásokat” ...; „a nyilvánossághoz közvetítés fennállásához elegendő, ha a művet úgy bocsátják a közönség rendelkezésére, hogy annak tagjai ahhoz hozzá tudjanak férni. Ebből adódóan, a Rafael és az Írország által állítottakkal ellentétben, e tekintetben nem meghatározó, hogy azok a vendégek, akik nem kapcsolták be a televíziókészüléket, nem férhettek hozzá a művekhez.”²³ Emellett – ahogy fentebb írtuk – a Bíróság a sugárzáshoz képest új közönség meglétének megállapításával (41., 42. bekezdés) cáfolhatatlanná teszi a felhasználás megvalósulását.

Vagyis az Európai Bíróság a műveknek a készülékek elhelyezésével befejezett, bárki számára lehetséges hozzáférhetővé tételét, és nem a szálloda üzemeltetőjének valamely ezt meghaladó cselekményét tekintette – helyesen – a döntésben is idézett WIPO-útmutatóval összhangban felhasználásnak.

A döntésnek nem hitte az érintett felhasználók Görögországban. Ennek köszönhetjük a görög hotelszoba ügyét.²⁴

A görög hotelszoba ügye

A Bíróság már csak indokolt végzést szentelt az esetnek, és az is mutatja az ügy fontosságát, hogy a teljes indokolt végzés csak görögül és franciául érhető el.²⁵ A szerzői jogi szakem-

²³ C-306/05, 37., 39., 43. bekezdés.

²⁴ C-136/09, Organismos Sillogikis Diacheirisis Dimiourgon Theatrikon kai Optikoakoustikon Ergon v Divani Acropolis AE.

²⁵ <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=en&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docdecision=docdecision&docop=docop&docppoag=docppoag&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnrec=alldocnrec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&typeord=ALL&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=C136%2F09&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Submit>.

berek azonban megtalálták.²⁶ Így megtudhatjuk, hogy a korábbi döntés (29)–(38) bekezdése alapozza meg az indokolt végzést. Az SGAE-döntés 41. és 42. bekezdéséből következik, hogy a szálloda üzemeltetője a készülékek szobai elhelyezésével új közönséget és új felhasználást „teremt”.

Emiatt „a szállodatulajdonos azáltal, hogy a szállodai szobákban televíziós készülékeket helyez el, és ezeket összekapcsolja az épület központi antennájával, pusztán e tény okán az InfoSoc-irányelv 3. cikk (1) bekezdése értelmében vett nyilvánossághoz közvetítést végez”.

Úgy tűnik, hogy a szerzők vagyoni jogára nézve a kérdés eldőlt. Mivel azonban a szállodákkal, és mint rögtön meglátjuk, a kereskedelmi üzletek (itt: fogorvosi rendelő) fenntartóival szemben nemcsak a szerzői közös jogkezelő szervezetek, hanem az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók közös jogkezelő szervezetei is felléptek, ezért a már „megrágott” kérdéseket ismét feltették az Európai Bíróságnak. Ezt csak azért lehetett megtenni, mert a szomszédos jogi nyilvánossághoz közvetítési díjigény uniós jogalapja nem a már „agyonértelmezett” InfoSoc-irányelv, hanem a szomszédos jogi irányelv, azaz az egységes szerkezetbe foglalt 2006/115/EK irányelv 8. cikke (lásd a cikk bevezetőjét). Tehát: másik jogforrás, újból lehetett értelmezést kérni. Az mintha nem tűnt volna fel az előzetes döntést kezdeményező bíróságoknak, a felekről nem is beszélve, hogy a korábbi ügyben a felhasználás fogalmát járta körbe az Európai Bíróság (*szukcesszív nyilvánosság + eszköz rendelkezésre bocsátását meghaladó cselekmény + a sugározáshoz képest új közönség*), tehát számunkra legalábbis értelmetlen gyakorlatnak tűnnek az alábbi ügyek. Nem tudjuk elképzelni, hogy ugyanarra a magatartásra (bárki számára hozzáférhető helyen műsor vételére alkalmas készülék elhelyezése és megfelelő antennával összekötése) egyszer azt állapítaná meg az Európai Bíróság, hogy felhasználás, egyszer pedig azt, hogy nem (amint arra a főtanácsnoki vélemények is kivétel nélkül utalnak).

A Consortio Fonografici-ügy

Az Európai Bíróság legutóbb egy napon két, témáját tekintve egymáshoz igencsak közel álló ügyben fejtette ki véleményét – igaz, egyelőre csak főtanácsnoki indítvány formájában. A C-135/10 Consortio Fonografici-ügyben Verica Trstenjak főtanácsnok a következő kérdésekre kellett, hogy választ adjon.

1. Közvetlenül alkalmazandó-e az uniós jogrendben a Római Egyezmény és a TRIPS-megállapodás?
2. Közvetlenül érvényesülnek-e ezek a források magánszemélyek közötti viszonyokban?

²⁶ Franz Mahr: Fernsehen im Hotelzimmer aus urheberrechtlicher Sicht. Medien & Recht, 28. évf. 7–8. sz., 2010. december, p. 383–392.; Fernsehen im Hotelzimmer – Bestätigung des SGAE-Urteils EuGH beschluss vom 18.03.2010.Rs C-136/09, OSDD gegen Divani Akropolis (Anm.: Michel M. Walter). Medien & Recht Int., 28. évf. 3–4. sz., 2010. p. 123–126.

3. Ha a nyilvánossághoz közvetítés²⁷ fogalma ezekben a forrásokban és az uniós jogban nem egyforma, melyik forrásnak van elsőbbsége?
4. Ha a fogorvos ingyenesen játszik le hangfelvételt a praxisában, ahol gazdasági tevékenységet folytat (és a páciensek nem választhatják ki a felvételt), az InfoSoc-irányelv értelmében nyilvánossághoz közvetítés vagy lehívásra hozzáférhetővé tétel valósul-e meg?
5. Ez a tevékenység megalapoz-e díjigényt?

Az eljáró bíróság azt szerette volna megtudni, hogy egy fogorvos, aki lehetővé teszi, hogy a váróteremben a páciensek rádiót hallgassanak, köteles-e díjat fizetni a hangfelvételek közvetett nyilvánossághoz közvetítéséért.

Másodsorban azt kérdezi a bíróság, hogy a nemzetközi jogi szabályok, amelyek a megfelelő díjazásra vonatkozó uniós jog alapját képezik, alkalmazandók-e közvetlenül magánszemélyek közti jogvitákban – feltételezve, hogy a nemzeti jogban nem biztosított a díjigény –, és milyen viszonyban állnak egymással a nemzetközi és az uniós jogszabályok?

A főtanácsnok szerint a szomszédos jogi irányelv 8. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a fogorvos, aki a várótermében rádiókészüléket helyez el, és azon keresztül lehetővé teszi a páciensei részére, hogy a rádióadást hallgassák, köteles megfelelő díjazást fizetni az előadóművészeknek és a hangfelvétel-előállítóknak a rádióműsorban felhasznált hangfelvételek közvetett nyilvánossághoz közvetítése fejében.

Vagyis ha mélyebb értelmet is keresünk az eset mögött, akkor azt állíthatjuk, hogy az SGAE és a görög hotelszoba ügyében kvázi *távol levő* közönség számára tette lehetővé a szálloda üzemeltetője a műsorok érzékelését – tehát a szerzői nyilvánossághoz közvetítési jog értelmezése volt napirenden. A jelen ügyben pedig *jelen levő*, a várokszobában részben kissé elkábított, részben nagy izgalommal várakozó közönség számára tesznek érzékelhetővé rádió-/televízió-műsort, és benne hangfelvételek közvetlen vagy közvetett másolatait. Azonban szerintünk ez nem valódi különbség. Egyrészt a szomszédos jogi nyilvánossághoz közvetítési jog magában foglalja a jelen levő közönség számára történő hozzáférhetővé tételt is, tehát a jogi fogalom szempontjából nincs különbség. Másrészt pedig mindkét esetben a vállalkozás (intézmény) üzemeltetője technikai eszköz (antenna, készülék, vezeték vagy vezeték nélküli összeköttetés) útján tesz hozzáférhetővé műveket/teljesítményeket a vagy mindkét esetben *jelen levő*, vagy mindkét esetben *kvázi távol levő* közönség számára. *Nincs jobban jelen a fogorvosi rendelő várokszobájának közönsége, mint a szállodai szobában*

²⁷ A szerzők által értett nyelvek közül németül érhető el a főtanácsnoki vélemény, itt az „öffentliche Wiedergabe” fogalma található. Ezt nyilvánossághoz közvetítésként fordítjuk, mert az InfoSoc-irányelv (23)-as preambulumbekkezdése ezt alátámasztja, továbbá a nyilvános előadás inkább öffentliche Aufführung. A Wiedergabe fogalma tágabb is, pl. a német jogban mind a nyilvános előadás (öffentliche Aufführung), mind a sugárzás (Senderecht) fogalmát átfogja. Az osztrák törvény az átfogó fogalmat nem használja, de a gyakorlatban egyre inkább elterjed, bár a sugárzás jogát nem értik bele. Vö.: Michel M. Walter: Österreichisches Urheberrecht, Handbuch, I. Teil. Verlag Medien&Recht, Wien, 2008, 622–624 széljegyzatok, p. 316–318.

tartózkodó vendég. Ugyanis a jelenlét és a távolban lét a fogorvosi rendelő, illetve a szálloda üzemeltetőjéhez képest állapítandó meg. Ha elképzelünk egy kis, háromszobás panziót és egy közepes, három rendelőből és egy várószobából álló fogorvosi rendelőt, és azt, hogy a szobákban és a várószobában egyaránt van tévékészülék, akkor a különbség nem a jelen- vagy távollétben, hanem abban van, hogy a fogorvosi rendelő esetében józan ésszel fel sem vetődhet, hogy a magánszféra része, hanem a (szukcesszív) nyilvánosság kétségbe sem vonható példája, hiszen bárki igénybe veheti a fogorvos szolgáltatását.

A főtanácsnok a bejáratott vágányon haladt. Utalt a Rafael-döntésre és a Phonographic Performance-ügyben kifejtett, alább ismertetésre kerülő saját főtanácsnoki indítványára, amelyekben már megállapítást nyert, hogy a szállodai rádió-, illetve televízióüzemeltetés is megvalósítja a nyilvánossághoz közvetítést, és ilyen módon díjköteles tevékenység. A főtanácsnok utalt arra, hogy a nyilvánosság fogalmát itt is kumulatíven, sukceszíven kell értelmezni, és egyszerűen azt kell figyelembe venni, hogy a hangfelvételek az eredetileg célzotthoz képest új közönség számára válnak hallhatóvá (141., 142. bekezdés).

A főtanácsnok hangsúlyozta, hogy a nyilvánossághoz közvetítés független attól, hogy nyereségszerzési céllal történik-e (aminek az előírása valószínűleg komoly értelmezési problémát is jelentene). Ráadásul aztán megállapítja, hogy valójában a páciensek számára kellemesebbé teszi a várakozást, így akár még ki is mutatható a nyereségszerzési célzat. Az pedig, hogy ehhez nem kéri a páciensek beleegyezését, közömbös (140. bekezdés).

A főtanácsnok szerint az uniós jog alapján sem a Római Egyezmény 12. Cikke, sem a WPPT 15. cikke, sem a TRIPS-megállapodás nem minősül olyan közjogi szabálynak, amelyre egy személy magánfelek közti jogvitában közvetlenül hivatkozhatna. Ugyanis csak abban az esetben alkalmazható nemzetközi jogi szabály közvetlenül, ha az egyezménynek tagja az EU, és (konjunktív feltételként) a normaszövegből egyértelműen kiderül, hogy a rendelkezés célja a közvetlen alkalmazhatóság, és nem az, hogy legyen egy közvetítő nemzeti aktus, amelyet a nemzeti jogalkotónak meg kell alkotnia az alkalmazhatósághoz. A Római Egyezmény esetében ezek közül az első feltétel sem áll meg, tehát itt mindenképp kiesik a közvetlen alkalmazhatóság. A TRIPS-megállapodás esetében ugyan van megfelelő, az uniós jogba átültető aktus, de a közvetlen érvényesülésének kizárására vonatkozóan már született korábban EUB-döntések. A WPPT 23. Cikke pedig maga mondja ki, hogy a szerződő feleknek további lépéseket kell tenniük az szerződés hatályosulása érdekében. Ebből fakadóan egyik egyezmény sem tartozik a közvetlenül alkalmazható, hivatkozható megállapodások körébe. Ez nem érinti azt, hogy egyébként a hangfelvételek közvetett nyilvánossághoz közvetítésének fogalmát az EU-n belül a WPPT-vel és a Római Egyezménnyel összhangban kell értelmezni, mivel az előbbi egyezménynek tagja is az EU, az utóbbi esetében pedig a hivatkozott irányelv utal az egyezménnyel való összhang teremtetésének igényére (147–163. bekezdés).

(A főtanácsnoki vélemény természetesen nem végleges döntés, bár a Bíróság – már csak az eldöntött esetek irányából kiindulva is – gyaníthatóan nem fog ettől érdemben eltérni.)

A Phonographic Performance-ügy

Az Európai Bíróság legutóbb – a C-135/10 ügyben hozott főtanácsnoki véleménnyel egy napon, 2011. június 29-én – a C-162/10 Phonographic Performance Ltd. kontra Írország-ügyben, főtanácsnoki vélemény keretében²⁸ foglalkozott a témakör lassan klasszikussá váló kérdéseivel. A főtanácsnok ebben az ügyben ugyanaz a Verica Trstenjak volt, aki a fogorvosi rendelőkben nyilvánossághoz közvetített zeneművekkel kapcsolatos véleményt is megfogalmazta.

Az előzetes döntéshozatalra felterjesztett kérdéseket az ír felsőbbíróság (High Court) kereskedelmi tagozata (commercial division) nyújtotta be.

A feltett kérdések a következők voltak. (Dólt betűvel jeleztük azokat a kérdéseket, amelyekben bizonyos fokig az ügy meghaladja az SGAE- és a görög hotelszoba-döntést.)

1. Az a szállodaüzemeltető, aki a szállodai szobákban televízió- és/vagy rádiókészülékeket biztosít, amelyekhez sugárzott jelet továbbít, a szomszédos jogi irányelv 8. cikkének (2) bekezdése értelmében „felhasználónak” minősül-e, aki „nyilvánossághoz közvetíti” a műsorokban lejátszható hangfelvételeket?
2. Amennyiben az előző pontban feltett kérdésre a válasz igenlő, a 8. cikk (2) bekezdése kötelezi-e a tagállamokat arra, hogy biztosítsák azt a jogot, hogy a műsorsugárzó szervezettől kapott méltányos díjazáson felül a hangfelvétel lejátszásáért a szállodaüzemeltetőtől is méltányos díjazásban lehessen részesülni?
3. Amennyiben az 1. pontban feltett kérdésre a válasz igenlő, a szomszédos jogi irányelv 10. cikke lehetővé teszi-e a tagállamok számára, hogy a szállodaüzemeltetőket a 10. cikk (1) bekezdésének a) pontja értelmében vett „magáncélú felhasználás” miatt mentesítsék azon kötelezettség alól, hogy „egyszeri méltányos díjat” fizessenek?
4. Az a szállodaüzemeltető, aki a szállodai szobákban (a televízió- és a rádiókészüléken kívül) egyéb berendezést bocsát rendelkezésre olyan analóg vagy digitális formátumú hangfelvételekkel, amelyek e berendezésen lejátszhatók, a 2006/115/EK irányelv 8. cikkének (2) bekezdése értelmében „felhasználónak” minősül-e, aki „nyilvánossághoz közvetíti” a hangfelvételeket?
5. Amennyiben a 4. pontban feltett kérdésre a válasz igenlő, a 2006/115/EK irányelv 10. cikke lehetővé teszi-e a tagállamok számára, hogy a szállodaüzemeltetőket a 10. cikk (1) bekezdésének a) pontja értelmében vett „magáncélú felhasználás” miatt mentesítsék azon kötelezettség alól, hogy „egyszeri méltányos díjat” fizessenek?

²⁸ A vélemény magyarul nem hozzáférhető: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=hu&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtpf=jurtpf&numaff=162/10&nomusuel=&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=allldocrec&docdecision=docdecision&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=allldocnorec&docnoor=docnoor&docppoag=docppoag&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher>.

A főtanácsnok értelmezése szerint a megkereső bíróság a feltett öt kérdésben valójában arra kíváncsi, hogy megvalósul-e nyilvánossághoz közvetítés, ha a hotel üzemeltetője rádiókat és televíziókat állít üzembe a hotelszobában, amelyeken keresztül sugárzott jeleket terjeszt. Továbbá arra, hogy nyilvánossághoz közvetítés-e az is, ha a hotel üzemeltetője nem televíziókat vagy rádiókat, hanem hangfelvételek lejátszására közvetlenül alkalmas lejátszókat bocsát a vendégek rendelkezésére, és ezeken lejátszható hangfelvételeket helyez el a szobákban. Továbbá megválaszolandó az a kérdés, ha egy tagállam nem biztosít ilyen esetekben megfelelő díjazást, hivatkozhat-e a magáncélú többszörözés kivételére (amelyet az uniós jog egyébként megfelelő díjazáshoz kötve tesz lehetővé). A főtanácsnok – finoman érzékeltetve a vizsgált helyzetek meglehetősen hasonlóságát – maga utal az eset szoros összefüggésére a tanulmányunkban korábban elemzett SGAE-esettel, illetve az SCF-esettel. Míg az SGAE-eset szerzői jogi jogosultakról szólt, ebben az ügyben a szomszédos jogi jogosultak jogait kell vizsgálni. Az SCF-esetben pedig olyan szempontból „klasszikusnak” számító kérdést kellett megválaszolni, hogy ott a televízió, illetve rádió útján történő nyilvánossághoz közvetítést kellett értékelni (csak éppen szomszédos jogi szempontból). Emiatt az SGAE- és az SCF-eset logikailag is előfutára a jelen esetnek.

A főtanácsnok által levont következtetések a következők voltak (ezek nem teljesen pontosan a feltett kérdésekre adott válaszok).

A szomszédos jogi irányelv 8. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a hotel vagy a vendégház működtetője, aki televíziót vagy rádiót üzemeltet a hálószobában, amelyhez sugárzott jeleket juttat el, a műsorsugárzásban felhasznált hangfelvételek közvetett nyilvánossághoz közvetítését végzi, tehát azokat felhasználja. Ezt a következtetést teljes összhangban vezeti le az SGAE-ügyben használt érveléssel, érvelését gyakorlatilag arra alapozza.

A főtanácsnok rávilágított, hogy az értelmezést a WPPT-vel összhangban és a Római Egyezményre is tekintettel kell elvégezni (mert a korábbi ügyektől eltérnek a szóban forgó vagyoni jog nemzetközi egyezményes alapjai). E körben jegyezte meg, hogy az uniós jog önálló – és emiatt a tagállamokban egységesen értelmezendő – fogalmának tekintendő a nyilvánossághoz közvetítés, és ez alá tartozik a hangfelvételek közvetlen és a közvetett nyilvánossághoz közvetítése is: *nem szükséges, hogy ténylegesen valaki hallgassa (érezkelje) is a közvetítést, de legalább az érzékelés fizikai és jogi lehetőségének meg kell valósulnia*. Itt ez pedig fennáll, hiszen nem csak a készülékek rendelkezésre állásáról van szó.

A főtanácsnok hangsúlyozza azt a megközelítést, hogy a szomszédos jogi irányelv nyilvánossághoz közvetítési fogalmát egységesen kell értelmezni az InfoSoc-irányelv azonos fogalmával, hiszen nincs indok a különböző jogosulti csoportok azonos célú, de eltérő terjedelmű joga eltérő tartalommal való értelmezésére.

Végül pedig a megfelelő díjazás értelmezése tekintetében fejtette ki, hogy ez is az uniós jog egységesen értelmezendő fogalma, bár – alacsony szintű definiáltsága miatt – e tekintetben ugyan nagy a tagállamok mozgástere, de ez semmiképp sem terjed odáig, hogy egyáltalán ne kapjanak a jogosultak díjat.

Az „egyszeri díjazás” követelményét a főtanácsnok úgy értelmezi, hogy az irányelv átültetése során a tagállamok kötelezettsége, hogy méltányos díjazási kötelezettséget állapítsanak meg a hotel vagy a vendégház terhére még akkor is, ha a rádió- vagy televíziószervezet már megfizettette a méltányos díjazást a hangfelvételnek a műsorsugárzásban való felhasználásáért. Az „egyszeri díjazás” *nem egyetlen alkalommal történő díjfizetést jelent, mivel itt az eredeti sugárzástól elkülönült, járulékos közönségről van szó, amelynek tekintetében önálló díjazás illeti a jogosultakat.*

A főtanácsnok szerint a megfelelő díjazás, amelyet a rádióban vagy a televízióban történő sugárzásért kell fizetni, csak a magán- vagy családi körben történő műsorvételt fedi. Az ezen túlhaladó kör további felhasználást valósít meg. A tagállamoknak emiatt nincs diszkrecionális jogköre a tekintetben, hogy csak a rádió- vagy televíziószervezettel szemben tesszik lehetővé a megfelelő díjazás érvényesítését, vagy a hotel üzemeltetőjével szemben is.

A főtanácsnok kiterjeszti a nyilvánossághoz közvetítés fogalmát az eddig tárgyalt esetkörökön, tehát a műsor érzékelhetővé tételén túlra is. A szomszédos jogi irányelv 8. cikkének (2) bekezdése úgy értelmezendő, hogy a hotel üzemeltetője a hangfelvételt nyilvánossághoz közvetítési céllal használja fel akkor is, ha akár analóg, akár digitális formában lehetővé teszi, hogy rádióknak vagy televízióknak nem minősülő lemezjátszón (zenelejátszón) lejátszák és hallgassák a lemezeket. A főtanácsnok szerint a nyilvánossághoz közvetítés megvalósul, hiszen a hotel üzemeltetője nemcsak a lejátszóeszközt, de a felvételeket is szolgáltatja (hasonlóan a tévé/rádió műsorához való hozzáféréssel), így közvetlenül hozzásegíti a vendégeket a lejátszáshoz. A nyilvánosság fogalmának értelmezésénél a főtanácsnok utal az SGAE-döntésben már kidolgozott szukcesszív nyilvánosság fogalmának alkalmazandóságára: hiszen itt is az a cél, hogy tágabb nyilvánosságot szórakoztasson a felhasználó (amely ebben az esetben – mint az előző esetekben is – a hotel). Az ügyben az erre vonatkozó, negyedik kérdés megválaszolása jelenti a korábbi bírói gyakorlathoz képest a jelentősebb előrelépést.

Ebből következően pedig a hotel köteles a szomszédos jogi irányelv 8. cikk (2) bekezdése szerinti díjat megfizetni ezen felhasználások tekintetében is. Figyelemmel pedig arra, hogy a főtanácsnok a korábbi kérdések vonatkozásában kifejtette, hogy a felhasználás nyilvánosságához közvetítésnek tekintendő, ezért *nem lehet szó magáncélú felhasználásról, így az erre vonatkozó, kivételt engedő szabályok sem alkalmazhatók. Ez még akkor is így van, ha a fogyasztó által a hálósobában való használatnak van is magánjellege, mivel a felhasználásnak kellene magánjellegűnek lennie, nem a helyszínenek. Utal arra is, hogy a magánjellegről nem dönthetnek szabadon a tagállamok, ezt az uniósnak egységesen kell értelmeznie.*

A cirkuszi előadásban magvalósuló zenefelhasználás jogosítása

Az ügy fő kérdése az volt, hogy előírhat-e a román szerzői jog kötelező közös jogkezelést a zeneművek nyilvános előadásának jogosítására? E kérdést azonban csak akkor lehet megválaszolni, ha a zeneműveknek a jelen levő közönség számára történő hozzáférhetővé tétele

engedélyezésének joga része a harmonizált uniós szerzői jognak. Az előzetes döntéshozatalra felterjesztett kérdések tehát a következők voltak.

1. A ... 2001/29 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy a „nyilvánossághoz közvetítés” alatt:

a) kizárólag azon nyilvánossághoz közvetítést kell érteni, amely nincs jelen a közvetítés kiindulópontjául szolgáló helyszínen, avagy

b) egy mű bármely más, a nyilvánosság számára nyitva álló helyen közvetlenül – a mű előadásának, valamint közvetlen bemutatásának bármely más nyilvános módja révén – érzékelhetővé tételét is érteni kell?

2. Amennyiben az első kérdésre adandó válasz az a) pontban foglalt eset, akkor ez azt jelenti-e, hogy a mű b) pontban említett nyilvánosság számára érzékelhetővé tétele nem tartozik ezen irányelv hatálya alá, vagy azt jelenti, hogy nem a mű nyilvánosságához közvetítésének, hanem bemutatásának és/vagy nyilvános előadásának minősül a ... Berni Uniók Egyezmény 11. cikke (1) bekezdésének i) pontja értelmében?

3. Amennyiben az első kérdésre adandó válasz a b) pontban foglalt eset, akkor a [2001/29] irányelv 3. cikkének (1) bekezdése lehetővé teszi-e a tagállamoknak, hogy a zeneművek nyilvános előadása jogának kötelező közös kezelését törvény útján szabályozzák függetlenül a hozzáférhetővé (érezhetővé) tétel módjától, még ha e jog gyakorlására egyénileg, ily módon közvetlenül a szerzők által is van lehetőség, anélkül, hogy lehetőségük lenne műveik közös kezelés alóli kivételére?²⁹

A Bíróság szerint az InfoSoc-irányelv nyilvánosságához közvetítés jogáról szóló 3. cikke (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az kizárólag azon nyilvánossághoz közvetítésekre vonatkozik, amelyeken a nyilvánosság nincs jelen a közlés kiindulópontjául szolgáló helyszínen, kizárva ebből a körből a mű bármely más, a közönség számára nyitva álló helyen közvetlenül – a mű előadásának vagy közvetlen bemutatásának bármely más nyilvános formájában – megvalósuló érzékelhetővé tételét.³⁰

Azaz: a fogorvosi rendelőben jelen levő közönség számára történő hozzáférhetővé tétel (lásd fent) a szomszédos jogi irányelv szempontjából nyilvánosságához közvetítés, de a

²⁹ Kissé átfogalmaztuk a kérdést a magyarra fordított döntés szövegéhez képest abból a célból, hogy a magyar szerzői jogi terminológiához, így az olvasóhoz közelebb hozzassuk a határozatot.

³⁰ Ugyanez a gondolat előkerül az alább tárgyalandó Premier League-eset 201. bekezdésében is: Ebben a tekintetben az említett 48/2000 közös álláspontból kitűnik, hogy ez a preambulumbekkezdés az Európai Parlament javaslatából ered, amely ebben a preambulumbekkezdésben pontosítani kívánta, hogy az említett irányelv értelmében vett nyilvánosságához közvetítés nem vonatkozik a „közvetlen előadásokra”, amely fogalom a Berni Uniók Egyezmény 11. cikkének első bekezdésében előírt „nyilvános bemutatás és előadás” fogalmára utal, amely utóbbi fogalom magában foglalja a művek előadását azon nyilvánosság előtt, amely közvetlen és fizikai kapcsolatban van a színésszel vagy a művek előadóival (l. a Berni Uniók Egyezményhez fűzött útmutatót, amelyet a WIPO készített – jogi kötelező jelleg nélkül – annak értelmezéséhez, és amely elősegíti az említett egyezmény értelmezését, ahogyan arra a Bíróság a fent hivatkozott SGAE-ügyben hozott ítélet 41. pontjában rámutatott).

szerzői vagyoni jogokon belül a nyilvános előadás jogát (jelen levő közönség számára való hozzáférhetővé tétel) nem tekinti – helyesen – az Európai Unió Bírósága az InfoSoc-irányelvvel harmonizált vagyoni jognak. [A kvázi jelen levő, de a felhasználóhoz (üzemeltetőhöz) képest távol levő, szállodai szobai közönség számára történő hozzáférhetővé tétel engedélyezése a harmonizált uniós szerzői jog része.]

A vita lényeges kérdésére, miszerint a kötelező közös jogkezelés szükséges és arányos korlátozása-e a szerzői kizárólagos jogok gyakorlásának, a bíróság nem válaszolt, hivatkozva arra, hogy az alapul fekvő vagyoni jog sem része az uniós szerzői jognak.

A Premier League-döntés nyilvános előadási/nyilvánossághoz közvetítési eleme

A határozat lényege az, hogy a kódolással és a kódoldó kártyák területi korlátozású forgalmazásával az egyébként az egész EU területén elérhető műholdas sugárzás engedélyezése körében tilos területi korlátozást alkalmazni sportesemények közvetítése körében. Ez a szolgáltatásnyújtás szabadságába ütközik. E válasz azonban csak a labdarúgó-mérkőzések közvetítésére mint szolgáltatásra vonatkozik, amelyeket az uniós szerzői (és szomszédos) jog nem véd (a felperes a labdarúgó-mérkőzéseket szervező és *e sportjogi alapon a közvetítésekre kizárólagos joggal rendelkező „civil” szervezet*, az FAPL).

Van azonban szerzői és szomszédos jogi védelem alá tartozó mű/teljesítmény a közvetítésekben, ezek³¹ kizárólag a nyitó képsorok, a Premier League főcímenéje, a Premier League közelmúltbeli mérkőzéseinek legjelentősebb pillanatait bemutató, előre rögzített filmek, valamint meghatározott grafikák. A védelem alatt álló műveket tartalmazó műsoroknak – így a nyitó képsoroknak vagy a Premier League főcímenéjének – a pubokban való közvetítése az InfoSoc-irányelv értelmében vett, távollevők számára megvalósított „nyilvánossághoz közvetítésnek” minősül, amelyhez szükség van a mű szerzőjének engedélyére. Ugyanis ha ezeket a műveket a pub az ott jelen lévő vendégeknek közvetíti, akkor a műveket egy olyan további nyilvánosság számára teszi érzékelhetővé, amelyet a műveik sugárzását engedélyező

³¹ C-403/08 és C-429/08 sz. egyesített ügyek 149. bekezdés: Először is, a szerzők az említett műsorok keretében felhasznált műveikhez kapcsolódó szerzői jogokra hivatkozhatnak. Az alapeljárásokban nem vitatott, hogy az FAPL számos, a sugárzott műsorokban található mű vonatkozásában hivatkozhat a szerzői jogra, amely művek többek között: a nyitó képsorok, a „Premier League” főcímenéje, a „Premier League” közelmúltbeli mérkőzéseinek legjelentősebb pillanatait bemutató, előre rögzített filmek vagy különböző grafikák.

150. bekezdés: Továbbá az olyan műsorsugárzó szervezetek, mint a Multichoice Hellas, hivatkozhatnak a szomszédos jogokról szóló irányelv 7. cikkének (2) bekezdésében előírt, a műsoraik rögzítésére vonatkozó jogra, vagy az ugyanezen irányelv 8. cikke (3) bekezdésében foglalt, a műsoraik nyilvánossághoz közvetítéséhez való jogra, vagy pedig a szerzői jogi irányelv 2. cikkének e) pontjában elismert, e szervezetek rögzített műsorainak többszörözéséhez való jogra.

151. bekezdés: Így tehát az alapeljárásokban előterjesztett kérdések nem vonatkoznak ezekre a jogokra.

szerzők nem vettek figyelembe.³² Azaz helye van a szóban forgó műfelhasználás külön (a gyakorlatban területi alapon korlátozott) engedélyezésének is,³³ ezt a döntés nem tekinti az uniós jogba ütközőnek. (Nyilván részben lehetetlen, részben gazdaságtalan a helyi, vendég-látóüzletekben megvalósuló műfelhasználást más országból engedélyezni, ellenőrizni, mint onnan, ahol a felhasználás megvalósul).

Záró gondolatok

Cikkünk zárogondolata az ismertett uniós jog egységes értelmezésének határait keresi. A szomszédos jogi nyilvánossághoz közvetítés magában foglalja a jelen levő közönség számára történő érzékelhetővé tételt is, a szerzői jogi nyilvánossághoz közvetítés uniós jogi fogalma pedig nem. Emiatt az egységes értelmezés csak azokra az esetekre (tényállásokra) vonatkozhat, amelyekben az értelmezést az Európai Bíróság elvégezte. Ezek pedig a technikai eszköz útján megvalósuló, műveket és hangfelvételeket magukban foglaló rádió- és televízióműsorok vagy hangfelvételek olyan hozzáférhetővé tételére vonatkoznak, amelyek esetében a közönség a mű érzékelését lehetővé tevő személytől/szervezettől „távol van”. A nyilvánosság lehet egyidejű (pub) vagy szukcesszív (szállodai szoba, fogorvosi rendelő).

Tehát nem terjed ki az egységes értelmezés azokra az egyes tagállamokban nyilvánosság-hoz közvetítésnek, másutt nyilvános előadásnak minősülő felhasználásokra, amikor a nem szukcesszív nyilvánosságot képező közönség együttesen jelen van a művek/teljesítmények érzékelése során.

³² 195. bekezdés: A 403/08 sz. ügyben a pub tulajdonosa tudatosan teszi lehetővé, hogy a létesítményben jelen lévő vendégek a televíziókészülék és a hangszórók segítségével hozzáférjenek a védelem alatt álló műveket tartalmazó műsorokhoz, mivel az említett tulajdonos eljárása nélkül ezek a vendégek nem élvezhetnék a sugárzott műveket annak ellenére, hogy az említett műsorok vételi körzetén belül vannak. Ennélfogva ezen cselekmény körülményei összehasonlíthatóak mutatkoznak azokkal a körülményekkel, amelyek a fent hivatkozott SGAE-ügyben hozott ítélet tárgyát képezték.

196. bekezdés: E körülmények között meg kell állapítani, hogy a pub tulajdonosa közvetítési cselekményt végez azáltal, hogy a sugárzott műveket az e létesítményben jelen lévő vendégek számára televízió-képernyő és hangszórók segítségével tudatosan továbbítja.

³³ 207. bekezdés: A fentiekre tekintettel az előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy az InfoSoc-irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „nyilvánosság-hoz közvetítés” fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az a sugárzott műveknek a pubokban jelen lévő vendégek számára képernyő és hangszórók segítségével történő közvetítésére is vonatkozik. *Fontos megjegyezni, hogy az EUB nem térhetett ki részletesen a pub üzemeltetőjének a jogállására (valójában ez a személy valósítja meg a helyi felhasználást), mert erre vonatkozóan nem kapott kérdést.*

*Dr. Vida Sándor**

A KÖZÖSSÉGI VÉDJEGYBÍRÓSÁGOK HATÁSKÖRE – A WEBSHIPPING-ÜGY

A közösségi védjegy bíróságokról a KVR¹ 94–108. cikke rendelkezik; ezek hatásköre védjegybitorlási, valamint az oltalom érvénytelenségével kapcsolatos ügyekre terjed ki.

Nálunk a Vt. 76/H §-a rendelkezik a Magyarországon működő közösségi védjegy bíróságról, ez első fokon a Fővárosi Bíróság, másodfokon a Fővárosi Ítélőtábla. Az EK nagyobb tagállamaiban persze több közösségi védjegy bíróság is működik: így Németországban minden szövetségi államnak saját közösségi védjegy bírósága van, s akad olyan is, amelyiknek kettő.

Ha a közösségi védjegy bíróság a védjegy bitorlását vagy annak kísérletét állapítaná meg, a KVR 98. cikke az eltiltás és más kiegészítő intézkedések alkalmazásáról intézkedik.

A szellemi tulajdon jogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK irányelv 11. cikke kifejezett rendelkezést tartalmaz a nemzeti bíróságok által alkalmazható intézkedések harmonizált szabályozásáról jogsértés megállapítása esetén:

„Bíróság által elrendelt eltiltó határozatok:

A tagállamok biztosítják, hogy amennyiben bírósági határozat szellemi tulajdon-jog megsértését állapítja meg, a bíróságok a jogsértőt eltiltó határozattal a további jogsértéstől eltiltsák. Amennyiben a tagállam joga így rendelkezik, az eltiltó határozat be nem tartása esetén indokolt esetben pénzbírságot vethetnek ki a teljesítés kikényszerítése érdekében. A tagállamok emellett biztosítják, hogy a jogsértő magatartástól való eltiltást a jogosultak kérelmezhessék olyan közvetítők ellen, akiknek szolgáltatásait harmadik személy a szellemi tulajdon jog megsértése céljából veszi igénybe a 2001/29/EK irányelv 8. cikke (3) bekezdésének sérelme nélkül.”

Tényállás

A Chronopost cég a WEBSHIPPING francia és közösségi védjegy jogosultja. A lajstromozás a logisztikával és az információtovábbítással kapcsolatos különféle szolgáltatásokra, elsősorban küldemények átadásával és átvételével kapcsolatos postai szolgáltatásokra vonatkozik (perösszefoglaló, 9. pont).

E lajstromozást követően a DHL International, amelynek jogutódja jelenleg a DHL Express France, a „web shipping” és a „webshipping” kifejezést többek között az interneten el-

* Jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

¹ 40/94/EK rendelet a közösségi védjegyről (a ma hatályos kodifikált változat az EK Tanácsának 2009. február 26-i 207/2009/EK sz. rendelete).

érhető sürgősküldemény-kezelési szolgáltatás megjelölésére használta (perösszefoglaló, 10. pont).

A Párizsi Törvényszék (Tribunal de Grande Instance) 2007. november 9-én hozott ítéletet a Chronopost által a DHL Express France ellen a közösségi védjegy bitorlása miatt kezdeményezett eljárásban. Az említett bíróság közösségi védjegybírósként járt el, és a felperes javára döntött, amikor megállapította a védjegybitorlást. A bíróság emellett határozott a védjegybitorlással összefüggő cselekménytől való eltiltásról, és azt kényszerítő pénzbírsággal egészítette ki (perösszefoglaló, 11. pont).

Az elsőfokú ítélet ellen benyújtott fellebbezés alapján a másodfokú közösségi védjegy bíróság (Cour d'appel) helybenhagyta a vitatott ítéletet. A másodfokú bíróság azonban elutasította a Chronopost azon kérelmét, hogy a DHL Express France céggel szemben elrendelt eltiltást az EK egész területére terjessze ki. A másodfokú ítélet tehát megerősítette az elutasítás hatályának kizárólag francia területre történő korlátozását (perösszefoglaló, 12. pont).

A DHL Express France a másodfokú ítélet ellen felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Legfelsőbb Bírósághoz (Cour de cassation), amelyet az elutasított. A Chronopost csatlakozó fellebbezést terjesztett elő az eltiltás és a kényszerítő pénzbírság területi hatályára vonatkozóan (perösszefoglaló, 13. pont).

A Chronopost érvelése alapján a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a felmerült kérdés az Európai Bíróság jogértelmezését teszi szükségessé, és ezzel indokolta előzetes döntéshozatal iránti kérelme előterjesztését (perösszefoglaló, 14. pont).

2009. június 29-én érkezett az Európai Bírósághoz az előzetes döntéshozatal iránti kérelem, amely az alábbi kérdésekkel kapcsolatban kérte az állásfoglalást.

„1. Úgy kell-e értelmezni a közösségi védjegyről szóló rendelet, a KVR 98. cikkét, hogy a közösségi védjegy bíróság által elrendelt eltiltás a Közösség teljes területén joghatállyal rendelkezik?

2. Nemleges válasz esetén jogosult-e a közösségi védjegy bíróság kiterjeszteni kifejezetten ezt az eltiltást azon más tagállamok területére, ahol a bitorlással összefüggő cselekményeket elkövették, illetve megkísérelhetik?

3. A fenti esetek valamelyikében azok a kényszerítő intézkedések, amelyekkel a bíróság nemzeti joga alapján az általa meghatározott eltiltást kiegészítette, alkalmazhatók-e azon tagállamok területén, ahol ez az eltiltás joghatást fejt ki?

4. Ellenkező esetben a bíróság elrendelhet-e ilyen kényszerítő intézkedést – amely hasonlít vagy különbözik az általa a nemzeti joga értelmében elfogadott kényszerítő intézkedéshez – azon államok nemzeti joga alapján, amelyekben ez az eltiltás joghatást fejt ki?”

Az Európai Bíróság alapokmányának 23. cikkében meghatározott határidőn belül a Chronoposton kívül a francia, a német, az angol és a holland kormány, illetve az EU Bizottság is előterjesztett észrevételeket.

Perösszefoglaló²

P. C. Villalón főtanácsnok az adott ügy tárgyalása előtt először a KVR idézett rendelkezéseiben felvázolt bírósági modellt ismerteti. Eszerint:

A KVR sajátos jogi szabályozást ad a közösségi védjegyekre vonatkozóan, amely létrehozza a különbíróságok megosztott, vagyis kétszintű rendszerét. Az első szinten található a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH), amely nem rendelkezik bírósági hatáskörrel, és határozatai ellen az EK Törvényszékéhez, illetve adott esetben az Európai Bírósághoz lehet fordulni.

E bírósági jogkör sajátos funkciója lényegében az, hogy a BPHH (OHIM) közösségi védjegyek lajstromozásával kapcsolatos határozatainak jogszerűségét vizsgálja. A második szintet a tagállami bíróságok képviselik, amelyek a közösségi védjegy jogosultjai által előterjesztett védjegybitorlási kereseteket bírálják el. Összefoglalva, amíg a BPHH és az EU bíróságai a magánszemélyek és a közösségi védjegyek lajstromozását végző hivatal közötti *vertikális* jogvitákban járnak el, addig a nemzeti bíróságok a magánszemélyek közötti *horizontális* jogviták elbírálására rendelkeznek teljes hatáskörrel (perösszefoglaló, 19. pont).

Ki kell emelni azt a körülményt, hogy a nemzeti bíróságok kifejezetten közösségi védjegybíróként járnak el. Ebben az esetben nem arról van szó, hogy a nemzeti bíróságok az Európai Unió általános szabályait alkalmazó bíróságok szerepét töltik be, ahogy azt egyébként is teszik, amikor az európai jogrendet alkalmazzák a joghatóságuk előtt felmerülő rendes jogvitákban. A közösségi védjegybíróként eljáró nemzeti bíróság feladata eltér attól, amit uniós bírósággént eljárva lát el, annak ellenére, hogy nyilvánvalóan vannak közös pontok. Az uniós jog szokásos bírói alkalmazásának esetétől elröen a közösségi védjegyekkel kapcsolatos jogvita a nemzeti bíróságokat az *EU különös bíróságaivá* minősíti egy különös uniós tulajdonjogi jogcímből eredő jogok védelme érdekében, az EU joghatóságának keretein belül, amelynek helyes működése felett a tagállamok kötelesek őrködni (perösszefoglaló, 20. pont).

A KVR-ben megállapított hatáskör alapján az egyes tagállamok közösségi védjegybírói az EU különös bíróságaiként biztosítják az alábbi célkitűzéseket (perösszefoglaló, 22. pont).

Először is, a közösségi védjegybírók biztosítják a közösségi védjegyoltalom anyagi jogi jogszabályainak egységességét, amelyet olyan közös és önálló jogi háttérnek tekinthetünk, amelynek rendelkezései lehetővé teszik egy olyan uniós tulajdonjog alapítását, átruházását és esetleges törlését, amely más tulajdonjogokkal, például az adott tagállam területére korlátozódó nemzeti védjegyekkel egyidejűleg létezik. Erre hivatkozik a KVR 1. cikk (1) bekezdése, amikor kimondja, hogy a „közösségi védjegyoltalom egységes jellegű” (perösszefoglaló, 23. pont).

² C-235/09 ügyszám.

Másodsorban, a közösségi védjegy bíróságok biztosítják a közösségi védjegyvoltalom bírói jogvédelmének egységességét. Azáltal, hogy a KVR az EU különös bíróságaivá alakítja a nemzeti bíróságokat, közvetlen hatályú, elsőbbséget élvező eljárási szabályokat, valamint a jogvita elbírálására illetékes hatóságot egyedi módon meghatározó joghatósági rendelkezéseket rendelve azok mellé, különös jelentőséggel ruházza fel a jogosultat megillető jogok bírói jogvédelmét. Mindenesetre a KVR arra törekszik, hogy elkerülje a bírói szervek meg többszörözését, ami megnehezítené az egységes megoldások elérését, és jogbizonytalanságot okozna (perösszefoglaló, 24. pont).

Végezetül, és ez most különös jelentőséggel bír, az egyes tagállamok közösségi védjegy bíróságai kötelesek elősegíteni, hogy az anyagi és eljárásjogi szabályok hatékonyak és hatásosak legyenek. A közösségi védjegynek nem célja, hogy légüres térben létezzen. Éppen ellenkezőleg, a közösségi védjegy lényegének része, hogy a gyakorlatban használják azzal a céllal, hogy oltalmat biztosítson azoknak a szakembereknek és vállalatoknak, amelyek gazdasági tevékenységük során jogszerűen hoznak létre és alkalmaznak megjelöléseket. Egy töredezett közösségi védjegy, amelyet a tagállamok szétszórt szabályozása határozná meg, és hozzájárulna a különböző nemzeti bíróságok előtti jogviták terjedéséhez, kevésbé vonzó tulajdonjogi jogcímnak minősülne, amely végül költségesebbnek bizonyulna, mint különböző nemzeti védjegyek lajstromoztatása. Erre figyelemmel a KVR célja az is, hogy a közösségi védjegy hatékony jogcímet biztosítson a jogosultjának, és annak használata, illetve oltalma ne jelentsen túlzott anyagi megterhelést (perösszefoglaló, 25. pont).

Összefoglalva, a KVR 92–96. cikkében foglalt joghatósági szabályok olyan rendszert alkotnak, amelyben a nemzeti bíróságok az EU különös szerveként működnek, és arra hivatottak, hogy oly módon alkalmazzák az említett szabályokat, hogy biztosítsák a védjegy egységességét és védelmét anélkül, hogy ez túlzott költséggel járna azok számára, akik ezekre hivatkoznak (perösszefoglaló, 26. pont).

A KVR 98. cikkének tartalma, rendeltetése és hatálya

A KVR 98. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy amennyiben a közösségi védjegy bíróság a rendelet 9. cikke alapján megállapította a védjegybitorlást, „határozatával” el kell tiltania „a jogsértőt a közösségi védjegy bitorlásával vagy annak kísérletével összefüggő cselekmények folytatásától”. Következésképpen egy olyan döntésről van szó, amelyet a közösségi védjegy bíróság meghoz a védjegybitorlás megállapításakor. Az egyetlen kivételt, ahogy maga a rendelkezés is kimondja, olyan esetekre alkalmazza, amelyekben „nyomós okból ettől eltekint”. A rendelkezés ugyancsak feljogosítja a közösségi védjegy bíróságot arra, hogy meghozza „azokat az intézkedéseket, amelyek az említett eltiltás végrehajtását biztosítják”. Amint látható, a rendelkezés számos kérdést vet fel, amelyek többsége a jelen eljárás kiindulási pontjait alkotja (perösszefoglaló, 28. pont).

Mindenekelőtt világosan kell látni, hogy bár a KVR 98. cikke a „Jogkövetkezmények” címet viseli, nem ezek képezik a rendelkezés egyetlen tárgyát, különösen nem az első bekezdését. Ez a cikk elsősorban azokra az intézkedésekre vonatkozik, amelyeket a közösségi védjegy bíróság azzal a céllal alkalmaz, hogy az elmarasztaló ítélet hatékonyan érvényesüljön. A rendes polgári peres eljárások többségétől eltérően – amelyekben az elmarasztaló ítéletek végrehajtására a megállapítási ítéletek meghozatalát követően kerülhet sor – e cikk első bekezdése úgy rendelkezik, hogy a közösségi védjegy bíróság az összes szükséges intézkedést meghozza a jövőbeni magatartásformák megakadályozására és megelőzésére. Ezért a rendelkezés az intézkedések két csoportját különbözteti meg: egyrészről az eltiltást, másrészről pedig az eltiltást biztosító intézkedéseket (perösszefoglaló, 29. pont).

A védjegy bitorlást vagy annak kísérletét megállapító jogerős határozat tehát kiindulópont, amelyet természetesen az eltiltás követ. A fentiek alapján az eltiltás a védjegy bitorlás megállapításának azonnali természetes következménye. Továbbá az eltiltást valószínűleg elrendelik a védjegy bitorlás megállapítása során, mivel csak ily módon biztosítható, hogy a megállapító ítélet teljes mértékben hatékony legyen. Ellenkező esetben, amint az Európai Bíróság a NOKIA-ügyben (C-316/05) is kiemelte, nem valósulna meg azon, a KVR 98. cikkének (1) bekezdésében fogalt célkitűzés, hogy a közösségi védjegyeket a Közösség területének egészében egységes oltalomban kell részesítenie a bitorlással szemben. Az a tény, hogy a rendelkezés önálló fogalomként említi a „határozatot” olyan értelemben, mintha egy független döntésről lenne szó, nem jelenti szükségképpen azt, hogy az eltiltásról külön kellene határozni, illetve elrendelésének időben el kellene különülnie. A rendelkezés e hivatkozását bizonyos módon az eltiltás érdemi határozathoz viszonyított önállósága kifejeződésének lehet tekinteni, ha azt az alperesnek címzett egyéni parancsként értelmezzük, amely elkülönül az alanyi jogra vonatkozó határozattól (perösszefoglaló, 30. pont).

A 98. cikkben foglalt biztosítási intézkedésekkel kapcsolatban szinte ugyanezt lehet megállapítani. A közösségi védjegy bitorlását vagy annak kísérletét megállapító határozat meghozatalát követően a bíróságnak valójában lehet, hogy az előbb említett eltiltáson kívül az azt biztosító intézkedésekről is határoznia kell. Jóllehet olyan intézkedésről van szó, amelyet a közösségi védjegy bíróság, ha célszerűnek lát, szabadon alkalmazhat, ugyanígy egyértelmű, hogy e tekintetben nagyon gyakran a megállapító határozat meghozatalával és az eltiltás elrendelésével egyidejűleg dönt (perösszefoglaló, 31. pont).

Az eltiltás és az azt biztosító intézkedések tehát szorosan kapcsolódnak egymáshoz. Az előbbi a jogerős ítélet úgymond természetes és szükséges eredménye azáltal, hogy az ítélet rendelkező részébe belefoglal egy, a közösségi védjegy bitorlás elkövetőjének címzett kiegészítő tartózkodási kötelezettséget. Az eltiltás megsértése esetén az alperes jogsértő magatartásának következményeként életbe lépnek a kiegészítő intézkedések. Az ilyen intézkedéseknek tehát egyszerre megelőző és megtorló szerepe is van, vagyis azok olyan mechanizmusok, amelyek elsősorban a bírósági határozatban foglalt eltiltás megsértésé-

nek megakadályozására irányulnak, ugyanakkor szükség esetén szankcióként is működnek (perösszefoglaló, 32. pont).

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első két kérdés: a közösségi védjegy bíróság által elrendelt eltiltások területi hatálya

Kiindulópontként hangsúlyozni kell, hogy a KVR 93. és 94. cikke értelmében a közösségi védjegy bíróság kifejezett joghatósággal rendelkezik arra, hogy döntést hozhasson az EU más tagállamainak területén elkövetett cselekmények tekintetében. E joghatósági szabály magyarázata a közösségi védjegyszabályozás megalkotását ösztönző, fent kifejtett célkitűzésekben rejlik, mivel az a célja, hogy a közösségi védjegy jogosultja számára elegendő legyen csak egyetlen bírósághoz fordulni, és ne kelljen több bíróságot megkeresnie a több tagállamot érintő védjegybitorlás esetén. Következésképpen ha a közösségi védjegy bíróság a KVR 93. cikke alapján rendelkezik joghatósággal, a bitorlás megállapítását követően, bárhol követték is azt el, rendelkezik az eltiltásról és az annak biztosítását szolgáló intézkedésekről (perösszefoglaló, 36. pont).

A fentiek alapján egyetértek a EU Bizottsága azon megállapításával, hogy az itt felmerült kérdés megoldásához az alanyi jogot megállapító bírói döntés joghatását meg kell különböztetni magának a bírósági határozatnak a joghatásától. A KVR valójában lehetővé teszi, hogy a közösségi védjegy bíróság döntést hozzon az EU másodlagos jogi aktusa által biztosított azon alanyi joggal kapcsolatban, amelyet egy vagy több tagállamban is megsértettek. A közösségi védjegy bíróság döntése tehát az EU által biztosított olyan alanyi jogra vonatkozik, amelynek bírói jogvédelmét az EU különös bíróságaiként eljáró nemzeti bíróságok látják el. Következésképpen az alanyi jogot érintő bírósági döntés főszabályként az EU egész területére kiterjedő joghatással rendelkezik (perösszefoglaló, 37. pont).

Mindazonáltal minden jogvitát az adott ügy ténybeli és jogi körülményei határoznak meg, ebből következően előfordulhat olyan eset, amikor a felperes olyan bitorlással szemben lép fel, amelyet egyetlen tagállamban követtek el, így az ügyben hozott határozat egy adott területre korlátozódik. Hasonlóképpen ahhoz, amikor a bitorlást a tagállamok bizonyos csoportjában követik el, amint a jelen ügyből is következni látszik, ahol az összetéveszthetőség veszélye az adott területen használt nyelvtől függ. Ezt a gondolatmenetet követve, ha a felperes nem pontosítja – ebben az esetben – a bitorlás területi hatályát, az alperesnek kell bizonyítania, hogy a jogsértés egy konkrét földrajzi területre korlátozódik. Ezzel ellentétben az lenne a természetes, ha a közösségi védjegy bíróság bitorlást megállapító határozata az EU egész területén azonos joghatással rendelkezne (perösszefoglaló, 38. pont).

Az előbbiek alapján az egyetlen, fent kifejtett érveléssel összhangban álló értelmezés szerint a 98. cikk (1) bekezdésében foglalt eltiltás területi hatálya megegyezik az alanyi jog megsértésének hatályával. Ezért, amennyiben a védjegy bíróság a bitorlást egy nyelvi egységként jellemezhető területre korlátozza, az eltiltást is az említett földrajzi terület tekin-

tében állapítja meg. Ezzel szemben ha a bitorlást megállapító határozat nem rendelkezik a területi hatályról, az eltiltás joghatása az EU egész területére kiterjed (perösszefoglaló, 39. pont).

A közösségi védjegy bíróság határozatának joghatása eltér az alanyi jog rendelet által biztosított joghatásától. Mint az adott állam közhatalmi szervének döntése, az előbbi nem terjed ki automatikusan az EU egész területére, hanem főszabály szerint a határozatot meghozó állam területén fejt ki joghatását, függetlenül attól, hogy érvényesülését a bírósági határozatok elismerésére irányadó gyors és hatékony szabályozás biztosítja, amely polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001 EK rendeleten alapul. A közösségi védjegy bíróság érdemi határozata tehát túlléphet az eljáró bíróság szerinti állam területén oly módon, hogy a határozat mint egy nemzeti közhatalmi szerv által meghozott bírósági határozat joghatása az adott állam területére korlátozódik, és az e joghatások elismerésére irányadó privilegizált szabályoknak van alávetve (perösszefoglaló, 40. pont).

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik és negyedik kérdés: a közösségi védjegy bíróság által az eltiltás végrehajtásának biztosítása céljából elrendelt intézkedések hatálya

A KVR 98. cikke (1), valamint (2) bekezdésében az uniós jogalkotó különböző típusú intézkedéseket állapít meg. Egyrészt az (1) bekezdés azokra az intézkedésekre hivatkozik, „amelyek az ... eltiltás végrehajtását biztosítják”, másrészt az (2) bekezdés általánosabban, kevésbé határozott módon utal más elrendelhető intézkedésekre. Az előbbieket illetően a rendelkezés előírja, hogy a közösségi védjegy bíróság „a nemzeti jogszabályokat” alkalmazza, míg a (2) bekezdésben hivatkozott intézkedések esetén „annak a tagállamnak a nemzeti jogát ... alkalmazza, amelyben a bitorlást elkövették vagy megkísérelték” (perösszefoglaló, 43. pont).

Ez az eltérő eljárási mód vezette a francia Legfelsőbb Bíróságot is arra, hogy előzetes döntéshozatalra terjessze elő a harmadik és negyedik kérdést, azonban lényegében mindkét kérdés esetében ugyanaz az aggodalom fogalmazódik meg: a kényszerítő pénzbírságra mint az eltiltás megsértéséhez kapcsolódó biztosítási intézkedésre minden tekintetben az eljáró bíróság szerinti állam joga irányadó, vagy a jogsértés elkövetésének helye szerinti jog vonatkozik rá? Másképpen fogalmazva, a kényszerítő pénzbírság „olyan intézkedés, amely az ... eltiltás végrehajtását biztosítja”, és ha ez így van, akkor a 98. cikk (1) bekezdésében hivatkozott „nemzeti jogszabály” vajon az eljáró bíróság szerinti állam joga, és a kényszerítő pénzbírságot az eljárás minden szakaszában alkalmazzák-e (perösszefoglaló, 44. pont)?

A) A kényszerítő pénzbírság és annak természete a KVR 98. cikkének (1) bekezdése fényében

A kényszerítő pénzbírság, különösen a védjegyek tekintetében, a tagállamok többségében ismert intézkedés. Rendeltetése egy kötelezettség teljesítésének, jelen esetben a KVR 98. cikkének (1) bekezdésében hivatkozott és korábban már részletezett eltiltásnak a biztosítása. Jóllehet minden nemzeti jogban lehetnek sajátosságok, a kényszerítő bírságot általában véve pénzbírsággként alkalmazzák, összegét pedig a jogsértés időtartamának megfelelő napok száma alapján állapítják meg. A 98. cikk (1) bekezdése alapján elrendelt kényszerítő intézkedések esetében a szankció azt az alperest sújtja, aki figyelmen kívül hagyja az elmarasztaló ítéletben elrendelt eltiltást (perösszefoglaló, 46. pont).

Tagadhatatlan, hogy a kényszerítő pénzbírság jelentős mértékben összetett eszköz, összetettsége pedig fokozódik, ha az intézkedést országhatárokon átnyúló feltételek között kell elrendelni. A kényszerítő pénzbírságnak valójában, a lehető legkifejezőbben szólva, három szakasza van, ezek mindegyikére önálló szabályozás irányadó, de mégis kapcsolódnak egymáshoz. Az első szakasz a kényszerítő pénzbírság felépítése, amelynek során meghatározásra kerül a tényállás (feltételezhetően az eltiltás megsértése) és a szankciót megtestesítő jogkövetkezmény (a jogsértés időtartamától függően meghatározandó bírság, általában napokban kifejezve). A második lépés, amikor ténylegesen megsértik az eltiltó rendelkezést, és meg kell állapítani a pénzbírság összegét az irányadó számítási szabályok alapján. A harmadik és utolsó lépésben végre kell hajtani a pénzbírságot, akár önkéntesen, akár kényszerítő eszközökkel, ennek során a jogsértés elkövetője vagyonával felel a megállapított bírságért (perösszefoglaló, 47. pont).

Nem kétséges, hogy a jelen ügyben a Párizsi Törvényszék által kiszabott kényszerítő pénzbírság a KVR 98. cikkének (1) bekezdése értelmében az elmarasztaló ítéletben elrendelt eltiltás betartásának biztosítására irányuló döntés. A nemzeti bíróság tehát köteles volt a „nemzeti jogszabállyal összhangban” lévő intézkedést hozni.

Következésképpen most rátérek annak tárgyalására, hogy a 98. cikk (1) bekezdése pontosan mit ért a „nemzeti jogszabályra” történő utalás alatt, illetve milyen gyakorlati következményt rejt magában az általam az Európai Bíróságnak javasolt válasz.

B) Az alkalmazandó jogszabály és az „eltiltás végrehajtását biztosító ... intézkedések” joghatásai

A közösségi védjegy bíróság eltiltást biztosító intézkedések elrendelése tekintetében fennálló joghatóságának elismerését követően a már hivatkozott 98. cikk (1) bekezdése kiegészül egy, az alkalmazandó jogra vonatkozó kétértelmű rendelkezéssel, a „nemzeti” jogra való hivatkozással, azonban nem határozza meg sem ennek hatályát, sem a kényszerítő pénzbírság alkalmazásának azon szakaszát, amelyben az említett jog érvényesül, és azt sem, hogy pontosan melyik állam joga az irányadó (perösszefoglaló, 55. pont).

Első megközelítésben az egyik értelmezés szerint az alkalmazandó jog a *lex loci delicti commissi* (az elkövetés helyének joga), tekintettel arra, hogy a rendelkezés közvetlenül megelőző mondata a „közösségi védjegy bitorlásával vagy annak kísérletével összefüggő cselekményekre” utal. Mivel a KVR 93. és 94. cikke értelmében a közösségi védjegybírósság joghatósággal rendelkezhet mind a saját, mind a más tagállam területén elkövetett védjegybitorlás tekintetében, arra lehetne következtetni, hogy az imént kifejtettek folytatásaként a hivatkozott (1) bekezdés utolsó mondata a védjegybitorlás elkövetési helye szerinti tagállam jogrendje által meghatározott bíróságra utal. Ezen értelmezés alapján a megoldást hozzá lehetne igazítani valamennyi érintett nemzeti jogrendszer sajátosságaihoz, és ez esetleg megkönnyíthetné a határozat azon tagállamban történő elismerését, amelynek jogát alkalmazták. Mindazonáltal ez az olvasat számos ellenvetésbe ütközik, nemcsak az ítélkezési gyakorlat, hanem a nyelvtani és a logikai értelmezés szempontjából is (perösszefoglaló, 56. pont).

A NOKIA-ügyben³ hozott ítéletben valójában az Európai Bíróság – *obiter dictum*ként⁴ – kimondta, hogy „a KVR 98. cikke (1) bekezdésének második mondatában hivatkozott intézkedések jellegét az eljáró közösségi védjegybírósság szerinti tagállam nemzeti joga határozza meg, mint ahogyan ez az említett rendelkezés nemzeti jogszabályra való kifejezett utalásából is következik”. Ebből következően alapvetően a *lex fori* elve a kényszerítő pénzbírság kivetésére irányadó releváns szabály. Mindazonáltal ki kell emelni, hogy az Európai Bíróság határozata az intézkedések „természete” tekintetében alkalmazandó jogra utal, és úgy tűnik, hogy részben nyitva hagyta a kérdést (perösszefoglaló, 57. pont).

Végezetül más, inkább gyakorlati és teleologikus szempontú értékelésnek is helye van (perösszefoglaló, 59. pont).

Valójában az eltiltás biztosítását szolgáló intézkedésre alkalmazandó jog felosztása (*dépeçage*, *Rechtsspaltung*) eljárási nehézségeket eredményezett, különösen akkor, ha a kérdéses intézkedés kényszerítő pénzbírság. A fentiekben kifejtettek szerint a kényszerítő pénzbírság egyszerre megelőző és büntető jellegű eszköz, ez utóbbi esetében szükség van utólagos végrehajtási intézkedésekre, hogy megállapítsák a pénzbírság pontos összegét. Ebben az összefüggésben a jogsértés elkövetési helyének kritériuma problematikus, mert a közösségi védjegybírósság akár több területtel is szembesülhet: az első a védjegybitorlás elkövetési helye, amely megalapozza a bitorlás megállapítása iránti keresetet; a második az a terület, ahol megsértik a védjegybitorlással összefüggő cselekményektől eltiltó rendelkezést, ez utóbbi el is térhet az előbbitől. Figyelembe kell venni továbbá, hogy a bíróság nem tudhatja előre, hogy hol sértik meg az eltiltási rendelkezést, és így a bíróságnak annyi fajta kényszerítő pénzbírságot kellene alkalmaznia, ahány tagállam érintett. Abban a megszo-

³ C-316/05 ügyszám.

⁴ Az ügy kapcsán tett, de az adott ügy vonatkozásában nem releváns jogértelmező megjegyzés.

rendelkezze, a közösségi védjegybírósnak huszonhét különböző kényszerítő intézkedést kellene alkalmaznia a huszonhét különböző jogrendszernek megfelelően (perösszefoglaló, 60. pont).

Végeredményben a fentiekből következően a legmegfelelőbb választ akkor kapjuk, ha a 98. cikk (1) bekezdésében hivatkozott „nemzeti jogszabályt” az érdemi határozatot elfogadó közösségi védjegybíró jogához kapcsoljuk. Egyszerőval a „nemzeti jogszabály” alatt a *lex fori* értjük (perösszefoglaló, 61. pont).

Ennél a pontnál az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik és negyedik kérdésre úgy kell válaszolni, miszerint a közösségi védjegybírók hatékonyan eljárhatnak a bitorlás megállapítása és az abból fakadó eltiltás által érintett területen a kényszerítő pénzbírság kivetésének különböző momentumaiban, illetve szakaszaiban (perösszefoglaló, 62. pont).

Ezek közül az első lépés nyilvánvalóan a kényszerítő pénzbírság felépítése. A jelen indítvány 47. pontjában kifejtettekre tekintettel a közösségi védjegybíró első lépésben saját nemzeti joga alapján meghatározza a kényszerítő pénzbírságot. A védjegy jogosultja tehát a védjegybitorlást vagy annak kísérletét megállapító bírósági határozattal fog rendelkezni, amely egyúttal adott esetben az EU egész területére kiterjedő hatályú parancsot és szabályt is képez. Az eltiltást tartalmazó parancs a kényszerítő pénzbírság felépítését szabályozó elemet foglal magában, amely az eltiltás betartását biztosító büntető intézkedésnek minősül (perösszefoglaló, 63. pont).

Mindazonáltal az a tény, hogy a közösségi védjegybíró határozza meg a kényszerítő pénzbírságot, nem jelenti szükségképpen azt, hogy adott esetben ugyanezen bíróságnak kell megállapítania annak összegét, és végrehajtani azt. A kényszerítő pénzbírság alkalmazásának minden egyes lépése ugyanazon bíróság eljárásában történik, ha az eltiltás megsértése az eljáró bíróság szerinti államban valósul meg. Más a helyzet azonban, ha az eltiltást az eljáró bíróság szerinti államtól különböző egy vagy több tagállamban sértik meg. Valójában ebben a helyzetben a közösségi védjegybíró joghatósága korlátozott, mivel egy büntető jellegű hatáskörrel bővül, amely bizonyos mértékben megváltoztatja a KVR által a megoldások tekintetében – általában véve – megkívánt egységességet (perösszefoglaló, 64. pont).

Egy ilyen jellegű értelmezésből következően, amennyiben az eljáró bíróság szerinti államtól eltérő tagállamban sértik meg az eltiltást, a hivatkozott jogsértés helye szerinti állam bíróságának kell megállapítania és végrehajtania a bírságot. Így az érdemi kérdésben döntő közösségi védjegybíró köteles elmarasztalás esetén a kényszerítő pénzbírság tekintetében határozni, míg a bírság összegének megállapítása és későbbi végrehajtása az eltiltás megsértésének helye szerinti állam bíróságának a feladata a 44/2001/EK rendeletben foglalt elismerési szabályok alkalmazásával (perösszefoglaló, 65. pont).

Úgy vélem, hogy ez a megoldás áll leginkább összhangban a már annyiszor hivatkozott 98. cikk (1) bekezdésének szövegével, illetve a kényszerítő pénzbírság büntető jellegével. A közösségi védjegybírók valójában széles körű joghatósággal rendelkeznek, amely a KVR 93. cikke értelmében biztosítja számukra, hogy a más tagállamok területén elköve-

tett védjegybitorlás vagy annak kísérlete tekintetében határozzanak. Mindazonáltal ez a joghatóság kimerül a védjegybitorlás vagy annak kísérlete megállapításában, mivel a KVR hallgat azon kényszerítő pénzbírság összegének megállapításához kapcsolódó hatásköréről, amelynek tényállása (az eltiltás megsértése) nem az eljáró bíróság szerinti tagállamban következik be. Ez a megoldás továbbá a kényszerítő pénzbírság természetével is összhangban van, amelyre inkább a büntetőfunkció jellemző, mint a védjegyet oltalmazó szerep. Az ilyen természetű intézkedéseknek – legalábbis tartalmuk meghatározása és alkalmazási módjuk tekintetében – az adott jogrendszer sajátosságaihoz kell igazodniuk, és ebből következően a kényszerítő pénzbírságot kiszabó és végrehajtó bíróságnak az eredeti bírósági határozatot a jogrendjében előírt azon egyenértékű intézkedések alkalmazásával kell végrehajtania, amelyek biztosítják az eredetileg elrendelt eltiltás hatékony végrehajtását (perösszefoglaló, 66. pont).

Ily módon az eltiltási rendelkezés megsértésének elkövetési helye szerinti tagállam joghatósággal rendelkező bíróságának eljárása a közösségi védjegybíróság által elfogadott eredeti határozat elismerésére, és – amennyiben a bíróság által alkalmazott belső jog megengedi – a kényszerítő pénzbírság konkrét esetre való alkalmazására korlátozódik. Ezzel ellentétben, ha a bíróság által alkalmazott belső jog nem rendelkezik ilyen természetű intézkedésről, az eltiltás betartatását szolgáló belső jogi rendelkezések szerint kell biztosítani a szankció célkitűzésének érvényesülését. E tekintetben fontos kiemelni, hogy a 2004/48 EK irányelv által megkövetelt jogharmonizáció ezeket az intézkedéseket is érintette oly módon, hogy jelenleg minden tagállam rendelkezik vagy rendelkeznie kell olyan szabályokkal, amelyek teljes mértékben biztosítják a kényszerítő pénzbírság érvényesülését adott esetben azzal egyenértékű intézkedések révén (perösszefoglaló, 67. pont).

Indítvány

A fenti megfontolásokra tekintettel azt javaslom az Európai Bíróságnak, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket az alábbiak szerint válaszolja meg.

1. Az első kérdést megválaszolva a közösségi védjegről szóló KVR 98. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a közösségi védjegybíróság által elrendelt eltiltás főszabály szerint – és kifejezett ellenkező rendelkezés hiányában – a Közösség teljes területén joghatállyal rendelkezik.

2. A harmadik kérdést megválaszolva a KVR 98. cikkének (1) bekezdését az alábbiak szerint kell értelmezni.

- A közösségi védjegybíróság által az eltiltás betartása érdekében elfogadott kényszerítő intézkedések arra a területre terjednek ki, amelyre nézve megállapították a védjegybitorlást, és ennek következtében elrendelték az eltiltást.
- Az eltiltás megsértésének helye szerinti állam bírósága köteles elismerni a közösségi védjegybíróság által elrendelt kényszerítő bírság joghatását annak érdekében, hogy

megállapítsa annak összegét, és adott esetben végre is hajtsa azt a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet és a belső jog rendelkezései alapján.

- Amennyiben az eltiltás megsértésének helye szerinti állam bírósága által alkalmazott belső jog nem rendelkezik ilyen természetű intézkedésről, az eltiltás betartatását szolgáló belső jogi rendelkezések szerint kell biztosítani a megtorlás célkitűzésének érvényesülését.

Ítélet⁵

Az Európai Bíróság 2011. április 12-én nagytanácsban hozta meg ítéletét.

A jogi háttér, az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések tárgyalását követően az Európai Bíróság néhány előzetes megfontolásról emlékezik meg. Nevezetesen:

A KVR 98. cikk (1) bekezdésének első mondata előírja, hogy a közösségi védjegy bitorlására vagy annak kísérletére irányuló cselekmények esetén az eljáró közösségi védjegy bíróság végzést hoz ezen cselekmény folytatásának eltiltásáról. Ugyanezen bekezdés második mondata úgy rendelkezik, hogy ez a bíróság nemzeti jogszabályaival összhangban köteles meghozni azokat az intézkedéseket, amelyek az említett eltiltás végrehajtását biztosítják (ítélet, 28. pont).

Az említett 98. cikk (2) bekezdése szerint a közösségi védjegy bíróság „minden egyéb kérdésben annak a tagállamnak a nemzeti jogát – ideértve nemzetközi magánjogát is – alkalmazza, amelyben a bitorlást elkövették vagy megkísérelték” (ítélet, 29. pont).

E (2) bekezdés bevezetésének az említett 98. cikk címének fényében értelmezett megfogalmazásából, valamint e rendelkezés különböző nyelvi változataiból, különösen a német („in Bezug auf alle anderen Fragen”), a spanyol („por otra parte”), az olasz („negli altri casi”) és az angol („in all other respects”) változatból kitűnik, hogy ez a bekezdés nem vonatkozik az ugyanezen cikk (1) bekezdésében meghatározott kényszerítő intézkedésekre, amelyek alkalmasak az említett bitorlási cselekmények folytatásától való eltiltás végrehajtásának biztosítására (ítélet, 30. pont).

Az első kérdésről

A kérdést előterjesztő bíróság az első kérdésével azt kívánja megtudni, hogy a KVR 98. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy valamely közösségi védjegy bíróság által elrendelt, a közösségi védjegy bitorlásával vagy annak kísérletével összefüggő cselekmények folytatásától való eltiltás az EU egész területén joghatállyal rendelkezik (ítélet, 32. pont).

⁵ C-235/09 ügyszám.

Rá kell mutatni, hogy a KVR 98. cikkének (1) bekezdése értelmében a közösségi védjegy bitorlásával vagy annak kísérletével összefüggő cselekmények folytatásától való eltiltás területi hatályát meghatározza mind az eltiltást elrendelő közösségi védjegy bíróság joghatósága, mind a közösségi védjegy jogosult – a védjegy bitorlásával vagy annak kísérletével megsértett – kizárólagos jogának területi terjedelme, ahogyan ez a terjedelem a KVR-ből kitűnik (ítélet, 33. pont).

Egyrészt a közösségi védjegy bíróság joghatóságát illetően nyomban rá kell mutatni, hogy a KVR 14. cikkének (1) és (3) bekezdése értelmében a közösségi védjegy bitorlására – e rendelet X. címének rendelkezéseivel összhangban – a nemzeti jogszabályoknak a nemzeti védjegy bitorlására irányadó rendelkezéseit kell alkalmazni. Az irányadó eljárási szabályokat ezen X. cím rendelkezéseivel összhangban kell meghatározni, amelynek „Joghatóság és eljárás a közösségi védjegyekkel összefüggő jogvitákban” az elnevezése, és ezen rendelet 90–104. cikkét foglalja magában (ítélet, 34. pont).

Az említett rendelet 92. cikkének *a)* pontja értelmében a közösségi védjegy bíróságnak kizárólagos joghatósága van a közösségi védjegy bitorlásával összefüggő perekben és – ha a nemzeti jog arról rendelkezik – a közösségi védjegy bitorlásának kísérletével kapcsolatos perekben (ítélet, 35. pont).

A Chronopost által az Európai Bírósághoz benyújtott írásbeli észrevételekből kitűnik, hogy a jelen esetben a KVR 93. cikkének (1)–(4) bekezdése alapján fordultak a közösségi védjegy bírósághoz. Ugyanezen észrevétel szerint nem az e cikk (5) bekezdésén alapul a bitorlástól, illetve a bitorlás kísérletétől való eltiltás elrendelése iránti kérelem (ítélet, 36. pont).

A KVR 94. cikkének (1) bekezdésével együttesen olvasott 93. cikkének (1)–(4) bekezdése szerint a közösségi védjegy bíróság – amelyet e rendelet 91. cikkének megfelelően a közösségi védjegyből eredő jogok oltalmazására hoztak létre – többek között joghatósággal rendelkezik a tagállamok bármelyikének területén elkövetett vagy megkísérelt bitorlási cselekményekre (ítélet, 37. pont).

Az alapjogvitában eljáróhoz hasonló közösségi védjegy bíróság tehát joghatósággal rendelkezik az egy vagy több tagállam, sőt akár az összes tagállam területén elkövetett vagy megkísérelt bitorlási cselekményekre. Következésképpen a közösségi védjegy bíróság joghatósága az EU egész területére kiterjedhet (ítélet, 38. pont).

Másrészt a közösségi védjegy jogosultjának a KVR alapján megadott kizárólagos joga főszabály szerint kiterjed az EU egész területére, ahol a közösségi védjegyek egységes oltalmat élveznek, és hatállyal rendelkeznek (ítélet, 39. pont).

Ugyanis az említett rendelet 1. cikke (2) bekezdésének megfelelően a közösségi védjegy oltalom egységes jellegű. Mivel annak az EU egész területén azonos hatálya van, e rendelkezésnek megfelelően az csak az Európai Unió egésze tekintetében lajstromozható, ruházható át vagy lehet arról lemondani, illetve képezheti megszűnést megállapító vagy törlést kimon-

dó, illetve használatát tiltó határozat tárgyát. Ha ezen rendelet eltérően nem rendelkezik, ezt az elvet és jogkövetkezményeit kell alkalmazni (ítélet, 40. pont).

Ezenkívül a KVR második preambulumbekzdéséből következik, hogy a rendelet célja a védjegyekre vonatkozó olyan közösségi rendelkezések megalkotása, amely védjegyek az EU területének egészére kiterjedő hatályú, egységes oltalmat élveznek (ítélet, 41. pont).

A közösségi védjegy egységes jellege ezen rendelet tizenötödik és tizenhatodik preambulumbekzdéséből is kitűnik. E preambulumbekzdések szerint egyrészt a közösségi védjegyek érvényessége és bitorlása tárgyában hozott határozatoknak az EU egész területére kiterjedő hatállyal kell bírniuk, hogy elkerülhetőek legyenek a bíróságok, illetve a BPHH által hozott határozatok közötti ellentmondások, továbbá hogy megőrizhető legyen a közösségi védjegyek egységes jellege, másrészt az ugyanazon felek között azonos cselekmények tárgyában a közösségi védjegyoltalom és az azzal párhuzamos nemzeti védjegyoltalom alapján indult perekben el kell kerülni, hogy egymásnak ellentmondó ítéletek szülessenek (ítélet, 42. pont).

Ezenkívül az Európai Bíróság a C-316/05. sz., a NOKIA-ügyben hozott ítéletének 60. pontjában⁶ már megállapította, hogy a KVR 98. cikke (1) bekezdésének célkitűzése, hogy a közösségi védjegyeket az EU területének egészén egységes oltalomban kell részesíteni a bitorlás veszélyével szemben.

Ezen egységes oltalom biztosítása érdekében a joghatósággal rendelkező közösségi védjegy bíróság által elrendelt, a közösségi védjegy bitorlásával vagy annak kísérletével összefüggő cselekmények folytatásától való eltiltásnak főszabály szerint az EU egész területére ki kell terjednie (ítélet, 44. pont).

Ha ugyanis ezen eltiltás területi hatálya azon tagállam területére korlátozódná, amelynek vonatkozásában ez a bíróság megállapította a bitorlási cselekményt vagy annak kísérletét, vagy kizárólag azon tagállamok területére, amelyek okot szolgáltatnak ezen megállapításra, fennállna annak a veszélye, hogy a jogsértő újrakezdi a kérdéses megjelölés hasznosítását egy olyan tagállamban, amelynek vonatkozásában az eltiltást nem rendelték el. Ráadásul azok az új bírósági eljárások, amelyeket a közösségi védjegy jogosultja kénytelen volna kezdeményezni, ezen eljárásokkal arányosan megnövelnék a közösségi védjegyre vonatkozó, egymással ellentmondó határozatok veszélyét, többek között az összetévesztés veszélyének ténybeli értékelése miatt. Márpedig ez a következmény ellentétes mind a közösségi védjegy egységes oltalmának a KVR-ben foglalt célkitűzésével, mind a közösségi védjegyoltalom – jelen ítélet 40–42. pontjában idézett – egységes jellegével (ítélet, 45. pont).

⁶

A szöveg:

Ha ez nem így lenne, nem valósulna meg azon, a KVR 98. cikkének (1) bekezdésében foglalt célkitűzés, hogy a közösségi védjegyeket az EU területének egészében egységes oltalomban kell részesíteni a bitorlással szemben. A védjegybitorlás vagy annak kísérlete folytatásától való eltiltás nem rendelkezne jelentős elrettentő hatással, ha nem járna együtt olyan intézkedésekkel, amelyek alkalmasak a betartatására (60. pont).

Mindazonáltal bizonyos esetekben korlátozott lehet az eltiltás területi hatálya. Ugyanis a közösségi védjegy jogosultjának a KVR 9. cikkének (1) bekezdésében szereplő kizárólagos jog biztosításának az a célja, hogy e jogosult számára lehetővé tegye különösen jogosulti érdekeinek védelmét, azaz annak biztosítását, hogy a védjegy betölthesse funkcióját. E jog gyakorlásának tehát azon esetekre kell korlátozódnia, amikor a megjelölés harmadik személy általi használata sérti vagy sértheti a védjegy alapvető funkcióit (lásd ebben az értelemben a C-236/08-C-238/08. sz., a Google France és Google egyesített ügyekben hozott ítélet 75. pontját⁷ és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot – jelen ítélet, 46. pont).

Ebből következően, ahogyan arra az EK Bizottsága rámutatott, a közösségi védjegy jogosultjának kizárólagos joga, és ebből következően ezen jog területi terjedelme nem lépheti túl azt a mértéket, amely a védjegyjogosult számára lehetővé teszi védjegyének oltalmát, azaz csak azokat a használatokat tilthatja meg, amelyek veszélyeztethetik a védjegy funkcióját. Ennélfogva az alperest – azaz a közösségi védjegyet kifogásolt módon felhasználó személyt – nem lehet eltiltani azon cselekményektől és azon jövőbeli cselekményektől, amelyek nem sértik a közösségi védjegy funkcióit (ítélet, 47. pont).

Következésképpen ha az alapeljáráshoz hasonló körülmények között az eljáró közösségi védjegy bíróság megállapítja, hogy a közösségi védjegy bitorlásával vagy annak kísérletével összefüggő cselekmények egyetlen tagállamra vagy az EU területének egy részére korlátozódnak, többek között mivel az eltiltás iránti kérelem benyújtója – az általa benyújtott kereset terjedelmének szabad meghatározására vonatkozó jogkörének gyakorlása keretében – korlátozza keresetének területi hatályát, vagy pedig az alperes bizonyítja, hogy a kérdéses megjelölés használata, többek között nyelvi okok miatt, nem veszélyezteti, illetve nem veszélyeztetheti a védjegy funkcióit, ennek a bíróságnak korlátoznia kell az általa elrendelt eltiltás területi hatályát (ítélet, 48. pont).

Végül ki kell emelni, hogy a közösségi védjegy bitorlásával vagy annak kísérletével összefüggő cselekmények folytatásától való eltiltás területi hatálya az EU egész területére kiterjedhet. Mindazonáltal a KVR – a 44/2001 rendelet 33. cikkének (1) bekezdésével⁸ összefüggésben értelmezett – a Brüsszeli Egyezmény alkalmazásáról szóló 90. cikke értelmében a többi tagállam főszabály szerint köteles a bírósági határozat elismerésére és végrehajtására; ezáltal a bírósági határozatot határokon átnyúló hatállyal ruházza fel (ítélet, 49. pont).

A harmadik és a negyedik kérdésről

A harmadik és a negyedik kérdéssel, amelyeket együttesen kell megvizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a KVR 98. cikke (1) bekezdésének máso-

⁷ Vö. dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegy jogi gyakorlata, II. kötet. Miskolc, 2010, p. 326.

⁸ A szöveg:

Valamely tagállamban hozott határozatot más tagállamban külön eljárás nélkül elismerik.

dik mondatát úgy kell-e értelmezni, hogy valamely kényszerítő intézkedés, így a bitorlással vagy annak kísérletével összefüggő cselekmény folytatásától való eltiltás végrehajtásának biztosítása céljából a közösségi védjegy bíróság által a nemzeti joga alapján elrendelt kényszerítő pénzbírság hatályos lehet a közösségi védjegy bíróság tagállamától eltérő azon tagállamokban, amelyekre az eltiltás területi hatálya kiterjed. Nemleges válasz esetén ugyanez a bíróság azt kívánja megtudni, hogy a közösségi védjegy bíróság elrendelhet-e ilyen kényszerítő intézkedést – amely hasonlít vagy különbözik az általa a nemzeti joga értelmében elfogadott kényszerítő intézkedéshez – azon államok nemzeti joga alapján, amelyek területére az említett eltiltás hatálya kiterjed (ítélet, 52. pont).

Ebben a tekintetben egyrészt emlékeztetni kell arra, hogy a kényszerítő intézkedésekre alkalmazandó jogot illetően az Európai Bíróság már megállapította, hogy a közösségi védjegy bíróság tagállamának jogszabályaiban előírt intézkedések közül ennek a bíróságnak kell kiválasztania azokat, amelyek alkalmasak az általa elrendelt eltiltás végrehajtásának biztosítására (a fent hivatkozott NOKIA-ügyben hozott ítélet 49. pontja⁹ – jelen ítélet, 53. pont).

Másrészt arra kell rámutatni, hogy a közösségi védjegy bíróság tagállamának nemzeti joga alapján e bíróság által elrendelt kényszerítő intézkedések csak abban az esetben felelhetnek meg annak a célkitűzésnek, amelyre tekintettel azokat meghozták – amely célkitűzés az eltiltás végrehajtása annak érdekében, hogy a közösségi védjegy jognak a bitorlás veszélyével szembeni hatékony oltalmát az EU területén biztosítsák (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott NOKIA-ügyben hozott ítélet 60. pontját¹⁰) – ha azok ugyanazon a területen rendelkeznek hatállyal, mint az eltiltásról szóló bírósági határozat (ítélet, 54. pont).

Az alapügyben a közösségi védjegy bíróság által elrendelt határozathoz hasonló eltiltó határozatot ez utóbbi bíróság kényszerítő pénzbírsággal egészítette ki a nemzeti jog alapján. Annak érdekében, hogy ez a határozat hatályos legyen az említett kényszerítő pénzbírságot elrendelő bíróság tagállamától eltérő területen is, ezt a határozatot e tagállam ebben az ügyben eljáró bíróságának – a 44/2001 rendelet III. fejezete rendelkezéseinek megfelelően – az ezen állam belső jogában előírt szabályok és módok szerint el kell ismernie és végre kell hajtania (ítélet, 55. pont).

Abban az esetben, ha az a tagállam, amelynek a közösségi védjegy bíróság határozatát el kell ismernie és végre kell hajtania, a nemzeti jogában nem ír elő ahhoz hasonló kényszerítő intézkedést, amelyről a – bitorlással vagy annak kísérletével összefüggő cselekmények folytatásától való eltiltást elrendelő és ezt az eltiltást annak végrehajtása érdekében kényszerítő intézkedéssel kiegészítő – közösségi védjegy bíróság határozott (ahogyan arra a főtanácsnok

⁹ A szöveg:

Következésképpen amennyiben valamely tagállam közösségi védjegy bírósága eltiltja az alperest a védjegy bitorlás vagy annak kísérlete folytatásától, úgy köteles meghozni azon, a tagállami jogszabályokban foglalt intézkedéseket, amelyek alkalmasak az eltiltás betartására (49. pont).

¹⁰ Vö. 6. l. j.

indítványának 67. pontjában rámutatott), e tagállam eljáró bíróságának az említett intézkedés célkitűzését a saját nemzeti joga azon irányadó rendelkezései alapján kell megvalósítania, amelyek az eredetileg elrendelt eltiltás végrehajtását azonos módon biztosíthatják (ítélet, 56. pont).

Az említett intézkedés célkitűzésének megvalósítására vonatkozó kötelezettség ugyanis is a közösségi védjegybírókat terhelő azon kötelezettség következményének minősül, amely szerint a bitorlással vagy annak kísérletével összefüggő cselekmények folytatásától való eltiltásra vonatkozó határozat meghozatala esetén kényszerítő intézkedéseket kell elfogadni. Ezen kapcsolódó kötelezettségek nélkül az eltiltást nem lehetne kiegészíteni a végrehajtásának biztosítására alkalmas intézkedésekkel, ezért annak alig volna elrettentő hatása (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott NOKIA-ügyben hozott ítélet 58.¹¹ és 60. pontját¹² – jelen ítélet 57. pont).

Ebben a tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az Európai Unióról szóló szerződés 4. cikk (3) bekezdésében előírt lojális együttműködés elvének alkalmazásával a tagállamok bíróságainak feladata a jogalanyok számára az uniós jog közvetlen hatályából eredő jogvédelem biztosítása (lásd ebben az értelemben a C-432/05. sz., az UNIBET-ügyben hozott ítélet 37. és 38.¹³ pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ugyanezen rendelkezés értelmében a tagállamok a Szerződésekből, illetve az Unió intézményeinek intézkedéseiből eredő kötelezettségeik teljesítésének biztosítása érdekében megteszik a megfelelő általános vagy különös intézkedéseket. Közelebről, a 2004/48 EK irányelv 3. cikke értelmében a tagállamoknak rendelkezniük kell azon intézkedésekről, eljárásokról és jogorvoslatokról,

¹¹ A szöveg:

A közösségi jogalkotó viszont azért, hogy általánosan kötelezi a közösségi védjegybírókat arra, hogy védjegybitorlás vagy annak kísérlete folytatásától való eltiltás esetén ilyen intézkedéseket hozzanak, kizárja annak lehetőségét, hogy a tagállamok nemzeti joga az említett intézkedések elrendelését további feltételektől tegye függővé (58. pont).

¹² Vö. 6. l. j.

¹³ A szöveg:

Itt emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a hatékony bírói jogvédelem elve olyan általános közösségi jogelv, amely a tagállamok közös alkotmányos hagyományain nyugszik. Ezt az elvet az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 6. és 13. cikke is megerősítette (a 222/84. sz., a Johnston-ügyben hozott ítélet 18. és 19. pontja, a 222/86. sz. a Heylens és társai ügyben hozott ítélet 14. pontja, a C-424/99. sz., Bizottság kontra Ausztria ügyben hozott ítélet 45. pontja, a C-50/00. P. sz., az Unión de Pequeños Agricultores kontra Tanács ügyben hozott ítélet 39. pontja és a C-467/01. sz. Eribrand-ügyben hozott ítélet 61. pontja), és amely újra megerősítést nyert az Európai Unió Nizzában, 2000. december 7-én kihirdetett alapjogi chartájának 47. cikkében – (Unibet-ítélet, 37. pont).

E tekintetben a [z EK-] szerződés 10. cikkében előírt együttműködés elvének alkalmazásával a tagállamok bíróságainak feladata a jogalanyok számára a közösségi jog közvetlen hatályából eredő jogvédelem biztosítása (ezzel kapcsolatban lásd a 33/76. sz., a Rewe-ügyben hozott ítélet 12. pontját, a 106/77. sz., a Simmenthal-ügyben hozott ítélet 21. és 22. pontját, a C-213/89. sz., a Factortame és társai-ügyben hozott ítélet 19. pontját, valamint a C-312/93. sz., a Peterbroeck-ügyben hozott ítélet 12. pontját – Unibet-ítélet, 38. pont).

amelyek az ezen irányelv által szabályozott szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének biztosításához szükségesek, amelyek között szerepel többek között a védjegy jogosultak joga is. Ugyanezen 3. cikk (2) bekezdése értelmében a tagállamoknak rendelkezniük kell azon intézkedésekről, eljárásokról és jogorvoslatokról, amelyek az ezen irányelv által szabályozott szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének biztosításához szükségesek, amelyek között szerepel többek között a védjegy jogosultak joga is. Ugyanezen 3. cikk (2) bekezdése értelmében ezeknek az intézkedéseknek, eljárásoknak, valamint jogorvoslatoknak ezen túlmenően hatásosnak, arányosnak és elrettentőnek kell lenniük, és úgy kell azokat alkalmazni, hogy a jogszerű kereskedelemnek ne állítsanak korlátokat, és hogy az azokkal való visszaélés esetére álljanak rendelkezésre biztosítékok (ítélet, 58. pont).

A fenti indokok alapján az Európai Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott.

1. Az 1994. december 22-i 3288/94/EK tanácsi rendelettel módosított, a KVR 98. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy főszabály szerint az EU egész területére kiterjed a közösségi védjegy bitorlásával vagy annak kísérletével összefüggő cselekmények folytatásától való, a közösségi védjegy bíróság által elrendelt eltiltás hatálya, amely bíróság joghatósága a KVR 93. cikkének (1)–(4) bekezdésén és 94. cikkének (1) bekezdésén alapul (ítélet, 50. pont és rendelkező rész).
2. A 3288/94 rendelettel módosított KVR 98. cikke (1) bekezdésének második mondatát úgy kell értelmezni, hogy valamely kényszerítő intézkedés, így a bitorlással vagy annak kísérletével összefüggő cselekmények folytatásától való eltiltás végrehajtásának biztosítása céljából a közösségi védjegy bíróság által a nemzeti joga alapján elrendelt kényszerítő bírság – a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet III. fejezetében a bírósági határozatok elismerése és végrehajtása vonatkozásában előírt feltételek mellett – rendelkezik hatállyal a közösségi védjegy bíróság tagállamától eltérő azon tagállamokban, amelyekre kiterjed az eltiltás területi hatálya. Amennyiben ezen eltérő tagállamok egyikének nemzeti joga sem ír elő az említett bíróság által elrendelt kényszerítő intézkedéshez hasonló intézkedést, ez utóbbi intézkedés célkitűzését e tagállam joghatósággal rendelkező bíróságának a tagállam belső jogának azon irányadó rendelkezései alapján kell megvalósítania, amelyek azonos módon biztosíthatják az említett eltiltás végrehajtását (ítélet, 59. pont és rendelkező rész).

Kommentárok

A témát (és az ügyet – annak folyamatban léte alatt) Schnell¹⁴ különös részletességgel tárgyalja, a Londoni Egyetemen benyújtott LLM-disszertációját¹⁵ ennek a kérdésnek szentelte.

¹⁴ S. Schnell: The Community Trade Mark: Unitary EU Right – EU-wide Injunction? E.I.P.R., 2011. 4. sz., p. 210.

¹⁵ PhD-nek felel meg.

Beszámolója szerint az Európai Bíróság megkeresésére azért került sor, mert a francia közösségi védjegybíróóságok – a német közösségi védjegybíróóságoktól eltérően, amelyek a bitorlókat elmarasztaló ítéleteket területileg korlátozták – a területi hatály tekintetében különféle ítéleteket hoztak.

Bár a közösségi védjegy egységes jellege vitathatatlan, szerinte a jogsértő utánzásnak az EU egész területére kiterjedő szankcionálása több problémát vet fel. Nevezetesen kérdéses, hogy

- a közösségi védjegy jogosultja védjegyét mely tagállamokban használja?
- az összetéveszthetőség mely tagállamokban állapítható meg?
- a jó hírnév mely tagállamokban áll fenn?

Mindezek alapján – hangsúlyozom, az Európai Bíróság ítéletének meghozatala előtt – arra a következtetésre jut, hogy az EU egész területére kiterjedő szankcionálás elvetendő (*to be rejected*).

*Smith és Gauld*¹⁶ már az Európai Bíróság ítéletét kommentálva mondja, hogy könnyen elképzelhető, hogy az egyik tagállam közösségi védjegybíróósága elmarasztalja az alperest, míg az analóg perben a másik tagállam közösségi védjegybíróósága elutasítja a keresetet, mivel nem állapítja meg az összetéveszthetőséget. Vajon hogyan alakul ilyen esetekben a végrehajtás, ha kitartunk a közösségi védjegy egységességének elve mellett?

Nézetük szerint a Franciaország Legfelsőbb Bírósága által feltett első kérdésre az Európai Bíróság által adott pragmatikus válasza tekintettel ebben a témában további jogértelmező megkeresések prognosztizálhatóak.

Ezután felvetik azt a kérdést, hogy vajon miként fogja majd a brit bíróság alkalmazni a programszerűen növekedő bírságnak megfelelő szankciót (*periodic penalty payments*), amelyet a francia bíróság elrendelt, de a brit jog nem ismer.

Végül azt tanácsolják a felpereseknek, hogy a bitorlási ügyekben benyújtott keresetet területileg korlátozzák; az alperesek pedig törekedjenek annak bizonyítására, hogy milyen territóriumon alaptalan a kereset.

*Batteson, Georges és Ziegenhaus*¹⁷ lényegileg hasonló következtetésre jut, azzal a különbséggel, hogy a szankció területi korlátozását a közösségi védjegybíróóságtól várják el (*CTM court should not grant*).

*Fields*¹⁸ kommentárjában az Európai Bíróság ítéletének jelentőségét hangsúlyozza annak megjegyzésével, hogy ellenkező megoldás esetén a közösségi védjegy bitorlása miatt az EU több tagállamában (*in multiple EU Member States*) kellene eljárást indítani. (Akárcsak *Smith*

¹⁶ *J. Smith, J. Gauld: The Territorial Effect of Sanctions Under the Community Trade Marks Regulation: The ECJ Delivers its Judgement in DHL v Chronopost. E.I.P.R., 2011. 4. sz., p. 588.*

¹⁷ *A. Batteson, S. Georges, F. Ziegenhaus: EU-Wide Injunctions Against CTM Infringements Confirmed. WIRP, 2011. 7. sz., p. 10.*

¹⁸ *D. Fields: Injunctions granted in one EU Member State have pan-European Union effect. J.I.P.L.P., 2011. 9. sz., p. 597.*

és *Gauld*) ő is problematikusnak tartja, hogy a brit bíróság miként fog olyan „hasznosított” (*equivalent manner*) hozni, amely megfelel az időszakosan progresszívan növekedő végrehajtási pénzbírságnak.

Észrevételek

1. A közösségi védjegy bitorlása esetén kiszabandó szankciók kérdése első ízben került az Európai Bíróság elé.

A kérdés feltevése nem volt indokolatlan, hiszen nemcsak a Franciaországban működő közösségi védjegy bíróságok folytattak egymástól eltérő gyakorlatot, de a többi tagállam bíróságai is.

2. Az Európai Bíróság ítélete dogmatikailag nem kifogásolható, a közösségi védjegy egyességége olyan alapelv, amelyet tudomásul kell venni.

A közösségi védjegy bíróságok joggyakorlatában mutatkozó különbségek, a szakirodalomban jelentkező aggályok azonban azt mutatják, hogy a védjegybitorlásnak az EU egész területére kiterjedő szankcionálása korántsem lesz egyszerű feladat. Kérdés szerintem az is, hogy az esetek mekkora hányadában szükséges.

3. Tekintettel a 27 tagállamban használt 23 hivatalos nyelvre, már a kiindulás, az összetevészettség egységes elbírálása sem egyszerű. Ha csak a magyar nyelvet vesszük, amelynek fonetikája a legtöbb hivatalos nyelvtől eltér, s arra gondolunk, hogy mind a státusügyekben, mind a kontradiktórius eljárásokban milyen lényeges szerepet játszik a hangzásbeli azonosság vagy eltérés, akkor könnyen belátható, hogy a magyar közösségi védjegy bíróság jogerős ítélete más tagállamokban értetlenséget válthat ki. Fordítva persze ugyanez a helyzet: az angol fonetika még a német vagy a cseh anyanyelvű fogyasztó számára is meglepetésekkel jár.

4. Még élesebben vetődik fel a tagállamok fogyasztói rétegei közötti különbség a jó hírű védjegyek esetében. A külföldi irodalomban példaképpen az Európai Bíróság *PAGO*-ítéletére¹⁹ szoktak hivatkozni, amely védjegy Ausztriában jó hírű, de más tagállamokban szinte ismeretlen (szerintem még nálunk is).

5. A külföldi kommentárookra és saját észrevételeimre tekintettel a véleményem az, hogy a közösségi védjegy bíróságok az EU valamennyi tagállamára kiterjedő hatályú szankciókat a jövőben alighanem csak a „nagy” védjegyek bitorlása esetén fognak alkalmazni, s a nagyszámú egyéb közösségi védjegy esetében a joggyakorlat a német és osztrák közösségi védjegy bíróságok gyakorlatához hasonlóan alakul: a szankciók meghatározott tagállamokra korlátozódnak.

Ez persze semmit sem vesz el az Európai Bíróságnak a WEBSHIPPING-ügyben hozott ítélete elvi értékéből.

¹⁹ Vö. *Vida*: i. m. (7), p. 11.

Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila

AZ SZTNH NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2011 MÁSODIK FELÉBEN

MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION, WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

Az év első feléhez hasonlóan 2011 második felében is számos alkalommal képviselte a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) Magyarországot a WIPO bizottságaiban, munkacsoportjaiban és jelentősebb rendezvényein.

Júliusban került megrendezésre a Madridi Rendszer Fejlesztésére létrehozott Munkacsoport 9. ülése, a dokumentumokhoz történő digitális hozzáféréssel foglalkozó munkacsoport 3. ülése, a Koordinációs Bizottság 64. ülése, és a Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral foglalkozó Kormányközi Bizottság 19. ülése. Szeptemberben a Program- és Költségvetési Bizottság 18. ülésén, a Szellemitulajdon-védelmi Hivatalok Nemzetközi Szimpóziumán, és a WIPO-közgyűlések 49. sorozatán vettek részt a hivatal munkatársai. Októberben tartották a Szerzői Jogi Dokumentációról és Infrastruktúráról szóló Konferenciát, az Új Növényfajták Oltalmára Létrehozott Nemzetközi Unió Adminisztratív és Jogi Bizottságának, Konzultatív Bizottságának és Tanácsának őszi üléseit, valamint a Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával foglalkozó Állandó Bizottság 26. ülését. Novemberben a Fejlesztéssel és Szellemi Tulajdonnal foglalkozó Bizottság 8. ülése, és a Szerzői és Szomszédos Jogok Állandó Bizottságának 23. ülése került megrendezésre. December sem telt el bizottsági és munkacsoportülés nélkül: ekkor tartották a Szabadalomjogi Állandó Bizottság 17. ülését, és a Lisszaboni Megállapodás Fejlesztésére létrehozott Munkacsoport 4. ülését.

A WIPO által Genfben kívül szervezett rendezvények közül megemlíthető a Szlovák Iparjogvédelmi Hivatal közreműködésével Pozsonyban megrendezett regionális fórum.

Részletesen az alábbi ülésekről számolunk be.

A Madridi Rendszer Fejlesztésére létrehozott Munkacsoport (Working Group on the Legal Development of the Madrid System for the International Registration of Marks) 9. ülése Genf, július 4–8.

Az ülésen az SZTNH részéről az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője vett részt.

A nemzetközi lajstromozás megszűnésével, illetve átalakításával kapcsolatos tájékoztatás
Több delegáció javasolta, hogy a munkacsoport kérje egy olyan tanulmány elkészítését, amelynek tárgya a nemzetközi lajstromozásnak az alapul szolgáló nemzeti bejelentéstől/lajstromozástól való függőségére vonatkozó rendelkezés „befagyasztása” lenne.

Az előkészítő irat részletes kimutatásai szerint a vizsgált félév során az adatokat szolgáltató 24 szerződő félnél összesen 215 esetben került sor nemzetközi lajstromozás megszűnésére az ún. központi megtámadás okán, és összesen 96 átalakítás történt. Egyes delegációk úgy látták, hogy a központi megtámadás lehetőségét a felhasználók fontosnak tartják, és mivel a függőség a madridi rendszer alapvető vonása, az említett tanulmány elkészítése idő előtti lenne.

Mindezek alapján döntés született arról, hogy a munkacsoport nem kéri fel a Nemzetközi Irodát a fentiek szerinti tanulmány elkészítésére, azonban szükség van további, az eddigiek-nél részletesebb adatok gyűjtésére a tagállami hivataloktól.

A Madridi Jegyzőkönyv 9sexies cikk (1) bekezdése b) pontja alkalmazásának felülvizsgálatával kapcsolatos tájékoztatás

A felszólaló delegációk többsége úgy vélte, hogy a jelenlegi helyzet a felhasználók számára kielégítő, és változásra nincs szükség. Ezzel szemben néhány delegáció nem értett egyet a jegyzőkönyv egységes érvényesülésével kapcsolatos kivételekhez való ragaszkodással, és javasolta, hogy a munkacsoport következő ülésén kerüljön sor a jelenlegi helyzet újabb felülvizsgálatára.

Tekintettel az egyetértés hiányára, döntés született arról, hogy a munkacsoport nem fogja javasolni a közgyűlésnek sem a kérdéses *b)* pont eltörlését, sem pedig hatályának korlátozását. Ugyanakkor a *b)* pont felülvizsgálata a munkacsoport következő ülésének napirendjén is szerepelni fog.

A madridi rendszer egyszerűsítésére vonatkozó javaslatok

A madridi rendszer ügyintézési és eljárási jellegű egyszerűsítése érdekében a Nemzetközi Iroda előkészítő irata négy konkrét javaslatot fogalmazott meg, a következők szerint.

- A Közös Végrehajtási Szabályzat 18ter szabálya (2) bekezdésének *ii)* pontja szerinti nyilatkozatok fordítását a Nemzetközi Iroda csak erre vonatkozó kérelem alapján készítse el.

- Az oltalom korlátozásával módosuló árujegyzék fordítását a Nemzetközi Iroda csak erre vonatkozó kérelem alapján készítse el.
- A nemzeti hivatalok az oltalom megadásával kapcsolatos értesítésben pozitív módon jelöljék meg, hogy a megadás az árujegyzék körében mely árukra, illetve szolgáltatásokra vonatkozik.
- A Végrehajtási Szabályzatban tükröződjön az a tény, hogy a Nemzetközi Iroda által kiadott „Gazette” elektronikus formában kerül közzétételre.

Az első javaslat a munkacsoport egyes tagjai részéről heves ellenállást váltott ki. Azzal érveltek többek között, hogy a javasolt változás hátrányosan érintené a madridi rendszer háromnyelvűségének elvét, és a rendszer semelyik nyelvének háttérbe szorítását sem indokolt támogatni. Ezzel szemben mások a javaslatot támogatták, mivel egyetértettek abban, hogy a szóban forgó fordítások elkészítése a felhasználók kifejezett igénye nélkül felesleges és költséges gyakorlat.

A Nemzetközi Iroda képviselője rámutatott, hogy a javaslat nem részesítené előnyben a madridi rendszer egyik nyelvét sem, mivel a szóban forgó fordítások elkészítése mindhárom nyelv tekintetében szükséges. Ennek ellenére az ellenálló delegációk fenntartották aggályait, és a javaslat nem került elfogadásra.

A módosuló árujegyzékek fordításával kapcsolatos második javaslat vitája az első javaslatéhoz hasonlóan alakult; a munkacsoport ezt a javaslatot sem fogadta el.

A harmadik javaslat kapcsán egyes delegációk előadták, hogy egyes esetekben az oltalom részleges megadásának közlése sokkal egyszerűbb az eredeti árujegyzéken alapuló negatív megfogalmazás („kivéve ...”) formájában, valamint hogy bizonyos esetekben a pozitív megfogalmazás értelmezési problémákat is felvethet. Erre tekintettel ez a javaslat sem került elfogadásra.

A munkacsoport egyedül a „Gazette” elektronikus közzétételével kapcsolatos javaslattal szemben nem támasztott semmilyen kifogást.

A nemzetközi lajstromozás megosztása

A nemzetközi lajstromozás megosztásának bevezetése tárgyában készült, és a tagállamok gyakorlatát is feldolgozó tanulmány kapcsán a javaslat egyik gazdája jelezte, hogy alternatívaként szóba jöhet a nemzetközi lajstromozásban megjelölt fél hivatalánál történő megosztás lehetősége is.

A megosztás bevezetésére vonatkozó javaslatot számos delegáció támogatta. Érveik között szerepelt, hogy a megosztás lehetőségét mind a TLT, mind a Szingapúri Megállapodás biztosítja, és annak a madridi rendszerben történő bevezetése a felhasználók érdekeit szolgálja. Más delegációk ugyanakkor úgy vélték, hogy a megosztás igénye viszonylag csekély számú ügyben jelentkezik, ami nem indokolná a komplikált módosításokat eredményező és egyes nemzeti jogok szempontjából problematikus változást.

A vita eredményeként döntés született arról, hogy a munkacsoport következő ülésére a Nemzetközi Iroda előkészítő iratot készít a nemzetközi lajstromozásnak a megjelölt felek hivatalai előtt történő megosztásának bevezetése tárgyában.

Egyéb kérdések

A Nemzetközi Iroda képviselője beszámolt a „*Madrid Legal Forum*” nevű internetes fórum létrehozásáról. Elmondta, hogy eddig 47 regisztráció történt a fórumra, és bízna a további jelentkezésekben.

A Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral foglalkozó Kormányközi Bizottság (Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore, IGC) 19. ülése, Genf, július 18–22.

Az ülésen az SZTNH-t az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője képviselte.

Az ülés menete, munkamódszer

Az ülés egésze tekintetében említést érdemel, hogy a „*Like-minded countries*” néven tömörült 16 fejlődő ország a 2011 júniusában Balin lezajlott találkozón egyeztetette az IGC témaival és további munkájával kapcsolatos álláspontját, amelynek eredményeként a három témára vonatkozó szövegeket is elfogadtak (ún. bali szövegek, amelyeket az ülésen informálisan terjesztettek elő, így azok nem képeztek a hivatalos dokumentáció részét).

További munka

A plenáris vita során felszólaló nagyszámú delegáció egyetértett abban, hogy jelenlegi állapotában sem a hagyományos kulturális kifejeződések, sem a hagyományos tudás tárgyában létrejött szöveg nem érett meg a diplomáciai értekezlet összehívására. Ezen túlmenően azonban nem volt egyetértés sem a genetikai források tárgyában folytatandó munka, sem pedig a következő mandátum szövegének sarkalatos pontjai (diplomácia értekezlet kitézésének időpontja, ülések száma és jellege) tekintetében.

A bali ajánlásokban a fejlődő országok 2013-ban megtartandó diplomáciai értekezletet és ennek érdekében – részletes munkaprogram alapján – az IGC rendes négy ülésén túlmenően megfelelő számú rendkívüli IGC-ülés megtartását igényelték. A bali ajánlásokat az azt jegyző országokon túl többek között az Afrikai Csoport, Kína és Brazília is támogatta. A genetikai források tekintetében a fejlődő országok határozott igénye volt, hogy a kötelező feltárási követelményre vonatkozó tárgyalások kapjanak azonnali, a mandátumban is rögzített prioritást, mivel a genetikai források tárgyában ez jelentené számukra a bizottság munkájának legfontosabb eredményét.

Ezzel szemben a fejlett országok a diplomáciai értekezlettel kapcsolatos konkrét kötelezettségvállalást törekedtek elkerülni, és mind a rendkívüli IGC-ülések tartásától, mind pedig a kötelező feltárási követelményre vonatkozó tárgyalások kiemelt kezelésétől elzártak.

Hagyományos kulturális kifejeződések, hagyományos tudás

Az ülés elnöke által mindkét témakörben összeállított, négy pontból álló kérdéssor a szabályozás súlypontját jelentő, leginkább vitatott 1., 2., 3. és 5. cikk tervezetére vonatkozott (az oltalom tárgya, az oltalom kedvezményezettjei, az oltalom terjedelme, kivételek és korlátozások). A plenáris vita csak ezekről a cikkekről folyt, és az elhangzott új szövegjavaslatokat a Nemzetközi Iroda a szokott módon rögzítette.

Általában elmondható, hogy a fejlődő országok a hagyományos kulturális kifejeződések, illetve a hagyományos tudás tárgyú bali szövegek szerinti megoldásokat javasolták, amelyek természetesen nem esnek egybe a fejlett országok által preferált opciókkal.

A hagyományos kulturális kifejeződésekre és a hagyományos tudásra vonatkozó szöveget gondozó „segítők” az elnök listájával érintett négy cikk kapcsán táblázatos formájú új szövegeket készítettek, amelyek az opciók számát kettőre csökkentették, felvázolva az eltérő opciók háttérében álló általános megfontolásokat is. Mindez számottevő segítséget jelenthet a tárgyalások felgyorsításához. Ezeket a szövegeket a plenáris ülésen történő bemutatásukat követően a bizottság nagy elismeréssel fogadta, és döntés született arról, hogy azok az IGC további munkájának alapjául szolgáló iratanyag részét képezik majd.

Genetikai források

A genetikai források tárgyában eredetileg a fejlett országok egy része által javasolt célkitűzések és alapelvek kapcsán az ülés elnökének törekvése az volt, hogy az eddig létrejött nagyszámú opciót lehetőség szerint próbálja a bizottság csökkenteni. A fejlődő országok úgy vélték, hogy e tevékenység célja homályos, és felhívták a figyelmet a genetikai források tárgyában elfogadott bali szövegre, amely a kötelező feltárási követelményre vonatkozó markáns rendelkezéseket is tartalmaz.

A plenáris vita csupán a célkitűzések és alapelvek opcióinak szűkítésére terjedt ki, amelynek eredménye két igen komplikált újabb szövegtervezet lett (az opciók számát csak minimális mértékben sikerült csökkenteni). A vita végéhez közeledve több delegáció erőteljes nyomást gyakorolt annak érdekében, hogy a bizottság térjen rá végre a konkrét szövegtervezet megalkotására a bali szöveg alapján. Ezt az USA és az EU határozottan ellenezte, kiemelve, hogy a bali szöveg még csak nem is része az ülés hivatalos iratainak, és annak tanulmányozására nem volt mód. Mindez szoros összefüggésben áll a genetikai források témában folytatandó további munkával kapcsolatos megegyezés hiányával, amely az új mandátum tárgyában elfogadott ajánlás szövegében is tükröződik. Ennek összefüggésében nem meglepő, hogy a genetikai források tárgyában az ülés semmilyen számottevő eredményt nem hozott.

A Program- és Költségvetési Bizottság (Program and Budget Committee, PBC) 18. ülése, Genf, szeptember 12–16.

A hivatal részéről a Gazdálkodási és Informatikai Főosztály vezetője vett részt az ülésen.

A 2010. évi pénzügyi jelentés és a fizetett hozzájárulások helyzete a 2011. június 30-i állapot szerint

A PBC néhány hozzászólás kíséretében elfogadta a 2010-ről szóló beszámolót és a hozzájárulásokról szóló jelentést – ez utóbbit kommentár nélkül hagyva. Ehhez nagyban hozzájárult, hogy a WIPO külső könyvvizsgálója korlátozásmentes záradékkal látta el a beszámolót, véleménye szerint az mindenben megfelel az alkalmazott nemzetközi közszolgálati számviteli normáknak (*International Public Sector Accounting Standards, IPSAS*), és a WIPO maradéktalanul teljesítette a 2010 végén megfogalmazott intézkedési javaslatokat is.

A WIPO 2010. évi gazdálkodása révén az eszközök értéke 718,5 millió CHF-ről (2009) 775,6 millió CHF-re nőtt, a nettó (kötelezettségekkel csökkentett) eszközállomány 208,2 millió CHF-ről 194,6 millió CHF-re csökkent. A gazdálkodás 3,1 millió CHF többlettel zárt, ami az IPSAS szabályai szerint átszámolva viszont 13,6 millió CHF deficitet mutat. A WIPO *cash-flow*-ja pozitív: 16,8 millió CHF.

A 2012–13-ra vonatkozó költségvetés

A Fejlesztési Menetrend (*Development Agenda*) vitája során egyes delegációk a program keretösszegének csökkenését kifogásolták, de a vita természetesen nem a számokról szólt, hanem a definíciókról és a megfogalmazásokról, nevezetesen, hogy mit is kell érteni fejlesztésen, a fejlesztési kiadásokon. A fejlett országok többször is hangsúlyozták, hogy a PBC feladata a költségvetés és a keretszámok megvitatása, nem pedig politikai kérdések felvetése, stratégiai kérdések eldöntése.

A költségvetési vita folytatása

A WIPO Akadémia témája szintén nagyobb aktivitást váltott ki a fejlődő államokból, amelyek a program megszervezésében nagyobb elkötelezettséget szerettek volna viszontlátni saját térségeik és nyelvi orientációjuk (főleg az arab) iránt. Az akadémia elnöke ismertette a fejlődők számára fontos akadémiai programokat, választ kimerítőnek, megnyugtatónak értékelték és elfogadták.

Erős vitát váltott ki a „Szellemi tulajdon és a globális problémák” témakör, mivel a fejlődő országok szerint az itt felsorolt globális problémák prioritását önkényesen rögzítették, sorrendiségük még sehol sem lett meghatározva. A további vitát a fejlett államok delegációi igyekeztek elhárítani, mondván, hogy ez a kérdés nem tartozik a PBC kompetenciájába, a napirend azonban mégis több napon át lezáratlan maradt, és csak az utolsó órákban sikerült megegyezni egy konszenzusos kiegészítő észrevételben, amelyet a Titkárság a PBC jegyző-

könyvéhez csatolt. Eszerint a Titkárság (külön) folyamatos tájékoztatást nyújt a PBC tagállamainak a szellemi tulajdon és a globális problémák kapcsán végzett tevékenységéről.

Irányítási kérdések

A nem véletlenül az utolsó napra hagyott napirend nagy vitát váltott ki. A korábbi tanácsadói felmérésben javasolt reformok érdekében a fejlődő országok új irányító-ellenőrző testület felállítását indítványozták, míg a fejlett országok ezt egyöntetűen ellenezték, és a meglévő intézményrendszer, nevezetesen Független Felügyeleti Tanácsadó Bizottság mandátumának kiterjesztését tartották megfelelő megoldásnak. A fejlett államokat tömörítő „B csoport” és a közép-európai és balti államokat tömörítő „CEBS csoport” közös egyeztető megbeszélést is tartott az álláspont kialakítására.

Hosszas vita után a delegációk megállapodást kötöttek a téma folyamatos monitorozásáról és ismételt napirendre tűzéséről a soron következő PBC-n.

A Szellemitulajdon-védelmi Hivatalok Nemzetközi Szimpóziuma (WIPO Global Symposium of Intellectual Property Authorities), Genf, szeptember 22–23.

A rendezvényen az SZTNH-t a műszaki elnökhelyettes képviselte.

A szabadalmazási eljárások globális üzleti megoldásai

Az első panelbeszélgetés a szabadalmi eljárások lefolytatásának támogatásával foglalkozott. Ezen a témakörön belül azt vitatták meg a panel tagjai, hogy milyen műszaki infrastruktúrára lenne szükség ahhoz, hogy minél jobb nemzetközi együttműködés valósulhasson meg a szabadalmi kutatások és vizsgálatok terén. Kitértek e témában azokra az üzleti és technikai megoldásokra, amelyek figyelembe vehetőek a nemzetközi együttműködés közös platformjának a kialakításánál. A beszélgetés során erős hangsúlyt kapott az öt legjelentősebb szellemi tulajdon-védelmi hivatal (IP5) és az ún. *Patent Prosecution Highway Project* (PPH) megállapodás keretein belül megvalósuló együttműködés lehetséges támogatása. A kutatás és a vizsgálat terén megvalósuló, jobb nemzetközi együttműködés technikai infrastruktúrája is előtérbe került. Az előadások elsődlegesen a munkamegosztás témakörét érintették. Nagy hangsúlyt kapott, hogy a világ hivatalai teljes munkaterhének mintegy 80%-a az IP5-hivatalokra hárul. Megállapítást nyert, hogy az összes munkateher szempontjából a PPH hatása ma még elenyésző, de maga a megoldás reménykeltő. Az előadások megdöbbentő adatokról számoltak be az együttműködés szükségességének az alátámasztására, a vizsgálatlan bejelentések száma ma már a kezelhetetlen kategóriát súrolja. Képet kapott a hallgatóság az IP5 munkacsoportjainak a tevékenységéről is.

Globális adatbázisok

Külön panel foglalkozott az adatbázisokkal. A panel résztvevői arról beszélgettek, milyen adatbázisok elégíthetik ki a mai kor igényeit. Különös hangsúlyt kaptak a beszélgetés során a szabad hozzáférésű adatbázisok, ezen belül a *Patentscope*, az IP5-hivatalok adatbázisa és a TMview.

Szerzői jogi infrastruktúra

A panel tagjai megvitatták a szerzői joggal védett művek licenciaszerződéseit a digitális korban segítő infrastruktúra elemeit. Bővebben e témakörben a Nemzetközi Zenei Regiszterről (IMR) esett szó. Napirendre került a szerzői jogi védelem alá tartozó művek önkéntes nyilvántartása is, illetve az ezzel kapcsolatos legújabb kihívások.

Az információhoz való hozzáférést támogató szolgáltatások

A panelbeszélgetés központi témája a tudásszakadék szűkítési lehetőségeinek a megvitatása volt. Szó esett a lehetséges információs szolgáltatásokról, amelyek felhasználhatóak lehetnek az innováció támogatására. A panellisták vitája kiterjedt arra is, hogyan alkalmazzák a cégek, illetve a K+F tevékenységet folytató intézmények, valamint a feltalálók ezeket a szolgáltatásokat a tudásalapú gazdaságban. A hozzáadott értékkel bíró szolgáltatások jobb kihasználásának a lehetősége is napirenden volt.

A formatervezési minták infrastruktúrája

A panel a formatervezési minták globális infrastruktúrájával foglalkozott. Szó esett az adatbázisokról, a képkereső eszközökről, a kutatási technológiákról és eszközökről.

A szellemi tulajdon-védelmi hivatalok üzleti megoldásai és technikai infrastruktúrája; nemzeti, regionális és nemzetközi szint

A panel a legrészletesebben a WIPO CASE elnevezésű projektjével, illetve ennek tapasztalataival foglalkozott. A CASE keretén belül több hivatal elbírálója működik együtt és foglalkozik ugyanazzal az ügyel.

Mikorra győzheti le a gépi fordítás a nyelvi akadályokat?

A panel tagjai azt vitatták meg – részletes példákkal, bemutatókkal támasztva alá véleményüket –, hogy melyik eszköz az, amelyik eléggé hatékony a nyelvi akadályok leküzdésére. A szabadalmi kutatások során a nyelvi akadályok leküzdésére konkrét példákat is bemutatottak; a keresztnyelvi információkinyerő eszközök és a gépi fordítás esettanulmányai is a hallgatóság elé kerültek.

Összegzés

Különös jelentőséget kölcsönzött a szimpóziumnak, hogy az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalának elnöke részletekbe menően ismertette azt a történelmi törvényt módosítást, amelyet az Egyesült Államok elnöke néhány nappal korábban látott el kézjeggyel, és amely nélkülözhetetlen kelléke a világméretű harmonizációt célzó erőfeszítéseknek.

Ugyancsak fontos eleme volt a rendezvénynek, hogy a Japán Szabadalmi Hivatal elnöke feltétlen prioritást érdemlő kérdésként említette a hivatalok párhuzamos munkavégzésének az elkerülését, hasznos eszköznek tekintve e téren az egyre fejlődő PPH-hálózatot. Megítélése szerint a hivataloknak globális választ kell adniuk arra a jelenségre, hogy a bejelentők is egyre inkább „globálisan” fejtik ki tevékenységüket.

A WIPO-közgyűlések (Assemblies of Member States of WIPO) 49. sorozata, Genf, szeptember 26–október 5.

Az ülássorozaton az SZTNH-t az elnök és az Iparjogvédelmi Jogi Osztály helyettes vezetője képviselte. A közgyűléssorozat magyar szempontból fontos eseménye volt, hogy a tagállamok az SZTNH elnökét választották meg a Hágai Unió Közgyűlése elnökének.

A főigazgató 2010. évről szóló jelentése

A WIPO főigazgatója kiemelte, hogy a bevételi források túlnyomó többségét biztosító globális szellemi tulajdon-védelmi rendszerek (a Szabadalmi Együttműködési Szerződés, *Patent Cooperation Treaty*, PCT, a madridi és a hágai rendszer) iránti igény örömteli módon elérte, sőt meg is haladta a válság előtti szintet. Így pl. a PCT-bejelentések száma csaknem 10%-kal növekedett 2010-ben. A növekvő igénnyel azonban nem nőttek egyenes arányban a bevételek, köszönhetően a svájci frank árfolyamváltozásának. Kiemelte, hogy a tárgyalások eredményeként a következő két év költségvetési kiadásai az eredetileg javasolt 4,7%-kal szemben csak 3%-kal növekednének a jelenlegi bienniumhoz viszonyítva. Megemlítette az új WIPO-épület átadását, ahol 500 alkalmazott foglalkozhat el helyét. A normaalkotásra áttérve üdvözölte a szerzői jogi területen történt jelentős előrelépéseket, az IGC mandátumának megújítását, a Szabadalomjogi Állandó Bizottság (*Standing Committee on the Law of Patents*, SCP) munkaprogramjának elfogadását és a Lisszaboni Megállapodás módosítására irányuló erőfeszítéseket. Megemlített három olyan kihívást, amellyel véleménye szerint a nemzetközi IP-közösségnek szembe kell majd néznie a következő években: 1. A bejelentések számának elképesztő ütemű növekedésére és az innovációs célú befektetések mértékére tekintettel egyszerű, hozzáférhető és – a költségek tekintetében is – hatékony szellemi tulajdon-védelmi rendszerek fenntartása, kialakítása a cél. 2. Széles körű párbeszéd szükséges a szerzői jogi tartalmak digitális formátumban való terjedése kapcsán jelentkező problémák kezelése érdekében. 3. A fejlődő és a legkevésbé fejlett országok mind erőteljesebb bekapcsolása a nemzetközi vérkeringésbe.

Jelentés a 2010. évi programok teljesítéséről

A PBC előző ülésén előterjesztett munkadokumentum tájékoztatást ad a 2010–2011-es program és költségvetésben meghatározott eredmények alakulásáról, valamint az előirányzott pénzösszegek felhasználásának mértékéről. A PBC 17. ülésén elhangzott észrevételek alapján az egyes programok teljes – azaz a személyi kiadásokat is tartalmazó – költségvetése, valamint a transzferek utáni költségvetés összege is feltüntetésre került. A jelentés ennek ellenére független értékelésnek nem tekinthető, arra majd csak a 2011. év lezárása után kerülhet sor. Az eredménymutatók alapján megállapítható, hogy az egyes programok 83%-a van a végrehajtás olyan szakaszában, amellyel a kitűzött célok elérhetők. Egyes kiadások természetükből adódóan csak a biennium második évében merülnek fel. A megvalósítás foka természetesen az egyes programok természetétől függ. A közgyűlések a PBC javaslatának megfelelően jóváhagyták a jelentést.

Pénzügyi jelentések a 2010. évről

Az első, a nemzetközi közszolgálati számviteli normák (IPSAS) alapján elkészített jelentés szerint a 2010. évi bevétel 4,8%-kal volt kevesebb az előirányozottnál. A tényleges bevétel 295,5 millió CHF volt a becsült 305,5 millió CHF-hez képest. A 12,8 milliós „elmaradás” a tervezettnél alacsonyabb díj- és kamatbevételekre vezethető vissza. A kiadási oldalon 289,4 millió CHF jelentkezik a becsült 313,7 millióval szemben. A külső könyvvizsgálói jelentés megállapítja, hogy a pénzügyi jelentésben közzétett adatok megfelelnek a könyvelésben foglaltaknak. Magyarország rendben és időben átutalta a tagállami hozzájárulásként meghatározott összeget. A közgyűlés jóváhagyta a jelentést, illetve tudomásul vette a hozzájárulásokról szóló tájékoztatót.

A WIPO nyelvi politikája

Az elmúlt évek során a WIPO-ban is felmerült az igény a munkanyelvek kiterjesztésére. Mindez a hat hivatalos ENSZ-nyelv használatát jelentené az üléseken és a munkadokumentumok elkészítése során. A folyamat már beindult, a végleges megvalósítás fokozatosan – a költségvonzatok figyelembevétele mellett – mehet végbe 2015 végéig. Két állandó bizottság már az új szabályoknak megfelelően tartotta meg ülését, 2012. január 1-jétől pedig további bizottságok is ennek megfelelően működnek majd.

A WIPO bizottságainak jelentései

A közgyűlések során benyújtásra kerültek a WIPO egyes bizottságainak, azaz a Fejlesztéssel és Szellemi Tulajdonnal foglalkozó Bizottságnak, a Szerzői Jogi és Szomszédos Jogi Állandó Bizottságnak, a Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral foglalkozó Kormányközi Bizottságnak, a Szabadalomjogi Állandó Bizottságnak, a Védjegyjogi Állandó Bizottságnak, és a Jogérvényesítési Tanácsadó Bizottságnak a jelentése. A közgyűlés tudomásul vette a jelentéseket.

A Szabadalmi Együttműködési Szerződés rendszere

A közgyűlés tudomásul vette a PCT-munkacsoport negyedik üléséről szóló jelentésben foglaltakat, és jóváhagyta a további munkára vonatkozó javaslatot. Jóváhagyta továbbá a PCT Végrehajtási Szabályzatának módosítására irányuló javaslatokat, és tudomásul vette a nemzetközi PCT-hatóságok minőségirányítási rendszere tárgyában összeállított tájékoztató tartalmát.

A Madridi Uniót érintő ügyek

A madridi rendszer jogi tökéletesítését szolgáló munkacsoport kilencedik ülésén a madridi rendszer ügyintézési és eljárási jellegű egyszerűsítése érdekében előterjesztett javaslatok közül a munkacsoport csak egyet támogatott feltétel nélkül, azt, hogy a Végrehajtási Szabályzatban tükröződjön az a tény, hogy a Nemzetközi Iroda által kiadott „Gazette” elektronikus formában kerül közzétételre.

A közgyűlés elfogadta a Közös Végrehajtási Szabályzat 32. szabályának módosítására irányuló javaslatot.

A hágai rendszert érintő ügyek

A Hágai Megállapodás továbbfejlesztésére összehívott ad hoc munkacsoport a 2011. május 30. és június 1. között ülésezett. A munkacsoport több javaslatát jóváhagyta a közgyűlés.

A lisszaboni rendszer

Az eredetmegjelölések oltalmára és nemzetközi lajstromozására létrejött Lisszaboni Megállapodás továbbfejlesztését előkészítő munkacsoport 3. ülésére 2011. május 23. és 26. között került sor Genfben. A munkacsoport tevékenységéről szóló jelentést, valamint a módosítási javaslatokat ellenvetés nélkül fogadta el a közgyűlés.

WIPO Választottbíróági és Közvetítő Központ, internetes doménnevek

A közgyűlés tudomásul vette a WIPO Választottbíróági és Közvetítő Központjának tevékenységéről, valamint a WIPO doménnevekkel kapcsolatban folytatott tevékenységéről szóló helyzetjelentést. A központ hatékonyan látta el feladatát a szabadalmakkal, védjegyekkel és szoftverekkel kapcsolatos nemzetközi jogvitákban, köszönhetően a WIPO *Electronic Case Facility* platformnak is. A doménnevekkel kapcsolatos egységes vitarendezési eljárás (*Uniform Domain Name Dispute Resolution Process*) továbbra is rendkívül népszerű a védjegyjogosultak körében.

*A Szerzői Jogi Dokumentációról és Infrastruktúráról szóló Konferencia (Enabling Creativity in the Digital Environment: Copyright Documentation and Infrastructure),
Genf, október 13–14.*

A konferencián az SZTNH részéről a Szerzői Jogi Főosztály jogi ügyintézője vett részt.

A nyilvánosság számára hozzáférhető nyilvántartási rendszerek és a kötelezpéldány-szolgáltatás

A paneltagok a nyilvánosság számára hozzáférhető nyilvántartással és a kötelezpéldány-szolgáltatással kapcsolatos tapasztalataikról és eredményeikről számoltak be. Egyre több állam rendelkezik ugyanis az említett regiszterekkel, amelyek a szerzőség bizonyításának a megkönnyítésére irányulnak, lehetővé téve a szerzők és a felhasználók számára a biztonságos joggyakorlást. Ezek a nyilvántartási rendszerek nemcsak jogi, de gazdasági szempontból is értékes információkkal szolgálnak. Egyrészt így nyomon követhetővé válik, hogy mely mű válik a közkinccs részévé, másrészt több mű válik hozzáférhetővé olyan felhasználások céljából, ahol nincs szükség a szerző hozzájárulására (szabad felhasználás). A nyilvántartások emellett egyszerre jelentősek a nemzeti statisztikai adatok gyűjtése, illetve a nemzeti kulturális örökség megőrzése szempontjából. E panel keretében esett szó a WIPO által kezdeményezett, ún. önkéntes műnyilvántartás és kötelezpéldány-szolgáltatásokra irányuló felmérés eredményeiről is, amelyre ezúttal második alkalommal került sor.

Magánnyilvántartás és dokumentálás

A magánnyilvántartások (pl. közös jogkezelő szervezetek nyilvántartása) – az előzőekben említett regiszterekhez hasonlóan – fontos szerepet játszanak egy olyan digitális környezet kialakításában, amelyen keresztül a felhasználók számára hozzáférhetővé válnak a kreatív tartalmak adatai. Az eddigi szerzői jogi gyakorlat rámutatott arra, hogy a szerzői művek felhasználásának engedélyezését nemcsak egy adott mű státuszát (pl. közkinccsbe tartozik-e) érintő adathiány gátolhatja, hanem az a tény is, hogy a művekhez kapcsolódó jogok gyakran nem egy kézben vannak, hanem az engedély beszerzése céljából több szerzőt, illetve közös jogkezelő szervezetet is fel kell keresni. Mindez tehát a művek jogszerű felhasználását nehezíti meg. További nehézséget jelent a határokon átnyúló szolgáltatások nyújtásának zökkenőmentes biztosítása, mivel a művek adatait az egyes tagállamok közös jogkezelő szervezeteinek adatbázisai külön-külön tartalmazzák, éppen ezért a jövőben az ilyen nyilvántartások összekapcsolása a cél, megkönnyítve ezáltal az adatok közös jogkezelő szervezetek közötti cseréjét.

Új üzleti modellek

Az új üzleti modellek nem elsősorban a jogosultak (pl. zeneműkiadók, könyvkiadók) kezdeményezésére születnek, hanem a telekommunikációs, illetve a szórakoztatóipari (pl. Apple

termékek, Sony által gyártott e-book) szektorból. A paneltagok előadásai kitértek arra, hogy a pontos és aktualizált nyilvántartások – amelyek adatokat tartalmaznak a művek tartalmáról és felhasználásuk feltételeiről – alapul szolgálnak a digitális környezet kihívásait követő szerzői művekhez kapcsolódó üzleti modellek megjelenéséhez. Az ilyen nyilvántartásokra jó példát szolgáltat az ún. *Global Repertoire Database* és az *International Music Registry*, amelyeknek célja, hogy a zeneművek területén elősegítsék a digitális környezetben történő zenefelhasználást azáltal, hogy a felhasználók részére hozzáférést biztosítanak a szükséges információkhoz.

Az információhoz, illetve a tudáshoz való hozzáférés

A panel tagjai előadásai során elsősorban olyan eszközöket elemeztek, amelyek az ismeretterjesztést szolgálják, kitérve a szerzői jog két aktuális kérdésére, így az árva művekre, valamint a művek közkincsbe kerülésére. A szerzői művekhez való hozzáférést segíti elő az új felhasználási, valamint az ún. nyílt hozzáférési (*open access*) modellek elterjedése. Ez utóbbi lényege abban áll, hogy az interneten keresztül cikkek, folyóiratok, könyvfejezetek és monográfiák válnak a nyilvánosság számára ingyenesen hozzáférhetővé. A tudásalapú társadalomban fontos szerep jut a kreatív tartalmak megőrzésének is, így az ehhez szükséges technológiák mielőbbi elterjedése a mindennapi szerzői jogi politika célkitűzése kell, hogy legyen. A szerzői művek megőrzésének biztosításán túl a szerzői művek adatait tartalmazó regiszter fenntartása és folyamatos fejlesztése is jelentős szerepet tölt be a szerzői művekhez történő széles körű hozzáférés biztosításában.

Az új növényfajták oltalmára létrehozott nemzetközi unió (Union for the Protection of New Varieties of Plants, UPOV) Adminisztratív és Jogi Bizottságának, Konzultatív Bizottságának és Tanácsának őszi ülései, illetve a kapcsolódó ülések, Genf, október 17–20.

A hivatal részéről a Szabadalmi Főosztály vezetője vett részt az üléseken.

Az UPOV Adminisztratív és Jogi Bizottságának (Administrative and Legal Committee, CAJ) 64. ülése

A CAJ megvitatta az alternatív vitarendezési mechanizmusokra vonatkozó információkat. Egyetértés született abban, hogy a bizottság a 2012 márciusában megtartásra kerülő 65. ülésre előkészít egy olyan dokumentumot, amely további információkat biztosít a fajtaoltalommal kapcsolatos alternatív vitarendezési mechanizmusokra vonatkozóan.

Az ülésen áttekintették a molekuláris módszerekre vonatkozó dokumentumot, és elfogadták a megkülönböztethetőség, egyneműség és állandóság vizsgálata (DUS) során alkalmazható molekulamarkerekre vonatkozó dokumentum továbbfejlesztését, illetve a bio-

kémiai és molekuláris módszerek és különösen a DNS-profilok meghatározására szolgáló munkacsoport 13. ülésének programját.

A CAJ áttekintette az UPOV információs adatbázisairól szóló dokumentumban ismertett növényfajta-oltalmi adatbázis fejlesztését magában foglaló programot. A CAJ megjegyezte, hogy a növényfajta-oltalmi adatbázis 2011/04 számú verziójában szereplő összes adathoz ideiglenesen hozzárendelték a megfelelő UPOV-kódokat, és az adatbázis tartalmazni fogja azokat az UPOV-kódokat is, amelyeket a hivatal javasolt, amennyiben a releváns szolgáltatók ezt jóváhagyják.

A CAJ megtekintette a növényfajta-oltalmi adatbázis webalapú, előzetesen feltelepített verziójának bemutatóját. Az adatbázisnak a „PLUTO” nevet javasolták. A CAJ egyetértett azokkal a tervekkel, hogy az UPOV újratervezett honlapját 2011. november 1-jén indítsák el angol, francia, német és spanyol nyelven.

Áttekintették azokat a terveket, amelyek a fajtaelnevezésekre vonatkozó jellemző kifejlesztésére irányulnak. Ez magában foglalja az elnevezési csoportosításokon belüli kereshetőséget és egy hasonlósági indexet. A jellemző magában foglalja a fajtaelnevezésre vonatkozó keresőalkalmazást, amelyet a Közösségi Fajtaoltalmi Hivatal fejlesztett ki.

A növényfajta-oltalmi adatbázissal kapcsolatban a delegációk az ülésen a következő jellemzők beépítésére tettek javaslatokat: a szolgáltatók által beküldött legutolsó információk dátuma, a keresési szabályok leírása és a keresési beállítások elmentésére vonatkozó lehetőség.

EU koordinációs ülés

Az EU koordinációs ülés célja a CAJ Tanácsadó Csoportjára, a Konzultatív Bizottságra és a tanácsülésre javasolt témák megvitatása volt. Javaslatok érkeztek az egyik nemzetközi növénytermesztői szövetség (CIOPORA) részéről a szaporítóanyag, a nemesítő, a lényegében származtatott anyagok és a betakarított anyag fogalmát illetően. A koordinációs ülésen egyetértés volt abban, hogy nincs szükség a definíciók további specifikálására a CIOPORA javaslatai szerint. Egyetértés volt abban, hogy e fogalmakra az UPOV tegyen javaslatot, és ezzel kapcsolatban lehet további egyeztetéseket végezni.

Az UPOV Adminisztratív és Jogi Bizottsága Tanácsadó Csoportjának 6. ülése (CAJ-AG)

A CAJ-AG figyelembe vette a Magyarázó jegyzetek című dokumentumot, amely javaslatot tett a nemesítő és a betakarított anyag fogalmának javítására.

A nemesítő fogalmát több tagállam is félrevezetőnek tartotta. Nem volt egyetértés a szöveg megváltoztatásában. Rövid vita után az a megállapodás született, hogy a következő ülésre meghívást kap az Európai Családi Gazdálkodók Szövetsége (ECVC), hogy kifejtse véleményét a nemesítő fogalmával kapcsolatosan. A Titkárság új dokumentumot készít az elhangzott javaslatokkal.

A résztvevők megtárgyalták a betakarított anyaggal kapcsolatos dokumentumot is. Több tagállam javasolta, hogy a szaporítóanyag és a betakarított anyag egyezmény szerinti fogalmát tekintsék át a résztvevők. Az EU is felszólalt, és tájékoztatást adott arról, hogy jelenleg a szaporítóanyag pontos meghatározásán dolgozik, és az UPOV egy ilyen anyag kifejlesztésével megkönnyítené az EU-ban folyó munkát.

Megtárgyalásra került a lényegében származtatott fajtákkal kapcsolatos dokumentum is. Elhangzott az, hogy a kiindulási fajtához való hasonlóságra az egyes szervezetek (ESA, CIOFORA) különböző küszöbértékeket dolgoztak ki. Szinte valamennyi tagállam meghozta már saját szabályozását, így a Titkárság nem tartja szükségesnek egy ilyen dokumentum kidolgozását. A CPVO regisztrálja a lényegében származtatott fajtákat.

Az UPOV megfigyelőkre vonatkozó szabályok felülvizsgálatára alakult munkacsoportjának 2. ülése

A munkacsoport jelezte, hogy a Társadalmi Hasznosságú Növénytermesztői Szövetség (APBRES) hozzászólásait és összehasonlító vizsgálatának eredményeit figyelembe vette, és megküldte a Konzultatív Bizottságnak, továbbá feltette az UPOV honlapjára a munkacsoportnak fenntartott oldalon. A munkacsoport jelezte, hogy az APBRES-t felkéri álláspontjának ismertetésére az UPOV Tanácsának ülésén.

A munkacsoport egyetértett azzal, hogy a Titkárságnak kell tájékoztatnia az APBRES-t a megfigyelőkre vonatkozó lehetőségekről és az üléseken való részvétellel kapcsolatban.

Az UPOV Konzultatív Bizottságának 82. ülése (Consultative Committee, CC)

A CC áttekintette a Technikai Munkacsoport (TWP) 29. ülésének jelentését az online ülések megtartásának lehetőségéről, és elfogadta, hogy – esetenként mérlegelve – lehetőséget biztosít az online ülések megtartására a jövőben. Egyetértett továbbá azzal, hogy felkéri a Technikai Bizottságot (TC) és a CAJ-t annak vizsgálatára, hogy vajon megfelelő lenne-e az online ülések bevezetése a TC, a CAJ és a TWP ülésein.

A bizottság tudomásul vette a növényfajta-oltalmi adatbázis webalapú verziójának 2011. november 1-jén történő elindítását. A CC egyetértett azzal, hogy az adatbázis használatához regisztrációra legyen szükség annak érdekében, hogy az nyomon követhető legyen a későbbi fejlesztések miatt. Emellett úgy döntött, hogy maradjon ingyenes a hozzáférés.

A CC áttekintette a megfigyelő státusz szabályozásának felülvizsgálatára vonatkozó dokumentumokat, a szükséges dokumentumok feltöltésre kerültek a honlap megfelelő részére. Elfogadta a munkacsoport javaslatát, és felkérte a hivatalt, hogy készítse el a megfigyelőkre vonatkozó szabályokat tartalmazó dokumentum felülvizsgálatát.

A CC – áttekintve az UPOV 2012–2013-ra szóló kétéves költségvetési tervét – azt javasolja a tanácsnak, hogy építse be a nemzetközi közszolgálati számviteli szabványokat (IPSAS) a 2012. évtől kezdődő gazdasági időszakokra vonatkozóan.

Az UPOV Tanács 45. ülése

A CC javaslata alapján a tanács egyetértett az IPSAS 2012. évtől való alkalmazásával.

Az ülésen a tanács megvizsgált és elfogadott több dokumentumot az egyneműség, a szoftverek, a DUS-vizsgálatok és a költségvetés témájában.

A tanács figyelembe vette a TC, a TWP, valamint a Biokémiai és Molekuláris Technikák Munkacsoport munkáját, és elfogadta ezek munkaprogramját.

Az ülészakot követő szimpózium

Számos szakmai előadás hangzott el agrártudományi és növénynevelési témában; a tudomány kihívásairól és lehetőségeiről hallgathattak a résztvevők előadásokat számos ország kiváló kutatóitól. Az EU ebédszünetben tartott rendezvényén (*lunch seminar*) „15 év nemzetek feletti együttműködés európai tapasztalatai a növényfajta-oltalom területén” címmel hangzott el előadás az elért eredményekről, tapasztalataikról.

A Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával foglalkozó Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications, SCT) 26. ülése, Genf, október 24–28.

Az ülésen az SZTNH részéről a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője és jogi ügyintézője vett részt. A Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője ezúttal – elég téve választott elnökhelyettesi tisztségéből fakadó helyettesítési kötelezettségének – az ülés levezető elnöki tisztségét is ellátta.

A Fejlődési Menetrend Csoportja (*Development Agenda Group*) javaslatára az SCT azzal a módosítással fogadta el az ülés napirendjét, hogy a formatervezésiminta-oltalmi nemzetközi szerződés vitáját a WIPO Fejlődési Menetrendre vonatkozó ajánlásainak gyakorlati megvalósulásáról szóló információs dokumentum megtárgyalásával kezdi. A 25. ülésen döntött úgy az SCT, hogy a Titkárság elkészíti az említett információs iratot, amely a Fejlődési Menetrenddel kapcsolatos ajánlások elmúlt öt évben történt végrehajtását foglalja össze a formatervezésiminta-oltalmi eljárások alakításait érintő tervezett harmonizáció tekintetében.

Az SCT cikkenként megvitatta a tervezett formatervezésiminta-oltalmi nemzetközi szerződés szövegét a hozzá kapcsolódó szabályzatra vonatkozó javaslat releváns szabályaival párhuzamosan. Általánosságban elmondható, hogy annak ellenére, hogy már több ülés napirendjén szerepelt a konkrét szövegjavaslatok vitája, még mindig viszonylag kevés részében jutott teljes konszenzusra az SCT. A tagállamok számos módosítási javaslattal éltek, amelyek azonban csak ritkán kaptak egyöntetű támogatást. Mindez pedig abból fakadt, hogy a résztvevők mindig a saját jogrendszerükhöz mérték a nemzetközi szerződés tervezetét.

Nyilvánvaló, hogy a tervezet nem képes megfelelni egyszerre 85 tagország összes jogszabályának, továbbá a jogosulti szervezetek igényeinek.

A bejelentéshez kötődő szabályok körében diskurzus tárgyát képezte, hogy a bejelentés kellékei között megjelenjen-e a termék leírása, valamint az, hogy hány nézet szükséges a minta ábrázolásához.

A szerződéstervezet szerint az elismert bejelentési nap – hiánypótlás esetén – a hiányokat pótló nyilatkozat beérkezésének a napja. A szövegbe explicit módon bekerül a Titkárság értelmezését nyilvánvalóvá tevő „legkésőbb” kifejezés. A minta nyilvánosságra hozatala és a bejelentés napja közötti türelmi idő szükségességét az SCT egyöntetűen támogatta. Tekintettel arra, hogy a jelenlegi szövegjavaslat „hat hónapot” nevesít, nem volt szükség módosításra, hiszen ez nem zárja ki az ennél kedvezőbb szabályok alkalmazását.

Vita tárgyát képezte továbbá, hogy kell-e a bejelentőnek lehetőséget biztosítani arra, hogy kérhesse a bejelentés közzétételének elhalasztását, illetve hogy ennek mennyi lenne az optimális időtartama. Több delegáció kifejtette, hogy mivel az ő rendszerükben végeznek érdemi vizsgálatot, erre nincs mód. Az ügyfélszervezetek (*Centre d'Etudes Internationales de la Propriété Intellectuelle, CEIPI és Japan Patent Attorneys Association*) határozottan a kötelező jellegű szabályozás mellett tették le a voksukat.

Végül a nemzetközi szerződéstervezet újra érvénybe helyezéssel kapcsolatos cikkénél volt érdemi vita.

Már a 25. ülésen felmerült az igény, hogy az SCT a védjegyek és az internet témakörét ismételten vizsgálja meg. Az SCT által elfogadott közös ajánlás óta tíz év telt el, és az internetes szolgáltatásoknak számtalan olyan új formája jelent meg, amely a védjegyhasználatot érinti. Ezenkívül az interneten megvalósított jogsértések új módozatai alakultak ki – különösen az internetes aukciós oldalak, a keresőmotoroknál alkalmazott ún. *ad words*-szolgáltatások, valamint a közösségi médiumok kapcsán –, amelyekre indokolt reagálni. A 25. ülésen erős támogatást kapott az a javaslat, hogy tartsanak ún. információs ülést, amelyen az érintettek képviselői kifejtethetik álláspontjukat, megoszthatják tapasztalataikat. Ezért az információs ülés alapvető paramétereit érintő eszmecserét tartott szükségesnek az SCT. A fejlődő országok egyöntetűen azt támogatták, hogy minden érintett képviselve legyen, így különösen a kormányzati körök, a védjegyjogosultak, valamint az internetes iparág küldöttei. Arra is kitértek, hogy ezen körökön belül külön oda kell figyelni arra, hogy földrajzi szempontból is kiegyensúlyozottak legyenek az arányok, ezért minden panel esetében javasolták, hogy a fejlett országok mellett legyen előadó a fejlődő és a legkevésbé fejlett államok részéről is.

A Kijelölt Nevek és Számok Internetes Társasága (*Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, ICANN*) által bevezetendő új, generikus, *top level* domének kapcsán az SCT már korábban tájékoztatást kért a Titkárságtól, mivel a WIPO megfigyelőként vesz részt az ICANN munkájában. Ennek megfelelően a WIPO doménnév-választottbíró és békéltető központjának két munkatársa részletesen beszámolt az elmúlt fél évben lezajlott változásokról. Az ICANN továbbra is kitart azon terve mellett, hogy a WIPO mellett már

működő vitarendezési fórum helyett – annak több mint 10 éves sikeres működése ellenére – új mechanizmusokat vezet be, azok gyakorlatban történő előzetes kipróbálása nélkül. A regisztrátorok ún. „clearing house”-okat fognak működtetni, amelyekbe a védjegyjogosultak feltölthetnék oltalom alatt álló védjegyeik adatait. Mindez nem csupán a hiteles védjegy-lajstromok indokolatlan megduplázását eredményezné, hanem felesleges költségeket is, hiszen a védjegyjogosultaknak külön kellene fizetniük ezért a szolgáltatásért. További problémaként merül fel, hogy csak abban az esetben fogadnák el az adatok felvételét a regisztrátorok, ha a védjegyet a jogosult ténylegesen használja. A vitarendezés új eszköze lenne az ún. URSM, amelynek keretében a védjegyjogosultak – gyorsított eljárásban – felléphetnének a jogsértő *domén*regisztrációval szemben, igaz a jelenlegi eljárás díjának kétszereséért. Előrelépésről lehet beszámolni ugyanakkor a *domén*regisztrációból kizárt földrajzi elnevezések tárgyában. Bár továbbra sem világos, hogy ki és mi alapján állítaná össze a listát, azt azonban előirányozták, hogy a listán szereplő nevet *domén*névként csak az érintett ország engedélye esetén lehetne használni.

Az ülés során az Európai Unió tagállamainak képviselői rendszeresen tartottak koordinációs ülést, amelynek során jóváhagyták az EU által tett általános nyilatkozatok tartalmát, amelyek a formatervezésiminta-oltalmi nemzetközi szerződéstervezethez általában, a fejlődő és a legkevésbé fejlett államok által javasolt hatástanulmányhoz, valamint az internet-szolgáltatók felelősségével kapcsolatos információs találkozóhoz kötődtek.

A Fejlesztéssel és Szellemi Tulajdonnal foglalkozó Bizottság (Committee on Development and Intellectual Property, CDIP) 8. ülése, Genf, november 14–18.

Az ülésen az Iparjogvédelmi Jogi Osztály helyettes vezetője képviselte az SZTNH-t.

A bizottság elfogadta a szellemi tulajdon és az informális gazdaság kapcsolata tárgyában kidolgozott, illetve a tagállami észrevételek alapján módosított projektjavaslatot. Az új változat az EU számára is elfogadható.

A CDIP áttekintette a WIPO által a millenniumi fejlődési célok (*Millennium Development Goals*) teljesítéséhez nyújtott hozzájárulások értékeléséről szóló dokumentumot.

A WIPO által biztosított technikai segítségnyújtás tárgyában külsős szakértők által kidolgozott munkaanyag kapcsán hosszas vita alakult ki. A tagállamok az informális egyeztetések eredményeként végül megállapodtak egy munkacsoport létrehozásáról. A kidolgozott modalitások szerint a munkacsoport munkájában a regionális koordinátorok és az érdekelt tagállamok képviselői vesznek részt; a testület felállítása nem teremt precedenst; költségvetési vonzatokkal nem járhat a munka; a Titkárság válaszait figyelembe kell venni; a munkacsoport a CDIP munkájának megkönnyítése érdekében arra törekszik, hogy a következő ülésre jelentést készítsen, amelynek alapján folytatódhat a dokumentum vitája.

A nemzeti szabadalmi lajstromok adatbázisának létrehozása, illetve annak a PATENT-SCOPE-pal való összekapcsolása tárgyában készült megvalósíthatósági tanulmányhoz szá-

mos hozzászólás, illetve kritikus megjegyzés érkezett. A Titkárság szorgalmazza a licenciadatok hozzáférhetővé tételét is, ami a technológiatranszferhez szükséges kutatásokat nagymértékben elősegítené. Az elsődleges cél az oltalmi helyzet gyors ellenőrizhetősége a tagállamokban, illetve az osztályozás egyszerűsítése. Figyelemmel kell lenni azonban arra, hogy számos országnak nincs kereshető adatbázisa. Az adatszolgáltatás azonban önkéntes, a tanulmányban megfogalmazott ajánlásokból sem következik más. A CDIP nyugtázta a dokumentumot.

Az előző ülés egyik legvitatottabb napirendi pontja a szabadalmak és a közkincs kérdéskörében kidolgozott projektjavaslat volt. A javaslatból kikerült a normaalkotásra vonatkozó 2. fázis, így azt a B csoport és az EU is támogatásáról biztosította.

A CDIP nyugtázta a szellemi tulajdon-védelmi és a versenyhivatalok közötti együttműködés tárgyában körötetett kérdőívekre adott tagállami válaszok összefoglaló dokumentumát. A kérdőívet Magyarország is kitöltötte és beküldte.

A szerzői jog és a közkincs tárgyában született tanulmány az előző ülésen komoly vitát generált. Miközben a fejlődő országok ragaszkodnak ahhoz, hogy valamennyi ajánlásról és azok végrehajtásáról kell tárgyalni, a B csoport és az EU – hivatkozással arra is, hogy egy független szakértő megállapításai alapján végrehajtási kötelezettség nem áll fenn – csupán arra lát lehetőséget, hogy első körben csak néhány ajánlás kapcsán, de semmi esetre sem azok végrehajtásáról folytasson vitát a bizottság. Az USA és az EU három ajánlást azonosított, amelyekről álláspontjuk szerint vita folyhat a jövőben: a művek felajánlása a köz javára; műszaki és informatikai eszközök a közkincs pontosabb meghatározásának a szolgálatában; hozzáférhetőség a közkincshez a kulturális örökség védelmével foglalkozó hivatalokkal és az UNESCO-val történő együttműködésben. Az afrikai csoport javasolta az SCCR bevonását is. A plenáris vita végén a bizottság kompromisszumos javaslat alapján úgy döntött, hogy a Titkárságot az említett három ajánlás végrehajtásának lehetséges következményeit összefoglaló információs dokumentum elkészítésére kéri fel.

A WIPO Szabadalomjogi Állandó Bizottságának (Standing Committee on the Law of Patents, SCP) 17. ülése, Genf, december 5–9.

Az ülés első három napján az Iparjogvédelmi Jogi Osztály osztályvezető-helyettese képviselte az SZTNH-t.

Az SCP elfogadta az eljárási szabályzatának módosításáról szóló javaslatot.

A szabadalmi jogokra vonatkozó kivételek és korlátozások

A 16. ülésen jóváhagyott kérdőívre 56 tagállam – köztük Magyarország – és egy regionális hivatal küldte meg válaszait. Az SCP úgy döntött, hogy a további hasznos információk begyűjtése érdekében a válaszadási határidőt 2012. március 9-ig meghosszabbítja, így a válaszok és a Titkárság új összefoglaló anyaga alapján érdemi vitára a következő ülésen kerülhet

sor. A téma kapcsán a 14. ülésen benyújtott brazil javaslat továbbra is napirenden van, az ezzel kapcsolatos további lépések megvitatására azonban a kérdőívre adott válaszok feldolgozása után kerül sor.

A szabadalmak minősége és a felszólalási rendszerek

Kanada és az Egyesült Királyság benyújtotta felülvizsgált és módosított javaslatát, amelyet a B csoport és külön az EU is teljes mértékben támogatott. A fejlődő országok a kérdéskör – elsősorban a „szabadalmak minősége” definíció meghatározásának – további tisztázását tartják szükségesnek. Az ülésen Dánia és az USA is előterjesztette saját javaslatát, amelyek az általuk bevezetett minőségirányítási rendszerek pozitív tapasztalatait veszik alapul. A téma továbbra is napirendben marad, az amerikai javaslatot a következő ülésén tárgyalja az SCP. Az említett három javaslat kapcsán a tagállamok 2012. február 28-ig tehetnek észrevételeket.

A felszólalási rendszerek témájában a Titkárság újabb tanulmányt készít, amely a szabadalmak érvényességének vitatására hivatott, a felszólaláson kívüli egyéb jogi eszközökre fókuszál majd.

Szabadalmak és egészség

Napirenden szerepelt az afrikai csoport és a *Development Agenda Group* közös javaslata, amellyel szemben az USA benyújtotta saját munkadokumentumát. A Titkárság – még az EU képviselőjében a magyar elnökség által előterjesztett javaslatnak megfelelően – elkészítette azt a dokumentumot, amely a WIPO tevékenységéről számol be. A WHO és a WTO képviselői a korábbi üléshez hasonlóan szintén tájékoztatást adtak a témában. A fejlett országok ismét a WIPO által végzett munka duplikálásának elkerülését kérték. A kérdés továbbra is napirenden marad, a két javaslatra 2012. február 28-ig lehet észrevételt tenni, a Titkárság új összefoglaló dokumentumot készít a WIPO, a WHO és a WTO tevékenységéről.

A szabadalmi ügyvivők tudomására jutott, az ügyfelekre vonatkozó bizalmas információk védelme, a titoktartási kötelezettség nemzetközi aspektusai

A Titkárság elkészítette a nemzeti és regionális gyakorlatra vonatkozó információs anyagot. Számos európai delegáció ismét hangsúlyozta a téma különös jelentőségét, és kérte annak napirenden tartását azzal a céllal, hogy a tagállamok önkéntes alapon minimumstandardokat határozhassanak meg. Számos fejlett ország továbbra is ellenáll, hangsúlyozva, hogy a kérdés rendezése nemzeti hatáskör, nemzetközi normák, közös alapelvek kidolgozására nincs szükség. A Titkárság a következő ülésre átdolgozza a tanulmányt, részletesebben érintve az ún. határokon átnyúló aspektusokat és ezek lehetséges megoldását is.

Technológiatranszfer

Az ülés előtt a WIPO vezető közgazdásza a szabadalmak és a technológiatranszfer témájában tartott szemináriumot. A fejlődő országok továbbra is ragaszkodnak ahhoz, hogy az SCP folytassa a témakör vitáját, elsősorban a gyakorlati kérdések mentén, esettanulmányok alapján. A fejlett országok csoportja a témához kapcsolódó és a CDIP által jóváhagyott projekt (*Project on IP and Technology Transfer: Common Challenges – Building Solutions*) befejezése előtt erre nem lát lehetőséget; álláspontjuk szerint a két bizottság munkája közötti átfedést mindenképpen el kell kerülni. A bizottság döntése értelmében a Titkárság újabb munkaanyagot készít a gyakorlati ismeretekre támaszkodva, továbbá elősegíti a többszörös munkavégzés elkerülését.

A Lisszaboni Megállapodás Fejlesztésére létrehozott Munkacsoport (Working Group on the Development of the Lisbon System) 4. ülése, Genf, december 12–16.

Az ülésen az SZTNH részéről a jogi elnökhelyettes mint a munkacsoport elnöke, illetve a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője vett részt. A jogi elnökhelyettest ismét megválasztották a munkacsoport elnökének.

Az oltalom alapja, valamint a definíciók kapcsán a megállapodás tervezete élénk vitát váltott ki annak ellenére, hogy a munkacsoport korábbi ülésén kifejezetten ilyen tartalmú szöveg kidolgozására kérte fel a fórum a titkárságot. A tervezet szövegezésével, szerkesztésével és koncepciójával a résztvevők egyöntetűen nem voltak elégedettek. A két definíció kapcsán világossá vált, hogy nem nyer támogatást a fogalmak negatív irányú körülírása, továbbá egyes kritériumok szóhasználatát is kifogás érte. A jogosulti szervezetek a földrajzi jelzés fogalmának meghatározása kapcsán a TRIPS-megállapodás (*Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights*) definíciójának átvételét javasolták. A titkárság az észrevételekre válaszolva előadta, hogy a tervezetben a földrajzi árujelző lenne az alapvető definíció, amin belül – mintegy különleges kategóriaként – szerepelne az eredetmegjelölések csoportja. Szintén problematikusnak bizonyult az a koncepció, amely szerint a nemzetközi földrajzi árujelző bejelentésének alapjául szolgáló nemzeti oltalom a jelenlegi követelményekhez képest kevésbé korlátozott módon, akár tanúsító vagy együttes védjegy is lehet.

Az oltalom tartalma körében a megállapodás jelenlegi tagjai általában nem támogatták a meglévő oltalmi szint csökkentését, aminek egyik lehetséges útja az eredetmegjelölések mellett az alacsonyabb oltalmat eredményező földrajzi jelzések megjelenése lehetne. A tagok ugyanakkor tisztában vannak azzal, hogy egy ilyen irányú módosítás hiányában nem várható új országok belépése. A dilemma feloldását jelentheti a PCT esetében már bevált és alkalmazott eszköz átvétele, ha a megállapodást úgy módosítanák, hogy kétszintű rendszerhez történő csatlakozást tenne lehetővé. Ennek megfelelően létezne egy szimplán a nemzetközi regisztrációra fókuszáló – a Hágai és a Madridi Megállapodás modelljét követő – kötetlenebb rendszer, amely nem szabályozná például az oltalom tartalmát, hanem

annak rendezését meghagyná a szerződő állam szintjén. Ezenkívül a megállapodásnak létezne egy részletesebb és az oltalom pontos terjedelmét alapjaiban szabályozó fejezete is. A szerződő államok szabadon dönthetnének el, hogy kizárólag a nemzetközi lajstromozási eljárást megállapító fejezethez vagy mindkettőhöz kívánnak csatlakozni. Lehetővé válna, hogy az eredetmegjelölésekre vonatkozó szigorú kritériumokat teljesíteni nem képes árujelzőkkel bíró országok első lépésben csupán a nemzetközi regiszterhez csatlakozzanak. Egyes szerződő államok megfontolásra érdemesnek tartották a javaslatot, míg több jogosulti szervezet – például az *International Trademark Association*, INTA vagy a *CEIPI* – kifejezetten üdvözlőnének egy ilyen megoldást. Ezek a szervezetek rámutattak arra, hogy az eredetmegjelölés, valamint a magasabb szintű oltalom kizárólagosságának fenntartásával továbbra is zárva tartanak az ajtót azon országok előtt, akik örömmel csatlakoznának, de az oltalom definíciója miatt nem tudnának saját földrajzi árujelzőik számára oltalmat szerezni a nemzetközi rendszerben. A jogosulti szervezetek arra a párhuzamra is felhívták a figyelmet, hogy ugyanezen okok miatt akadtak el a tárgyalások a TRIPS Tanácsban, amikor a földrajzi árujelzőket érintő általános követelményeken túl a magasabb szintű oltalmat, valamint egy nemzetközi regisztert kívántak létrehozni a szerződő államok.

A korábbi használat témakörében a hozzászólók egyértelműen a védjegyjogban elterjedt, hagyományos kifejezések használatát preferálták ahelyett, hogy új fogalmakat alakítsanak ki, például két árujelző hasonlóságának, az összetéveszthetőségig való hasonlóságának a kifejezésére.

A munkacsoport jövőbeni munkáját tekintve a jelenlévők arra jutottak, hogy bár megfontolásra érdemes a kétfokozatú egyezmény, egyelőre mégis a jelenlegi szövegtervezet továbbfejlesztésén, finomításán kell dolgozni. Továbbra is egyetértés mutatkozott abban, hogy a tervezetnek lehetővé kell tennie a kormányközi szervezetek csatlakozását a rendszerhez.

Az ülés alkalmával több EU koordinációs megbeszélésre került sor. A kétszintű oltalom elvetése több tagállam támogatását élvezte. Továbbá egyöntetű véleményként jelent meg, hogy a tervezet szövegezése továbbfejlesztésre szorul. Kritikus véleményeket fogalmaztak meg az idegen vagy éppen újként létrehozott terminológiák kapcsán, ahogy a szövegben található számos visszautalást is olyan körülményként értékelték, ami félreértésekre adhat okot.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYEZMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

Az SZTNH 2011 második felében is ellátta a kormányzati képviseletet az Európai Szabadalmi Szervezetben.

Munkatársaink részt vettek az igazgatótanács és elnöksége, a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság, az Informatikai Bizottság és a Szabadalmi Jogi Bizottság ülésein, valamint különböző továbbképzéseken.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának (Budget and Finance Committee, BFC) 101. ülése, Berlin, október 24–25.

Az ülésen a Gazdálkodási és Informatikai Főosztály vezetője képviselte az SZTNH-t.

A Nemzetközi Szabadalmi Intézet (*Institut International des Brevets, IIB*) volt tagállamával 2012–2014-re kötendő kutatási megállapodásban szereplő díjak és a további öt ESZE szerződő állammal 2012–2014-re kötendő kutatási megállapodásban szereplő díjak tárgyalása során bemutatásra került, hogy a volt IIB-államok számára végzett írásos véleménnyel zárt kutatási szolgáltatás díja 2334 euróra emelkedik a korábbi 2136 euróról. Az írásos vélemény nélküli jelentés díja 1876 euróról 2050 euróra emelkedik. A változás mértéke 9-9,5%; miután ez a következő három évre szól, ez azt jelenti, hogy az áremelési index évi átlagban 3% körül van. Az árakat az Igazgatótanács (*Administrative Council*) által elfogadott egyszerűsített módszerrel, a kutatás önköltségéből számolták ki, majd a végső kalkulált árat 7% kedvezménnyel csökkentették a szerződő államoknál elvégzett komoly előkészítő munkára tekintettel.

A másik öt szerződő állam számára ugyanezzel a módszerrel számolták ki a megállapodásos árat. A kalkuláció azonban nem számol hasonló kedvezménnyel, így magasabb árat eredményezett. A javasolt 2586 euró erős emelkedést jelent, mivel a korábbi díj 2136 euró volt. A régi díj – előkalkulációk, bázisárak híján – az IIB korábbi díjával volt azonos. Az emelkedés mértéke 21,1%, de itt nem inflációkövetésről van szó, hanem az árpozíció módosításáról, helyreigazításáról. Az érintett tagállamok természetesen kifogásolták az új árat.

Az egyes tagállamokkal az átosztályozási feladatok ellátására kötendő keretszerződés kapcsán a magyar delegáció hangoztatta, hogy az együttműködés mind az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH), mind a tagállamok számára kölcsönösen előnyös, ezért az előterjesztést Magyarország támogatja. Az újraosztályozás témakörében Magyarország is érintett, az új szerződés tervezetének értékelése már folyamatban van. A díjról az ESZH a nemzeti hivatalok önköltségbázisán állapodik meg, ami azonban nem lehet magasabb, mint az ESZH saját önköltsége. Az ESZH maga is végez átosztályozást házon belül, de a kapacitások nem elegendőek.

Az EPTOS rendszer (*Electronic Patent and Trademark Office Systems*) 2011–2012-es kivezetésének menetrendje kapcsán a Technikai és Operációs Támogatási Bizottság (TOSC) elnöke szólalt fel az előterjesztés mellett, kiemelve, hogy az EPTOS rendszerek lezárásáról és átadásáról szóló döntés már jóval korábban megszületett, arra az érintett, a rendszereket használó tagállamok felkészülhetnek időben.

A díjrendeletet meghatározó szabályok módosítása, a 2012-es díjak és árak karbantartása című napirendhez az ESZH elnöke megjegyezte, hogy a jóváhagyásra váró díjemelés a működés folytonosságát, a fenntartható növekedést és a kellő beruházásokat, a nyugdíj- és szociális rendszerek működtetését szolgálja. A meghatározott 5% nem az előrebecsléseken, hanem az elmúlt két év statisztikailag kimutatott inflációján alapszik.

Az infláció követése már a 2012-es előzetes költségvetési javaslatban is szerepel. A díj-emelés – a 2006 óta alkalmazott szabályok szerint – a következő két éves időszakra, 2012–2013-ra szól, és mivel az Eurostat által az utóbbi két évre kimutatott infláció 5,07% volt, így a javasolt mérték 5%. Az emelés jövőre mintegy 40 millió euró pluszbevételt eredményez, és a teljes díjpaletta minden elemét érinti. Az emelés nyomán növelni kell az egyes kiegészítő európai kutatási díjak után adott díjszökkentési mértéket is: 940-ról 990 EUR-ra.

A 2012-es költségvetés és állománytábla tervezetét, a 2013–2016-ra vonatkozó becsléseket sajnos a BFC ismét az ülésének a legvégére hagyta. A napirend keretében egyben kerültek megtárgyalásra a fenntartási díjak beszedéséről, a 2010-es statisztikákról, a 2/2011 negyedéves pénzügyi helyzetjelentésről, a 2011-es költségvetés szerinti bevétel és az IFRS szerinti bevétel becsült helyzetéről, valamint a tervezett termék- és szolgáltatási árakról szóló tájékoztatók is. A 2012-es költségvetési javaslat végső véleményezése érdekében a BFC elnöke a költségvetési fejezeteket egyesével végigsorolva kérte ki a tagállamok véleményét: sem a működési tevékenységhez, sem a tőkejellegű (felhalmozási) tevékenységhez, sem a nyugdíj- és szociális rendszerek működési tevékenységéhez, sem a nyugdíj- és szociális rendszerek tőkejellegű tevékenységéhez, sem a IFRS-beszámoló szerinti tervezethez, sem pedig a szervezeti séma témájához nem érkezett tagállami hozzászólás.

*Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC)
129. ülése, Berlin, október 26–27.*

Az ülésen az elnök, a jogi elnökhelyettes, illetve a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője vett részt az SZTNH képviseletében.

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) elnökének szóbeli beszámolója

Az ESZH elnöke a szokásos évi két alkalommal előterjesztett írásos beszámolón kívül szükségesnek tartotta, hogy az AC mostani ülésén szóbeli tájékoztatást is adjon, amelyben az Európai Szabadalmi Hálózat (*European Patent Network, EPN*) kapcsán elmondta, hogy az öt legjelentősebb szellemi tulajdon-védelmi hivatal (IP5) ülésén megállapodás született az első bejelentések (*1st filings*) intézésének gyorsításáról. A közös dokumentációban is előrelépés történt; a statisztikai kooperáció terén pedig Kína bevonása indokolt, tekintettel a gyors fejlődésre. Az egységes hatályú szabadalommal kapcsolatosan az ESZH elnöke jelezte, hogy október 6-án járt nála Michel Barnier európai biztos, valamint október 11-én meghallgatta őt az Európai Parlament JURI bizottsága. Az ESZH elnöke végül egyes statisztikai adatokat osztott meg a delegációkkal, miszerint az ESZH eddig 300 000 „terméket” (kutatás és vizsgálat) készített el 2011-ben. Köszönetét fejezte ki az ESZH összes munkavállalójának azért, hogy szeptember végéig 45 219 szabadalom megadására kerülhetett sor (ez 5,5%-os javulást jelent tavalyhoz képest), valamint azért, hogy az ESZH első érdemi intézkedésére hat hónapon belül sor kerül (kutatás és írásos vélemény elkészítése).

Az egységes szabadalom és az ahhoz kapcsolódó fejlemények

A soros EU-elnökséget betöltő Lengyelország képviselője elmondta, hogy folytatják az egységes hatályú szabadalom és a szabadalmi bíróság létrehozatalára irányuló erőfeszítéseket; szeretnék lezárni ez év végéig e dossziét. Az Európai Parlament JURI bizottságában a szabadalmi csomagnak mind a három elemét megvitatták. A bírósági csomag kapcsán a pénzügyi kérdések és a bírák kvalifikációja tekintetében vannak még nyitott kérdések.

Az Európai Bizottság képviselője kifejtette, hogy a bíróságot nemzetközi egyezményként fogják létrehozni azzal, hogy az EU nem lesz a tagja.

Az ESZH elnöke jelezte, hogy technikailag felkészülnek az új feladatokra, de ezeket az új terheteket akkor fogadja el az ESZH, ha az egységes hatályú szabadalom nem okoz különbséget az ESZE szerződő államai között, emellett az ESZH költségvetésében semleges hatású. Ennek érdekében és ennek megfelelően kell majd a Válogató Bizottságban (*Select Committee*) megállapítani a díjakat.

EPTOS-átadási megállapodás 2011–2012

Az ESZH elnöke jelezte, hogy az EPTOS rendszer lezárására bilaterális megállapodásokat hoznak tető alá. Az ESZH az egész 2012-es évre ad támogatást, vagyis az eredeti dokumentumhoz képest még hat hónapot vállalt. 2012 szeptemberében átvizsgálják majd a helyzetet, és probléma esetén továbbra is segítik azokat, akiknek szükségük van erre.

A hozzászólások után az ESZH elnöke összefoglalásként jelezte, hogy a nyáron elfogadott informatikai politika ki fog egészülni a decemberi ülésre előkészített kooperációs politikával, amelyek együttesen fognak megoldást kínálni a kooperáció jelenleg nyitott kérdéssire.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Technikai és Operációs Támogatási Bizottságának (Technical and Operational Support Committee, TOSC) 74. ülése, Hága, november 16–17.

Az ülésen az SZTNH részéről az Elnöki Kabinet szakmai főtanácsadója és a Szabadalmi Főosztály vezetője vett részt.

Az együttműködési útiterv (Co-operation Roadmap)

Az ESZH által készített, az együttműködésre vonatkozó dokumentum várhatóan javítja a tagországok és az ESZH közötti együttműködést, növeli a rugalmasságot és a hatékonyságot azáltal, hogy célzottabb együttműködési javaslatokkal és egyszerűsített adminisztrációval operál. A javaslat magában foglalja az együttműködésre vonatkozó alapelveket, valamint az irányítással és a működtetéssel kapcsolatos mérőszámokat az elkövetkezendő négy évre vonatkozóan. A javaslat megadja az Európai Szabadalmi Hálózat (*European Patent Network, EPN*) keretein belüli együttműködési lehetőségekre vonatkozó pénzügyi fedezet keretszámait is.

Az ESZH képviselője ismertette, mely területek jöhetnek számításba az együttműködési projektek keretében. A következőket említette:

- a nemzeti hivatalok, valamint más releváns célcsoportok szakembereinek többszintű továbbképzése;
- szabadalommal kapcsolatos információtechnológiai szolgáltatások és alkalmazások;
- szabadalmi tájékoztatás és tudatosságnövelés.

Az ESZH képviselője felhívta a figyelmet arra, hogy bővítik az együttműködést a Belső Piaci Harmonizációs Hivatallal és más uniós szervezetekkel.

További együttműködési területként jelölték meg az újonnan csatlakozó tagországokkal kapcsolatos speciális együttműködéseket, amelyek során az új tagországok számára integrációs csomagot ajánlanak fel az ESZE-hez való csatlakozás utáni integráció elősegítése érdekében. A csomag magába foglalja az alapvető oktatási, infrastrukturális és IT-szolgáltatásokat.

Az ESZH megalapította az Európai és Nemzetközi Együttműködési Főigazgatóságot, amely központilag irányítja az együttműködési projekteket. Országonként koordinátorokat neveznek ki, akik a konkrét szerződő országokkal tartják a kapcsolatot. Az EPN-en belüli átláthatóságot és az információcserét az EPN együttműködési honlapján keresztül támogatják.

Rendkívüli esetben az ESZH teljes mértékig finanszírozza a kölcsönös érdekeket szolgáló és közös előnyöket biztosító, valamint az európai szabadalmi rendszer számára különösen fontos, specifikus kezdeményezéseket.

Beszámoló az EPTOS-átadásról szóló helyzetértékelésről

A résztvevők szóbeli beszámolót hallottak az EPTOS-átadásról szóló helyzetértékelésről, amelyben az ESZH képviselője ismertette, hogy el fogják végezni a legutolsó verzió telepítését azoknál a tagországoknál, akik részt vettek a rendszer fejlesztésében. A továbbiakban az ESZH nem fejleszti a rendszert, erre pénzügyi keretet nem allokal. Azonban nem hagyja cserben az EPTOS-t használó tagországokat, és technikai támogatást továbbra is nyújt. Az ESZH szerint pontos, irányított átadási tervre van szükség, amelyet 2012 előtt be kell nyújtani elfogadásra ahhoz, hogy megmaradhasson egyfajta műszaki támogatás az ESZH részéről; ez 7-8 nemzeti hivatalt érint, tartalmuk szerint ezek bilaterális megállapodások a további együttműködésekről.

IT-biztonsági kérdések

Az ESZH a jól ismert eszközök – tűzfal, spamvédelem – mellett hat fő feladatot határozott meg, amelyek egyben a projekt területét is kijelölik:

- az IT-rendszerekre leselkedő legnagyobb veszély az ember, ezért a személyzet képzésére, a biztonsági tanácsadásra és tudatosságnövelésre nagy erőket kell fordítani;

- a nemzetközi szabványok alkalmazása és a legjobb gyakorlatok követése terén az ISO 27 000-es szabványcsalád alkalmazását tűzték ki célul;
- a személyi azonosító és hozzáférést biztosító rendszert korszerűsítik: már nem elég a jelszavas védelem, *smart card* és szoftveres biztonsági rendszerek alkalmazása is szükséges;
- az IT-fejlesztés menetrendjében (*IT Roadmap*) leírt követelményekkel összhangban még hatékonyabban kell kivédeni a kibertérből érkező támadásokat;
- a hivatali ügyvitel megújításának stratégiáját egy kevésbé ismert módszer, az ICRA (*Information Classification and Risk Assessment*) alapján képzei az ESZH;
- együttműködés: elsősorban a tagországok hivatalaival, emellett a Belső Piaci Harmonizációs Hivatallal és a WIPO-val kívánnak együttműködni az IT-biztonság terén is. A Belső Piaci Harmonizációs Hivatalhoz hasonlóan meg akarják szervezni a 24/7 forródrótos biztonsági ügyeletet, amely súlyos esetben azonnal riasztaná a rendszer tagjait.

Az ESZH minőségirányítási stratégiája

Az ESZH elnöke ismertette, hogy az ESZH vezető szerepének megtartása és a minőségi munkavégzés érdekében az a döntés született, hogy az ESZH az ISO 9001 minőségirányítási rendszert alkalmazza a folyamataira. A minősítéssel kapcsolatos menetrendet és alapelveket az ESZH képviselője ismertette. A minőségirányítási rendszer bevezetése és működtetése során egyértelműen a vezetői elkötelezettség az egyik legfontosabb tényező. Fontos a minőségi célok és eredmények világos kommunikációja a dolgozók felé.

A „*Manual of Best Practices*” útmutatót az ESZH készíti a *BusinessEurope* nevű munkaadói érdekképviseleti szervezettel és az Európai Szabadalmi Intézettel együttműködve. A módszertani útmutató az elbírálók, alaki vizsgálók és bejelentők számára készül, a legjobb gyakorlatokat áttekintve ad segítséget a gyors és pontos ügyintézéshez. Ez javíthatja a beérkező dokumentáció minőségét. Az IT-stratégia keretében felülvizsgálandó online bejelentési rendszer lehetőséget fog biztosítani az előzetes ellenőrzésekre, tovább javítja a dokumentációk minőségét.

Az Európai Minőségirányítási Rendszer (EQMS) lehetőséget teremt az együttműködés javítására az EPN keretein belül. Az együttműködés keretében számos hivatal készítette el a saját minőségirányítási rendszerére vonatkozó megfeleltethetőségét, az EQMS rendszert alapul véve. Ennek hatására létrejött egy online fórum, ahol az egyes tagországok szakemberei megoszthatják tapasztalataikat a mérőszámokkal és egyéb minőségirányítási kérdésekkel kapcsolatban.

Az ESZH 2013-ra célul tűzte ki az ISO 9001 minősítés megszerzését a saját minőségirányítási rendszerére vonatkozóan, a szabadalmi információk eljárásokra vonatkozóan pedig 2015-re.

A stratégia célul tűzte ki egy minőségirányítási testület felállítását, amely közvetlenül az ESZH elnöke számára készítene jelentéseket a minőségirányítási stratégia megvalósításának folyamatáról. Ebben részt vennének az IT-stratégia megvalósításáért felelős csapatból is. A már működő testületek közül a Joggyakorlati és Eljárási Bizottság biztosítja az átfogó útmutatásokat a dolgozók számára, míg a Minőségirányítási Tanács vezeti, figyeli és támogatja a minőségirányítási rendszer bevezetését, és biztosítja, hogy a rendszer teljes mértékig beépüljön az ESZH irányítási rendszerébe.

*Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC)
130. ülése, München, december 13–15.*

Az ülésen az SZTNH képviseletében az elnök, illetve a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője vett részt.

Az ülésen a következő döntések születtek. Az igazgatótanács vita nélkül támogatta a BPHH megfigyelői státuszát a TOSC Bizottságban. Felhatalmazta az ESZH elnökét arra, hogy kezdjen ún. validációs egyezmény létrehozására irányuló tárgyalásokat a Moldovai Köztársasággal.

Hosszas vitát folytatott az igazgatótanács az ún. kooperációs menetrendről (*Co-operation Roadmap*), amelynek eredményképpen elfogadásra került az új kooperációs politika.

A delegációk üdvözltek és elfogadták az ún. minőségbiztosítási úttervet (*European Patent Office Quality Roadmap*), amely tartalmazza azt a tervet is, hogy az ESZH ISO 9001 szabvány szerinti tanúsított hivatallá kíván válni 2013 végére.

Az igazgatótanács megvitatta az emberi erőforrásra vonatkozó tervet (*Human Resources Roadmap*) is, amely azonban tartalmazott egy olyan kitételt, hogy az ESZH felül kívánja vizsgálni az igazgatótanáccsal azt a döntését, amely elfogadta a nyugdíjnak az egyes szerződő államok általi megadóztatását. Ezt számos delegáció kifogásolta, ezért nem döntésre, hanem véleménynyilvánításra vették napirendre a dokumentumot, és így az elfogadásáról értelemszerűen nem döntöttek.

Az igazgatótanács végül elfogadta a 2012-es költségvetést és a létszámtervet. Az ESZH elnöke ez utóbbi, illetve a felvételi személyzeti politika kapcsán megjegyezte, hogy a történeti előzmények, a székhelyek elhelyezkedése miatt kiegyensúlyozatlan a munkavállalók nemzetiségi megoszlása. Ennek tudatában erőfeszítéseket tesznek, hogy egyenlő kvalifikáció esetén előnyben részesítsék az alulreprezentált szerződő államok állampolgárait. Az ESZH az előrelépésről – statisztikák bemutatásával – a jövőben rendszeresen be kíván számolni.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (EPA) szervezésében 2011 második felében megvalósult külföldi szemináriumok és továbbképzések

- Szeminárium „Kutatási jelentés tervezete és írásos vélemény” címmel, München, július 4–7.;
- Szeminárium „Kutatási és vizsgálati gyakorlat: számítógépek” címmel, München, szeptember 5–9.;
- „EPOQUENet-kutatás” szeminárium, Hága, szeptember 12–16.;
- Átosztályozással kapcsolatos továbbképzés, Hága, október 6.;
- Éves EPOQUENet felhasználói információs találkozó, Hága, november 7–8.;
- „IP-szolgáltatások technológiatranszfer-hivatalok részére”, Koppenhága, november 21–23.;
- Kutatással kapcsolatos továbbképzés, Hága, november 21–23.;
- Szeminárium „Szabadalmi dokumentációs eszközök és sztenderdek adatcseréhez” címmel, Hága, november 28–30.;
- TTO-műhelytalálkozó, München, december 1–2.

Egyéb ESZSZ-vonatkozású rendezvények

- Megbeszélés adatcsere témában, Bécs, július 14.;
- Osztályozási ügyekkel foglalkozó találkozó, Helsinki, szeptember 29–30.;
- PLPPH-ülés, München, október 10–11.;
- Európai Szabadalmi Információs Konferencia, Kilkenny (Írország), október 18–20.

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS MUNKACSOPORTJAINAK MUNKÁJÁBAN, ILLETVE EGYÉB UNIÓS RENDEZVÉNYEKEN VALÓ RÉSZVÉTEL

Munkatársaink az év második felében is gyakori résztvevői voltak a Brüsszelben, illetve egyéb helyszíneken tartott munkacsoporti és szakértői üléseknek, konferenciáknak. Téma szerinti és időrendi csoportosításban az ülések a következők voltak:

- EU tanácsi munkacsoportülések szerzői jogi témában: Brüsszel, július 8., szeptember 2., szeptember 21–22., november 10–11., december 15.;
- „Az Elnökség Barátai” munkacsoportülés, Brüsszel, július 11.;
- EU tanácsi munkacsoportülések szabadalmi témában: Brüsszel, július 12., szeptember 9.;
- EU tanácsi munkacsoportülések jogérvényesítési témában: Brüsszel, július 26., szeptember 22., október 27., november 8.;
- EU Versenyképességi Tanács ülése szabadalmi témában: Brüsszel, szeptember 29–30., december 5–6.;

- Munkacsoportülés az egységes szabadalmi bíraskodás jogi konstrukciójáról, Varsó, október 12–14.;
- EU Hamisítás és Kalózkodás Elleni Megfigyelőközpont ülése: Varsó, december 8–9.

AZ EURÓPAI UNIÓ BELSŐ PIACI HARMONIZÁCIÓS HIVATALÁVAL (BPHH) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) Együttműködési Alapjának és Konvergenciaprogramjának ülései, Alicante, szeptember 26–29.

Az üléseken az SZTNH részéről a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője vett részt.

Közös minőségbiztosítási sztenderdek (Együttműködési Alap) 2011. szeptember 26–27.

A munkacsoport második ülésén a feladat a közös minőségi sztenderdek kialakítása volt a védjegy- és formatervezésiminta-oltalmi hatósági eljárások és szolgáltatások tekintetében. A munkahipotézis, valamint a különböző eljárási rendszerek és a hivataloknál alkalmazott minőségirányítási rendszereket érintő adatok és információ összegyűjtése megtörtént, az eredményeket egy összehasonlító tanulmányba foglalták, amely azonban még további kiegészítésekre szorul. Az információgyűjtés alapját a munkacsoportban korábban kidolgozott kérdőív képezte. Az ülés elsődleges célja az volt, hogy a tanulmányba foglaltak felhasználásával azonosítsák, hogy mely eljárási lépések (folyamatok) közősek, és ezekre közös minőségi sztenderdeket (*Common Quality Standard*, CQS) dolgozzanak ki. Végül mindezt egy közös szolgáltatási táblázatba (*Service Charter*, SC) foglalják, nyilvánosságra hozva az egyes hivatalok minőségi követelményekkel kapcsolatos vállalásait.

A munkacsoport 24 olyan eljárási pontot, valamint folyamatot azonosított, amelyre nézve kialakítható a CQS. Ezek tartalmára a munkacsoport vezetője – az első ülésen elhangzottak felhasználásával – egyenként írásos javaslatot tett, amit a munkacsoport megvitatott. A CQS-ek közel felében sikerült konszenzusra jutni, míg a fennmaradók kisebb részét a munkacsoport elvetette, nagyobb részét vitatott elemként további megfontolásra megőrizte.

Az SC kialakításához és vizuális megjelenítéséhez a BPHH egy szoftversegédletet biztosít, bemutatásra került az ennek használatával elkészített prototípus is. A rendszer interaktív, az áttekintő felületről az egyes folyamatokra lépve további részletes tartalom jeleníthető meg, ide például folyamatábrák is beépíthetőek lesznek. A prototípus további előnye, hogy rugalmas, így minden egyes hivatal vállalásaihoz képest igazítható, pl. annak fényében, hogy mennyi CQS-t vállal, továbbá az eltérő eljárások is megfelelően ábrázolhatóak lesznek. A BPHH a folyamatábrák kialakításához a segédletként alkalmazható szoftvert (*Lucid Chart – Mapping Tool*) is a résztvevők rendelkezésére bocsátja majd. Kiemelendő, hogy ennek az

eszköznek nem a hivatalok közötti összehasonlítás elősegítése a célja, ami a jelentős eltéréseket felmutató eljárásjogi szabályok miatt objektíven eleve nem lenne lehetséges. Sokkal inkább a nemzeti hivatalok támogatását szorgalmazzák a program útján, hiszen a SC és a CQS alkalmazásával könnyebb lesz a minőségbiztosítási rendszerek kiépítése, valamint az ügyfelek tájékoztatása.

Az Együttműködési Alap munkacsoportjai közül mind hatékonyságában, mind szakmaiságában kiemelkedő a minőségbiztosítási szttenderdekkel foglalkozó munkacsoport. A várható eredmények pedig értékesen járulhatnak hozzá a hivatalok tevékenységét jellemző minőség emeléséhez. A munkacsoport munkájában a magyar közreműködés elsősorban a jogi, valamint az analitikus szemlélet erősítése mellett a hatékonyság növelését szolgálja.

A Nizzai Osztályozás fejezetcímeinek hatálya (Konvergenciaprogram) 2011. szeptember 28.

A Konvergenciaprogram alatt elsőként megalakított munkacsoportot a Nizzai Osztályozás fejezetcímei hatályának közös értelmezése céljából hozták létre. Több évtizede vitatott, hogy amennyiben a bejelentő egy védjegybejelentés árujegyzékében az adott osztály fejezetcímét alkalmazza, akkor a keletkező oltalom az érintett osztályba tartozó összes árura vagy szolgáltatásra ki fog terjedni, vagy csak a fejezetcímben szereplőkre. A kérdés különös jelentőséget a védjegyjogi ütközések, a védjegyhasználati kötelezettség elmulasztása miatti jogkövetkezmények alkalmazása, valamint a jogérvényesítés során nyer, amikor az oltalom pontos hatálya az eljárás egyik központi kérdésévé válik.

Elsődleges cél továbbra is a fejezetcímekben alkalmazott kifejezések értelmezése kapcsán annak közös meghatározása, hogy az adott kifejezés az osztályból mely árukat fedi le, továbbá annak felderítése, hogy a fejezetcímek szó szerinti értelmezése esetén mely áruk vagy szolgáltatások maradnának ki annak ellenére, hogy ugyanabba az osztályba tartoznak. Hasonló célból hozott létre a BPHH egy osztályozási szakértőkből álló csoportot, amely az egyes osztályok hierarchikus feltérképezését, valamint az áru- vagy szolgáltatáscsoportok fogalmi alapú vizsgálatát végzi (taxonómia). A BPHH nyilvánvaló célja a taxonómia során elért eredmények hasznosítása arra az esetre, ha az Európai Bíróság előzetes döntése következtében változtatniuk kell a gyakorlatukon. Feltételezik, hogy a taxonómia segítségével sikerül olyan gyűjtőfogalmakkal kiegészíteni a fejezetcímekben szereplő szavakat, amelyek kiválasztásával a jövőben a bejelentők az adott osztályban szereplő összes árut vagy szolgáltatást le tudják fedni, azaz továbbra is a korábbi – leegyszerűsítő – gyakorlatukat tudják követni. Ehhez azonban szükséges a tagállami hivatalok meggyőzése, hiszen ennek hiányában a nemzeti szinten zajló eljárásokban az eltérő értelmezés miatt a védjegyeljárások továbbra is eltérő végeredményre vezethetnek, ami az adott közösségi védjegy oltalmának tartalmát érintheti.

A BPHH részletesen ismertette a taxonómiai munkálatok állását, valamint kifejezte abbéli reményeit, hogy az eszköz 2012 első negyedévében rendelkezésre fog állni. A bemutató kiterjedt a taxonómiai vizsgálatban eddig feltárt néhány osztály térképeinek ismertetésére is.

A magyar hozzászólás elsősorban arra mutatott rá, hogy szükségszerű a taxonómiát érintő további ismeretek munkacsoporton belüli megosztása. A magyar delegáció kérte a taxonómia írásos szabályainak a megküldését, beleértve a metódus ismertetését is, amelynek mentén az osztályok fogalmai hierarchiájának kialakítása és feltérképezés is történik. A magyar álláspont az, hogy kétséges, hogy a gyűjtőfogalmak gondos megválasztásával teljes körűen le lehetne-e fedni egy adott osztályba sorolható termékek körét, hiszen például a technika fejlődésével olyan új produktumok jelenhetnek meg, amelyek a védjegybejelentéskor nem is léteztek, és ezért nem is lehetett azokat besorolni. A taxonómiai adatbázis ezért nem tekinthető statikusnak, a térképekkel együtt folyamatos frissítésre szorul.

A BPHH az aggályok ellenére elfogadottnak tekintette – legalábbis a többi hivatal elé kerülő javaslat alapjaként – a taxonómia és a munkacsoport munkájának az összekapcsolását, és felkérte a részt vevő nemzeti hivatalokat arra, hogy osztályonként a gyűjtőfogalmak fordításában és lektorálásában, értelmezésében vegyenek részt (előláthatóan 2012. január végi határidő mellett).

Ügyfél-elégedettségi felmérés harmonizálása (Együttműködési Alap) 2011. szeptember 28–29. A munkacsoport célja olyan metodika és mintakérdőív kialakítása, amivel sikerülhet hozzájárulni a szellemi tulajdon-védelmi hatóságok tevékenységét érintő ügyfél-elégedettség mérésének európai harmonizálásához. A munkacsoportban Bulgária, Dánia, Németország, Spanyolország mellett az INTA, valamint a Német Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület (*Deutsche Vereinigung für gewerblichen Rechtsschutz und Urheberrecht*) képviselte magát. Az első ülés célja a felmérések kapcsán felgyülemlett hivatali tapasztalatok kölcsönös megismerése, valamint a kérdőív főbb témáinak kölcsönös kialakítása volt. A munkacsoport tagjai ismertették hivatalaik saját ügyfél-elégedettség-mérési gyakorlatát, kiemelve azok kapcsán a pozitív és negatív tapasztalatokat. Hosszas eszmecsere eredményeként megállapodás született arról, hogy a mintakérdőív nem tartalmazhat tíznél több súlyponti témát, amelyek azonban további alkategóriákra bonthatóak. Az ülésen részt vett a CQS munkacsoportjának vezetője, és az elért eredményeket megosztotta a munkacsoporttal. Az egyes témák azonosítása első körben megtörtént, valamint a hozzájuk kapcsolható szempontok is összeállításra kerültek. A témák és alkérdések pontos összeállítása 2012 májusára lesz kész, amit az összes érdeklődő nemzeti hivatal számára megküldenek véleményezésre, a végleges eszközt pedig 2012 végére szeretnék létrehozni.

A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) Együttműködési Alapja jogérvényesítési adatbázissal foglalkozó munkacsoportjának ülése, Alicante, szeptember 26–27.

Az ülésen az SZTNH-t a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület titkára képviselte.

Az Együttműködési Alap (*Cooperation Fund, CF*) keretében két projekt kapcsolódik a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének témájához. A 4.22-es projekt (*Database supporting*

enforcement of IP rights) célja a jogérvényesítésben közreműködő hatóságokat segítő adatbázis létrehozása, míg a 4.23-as projekt (*Harmonised counterfeiting data collection standard*) célja módszertan kidolgozása a hamisítás és kalózkodás gazdasági és társadalmi hatásának mérésére, becslésére. A projektek teljesítési határidejeként 2013-at jelölték meg. Az SZTNH mindkét projekttel kapcsolatban jelezte részvételi szándékát, ennek eredményeként a 4.22-es projekt munkacsoportjába hívtak meg magyar résztvevőt közreműködőként.

A munkacsoport megbeszélésének előkészítéseként a résztvevők megkapták a projekt célját és tervét bemutató anyagot, illetve első szakmai anyagként a jogérvényesítés tárgyú két projekthez kapcsolódó elemzést (*gap analysis*). Ez a jelenleg működő, illetve fejlesztés, kialakítás alatt álló kezdeményezéseket, rendszereket tárja fel annak érdekében, hogy a projektek megvalósítása a meglévő erőforrásokat felhasználva, illetve azokra építve valósuljon meg, elkerülve bármiféle duplikációt a már fennálló rendszerek, eljárások, eszközök tekintetében.

Az elemzés eredménye alapján a vámhatóságok részére több adatbázis is rendelkezésre áll, illetve készül el a közeljövőben. Az egyik a COPIS (*Anti-Counterfeiting and Piracy System*) rendszer, amely az EU tagállamainak vámhatóságai részére készülő elektronikus adatbázis. A célja az 1383/2003/EK rendelet szerinti vámintézkedések iránti kérelmek elektronikus úton való benyújtásának lehetővé tétele minden tagállamban, valamint a vámfigyelési eljárással kapcsolatos adatoknak, a vámfelügyelet alá vétel tényének, a lefoglalt termékek típusának, számának, származási országának, a feltehetően megsértett jog típusának, egyszerűsített eljárás keretében való megsemmisítésnek, továbbá mindazon adatoknak, amelyekből jelenleg is évente ad ki jelentést a DG TAXUD az e rendszerben való rögzítése. A másik adatbázist a Vám Világszervezet (*World Customs Organization*) hozta létre és fejleszti tovább. Ez az *Interface Public Members* (IPM), egy olyan adatbázis, amelybe előfizetés fejében a jogosultak tölthetnek fel adatokat (adatokat az eredeti termékről, a hamistól való megkülönböztetéshez szükséges segítségnyújtáshoz, szállítási útvonalakról stb.), és ehhez a világ vámhatóságai hozzáférhetnek. E két fő adatbázis mellett számos jogosult – a nagyobb multinacionális cégek – saját adatbázist hozott létre, ahová saját termékeinek ismertetőjegeit tölti fel, és ehhez az adatbázishoz biztosít jelszavas hozzáférést bizonyos hatóságoknak, elsősorban vámhatóságoknak.

A már létező, illetve kialakítás alatt álló rendszerek ismeretében a CF keretében a munkacsoport olyan támogató adatbázist szeretne létrehozni, amely a meglévők hiányosságait orvosolja, illetve amely további hozzáadott értékkel bír. Ennek megfelelően a munkacsoport ülésén a BPHH részéről bemutatott két adatbázis-prototípust, és ezek alapján kezdődött meg a véleménycsere. A COPIS rendszerrel kapcsolatban fontos kérdés volt, hogy az ott begyűjtött adatok mennyire lennének átdadhatóak, továbbíthatóak a CF jogérvényesítési adatbázisába. A DG TAXUD képviselője szerint ők azokat az adatokat tudják majd átadni, amelyeket amúgy is nyilvánosságra hoznak évente, tehát a vámfigyelési eljárás szerinti eljárások, lefoglalások statisztikai adatait. Viszont azoknak az adatoknak a továbbítása

problémás, amelyeket a jogosultak a vámintézkedés iránti kérelemben adnak meg, hiszen a jogosultak ezeket kizárólag a vámhatósági eljárás céljára adják át. Kifejtette, hogy a vámosoknak azokról a jogosultakról vannak adataik, akik kérelmet nyújtanak be; az *ex officio* eljárásokban viszont gondot okoz, hogy a feltehetően jogsértő áru fellelése esetén kihez fordulhatnak. Ezért nekik az lenne a nagy segítség, ha a jogosultak elérhetősége gyorsan rendelkezésre állna.

A jogosultak képviselői üdvözölték a kezdeményezést, viszont azt hangsúlyozták, hogy az egymás mellett futó adatbázisokat nem támogatják, mert ezek adatokkal való feltöltése idő- és munkaigényes a számukra, és kérdéses a hatékonyságuk, ha a hatóságoknak többféle adatbázisból kell összeszedni az információkat. Leginkább a vámhatóságokkal van kapcsolatuk. Kérték, hogy rendelkezhessenek arról, hogy az általuk megadott adathoz ki férhet hozzá. Azt javasolták, hogy valamilyen formában „egyablakos” megoldás legyen kialakítva együttműködésben a DG TAXUD-dal és a WCO-val, azaz egy olyan jogérvényesítési adatbázisnak a felülete, amelyre belépve a jogosult a jogérvényesítéshez kapcsolódó „teendőit” elintézheti, azaz onnan eléri az elektronikus vámintézkedés iránti kérelem benyújtási lehetőségét, a CF adatbázist és akár a WCO adatbázisát is, hiszen annak különösen a harmadik országok tekintetében lehet relevanciája. Vagyis a lényeg a számukra ezen eszközöknek a közös platformra helyezése lenne.

Még egy hasznos kiegészítésként egy ún. *rapid alert*-rendszer beépítése merült fel, amely – az EU-ban már működő RAPEX rendszerhez hasonlóan – a veszélyes hamis termékre vonatkozóan jelentene riadórendszert a rendszeren keresztül.

A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) Igazgatótanácsának (AB) 42. ülése, az igazgatótanács és a Költségvetési Bizottság (BC) együttes ülése és a Költségvetési Bizottság 40. ülése, Alicante, november 15–16.

Az ülésorozaton az SZTNH részéről a jogi elnökhelyettes a BPHH Igazgatótanácsa elnökeként, továbbá a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály vezetője és jogi ügyintézője vett részt.

Az igazgatótanács 42. ülése

A fellebbezési tanácsok tagjainak megválasztásához kapcsolódó napirendi pont tárgyalása előtt az igazgatótanács elnöke ismertette az előzményeket: az álláshelyek meghirdetésének és az előválogató bizottság felállításának folyamatát. Tájékoztatta továbbá a plénumot, hogy a tagállamok képviselői nem nyújtottak be újabb jelölést az előválogató bizottság által felállított rövid listához képest.

A fellebbezési tanácsok elnöke ezt követően előadta, hogy az elmúlt évben 62%-os munkateher-növekedés jelentkezett, amelynek csökkenése a jövő években sem várható. Ezért a fellebbezési tanácsok létszámának bővítésére, három helyett öt új tag megválasztására tett előterjesztést.

A BPHH elnöke beszámolt a hivatal 2010. évi tevékenységéről. Kifejtette, hogy a védjegy- és formatervezésiminta-oltalmi bejelentések száma folyamatosan nő. 2011-ben 106 000 bejelentést várnak, amelynek 16%-át a madridi rendszerben benyújtott bejelentések teszik ki. Kiemelte, hogy szeptember végén érkezett be az egymilliomodik közösségi védjegybejelentés, amely a BPHH tevékenységébe vetett bizalmat is jelzi. Jelenleg a hiánypótlást nem igénylő védjegybejelentések 99%-át tíz héten belül meghirdetik, és ha nem érkezik felszólalás, huszonöt héten belül lajstromozzák. A felszólalásos ügyek 87%-ában tudják tartani az új, a korábbi tizenhét helyett tízhetes elintézési határidőt. 2011-ben 87 000 közösségi formatervezésiminta-oltalmi bejelentés várható, amely 6%-kal haladja meg a tavalyi mutatót.

A minőséggel kapcsolatban a BPHH elnöke hangsúlyozta, hogy még mindig van tér a fejlődésre, különösen a felszólalások intézése terén. Kiemelte, hogy a minőség nemcsak az átfutási idő csökkentését jelenti, hanem például az ügyfelek számára megfelelő mennyiségű információ rendelkezésre bocsátását is. Fontosnak tartotta az elbírálási gyakorlat és a fellebbezési tanácsok gyakorlatának összhangba hozatalát is. Az elbírálók számára írt módszertani útmutató (*Manual*) felülvizsgálatát is célul tűzték ki. A döntések kiszámíthatóságát szintén kulcsfontosságúként említette. Az intézményen belüli tudás megosztása érdekében ún. tudásköröket (*Knowledge Circles*) hoznak létre, amelyek nyolc területet fednek le: az eljárási és árujegyzék kérdéseit, a feltétlen és viszonylagos kizáró okokat, a formatervezési mintákat, a lajstromvezetés és jogérvényesítés, valamint a nemzetközi jog területét. A cél az, hogy a szakemberek szabadon megoszthassák egymással az adott kérdéseket érintő ismereteiket és tapasztalataikat, függetlenül attól, hogy a BPHH mely osztályán dolgoznak. A lajstromvezetéssel kapcsolatban tájékoztatta a plénumot, hogy jelentős mértékű adattisztítást hajtottak végre, amelynek keretében például törölték a duplán szereplő bejegyzéseket. Fontos eredmény, hogy a szenioritási igények nyilvántartása körében is előrelépés történt.

Az ügyfelekkel való kapcsolattartás keretében a BPHH elnöke kiemelte, hogy célul tűzték ki a telefonos elérhetőség javítását. E körben automatarendszer bevezetését tervezik, amelynek köszönhetően a hívást a BPHH minden esetben fogadni tudja majd. Célként merült fel továbbá, hogy az elbírálók a hiánypótlási felhívás helyett közvetlenül telefonon vegyék fel az ügyféllel a kapcsolatot. A BPHH havonta megjelenő hírlevele, az *Alicante News* is nagy népszerűségnek örvend, valamint a honlapot is folyamatosan frissítik. Ezenkívül a *Twitter* és *YouTube* oldalakon is aktívan megjelenik a BPHH. Kiemelte továbbá, hogy az elektronikus bejelentések száma továbbra is magas. Az ügyfelekkel való intenzív kapcsolattartás azonban problémákat is felvet, továbbra is gyakran ütik fel a fejüket kéretlen díjfizetési felhívások arra fel nem jogosított szervezetektől.

Ezt követően a Fellebbezési Tanácsok elnöke a tanácsok 2010-es tevékenységét mutatta be. Kiemelte, hogy az átfutási időben és a döntések minőségében javulást eredményezett, hogy az elmúlt évben egy taggal bővült a tanácsok létszáma. Ez a döntéshozás dinamikájára is hatással volt: 2011. szeptember végéig 1656 döntés született, ami az előző évhez képest

27%-os növekedést jelent. Év végére a döntések száma várhatólag eléri majd a 2100-at. Fontosnak tartotta kiemelni, hogy az Európai Bíróság a tanácsok által hozott döntések túlnyomó részét helyben hagyja.

Az újabban bevezetett mediáció korai gyakorlatáról is beszámolt, ismertette a vonatkozó szabályozást, többek között a mediációról szóló 2008/53/EC irányelvet is. A mediátorok nem feltétlenül a fellebbezési tanácsok tagjai, azonban közülük néhányan speciális képzésen vettek részt Londonban. A mediáció a fellebbezési eljárás bármely szakaszában kérhető, és eddig is több esetben vezetett eredményre.

Az igazgatótanács és a Költségvetési Bizottság együttes ülése

Az igazgatótanács és a Költségvetési Bizottság 2011. november 15-én délután tartotta meg együttes ülését. Ezt követően a tagállamok képviselői az előterjesztésnek megfelelően elfogadták a napirendet, az előző ülés jegyzőkönyvét, valamint döntöttek a megfigyelőknek a nyilvános napirendi pontok vitájára történő meghívásáról.

A BPHH elnöke összefoglalta az Együttműködési Alap eddig elért eredményeit. Kiemelte, hogy bár az együttműködésre a leghatékonyabb módszer a személyes találkozás, ez nem mindig költséghatékony munkamódszer, ezért fontos, hogy a videokonferenciák megrendezésének feltételeit minden nemzeti hivatalban megteremtsék.

A BPHH nemzetközi kooperációért felelős igazgatója a nemzeti hivatalokkal kötött kétoldalú együttműködési megállapodásokkal kapcsolatban arról számolt be, hogy jelenleg valamennyi tagállami hivattalal érvényben van megállapodás, és reményét fejezte ki, hogy ez 2012-ben is hasonlóan alakul. Tekintettel arra, hogy a technikai együttműködés 2011-ben felmerülő költségei várhatóan meghaladják majd az idei költségvetésben elhatárolt 2,5 millió eurót, szükséges a 2012-re vonatkozó keret 2,8 millió euróra történő módosítása. A technikai együttműködési megállapodásokat is ennek megfelelően módosítják majd.

A Költségvetési Bizottság 40. ülése

A 2011. évi költségvetés végrehajtása kapcsán elhangzott, hogy a bevételek legnagyobb részét a közösségi védjegybejelentések teszik ki, amelyekből várhatóan a tervezettnél 5,1 millió euróval több bevétel folyik be, mivel 2011-re eredetileg 100 000 bejelentéssel számoltak, azonban jelenleg 106 000-re lehet számítani. A kiadási oldalon ugyanakkor 10 millió euróval kevesebb költség merült fel, főleg a személyi kiadások terén, amely eredmény az átszervezéseknek köszönhető, ezenkívül a fordítási költségek is csökkentek.

A 2012. évi költségvetési javaslat a korábbi szerkezetnek megfelelően kerül bemutatásra. A 2012. évi bevételek körében a közösségi védjegybejelentések 19%-os növekedésére számítanak, amelyek 95%-a elektronikus úton érkezik, a megújítási díjak keretében azonban csökkenés várható. A kiadások 19%-kal nőnek, ami 5,9 millió eurónak felel meg. Ezt követően röviden a 2012–2015-re vonatkozó tervek is ismertetésre kerültek, továbbá kiderült,

hogy ezeket csak 42 fős létszámnöveléssel lehet megvalósítani. A tagállamok képviselői egyhangúlag megszavazták a 2012. évre szóló költségvetést.

A BPHH továbbra is jelentős pénzügyi többlettel rendelkezik. 2011 májusában még négy bank között oszlott meg a 495,3 millió eurós többlete. 2011 novemberére már 520 millió euróra rúgott a többlet, amelyet nyolc bankban helyeztek el, amelyek nem kereskedelmi, hanem speciális, szektoriális intézmények. A bizottság tudomásul vette a tájékoztatást.

A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) 10. dizájn-kapcsolattartó találkozója, Alicante, november 21–22.

Az ülésen az SZTNH részéről a Mintaoltalmi Osztály és az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője vett részt.

Az ülés levezető elnöke ismertette a BPHH-nál lezajlott szervezeti átalakításokat, valamint beszámolt arról, hogy a bejelentésszám folyamatos emelkedése mellett is sikerült az átfutási időket tovább csökkenteni. Az év végére a bejelentések több mint 80%-a 45 napon belül lajstromozásra kerül, és 40% körül van azon bejelentések száma, amelyek tíz napon belül kerülnek meghirdetésre. A bejelentések túlnyomó hányada (80%) továbbra is az EU területéről érkezik. Ágazati megoszlásban a bútoripar vezet 13%-kal, ezt követik a ruházati cikkek és rövidáruk 11%-kal, a harmadik helyen a csomagolások állnak 7%-kal.

Ezt követte a BPHH 2011–2015. évi stratégia tervének ismertetése, amelynek keretében egy rövid bevezető után levetítették az BPHH honlapján is megtalálható promóciós videót.

A következő napirendi pont keretében a portugál hivatal és a BPHH tartott előadást. A portugál előadásban bemutatták a hivatal honlapjáról online elérhető dizájn-szolgáltatásokat. A kutatás és az elektronikus bejelentés mellett lehetőség van mintaoltalmi figyelési megbízást adni, amelynek keretében a megadott e-mail címre megküldik az oltalommal kapcsolatos változásokat, valamint az eljárások menetének blokkdiagramon való interaktív követésére. A BPHH első előadásában ismertette a Design View projekttel kapcsolatos fejleményeket. A projekt 2012 decemberében zárul, és a TM View során meghatározott lépések szerint halad. A második előadásban a BPHH által fejlesztés alatt álló képkeresési szolgáltatás került bemutatásra. Szoftveres oldalról két program képezi a fejlesztés pillérét, az egyik a BPHH által fejlesztett *OHIM Search Algorithm (OSA)*, a másik a LIRE nyílt forráskódú program. Az OSA a Bécsi Osztályozás koncepcióján alapul, és egy megadott ábrázoláshoz való hasonlóság mértéke alapján állít fel sorrendet egy megadott halmaz ábrái között. A LIRE az ábrázolás megadott képi jellemzői alapján képes a leválogatásra. Ilyen jellemzők lehetnek például a színek, a színek megoszlása, az élek és a határozott kontúrok, valamint a kitöltések kontrasztja. A bemutatott keresési példák alapján megállapítható, hogy a kutatási célra is használható működéshez még jelentős fejlesztések szükségesek.

Ezt követően aktuális jogesetek bemutatására került sor. A kapcsolattartó ülések körében először fordult elő, hogy a fellebbezési tanácsok képviselői is felkérést kaptak az aktív hozzájárulásra.

A jelölési technikákról szóló napirendi pont keretében a BPHH előadásában példákon keresztül ismertette a módszertani útmutatóban meghatározott jelöléseket, amelyeket elfogadnak az oltalmazni kívánt mintához nem tartozó ábrázolásrészek elkülönítésére. Ilyenek a szaggatott vonal, a körülkerítés, illetve a mintától elütő színezés. Ugyanakkor a szaggatott vonal egyúttal jelezheti az adott nézetben nem látható vonalakat is, illetve például ruházati termékeken a díszvarrás is összetéveszthető lehet ezzel a rajztechnikai jelöléssel. A fekete-fehérben ábrázolt minták esetében a színezéses jelöléssel kapcsolatban felvetődött a kérdés, hogy az ábrázolás színesnek vagy fekete-fehérnek minősül, különös tekintettel arra, hogy több tagállam esetében a bejelentési kérelemmel meg kell adni az ábrázolás színes, illetve fekete-fehér voltát. A német hivatal előadásában hasonló jelölési technikákról számolt be azzal az eltéréssel, hogy szükség esetén a bejelentéshez mellékelte leírásban értelmezni, magyarázni lehet a rajzi jelöléseket. Ez a joggyakorlat ugyanakkor a leírásnak, ha áttételesen is, de az oltalom terjedelmét meghatározó szerepet tulajdonít. Az előadásban hangsúlyozásra került, hogy az a hivatal joggyakorlatát ismerteti, azt az adott kérdésre vonatkozó jogi szabályozás nem támasztja alá.

A tagállamok *workshop* keretében adtak számot a változtató nyilatkozat nemzeti eljárásban lehetséges alkalmazásáról, illetve jelöléséről. A tagállamok többségében idevonatkozó jogi szabályozás nem található, a joggyakorlat szerint szöveges meghatározást nem, csak ábrázolástechnikai jelzést fogadnak el változtató nyilatkozat gyanánt. Ezután a minta színes, illetve fekete-fehér ábrázolásával kapcsolatos kérdések kerültek napirendre, majd a nyilvánosságra jutás témakörében három vitaindító prezentáció hangzott el. A *workshop* során a BPHH a három témakör kapcsán előre megfogalmazott részletkérdésekben várta az egyes csoportok álláspontjának összegzését. Ilyen kérdésként fogalmazódott meg például, hogy elegendő-e a nyilvánosságra jutáshoz, ha a mintát egyetlen személy megismeri; a türelmi időben történő nyilvánosságra jutás körében szükség van-e a tervező vagy jogutódja, illetve a nyilvánosságra hozó személy közötti kapcsolatra (elfogadható az is, ha pl. a mintát a tervező üzletének kirakatában harmadik személy megtekintette, vagy feltétlenül szükség van a tervező általi személyes bemutatásra); valamint pontosan milyen körülmények között fogadható el az interneten megvalósuló nyilvánosságra jutás ténye. Általában elmondható, hogy a nyilvánosságra jutás körében a tagállami hivatalok gyakorlatában felmerülő kérdésekre viszonylag egységesnek tekinthető válaszok születnek.

KÉT- ÉS TÖBBOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

Az augusztus 26-án a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában lefolytatott, a Szlovák Iparjogvédelmi Hivatal és az SZTNH közötti elnöki szintű megbeszélésen a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület került bemutatásra.

Október 18. és 19. között került sor a kibővített Visegrádi Csoport szellemitulajdon-védelmi hivatalainak találkozására a szlovéniai Bled városban. Az ülésen a jogi elnökhelyettes, a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője és a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője vett részt.

A Szabadalmi Főosztály vezetője részt vett Szingapúrban a Szingapúri Szellemittulajdon-védelmi Hivatal és a felhasználók közötti megbeszélésen, melyet november 3. és 4. között tartottak.

November 23-án a moldáv mezőgazdasági és élelmiszer-ipari minisztérium delegációja tett látogatást a hivatalban, a megbeszélésen többek között a földrajzi árujelzőkről, illetve a szabadalmi és növényfajta-oltalmi eljárásokról volt szó. A delegációt a jogi elnökhelyettes vezetésével a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője és helyettes vezetője, valamint a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője, továbbá a Mezőgazdasági és Fajtaoltalmi Osztály helyettes vezetője fogadta.

December 12-én a Koreai Szellemittulajdon-védelmi Hivatal munkatársa látogatott az SZTNH-ba, a megbeszélésen a PPH-megállapodásról és az elbírálásról volt szó. A látogatót a műszaki elnökhelyettes és a Szabadalmi Főosztály vezetője fogadta.

AZ SZTNH KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL MEGVALÓSULT, A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEHEZ KAPCSOLÓDÓ NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEK

Az Európai Szabadalmi Hivatal szeminárium a szellemitulajdon-védelmi ismeretterjesztésről, november 8–10.

A szemináriumon az ESZH szakemberei tartottak prezentációkat arról, hogyan lehet a szellemitulajdon-védelemmel kapcsolatos ismereteket hatékonyan átadni a célcsoportoknak, hogyan lehet megfelelő kapcsolatot kialakítani a hallgatósággal. A rendezvényre a hivatal munkatársain kívül több európai társhivaltól is érkeztek résztvevők.

A módosított kínai szabadalmi törvényről szóló szeminárium, november 16.

A szemináriumot az Európai Szabadalmi Hivatal kezdeményezte, és részét képezte egy e témában szervezett előadássorozatnak, amely Helsinkit, Budapestet és Párizst érintette.

Dong Cheng asszony, a Kínai Állami Szellemitulajdon-védelmi Hivatal (SIPO) Jogi Osztályának igazgatója és Yang Kefei asszony, a SIPO Vizsgálati Osztályának igazgatója azért jött Budapestre, hogy bemutassa a kínai szabadalmi törvény legutóbbi módosításának hatásait. Ennek keretében Dong Cheng az új, 2009 októberében hatályba lépett kínai szabadalmi törvényről tartott előadást, amelyet Yang Kefei előadása követett a kínai szabadalmi ügyintézés módszertani útmutatójáról, amely 2010 februárjától hatályos. Ezt követően a közönség betekintést nyert a kínai szabadalmi oltalmak statisztikai adataiba, illetve megismerkedhetett a SIPO-n belül végbement legújabb szervezeti fejleményekkel.

Felkészítés az európai szabadalmi ügyvivő vizsgára, november 28.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (*European Patent Academy*), az Európai Szabadalmi Intézet (*European Patent Institute*) és a Nemzetközi Szellemi Tulajdoni Tanulmányok Központja (*Centre d'Études Internationales de la Propriété Intellectuelle*) hivatalunkkal közösen szemináriumot szervezett az európai szabadalmi ügyvivői képesítővizsgára (*European Qualifying Examination*) való felkészítés jegyében.

A szeminárium célja az volt, hogy megvilágítsa, mit tesztelnek az egyes vizsgakérdések, és milyen tudást, illetve jártasságot igényel azok sikeres megválaszolása. Emellett tudatosította a vizsgabizottságok alapvető elvárásait a helyes válaszoknál. Téma volt a vizsgaszabályozás 2012-től hatályba lépő változása is.

A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEN VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai az év második felében is számos alkalommal képviselték a hivatalt különböző szakmai konferenciákon és üléseken. A jelentősebb rendezvények a következők voltak:

- „Kompetenciák a kultúrában” címmel megrendezett szerzői jogi konferencia Varsóban július 18–20. között;
- az Izlandi Szabadalmi Hivatal jubileumi konferenciája Reykjavikban augusztus 18-án;
- „A szellemi tulajdon az innovatív gazdaságban” címmel Krakkóban, szeptember 7–9-én tartott konferencia,
- DME (*Design Management Europe Award 2011*) díjátadó ünnepség és innovációs fesztivál Tallinban szeptember 23–24-én;
- szellemitulajdon-védelmi konferencia a Norvég Iparjogvédelmi Hivatalban, Oslóban, november 12–13-án.

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) Az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (USPTO) bejelentette, hogy engedélyezte az 500. szabadalmat a Kísérleti Zöldtechnológia-program (Green Technology Pilot Program) keretén belül. Ez a program az üvegházhatású gázok csökkentett kibocsátásával, energiamegtakarítással és a környezet minőségjavításával járó szabadalmi bejelentések gyorsított vizsgálatát teszi lehetővé anélkül, hogy külön költséggel járna a feltaláló számára.

Az 500. szabadalmat 8 029 241 számmal engedélyezték egy szélturbina aerodinamikai kiképzésű forgólapátjára a General Electric Company számára.

A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a kísérleti program sikeres. A benne részt vevő feltalálók sokkal gyorsabban kapnak szabadalmat, mint rendes vizsgálati eljárásban. Az ilyen bejelentések esetében átlagosan 68 nap elteltével adják ki az első hivatali végzést, és a szabadalom megadásáig több esetben egy évnél rövidebb időre volt csak szükség.

B) Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2010. decemberi számának *Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről* című cikkében az Amerikai Egyesült Államokra vonatkozó fejezet E) részében ismertettük az *Association for Molecular Pathology, Myriad Genetics Inc., et al. v. United States Patent and Trademark Office, et al.*-ügyet, amelyben a körzeti bíróság 2010 márciusában úgy döntött, hogy a humángenetikai anyag nem oltalmazható szabadalommal.

A felperes fellebbezése folytán az ügy a Szövetségi Fellebbezési Bírósághoz (CAFC) került, amelynek azt a két kérdést kellett megválaszolnia, hogy a felperesnek joga van-e kérni a Genetics szabadalmainak az érvénytelenítését, és hogy az elkülönített DNS szabadalmazható-e.

Az ügyben a CAFC soron kívül, 2011. július 29-én hozott döntést, megállapítva, hogy a több felperes közül legalább az egyiknek joga volt a CAFC-hez fordulni.

Ezután a CAFC az ügyben felperesként szereplő *Myriad Genetics Inc.* (Myriad) hét szabadalmának 15 igénypontját vette szemügyre, amelyek a *BRCA* mellrákgénekre, valamint ezekben a génekben mutációk azonosítási eljárására vonatkoztak. Egyes kompozíció-igénypontok tárgyát módosítatlan *BRCA* DNS-molekulák, míg más kompozíció-igénypontok

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

tárgyat módosított *BRCA* DNS-molekulák képezték. A bíróság vizsgálta a szerkezeti és a kémiai különbségeket az elkülönített DNS-molekulák és az emberi testben létező natív DNS-molekulák között, és arra a következtetésre jutott, hogy az elkülönített DNS-molekulák akár módosítva, akár módosítás nélkül szabadalmazhatók, mert nem ugyanazok, mint a testben létező DNS. Ugyanis a „humán intervenció a natív DNS kémiai azonosságától eltérő azonosságot kölcsönöz ennek az elkülönített DNS-nek”.

A diagnosztikai eljárásra vonatkozó igénypontok közül a CAFC csak egyet talált szabadalmazhatónak, megállapítva, hogy az olyan igénypontok, amelyek csak elemeznek vagy összehasonlítanak egy génszekvenciát, nem képeznek szabadalmazható tárgyat, mert csupán elvont szellemi eljárásokat igényelnek, amelyek nem alakítják át a génszekvenciát. A szabadalmazhatónak minősített egyetlen igénypont a lehetséges rákgógyszerek szkrínelésére vonatkozik a sejtnövekedési sebességek megváltoztatása útján, ami a CAFC véleménye szerint nem nyilvánvalóan elvont eljárás, ellentétben a többi eljárási igénypont tárgyával.

A tanácsvezető Moore bíró a tanács többségi véleményét tükröző ítéletében megvilágította az USPTO hosszú ideje fennálló gyakorlatát és a biotechnológiai ipar várakozásait, amelyeket nem lehet figyelmen kívül hagyni annak eldöntésekor, hogy az elkülönített DNS kategorikusan kizárható-e a szabadalmazható tárgyak köréből.

Bryson bíró különvéleményt nyilvánított a *BRCA*-génekre vonatkozó igénypontok szabadalmazhatóságával kapcsolatban, leszögezve, hogy álláspontja szerint a módosítatlan elkülönített DNS nem szabadalmazható, csak az elkülönítés után módosított DNS.

A CAFC döntésének eredményeként, bár legtöbb eljárási igénypontját érvénytelennek nyilvánították, a Myriad megtartja a kizárólagos jogot az elkülönített *BRCA*-gének előállítására (vagyis elkülönítésére vagy szintetizálására), használatára és eladására, és így eltilthat másokat az ilyen gének felhasználásától mellrákra való hajlam azonosítására.

A döntés alapján az elkülönített DNS szabadalmazható tárgy marad a szabadalmi törvény 101. szakasza szerint.

C) Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (U.S. Supreme Court) 2011. május 31-én a *Global-Tech Appliances Inc., et al. (Global) v. SEB S.A. (SEB)*-ügyben 8:1 arányú döntéssel megállapította, hogy a bitorlásra való felbujtás annak a tudását kívánja, hogy maga a felbujtó magatartás bitorol, azonban ezt a tudáselemet „szándékos vakság” (willful blindness) kimutatásával is meg lehet valósítani. Az SC elutasította a CAFC által korábban alkalmazott „szándékos közömbösség” (deliberate indifference) követelményt.

Az ügy előzménye, hogy a Pentalphát, a Global egy hongkongi leányvállalatát a francia SEB beperelte egy olajsütő szabadalmának a bitorlásáért. A bírósági tárgyaláson megállapították, hogy a Pentalpha a piacon levő különböző olajsütőmodelleket tanulmányozott – így a SEB-ét is –, mielőtt saját termékét kifejlesztette volna. A Pentalpha írott véleményt kapott egy amerikai szabadalmi ügyvivőtől arról, hogy terméke nem bitorolja az amerikai szabadalmat, azonban az ügyvivő a Pentalpha nem tájékoztatta arról, hogy termékében fellelhető a SEB termékének néhány vonása. Az ügyvivő kutatása nem tárta fel a SEB szabadalmát.

A Pentalpha tanúi bizonyították, hogy nem ismerték a SEB szabadalmát mindaddig, amíg a SEB be nem perelte bitorlásért a Pentalpha fogyasztóit 1998 áprilisában. Amikor azután a SEB 1999 augusztusában a Pentalphát is beperelte, az utóbbi azzal érvelt, hogy 1998 ápriliséig nem lehetett felelős bitorlásra való aktív felbujtásért, mert ezen időpont előtt nem volt tudomása a SEB szabadalmáról.

A Körzeti Bíróság esküdszéke bűnösnek találta a Pentalphát mind bitorlásra való felbujtásban, mind szándékos bitorlásban. A Körzeti Bíróság majdnem 5 millió dollárt ítélt meg a Global javára, ha elegendő bizonyíték áll rendelkezésre a Pentalpha „szándékos közömbösségének” kimutatására azzal kapcsolatban, hogy terméke bitorolhat egy szabadalmat.

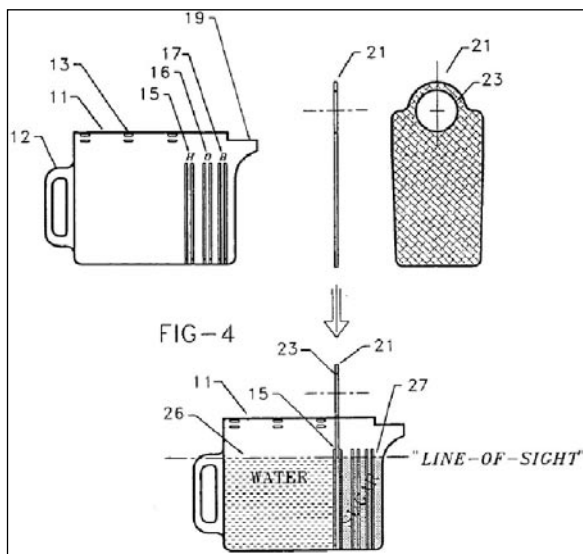
Aki az Egyesült Államokban nem közvetlenül bitorol, ezt kétféleképpen teheti: bitorlásra való felbujtással vagy közvetett bitorlással. Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága megállapítja, hogy mind a közvetett bitorlás, mind a bitorlásra való felbujtás megkívánja, hogy a vádolt fél tudja: a harmadik fél (a közvetlen bitorló) viselkedése bitorlást jelent. A legfelsőbb bíróság azt is megállapítja, hogy a szándékos vakság elegendő a megkívánt tudás megállapításának megalapozásához.

Szándékos vaksággal van dolgunk két követelmény kielégítése esetén: 1. „az alperesnek alanyilag azt kell hinnie, hogy nagy a valószínűsége, hogy egy tény létezik”, és 2. „az alperesnek szándékosan cselekednie kell ahhoz, hogy elkerülje a tény megismerését”. A legfelsőbb bíróság szerint ez a kombináció szűk teret ad a szándékos vakságnak, vagyis az nehezebben állapítható meg, mint a gondatlanság vagy a hanyagság. A legfelsőbb bíróság megjegyzi, hogy a szándékos vakság tanát alapvetően elfogadják a büntetőtörvényben, és nem lát okot arra, hogy ne alkalmazhassák a polgári szabadalmi ügyekben.

A legfelsőbb bíróság elutasította a CAFC által alkalmazott „szándékos közömbösség” mércét, mert az nem elégíti ki az amerikai szabadalmi törvény 271. szakasza által megkívánt tudást. A szándékos közömbösség nem kíván szándékos cselekedetet a felbujtótól ahhoz, hogy elkerülje a cselekedeteinek bitorló jellegére vonatkozó tudást.

Azt a következtetést vonta le, hogy a vizsgált ügyben rendelkezésre álló bizonyíték elegendő volt annak alátámasztásához, hogy szándékos vakságot lehessen megállapítani a Pentalpha részéről. Érdekes még kitérni arra is, hogy a legfelsőbb bíróság mit tekintett fontosnak a feltárt bizonyítékok közül olyanként, amely elegendő a szándékos vakság megállapításának alátámasztásához; ezek: a Pentalpha a SEB-féle olajsütő legtöbb külső vonását alkalmazta termékén; utánzásra a SEB tengerentúli mintáját választotta, és nem tájékoztatta amerikai ügyvivőjét arról, hogy „a termék egyszerű utánzata volt a SEB olajsütőjének”.

D) Egy Klein nevű feltaláló szabadalmi bejelentést nyújtott be olyan eszközre, amelynek a segítségével cukrot különböző mennyiségekben tartalmazó cukornektárt lehet készíteni bizonyos madarak és lepkék táplálására. Miként az alábbi ábrán látható, a 11 eszköz a 15-17 sínek sorozatát foglalja magában, amelyekbe belecsúsztatva a 21 osztóelemet, az eszköz két rekeszre osztható fel víz és cukor adagolásához.

A két rekesznek vízzel, illetve cukorral azonos szintig való megtöltése után a 21 osztóelem eltávolítása lehetővé teszi a víz és a cukor elegyedését és így nektár kialakítását.

A bejelentést az USPTO elővizsgálója elutasította, és a feltaláló által benyújtott fellebbezés után ugyanezt tette a Szabadalmi Fellebbezések és Interferenciák Tanácsa (Board of Patent Appeals and Interferences, BPAI) is. A CAFC azonban a feltalálónak adott igazat, mert megállapította, hogy az elővizsgáló által megnevezett nyomtatványok, amelyek alapján a bejelentés tárgyát az elővizsgáló kézenfekvőnek minősítette, ésszerűen nem vonatkoztak a feltaláló által megoldani kívánt problémára, és bár szerkezetileg hasonló volt a tárgyuk, homlokegyenest ellenkező célokra szolgáltak.

A CAFC előtti eljárásban a bejelentő azzal érvelt, hogy a BPAI nem hozott fel egyetlen olyan érvet sem, amely arra utalt volna, hogy a megnevezett nyomtatványok „ésszerűen odaillők” (reasonably pertinent) lettek volna az eltérő arányok létrehozásának kérdésével kapcsolatban. Egy anterioritás akkor lenne ésszerűen odaillőnek tekinthető, ha eltérő területeken ugyan, de a tárgynál fogva logikusan felhívna a feltaláló figyelmét, amikor a megoldani kívánt kérdéssel foglalkozik.

A feltaláló érveinek kiértékelésekor a CAFC az elővizsgálati eljárásban megnevezett öt nyomtatványt vette figyelembe, és megállapította, hogy ezek közül három olyan eszközökre vonatkozott, amelyek szilárd anyagok elkülönítésére szolgáltak, eltérően a találmány keverést megvalósító céljától. Emellett az ismert megoldásokban az osztóelemeken nyílások voltak, amelyek egy folyadék átömlését tették lehetővé. Ezek az eszközök tehát nem voltak alkalmasak víz befogadására, amit viszont az igénypontok megköveteltek. A CAFC a másik két nyomtatványt sem találta a bejelentés tárgyához illőnek, mert egyik sem tette lehetővé az osztóelemnek az arányok megváltoztatása céljából való elmozdítását.

Így a CAFC megállapította, hogy a megnevezett nyomtatványok szerkezetileg hasonlóak voltak ugyan, azonban teljesen eltérő célokat szolgáltak.

A CAFC-nek a fenti, *In re Klein*-ügyben 2011. június 6-án hozott döntése azzal a tanulsággal szolgál, hogy amerikai végzések megválaszolásakor nagy súlyt kell helyezni az elutasító végzés kifogásainak megválaszolására, különösen ha azok a bejelentés tárgyának kézenfekvőségére vonatkoznak. Gondosan meg kell vizsgálni az anterioritások célját annak meghatározása érdekében, hogy azok hasonló-e az igényelt találmány céljához, és ha ezek a célok eltérőek, előnyös lehet az igényelt találmány céljának szűkítése, és ezáltal az „ésszerűen odaillő anterioritások körének a korlátozása”.

E) Az *L.A. Triumph* (Triumph) 2010 őszén pert indított a Los Angeles-i Körzeti Bíróságon Madonna ellen, mert az MATERIAL GIRL védjeggyel kezdte árusítani a Macy áruházakban saját tervezésű ruháit.

A Triumph arra hivatkozott, hogy 1997 óta árusít MATERIAL GIRL védjegyű ruhákat, míg Madonna csak 2010-ben kezdett ilyen védjeggyel ruhákat árusítani. Madonna viszont bizonyította, hogy már 1984-ben előadta a Material Girl című popdalt. Ennek alapján a bíró elismerte, hogy Madonna régebbi joggal rendelkezik a MATERIAL GIRL védjegy felett, és ezért elutasította a Triumph keresetét.

Ausztrália

Az *Abbott Co.* (Abbott), a 601 167 számú ausztrál szabadalom tulajdonosa beperelte az *Apotex Pty Ltd.* (Apotex) céget arra hivatkozva, hogy az bitorolja súlycsökkentő és antidepresszáns hatású Reductil gyógyszerét, amely szibutramin-hidroklorid-monohidrátot (SHM) tartalmaz. Ellenintézkedésként az Apotex az Abbott szabadalmának a megvonását kérte, azt állítva, hogy az angol Boots cég már az Abbott 1985-ben benyújtott ausztrál szabadalmi bejelentése előtt publikálta a szibutramin-hidrokloridot (SH), amely ugyanolyan tulajdonságokkal rendelkezik, mint az SHM, eltekintve attól, hogy higroszkópos tulajdonságot mutat. Ezért az Apotex szerint az Abbott szabadalma érvénytelen újdonsághiány és kézenfekvőség miatt, mert egy szakember az SHM-et elő tudta állítani.

A Szövetségi Bíróság (Federal Court) az Abbott szabadalmát érvényesnek és bitoroltnak minősítette, mert az Apotex terméke ütközött az Abbott ausztrál szabadalmának 1. és 2. igénypontjába. A bíróság a nem higroszkópos vegyület előállítási eljárásában különösen fontosnak találta a második lépést, amely etanolt használt olyan oldat előállítására, amelyet többször is bepárolt és újra oldattá alakított. Megalapozatlannak minősítette az Apotexnek azt az állítását is, hogy az ausztrál szabadalmat a módosítások megkülönböztették az angol szabadalomtól. A bíróság szerint a korábbi publikáció alapján nem lehet egyértelműen előállítani a szabadalmazott terméket.

Így a Szövetségi Bíróság helyt adott az Abbott bitorlási keresetének.

Brazília

A) A Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal elnöke, Jorge Avila és az Európai Szabadalmi Hivatal elnöke, Benoît Battistelli a két intézmény közötti együttműködési megállapodást írt alá 2011. szeptember 26-án Genfben, ahol a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) közgyűlését tartották.

Az egyezmény öt évig lesz hatályban, és célja, hogy közös tevékenységet folytassanak az alábbi területeken: szabadalmi elővizsgálat és adminisztratív eljárások, a humán erőforrások fejlesztése, a két intézet automatizálása, továbbá az információs technológia.

A két intézmény közötti együttműködés hasznára lesz azoknak a brazil és európai vállalatoknak, amelyek Latin-Amerika legfontosabb piacán tevékenykednek, és általában használni fog a szabadalmi rendszer felhasználóinak.

A brazil hivatal elnöke 2011 szeptemberében a Szellemi Tulajdon Világszervezetével is egyezményt írt alá arról, hogy a WIPO segít széles körben terjeszteni Braziliában a szellemi tulajdon-védelem rendszerét.

B) A Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal 2012. január 1-jén megnövelt díjakat léptetett életbe. Legnagyobb mértékben a vizsgálati díjak változtak:

- 10 igénypontnál kevesebbet tartalmazó bejelentések esetén 590 BRL (1 BRL = 0,57 USD),
- 11–15 igénypont esetén igénypontonként 100 BRL,
- 16–30 igénypont esetén igénypontonként 200 BRL,
- a 31. és minden további igénypont után igénypontonként 500 BRL.

A korábbi díjrendelet szerint 30 igénypont esetén 1000 USD-t kellett fizetni, ami az új díjtáblázat szerint 2337 USD-re változott, és ez 134%-os emelkedésnek felel meg; 50 igénypont esetén a korábbi 2143 USD 8051 USD-re változott, és ez 276%-os növekedést jelent; 100 igénypont esetén a korábbi 5000 USD 22 337 USD-re változott, ami 347%-os növekedésnek felel meg.

C) Már korábban is írtunk arról, hogy az 1996. évi brazil iparjogvédelmi törvényt 2001-ben megváltoztatták azzal, hogy a gyógyszer tárgyú szabadalmi bejelentések szabadalmazási eljárásába beiktattak egy új lépést, amely szerint a szabadalom engedélyezéséhez a Brazil Élelmezés- és Gyógyszerügyi Hatóság (ANVISA) hozzájárulása is szükséges. A gyakorlatban ez annyit jelent, hogy a gyógyszer tárgyú szabadalmi bejelentések vizsgálatát a Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal mellett az ANVISA is elvégzi.

Bár az ANVISA által kiadott írott véleményt meg lehet támadni, az ANVISA közreműködése a gyakorlatban késlelteti a szabadalmak engedélyezésére vagy elutasítására vonatkozó döntés kiadását.

2009-ben a főügyész olyan véleményt adott ki, amely megállapítja, hogy az ANVISA tevékenységét korlátozni kell a közegészségügyi kérdések elemzésére. Ez ellen az ANVISA a főügyésznél megfontolási kérelmet nyújtott be. A főügyész 2011 januárjában megerősítette

álláspontját, és meghatározta, hogy az ANVISA vizsgálatát közegészségügyi szempontokra kell korlátozni. Ennek ellenére az ANVISA továbbra is a korábbi módon elemzi a gyógyszer tárgyú szabadalmi bejelentéseket. Így most a főügyész újabb reakciója várható.

Bulgária

A Bolgár Versenyvédelmi Bizottság megállapította, hogy az *EAD-csoport* (EAD) a versenyvédelmi törvény 35. cikkének 3. bekezdésébe ütköző bitorlást követett el, amikor NAVITEQ védjeggyel nyújtott geodéziai és kartográfiai szolgáltatásokat és folytatott navigációs eszközökkel történő kereskedést.

Az eljárást az USA-beli *Navteq Corporation* (Navteq), a navigációs rendszerek egyik vezető világszerte működő cége indította, amely tevékenységét a 2003-ban lajstromozott *www.navteq.com* doménnév segítségével hirdeti. Ezzel szemben az EAD 2005-ben lajstromoztatta a *www.naviteq.net* doménnevet.

A BVB az EAD-ot 96 450 levára (49 300 EUR) büntette, és elrendelte a bitorlás azonnali megszüntetését.

Egyesült Arab Emírségek

A *Soyyigit Gida Sanayi* (Sanayi) 2006. június 28-án kérelmet nyújtott be a KENT BORINGER TRIX védjegy lajstromozása iránt a 32. áruosztályban.

A védjegy lajstromozása ellen felszólalást nyújtott be a *Mars Incorporated* (Mars) arra hivatkozva, hogy a 29. és a 30. áruosztályban korábban lajstromoztatta a megtévesztően hasonló TWIX és TRIXO védjegyet.

A felszólalási eljárásban a Sanayi arra hivatkozott, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy különbözik a Mars védjegyeitől nemcsak a szavak betűiben, hanem kiejtésben, tervezésben és színekben is. Emellett az áruosztályok is eltérőek.

A fentiek alapján a hivatal elutasította a felszólalást, és 2010. január 31-én lajstromozta a KENT BORINGER TRIX védjegyet.

E határozat ellen a Mars a Védjegybizottsághoz nyújtott be fellebbezést. Az azonban egyetértett a hivatali határozattal, és elutasította a Mars fellebbezését.

Egyesült Királyság

A) *Les Laboratoires Servier* (Servier) egy francia gyógyszergyártó társaság, amelynek számos, a perindopril-erbumint védő szabadalma van. Ez a vegyület hosszan ható ACE [Angiotenzin-Converting Enzyme]-inhibitor, amelyet magas vérnyomás és szívelégtelenség kezelésére használnak.

A perindopril-erbumint védő szabadalom (EP0049658) francia elsőbbségi napja 1980. október 2. volt, és 2001. szeptember 29-én járt le. Egy kiegészítő oltalmi tanúsítvány 2003. július 21-ig hosszabbította meg a szabadalom oltalmi idejét perindoprilra. A Servier számos további szabadalmat is kapott perindopril-erbuminra, ideértve az előállítási eljárásra vonatkozó EP0380341 számú európai szabadalmat.

A Servier 2000. július 6-án három elsőbbségi bejelentést nyújtott be a perindopril-erbumin α -, β - és γ -kristályos polimorf alakjaira. A vizsgálatunk tárgyát képező, EP1296947 számú európai szabadalmat 2004. február 4-én engedélyezték az α -kristályos alakra. E szabadalom ellen azután tízen szólaltak fel az Európai Szabadalmi Hivatalnál (ESZH), de a felszólalók között nem szerepelt az Apotex, a jelen ügy alperese. A felszólalást követően a szabadalmat a Felszólalási Osztály 2006. július 27-én fenntartotta, ami ellen több felszólaló fellebbezést nyújtott be, és így a szabadalmat 2009. május 6-án a T1753/06 számú döntéssel az ESZH Műszaki Fellebbezési Tanácsa megvonta.

A közbenső időszakban azonban az Apotex, egy generikus gyógyszereket gyártó kanadai cég, forgalmazási engedélyt kapott 2 mg, 4 mg és 8 mg perindopril-erbumint tartalmazó tablettákra, és elkezdte ezeket a tablettákat Kanadából az Egyesült Királyságba importálni, majd 2006. július 28-án forgalmazni. A perindopril-erbumin tabletták egyesült királyságbeli generikus forgalmazójaként az Apotex 4,1 millió fontot meghaladó jövedelemre tett szert.

2006. augusztus 1-jén a Servier az EP1296947 számú szabadalom bitorlása miatt pert indított az Apotex ellen a tabletták egyesült királyságbeli importálása, forgalmazása és eladásra való felkínálása miatt, majd 2006. augusztus 2-án az Apotex értesítése nélkül kérte annak eltiltását ideiglenes intézkedéssel a perindopril-erbumin forgalmazásától az Egyesült Királyságban. Ezt a kérelmet azonban a bíróság elutasította. 2006. augusztus 3-án a Servier megújította kérelmét, és erről az Apotexet is értesítette. Ennek alapján Mann bíró rövid időtartamú eltiltást rendelt el a 2006. augusztus 7-i szóbeli tárgyalásig, majd az augusztus 7-i szóbeli tárgyaláson ideiglenes intézkedést rendelt el a következő tárgyalásig. Döntésében utalt a Serviernek arra a beadványára, hogy számára kedvezőtlen döntés esetén kész lenne az Apotex kárát megtéríteni.

Ezután az ügyet Pumfrey bíró tárgyalta, aki 2007. július 11-i döntésében megállapította, hogy az Apotex bitorolta az európai szabadalmat, azonban a szabadalom a korábbi eljárási szabadalom (EP0380341) miatt nélkülözte az újdonságot, és ezért érvénytelen volt. Ilyen alapon Pumfrey bíró megszüntette az ideiglenes intézkedést, és kártérítési bizonyítást rendelt el a Servier kötelezettségvállalása alapján. Bár a Servier fellebbezett a döntés ellen, azt a Fellebbezési Bíróság (Court of Appeal) fenntartotta, sőt, Jacob bíró megjegyezte, hogy az európai szabadalom érvénytelen „és nagyon nyilvánvalóan az, mert ez egy olyan szabadalom, amely rossz hírét keltheti a szabadalmi rendszernek”.

Időközben, 2006. augusztus 25-én a Servier pert indított Kanadában, ahol a perindopril-erbumin tablettákat gyártották, 1 134 196 számú kanadai szabadalmának bitorlása miatt.

Ezt a szabadalmat, amely perindopril-erbuminra vonatkozott (és ezért ekvivalens volt a 0049658 számú európai szabadalommal), 1981. október 1-jén nyújtották be, amikor a kanadai szabadalmi rendszer az első feltaláló elvén nyugodott. A bejelentést ütközési eljárásnak vetették alá (amely hasonló volt az egyesült államokbeli interferenciaeljáráshoz), és ezért csak 2001. március 6-án engedélyezték. A régi kanadai törvény szerint egy megadott kanadai szabadalom oltalmi ideje az engedélyezés napjától számított 17 év volt, aminek folytán a kanadai szabadalom csak 2018. március 6-án jár le.

2008. július 2-án a kanadai szabadalmat a Szövetségi Bíróság (Federal Court) érvényesnek és bitoroltnak találta. Ezt a döntést a Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Federal Court of Appeal) 2009. június 30-i döntésével megerősítette. A Legfelsőbb Bíróság (Supreme Court) 2010. március 25-én elutasította az Apotex kérését, hogy megfellebbezhesse a Szövetségi Fellebbezési Bíróság döntését. Ugyanis Snider bíró annak eldöntésekor, hogy haszon alapján jár-e kártérítés a Servier számára, a Szövetségi Bíróság előtt megjegyezte, hogy az Apotexnek viselnie kell választása következményeit, mert teljesen tisztában volt azzal, hogy bitorolni fog egy szabadalmat.

Az Egyesült Királyságban Mann bíró 2008 júniusában vizsgálatot tartott azzal kapcsolatban, hogy kötelezettségvállalása alapján a Servier milyen kártérítés megtérítésére kötelezhető. Bírósági könyvvizsgálók az Apotex veszteségét feltételezett 60%-os, illetve 100%-os piacmegosztás alapján az ideiglenes intézkedés időtartamára 17,6 millió fontban, illetve 26 millió fontban állapították meg. Ezen a ponton a Servier Snider bíró döntésének fényében módosítani kívánta keresetét a Szövetségi Bíróság előtt, előadva, hogy az Apotex nem igényelhet kártérítést azért, mert gátolva volt egy bitorló termék, vagyis a Kanadában gyártott perindopril-erbumin tabletták eladásában, és a kártérítést mindenképpen csökkenteni kell annak a haszonnak a figyelembevételével, amelyet az Apotexnek kellett volna fizetnie a Servier számára a bitorló kanadai termékek vonatkozásában. Norris bíró azonban elutasította a Servier kérelmét, hogy módosíthassa keresetét, és az Apotex számára 17,5 millió font kártérítést ítélt meg.

A Servier megfellebbezte Norris bírónak ezt a döntését, és 2010. február 12-én a Fellebbezési Bíróság helyt adott a fellebbezésnek. Ebben a döntésben Lord Jacob bíró megállapította, hogy Norris bíró hibázott, amikor elmulasztotta figyelembe venni „azt, ami a módosítások elutasításának általános hatása lehetne”, és különösen azt a kockázatot, hogy az Apotex „teljesen váratlan szerencseként” 17,5 millió fontot kaphatott, amire nem volt jogosult. Ennél a szakasznál a Kanadai Fellebbezési Bíróság fenntartotta az elsőfokú döntést, „még valószínűbbé téve, hogy a kanadai eljárás végül azt jelentheti, hogy az Apotex itt igazságtalan juttatást kapott”. A bíró elrendelte, hogy a Servier fizesse meg a kártérítés felderítésének költségeit, és az Apotexnek fizetett 17,5 millió font maradjon közbenső letét.

2010 szeptemberében Lewison bíró felfüggesztette a második pont meghatározását, vagyis hogy a kártérítést csökkenteni kell annak érdekében, hogy az tükrözze azt a hasznot, amelyet az Apotexnek a Servier számára kellett volna fizetnie a kanadai termékek bitorlása

folytán, és így Arnold bírónak a vizsgált ügyben az *ex turpi causa non oritur actio* (erkölcstelen ténykedésből nem származhat cselekedet) alapon kellett ítélnie, vagyis azt kellett eldöntenie, hogy az Apotex számára meg kell-e ítélni kártérítést azért, mert gátolva volt egy olyan anyag eladásában, amelynek a gyártása egy külföldi szabadalom bitorlása miatt törvénytelen volt, vagy pedig, miként a Servier kérte, az *ex turpi causa*-elv ténylegesen felmentheti-e a Servier-t a fizetési kötelezettség alól. Az Apotex előadta, hogy a kártérítést az alábbi három ok miatt kell visszakapnia: 1. az *ex turpi causa*-szabály csak ott alkalmazható, ahol a kérdéses cselekedet büntetőjogi vagy erkölcsi vétség, amely becstelenséget jelent, viszont a szabadalombitorlás Kanadában nem minősül büntetőjogi vétségnek; 2. az *ex turpi causa*-szabály csak ott alkalmazható, ahol a felperes igénye lényeges mértékben nyugszik törvénytelen vagy erkölcstelen cselekedeten, ami a jelen perben nem fordult elő; és 3. a Servier jogtalanul tartott igényt kártérítésre, még ha tudta is, hogy az Apotex a terméket Kanadában gyártotta, és az *ex turpi causa*-szabályra való hivatkozás egyaránt jelenthet jóváhagyást és elutasítást.

Az *ex turpi causa*-esetjog alapos elemzése után Arnold bíró arra a következtetésre jutott, hogy „annak alkalmazása az ügy körülményeitől függ”, és hogy „lényeges tényezőt képez az, hogy a felperes a vonatkozó időpontban tudott-e arról, hogy a jogellenesség az ő részéről szándékos vagy gondatlan magatartással járt-e, és hogy a törvényellenes cselekedet elkövetését az alperes idézte-e elő”.

Az Apotex érveinek tanulmányozása alapján Arnold bíró elutasította az Apotexnek azt a védekezését, hogy az *ex turpi causa*-elv nem alkalmazható, és elrendelte, hogy az Apotex kamatokkal együtt fizesse vissza a 17,5 millió font közbenső letétet.

A döntés így tisztázza azt a kérdést, hogy nem áll fenn önműködő jog kártérítésre ideiglenes intézkedés elrendelése céljából adott kötelezettségvállalás esetén, és hogy „a bíróságnak azt kell tennie, ami igazságos, nem csupán azért, mert az ideiglenes intézkedést helytelenül engedélyezték, hanem szélesebb körű megfontolásokra tekintettel is”.

B) A luxuscikkeket árusító Cowshed Products (Cowshed) a Felsőbíróságnál beperelte az Island Origins Ltd.-t (Island), mert az szépségipari termékein használta a cow védjegyet, és ezzel bitorolta KNACKERED COW és CHEEKY COW védjegyét. Az Island JERSEY COW és GORGEOUS COW védjeggyel is árusított szépségipari termékeket.

Az alperes tagadta bűnösségét arra hivatkozva, hogy a fogyasztók megtévesztése csekély mértékű volt, és az Egyesült Királyság védjegy törvényeinek 10(3) cikke alapján a JERSEY COW védjegy használata legfeljebb hígításnak tekinthető.

A HC elismerte ugyan a Cowshed márkanevének sikerét és a cég goodwilljét, de nem rendelt el ideiglenes intézkedést, mert ezzel az alperesek tönkremenetelét okozta volna. Ugyanakkor utasította az alpereseket, hogy ne ajánljanak eladásra diszkontált JERSEY COW termékeket, és fizessenek az Island profitjából 15%-ot egy kijelölt letéti számlára.

Európai Általános Bíróság

A) Sokan próbálkoznak azzal, hogy háromdimenziós védjegy kérelmezésével korlátlan oltalmat szerezzenek termékük sajátos alakjára, mert a 207/2009 közösségi védjegyrendelet szerint egy közösségi védjegy többek között egy termék alakjából is állhat, feltéve, hogy az alkalmas egy vállalat termékeinek vagy szolgáltatásainak a megkülönböztetésére. A közösségi védjegyrendelet 7(1)(e) cikke szerint azonban a lajstromozást meg kell tagadni, amikor az alak lényeges értéket kölcsönöz az árunak.

Ilyenkor a közösségi minta segítségével lehet megfelelő oltalmat szerezni. Erre szolgáltat példát az Európai Általános Bíróság (General Court of the European Union, GCEU) 2011. október 6-án hozott döntése a dán *Bang & Olufsen A/S* (Bang) v. *BPHH*-ügyben, aminek előzménye, hogy a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) elutasította a Bang kérelmét egy ceruzára emlékeztető, kónuszos hangszóró háromdimenziós védjegyként való lajstromozása iránt. A Bang arra hivatkozott, hogy a védjegyeztetni kívánt termékalkak könnyen megmarad a fogyasztók emlékezetében, és így alkalmas áruinak megkülönböztetésére.

A BPHH döntése ellen a Bang által benyújtott fellebbezés után a GCEU helybenhagyta a BPHH döntését. Elutasító döntésében rámutatott, hogy az olyan lajstromozások elutasításának végső célja, amelyek csupán funkcionális formákon alapszanak vagy lényeges értéket kölcsönöznek az árunak, az, hogy elkerüljék a kizárólagos és tartós jogot, amely együtt jár a védjeggyel, mert ilyen esetekben a jogalkotó korlátozni kívánta a kizárólagos jog időtartamát. Itt a GCEU világosan utalt a közösségi mintákra, amelyek oltalmi ideje nem haladja meg a 25 évet. A GCEU szerint a vizsgált ügyben az alak befolyásolja az áru lényeges értékét, és ennek révén egyértelmű okot ad a háromdimenziós védjegy elutasítására.

B) A *Liz Earle Beauty Co. Ltd.* (Liz) a BPHH-nál kérelmet nyújtott be a *NATURALLY ACTIVE* védjegy lajstromozása iránt a 3., 5., 18., 35. és 44. áruosztályban szépségipari termékekre. A kérelmet a BPHH elutasította, mert a lajstromoztatni kívánt védjegyet alkalmatlannak találta az áruk eredetének megjelölésére; az csupán az áruk reklámozására és dicséretére volt alkalmas.

A BPHH Fellebbezési Tanácsa a közösségi védjegyrendelet 7(1)(b) és 7(2) cikke alapján szintén elutasította a kérelmet arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy mindkét szava mentes a megkülönböztető jellegtől, és egyértelműen olyan termékekre utal, amelyek természetes alkotórészeket tartalmaznak és hatékonyak. A tanács azt is kifogásolta, hogy a Liz nem szolgáltatott bizonyítékot arra nézve, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy használat folytán az összes EU-tagállamban megkülönböztetőképességre tett szert, és így alkalmas a 7(3) cikkben foglalt kifogás elhárítására.

A Liz a GCEU-hoz nyújtott be fellebbezést, amely azonban fenntartotta a Tanács döntését azzal az eltéréssel, hogy a lajstromozást elutasította a 3., 5., 35. és 44. áruosztállyal kapcsolatban, de engedélyezte a javasolt védjegyet a 18. áruosztályban pénztárcákra, levéltárcákra és tükrötokokra.

Európai Bíróság

A) Az Európai Bíróság (Court of Justice of the European Union, CJEU) 2011. július 28-án kiegészítő oltalmi tanúsítványra (SPC) vonatkozó két döntést hozott a memantinnal és a galantaminnal kapcsolatban.

Először a memantinügyet tárgyaljuk. A memantin olyan gyógyászati hatóanyag, amelyet Németországban a Merz forgalmazott 1976 és 2002 között AKATINOL védjeggyel Parkinson-kór és egyéb betegségek kezelésére. A Merz ezt a gyógyszert az 1961. évi német gyógyszer-törvény alapján adott forgalmazási engedéllyel árusította, amely nem kívánt biztonsági és hatékonysági vizsgálatot.

1989-ben a Merz európai szabadalmi bejelentést nyújtott be Alzheimer-kór memantinnal való kezelésére. A szabadalmat 1993-ban engedélyezték, és a forgalmazási engedélyt az Európai Gyógyszerhivatal (European Medicines Agency, EMEA) 2002 májusában adta ki.

A Merz 2002 novemberében európai szabadalma alapján SPC engedélyezését kérte különböző európai uniós országokban, az EMEA forgalmazási engedélyét említve a memantin első gyógyszer-forgalmazási engedélyeként az Európai Unióban. Különböző országokban, ideértve Németországot, az Egyesült Királyságot, Belgiumot és Spanyolországot, számos generikusgyógyszer-gyártó kétségbe vonta a memantin kiegészítő oltalmi tanúsítványának érvényességét. A generikusok azzal érveltek, hogy a memantin az SPC-re vonatkozó európai uniós rendelet 2. szakasza szerint annak hatályán kívül esik, mert 1976 óta árusították az Európai Unióban, például Németországban anélkül, hogy korábban a 65/65/EEC európai irányelv által előírt adminisztratív engedélyezési eljárásnak vetették volna alá, és így nem vizsgálták a biztonságát és a hatékonyságát.

A Merz azzal érvelve védte SPC-jének érvényességét, hogy a 2. szakasz helyes értelmezése szerint az első forgalmazási engedélynek abban az országban, amelyre vonatkozólag a SPC-kérelmet nem az Európai Unióban nyújtják be, kell a 65/65/EEC európai uniós irányelv szerinti engedélynek lennie. A Merz azzal érvelt továbbá, hogy egy SPC érvénytelenítésének okait a 15. szakasz, nem pedig a 2. szakasz határozza meg, és így az utóbbi nem képezi törvényes alapját egy SPC megvonásának.

A CJEU döntése szerint elsősorban az SPC-rendelet célját kell figyelembe venni, és ez a kutatás előmozdítása SPC-k létrehozása útján a hatóanyagokat védő szabadalmak élettartamának meghosszabbításával. A CJEU szerint ennek a célnak ellentmondana olyan SPC-k engedélyezése, amelyek meghosszabbítanák olyan szabadalmak élettartamát, amelyek az Európai Unióban már forgalmazott olyan hatóanyagokat védenek, amelyeket nem vetettek alá a 65/65/EEC európai uniós irányelv szerinti, biztonságra és hatékonyságra vonatkozó vizsgálatot is magában foglaló engedélyezési eljárásnak.

A CJEU nézete szerint a rendelet 2. szakaszát úgy kell értelmezni, hogy annak alapján csupán olyan termékre adható kiegészítő oltalmi tanúsítvány, amely a vonatkozó tagállamban érvényes szabadalmi oltalommal van védve, és amely a közösségben gyógyászati termék-

ként való forgalmazásának megkezdése előtt olyan adminisztratív engedélyezési eljárásnak való alávetés után kapott forgalmazási engedélyt, amilyen eljárást a 65/65/EEC irányelv ír elő, és amely magában foglal biztonsági és hatékonysági vizsgálatot is. Ezért a memantinra nem adható kiegészítő oltalmi tanúsítvány.

A fenti okok miatt a CJEU úgy döntött, hogy azok a termékek, amelyek a 2. szakasz szerint a rendelet hatályán kívül esnek, érvénytelenek a rendelet 15.1(a) szakasza alapján a 3. szakasz vonatkozásában. Ilyen szempontból a CJEU megjegyezte, hogy a rendelet 3. szakaszában a „termék” megjelölés olyan termékre vonatkozik, amely a rendelet 2. szakaszában meghatározott körbe esik, ezért az olyan SPC-k, amelyeket a rendelet 2. szakaszán kívül eső termékekre, így memantinra engedélyeztek, a 15.1(a) szakasz alapján érvénytelenek.

A galantaminügy analóg volt a memantinüggyel. Így az azonos napon, tehát 2011. július 28-án hozott döntésben a CJEU arra a következtetésre jutott, hogy a galantamin is a rendelet 2. szakasza szerinti körön kívül esik, és ezért nem lehet érvényes SPC tárgya.

B) A CJEU 2011. október 20-án a *PepsiCo v. OHIM*-ügyben döntést hozott arról, hogy a közösségi mintarendelet alapján hogyan kell megállapítani ütköző minták különbségeit vagy hasonlóságait.

A vizsgálat tárgyát képező termékek „rapper”-nek nevezett kis fémlemezok voltak, és azt kellett megállapítani, hogy azok ütköznek-e egy korábbi spanyol mintával, vagyis azt bitolják-e.

A CJEU előtti eljárásban tisztázni kellett, hogy az alsófokú Európai Általános Bíróság hibázott-e az alábbi kérdésekkel kapcsolatban: (i) a tervező szabadságának korlátozása (CDR 10[2] cikk) (CDR: Közöségi Mintarendelet, Community Design Regulation); (ii) a tájékozott felhasználó fogalma és figyelmi szintje (CDR 10[1] cikk); (iii) a GCEU felülvizsgálati jogosultságának köre (CDR 61[2] cikk); és (iv) össze lehet-e hasonlítani a vonatkozó árukat az ütköző minták helyett (CDR 10[1] cikk).

(i) A tervező szabadságfokának a minta kifejlesztése terén való lehetséges korlátozásával kapcsolatban a CJEU megállapította, hogy az ilyen korlátozások értékelése inkább a GCEU ténybeli megállapításaira, semmint jogi kérdésekre vonatkozik. Így a CJEU, összhangban a kialakult joggyakorlattal, megengedhetetlennek tartotta az ilyen értékelés kétségbe vonását.

(ii) A tájékozott felhasználó fogalmával kapcsolatban a CJEU azon a nézeten volt, hogy ez a fogalom a védjegyekben alkalmazható átlagos fogyasztó – aki nem tesz közvetlen összehasonlítást az ütköző védjegyek között – és a műszaki szakértelemmel rendelkező szakember közé helyezhető. A tájékozott felhasználó közvetlenül összehasonlítja a vizsgált mintákat, de nem zárható ki, hogy az ilyen összehasonlítás megvalósíthatatlan lesz. A tájékozott felhasználó figyelmeinek szintje a CJEU szerint viszonylag magas fokú.

(iii) A CJEU megállapította, hogy a GCEU felülvizsgálati jogkörének terjedelme nem haladja meg a számára a CDR 61. cikke alapján engedélyezett mértéket.

(iv) A CJEU szerint a GCEU helyesen járt el, amikor a lajstromozott minták helyett a tényleges termékek fizikai mintáit hasonlította össze.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) 2011. november 7-től 10-ig a Párizs melletti Germain-en-Laye-ben rendezte meg az ESZH, a Japán Szabadalmi Hivatal és az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalának 29. háromoldalú éves konferenciáját.

A résztvevők megállapították, hogy a közös munkaprogram mindegyik területén jelentős előrehaladást értek el. A legjelentősebbnek a közös idézési dokumentumot (Common Citation Document, CCD) tartották, amely fontos rést tölt be a köz és a szellemi tulajdonvédelmi hatóságok számára a tájékoztatási szolgáltatások területén, és lehetővé teszi a három hivatal által ugyanazzal a találmánnyal kapcsolatban végzett kutatás alapján megjelölt dokumentumok megismerését a három hivatalnál egyidejűleg függő bejelentések kapcsán.

December 9-én tartották a háromoldalú felhasználók napját, amikor meghallgatták a három állam ipari társaságainak képviselői által előadott kéréseket, és véleményt cseréltek az ipar képviselőivel a három hivatal terveiről.

A jövőbe tekintve a három hivatali elnök rámutatott, hogy közös terveik közül sokat – ideértve a CCD-t és a statisztikai jelentéseket – ki kívánnak terjeszteni ötoldalú együttműködésre, bevonva Kínát és Dél-Koreát is.

A három elnök végső következtetése az volt, hogy a három hivatal együttműködése döntő jelentőségű marad a globális szintű szabadalmi harmonizáció előmozdításában.

B) A T 4/80 számú döntést követően az ESZH gyakorlata hosszú évekig az volt, hogy ha egy sajátos tárgyat kiviteli alakként kinyilvánítottak a benyújtott szabadalmi bejelentésben, kizáró szakaszt (disclaimert) lehetett beiktatni az igénypontba ennek a kiviteli alaknak az oltalmi körből való kizárása céljából. Ez a gyakorlat azt követően sem változott meg, hogy a Kibővített Fellebbezési Tanács G 1/03 számmal kiadta első döntését a disclaimerek engedélyezhetőségéről. Számos döntés (ideértve a T 1102/00 és a T 1050/99 számú döntést is) után azonban arra következtettek, hogy az olyan disclaimereket, amelyek az eredeti bejelentésben a találmány részeként vannak kinyilvánítva, olyan kinyilvánítatlan disclaimereknek kell tekinteni, amelyekre a G 1/03 számú döntésben kinyilvánított szigorú követelmények vonatkoznak, és az ESZH elsőfokú részlegeinek gyakorlatát hozzáigazították ehhez az új joggyakorlathoz. Ez a gyakorlat akkor sem változott, amikor azt megkérdőjelezte a Ms. Kinkeldey által elnökölt 3.3.4-es fellebbezési tanács a T 1107/06 számú döntésben.

Végül a Mr. Galligani által elnökölt 3.3.8-as tanács volt az, amely a T 1068/07 számú ügyben az eltérő esetjogra tekintettel a következő kérdést intézte a Kibővített Fellebbezési Tanácshoz.

Egy disclaimer ütközik-e az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 123(2) cikkébe, ha tárgyát a találmány egy kiviteli alakjaként kinyilvánították a benyújtott bejelentésben?

Ezt a kérdést a tanács most a G 2/10 számú döntésben a következőképpen válaszolta meg:

1a) Egy igénypont módosítása olyan disclaimer beiktatásával, amely kizár egy, az eredeti bejelentésben kinyilvánított tárgyat, ütközik az ESZE 123(2) cikkébe, ha az igénypontban a disclaimer beiktatása után megmaradó tárgy nincs közvetlenül és egyértelműen kinyilvánítva a benyújtott bejelentésben az általános tudást használó szakember számára.

1b) Annak meghatározása, hogy ez az eset forog-e fenn, a vizsgált ügy összes műszaki körülményének a műszaki megítélését kívánja, figyelembe véve a benyújtott bejelentés kinyilvánításának a jellegét és mértékét, a kizárt tárgy jellegét és mértékét és viszonyát a módosítás után az igénypontban megmaradó tárgyhoz.

Első olvasásra úgy tűnik, hogy ezek a válaszok kevés útmutatással szolgálnak. Alaposabb tanulmányozás után azonban a döntés némileg világosabb képet nyújt arra nézve, hogy egy disclaimernek milyen követelményeket kell kielégítenie ahhoz, hogy az ESZE 123(2) cikke szerint engedélyezhető legyen, ha a disclaimer olyan tárgyat zár ki, amely ki van nyilvánítva a benyújtott bejelentésben.

A Kibővített Fellebbezési Tanács döntése elismeri, hogy a bejelentő elvileg jogosult arra, hogy ne igényeljen oltalmat a kinyilvánított találmány egy kiviteli alakjára vagy akár egy részére. Erre jó okot szolgáltathat például az, ha a bejelentő először gyorsan akar oltalmat kapni egy előnyös kiviteli alakra, és a fennmaradó általános kitanítást egy megosztott bejelentésben kívánja igényelni. Ezért a tanács véleménye szerint nem lehet döntő, hogy a bejelentés benyújtásakor a bejelentő szándékozott-e vagy sem kizárni egy bizonyos tárgyat az igényelt oltalmi körből.

A Kibővített Fellebbezési Tanács nézete szerint azt a próbát kell alkalmazni, hogy az általános szaktudású szakember a megmaradt igényelt tárgyat az eredeti bejelentésben közvetlenül és egyértelműen kinyilvánítottak tekintené-e. A G 2/10 számú döntés ilyen összefüggésben hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a kinyilvánítás egységes felfogást tükrözzön az ESZE 54. (újtonság), 87. (elsőbbség) és 123. cikke (hozzáadott anyag) vonatkozásában.

Arra a kérdésre, hogy a bejelentő hogyan határozhatja meg a jövőben egy disclaimer alkalmazhatóságát, a következő válaszok adhatók.

1. Megengedhetőnek tűnik a találmány sajátos kiviteli alakjainak kizárása.

2. Ügyelni kell arra, hogy a disclaimer ne korlátozza az igénypontot olyan tárgyra, így alcsoportra, közbenső általánosításra vagy bármi másra, amit nem lehet a benyújtott bejelentésben kinyilvánítottak tekinteni.

Minthogy a G 2/10 számú döntés iránymutatása nem minősíthető teljesen világosnak és egyértelműnek, a sok esetben fennmaradó bizonytalanságot célszerű annak a kérdésnek a megválaszolásával kiküszöbölni, hogy vajon a kinyilvánított tárgyra vonatkozó kívánt disclaimer sérti-e vagy sem az ESZE 123(2) cikkét.

C) Az Európai Szabadalmi Egyezmény 115. cikke lehetővé teszi, hogy harmadik felek megjegyzéseket tegyenek egy függő európai szabadalmi bejelentéssel vagy egy megadott európai szabadalom elleni felszólalással kapcsolatban. Az ilyen megjegyzések benyújtása illetékmentes.

Minthogy a megjegyzéseket benyújtó harmadik fél nem válik féllé az eljárásban, mostanáig a legtöbb fél inkább megvárta az európai szabadalom engedélyezését, és ezt követően nyújtott be felszólalást, ilyen módon felszólalóként féllé válva az eljárásban.

Az ESZH elhatározta, hogy megkönnyíti az ilyen megjegyzések benyújtását, hogy ezzel is javítsa a megadott európai szabadalmak minőségét, és megváltoztatta a gyakorlatát annak érdekében, hogy a vizsgáló és a felszólalási osztályok világosan kommentálják a harmadik fél által benyújtott megfigyelések tárgyhoz tartozását. Ezért az ESZH 2011. augusztus 1-jével kísérleti programot vezetett be, amely lehetővé teszi, hogy online formanyomtatványon lehessen benyújtani ezeket a megjegyzéseket. Az ilyen formanyomtatványok az ESZH weboldalán férhetők hozzá, és úgy vannak megszerkesztve, hogy lehetővé tegyék olyan tömör és jól felépített megfigyelések benyújtását, amelyeket az elővizsgálók gyorsan tudnak megérteni és értékelni. Az ilyen formanyomtatványok használatát az ESZH elnökének 2011. május 10-én kelt döntése teszi lehetővé. Ennek értelmében a beadványokat nem kell aláírni, de azok beérkezését az ESZH átvevő részlegének elektronikusan kell érkeztetnie.

A megfigyeléseket az ESZH valamelyik hivatalos nyelvén kell benyújtani, és azok névtelenül tehetők.

Bár az ESZH ajánlja az online formanyomtatvány használatát, a megjegyzések az eddigi gyakorlatnak megfelelően papíron is benyújthatók.

D) A T 1749/06 számú ügyben a Vizsgálati Osztály a T 1121/02 számú döntésre hivatkozva a feltalálói tevékenység megítélésekor figyelmen kívül hagyta az igénypontnak azokat a jellemzőit, amelyek egy ikon háromdimenziós megjelenési képéhez vezettek, mert ezek a jellemzők csak a megfigyelő észlelésétől függnének („a szemlélő agyában történő folyamat”), és ezért nem műszaki jellegűek.

A Műszaki Fellebbezési Tanács elismerte, hogy nehéz megítélni, vajon egy jellemző hozzájárul-e egy igénypont műszaki jellegéhez. Csatlakozott azonban a T 258/03 számú döntésben kinyilvánított nézethez, amely szerint egy olyan ismert tevékenység, mint a ceruzával és papírral végzett írás is műszaki jellegű. Ennek a nézetnek az 1. igénypont tárgyára való alkalmazása mellett a tanács megállapította, hogy az ikon szélének váltakozva sötét és világos vonalakkal való megváltoztatásából álló jellemző műszaki jellegű, és a feltalálói tevékenység megítélésekor figyelembe kell venni. A tanács azon a nézeten volt, hogy a Vizsgálati Osztály által említett, „a szemlélő agyában történik”-próba annak eldöntésekor, hogy egy jellemző hozzájárul-e egy igénypont műszaki jellegéhez, nem használható. Találmányok, miként a kinematográf, olyan hatáson alapszanak, amely csak „a szemlélő agyában megy végbe”, amennyiben állóképek egymás utáni gyors levetítése egy vászonra folyamatos mozgás illúzióját kelti. Jóllehet egy valódi cselekvés észlelésének az illúziója csak a szemlélő agyában

keletkezik, komolyan senki sem vonná kétségbe, hogy a kinematográf műszaki jellemzőkön alapuló találmány. Azzal lehetne érvelni, hogy a kinematográf olyan műszaki elemeket foglal magában, amelyek végső soron a szemlélő agyában a mozgás illúzióját keltik. A vizsgált esetben azonban a sötét és világos csíkok műszaki elemek is, amelyek hozzájárulnak a háromdimenziós kép illúziójának létrehozásához. Ezért a tanács azon a nézeten volt, hogy az 1. igénypont jellemző részének vonásai műszaki jellegűek, és a feltalálói tevékenység megítélésakor azokat figyelembe kell venni.

E) A Kibővített Fellebbezési Tanács a G 1/09 számú döntésben megállapította, hogy egy olyan európai szabadalmi bejelentés, amelyet a Vizsgálati Osztály döntése elutasított, az ESZE/1973 25. szabálya alapján a fellebbezési határidő lejártáig még függő, ha nem nyújtottak be fellebbezést.

F) A T 714/08 számú döntés ügyében az 1. igénypont megváltoztatott szövege tizenkét sajátos bázis–kapcsoló kombinációt ölelt fel. Ezek a sajátos párok azonban a benyújtott bejelentés szövegében nem voltak kinyilvánítva, mert ott nem határozták meg, hogy az egyes bázisok pontosan melyik kapcsolóval vannak kombinálva. Ezért a bejelentés benyújtott szövegéből nem lehetett közvetlenül és egyértelműen levezetni, hogy a módosított 1. igénypontban a p-feniléndiamin a tizenkét kapcsoló közül melyikkel képezett sajátos kombinációt.

A fellebbezést benyújtó szabadalmas szerint a bejelentés eredetileg benyújtott szövegének 14. oldalán a p-feniléndiamin már meg volt nevezve mint az első előnyös oxidációs bázis. A Műszaki Fellebbezési Tanács véleménye szerint azonban a 14. oldalnak ez a részlete nem értelmezhető olyan általános tanításként, hogy az első oxidációs bázis p-feniléndiaminra van korlátozva, és a módosított szövegezésű 1. igénypont szerint mind a tizenkét kapcsolóval kapcsolható. Ezért a tanács ezt az érvet elutasította, továbbá kifejtette, hogy ez az ügy különbözik a T 615/95 számú és a T 50/97 számú döntéstől, amelyek Markush-csoportok szubsztituenslistáiban végzett korlátozásokra vonatkoznak.

A főkérelem szerinti 1. igénypont megváltoztatását a tanács az ESZE 123(2) szakaszába ütközőnek tekintette. Ezért a kérelmet elutasította.

G) A Kibővített Fellebbezési Tanács G 4/08 számú döntésében többek között megállapította, hogy ha egy nemzetközi szabadalmi bejelentést a PCT szerint az Európai Szabadalmi Hivatal egyik hivatalos nyelven nyújtottak be és publikáltak, az európai szakasz megindításakor nem lehetséges ennek a bejelentésnek az ESZH egy másik hivatalos nyelvű fordítását benyújtani, amely azután az eljárás nyelve lenne.

H) A T 1206/07 számú döntésben a Műszaki Fellebbezési Tanács megállapította, hogy két jellemző bizonyos kombinációja nem volt kinyilvánítva a bejelentés eredetileg benyújtott szövegében. Sem a bejelentés eredeti igénypontjai, sem eredeti példái nem tartalmaztak olyan eljárásokat, amelyek a jellemzők közül csak az egyiket is felmutatták volna. Ezen túlmenően – bár ez a két jellemző mint olyan valóban ki volt nyilvánítva az eredeti bejelentésben – a leírás nem tartalmazott semmiféle olyan utalást, amely alátámaszthatta volna

azok kombinációját. A jellemzők újonnan igényelt kombinációjához csak úgy lehet eljutni, ha utólag egymással kapcsolatba hozunk két olyan bekezdést, amely a bejelentés eredetileg benyújtott leírásában egymástól független volt. A tanács véleménye szerint az alábbi két jellemző kiválasztását: „metallocénkatalizátor” és „egy 4-18 szénatomot tartalmazó diolefin bevezetése legalább az egyik reaktorba” nem lehet közvetlenül és egyértelműen levezetni az eredetileg benyújtott bejelentés szövegéből, mert abban nem található a legcsekélyebb utalás sem erre a konkrét kombinációra. Ezért a tanács egyetértett a 2-es számú alperessel abban, hogy a kombinált jellemzők elkülönített kinyilvánítása az eredeti bejelentésben nem elegendő ahhoz, hogy ezeknek a jellemzőknek a kombinációját összhangba lehessen hozni az ESZE 123(2) szakaszának követelményeivel.

Ez a végkövetkeztetés megfelel az ESZH vonatkozó állandó joggyakorlatának is, amely szerint az eredetileg benyújtott bejelentés tartalma nem értelmezhető olyan tartállyal, amelyből egyes jellemzők kiválaszthatók és kombinálhatók ahhoz, hogy mesterségesen egy meghatározott kombinációhoz lehessen jutni. Ezért a 3. igényponttól függő 7. igénypont tárgya túlhaladja az eredetileg benyújtott bejelentés tartalmát, és így nem felel meg az ESZE 123(2) szakaszában foglalt követelményeknek.

I) A T 1989/08 számú döntésben a Műszaki Fellebbezési Tanács megállapította, hogy egy meghatározott területen műszaki előítélet alatt általában a vonatkozó szakkörökben általánosan vagy széles körben elterjedt nézetet vagy előzetesen kialakított véleményt értenek. Egy előítélet alátámasztására a bizonyítási eljárásban magas mércét kell alkalmazni. Rendszerint bizonyítani kell, hogy az előítélet alapművekben vagy egy tankönyvben fordul elő; így a bizonyítás szintje majdnem olyan magas, mint az általános szaktudás bizonyításánál. Nem elég például személyek korlátozott számának véleményét vagy elképzelését figyelembe venni.

A vizsgált esetben a megadott előítélet alátámasztására benyújtott bizonyító anyag csupán tíz dokumentumból állt, amelyek a szakterületre vonatkozó értekezések vagy szabadalmak voltak. Az anterioritásoknak ez a viszonylag csekély száma, amely a vonatkozó szakterületen egy kiválasztott olvasóközönségnek volt szánva, önmagában nem képezett megfelelő alapot a műszaki előítéletre vonatkozó állítás számára. Ezért a tanács arra a következtetésre jutott, hogy az állítólagos előítéletet nem támasztották meggyőző módon alá (lásd a T 25/09 számú döntést is).

J) A G 1/07 számú döntésben a Kibővített Fellebbezési Tanács megállapította, hogy az igényelt képalkotó eljárás mint az emberi vagy állati test sebészeti kezeléséhez szolgáló eljárás az Európai Szabadalmi Egyezmény 53c) szakasza alapján ki van zárva a szabadalmi oltalomból, ha megvalósításakor fontos a test életének és egészségének megtartása, és ha egy olyan invazív lépést foglal magában, amely a testen lényeges fizikai beavatkozást jelent, amelynek az elvégzése orvosi szakismereteket igényel, és amely még akkor is jelentős egészségkockázattal jár, ha a szükséges szakmai gondossággal és szakértelemmel végzik.

K) A T 892/08 számú döntésben a Műszaki Fellebbezési Tanács arra az állandó joggyakorlatra utalt, amely szerint ha egy műszaki feladat csupán egy további anyagkeverék vagy egy további eljárás szolgáltatására vonatkozik, vagyis a technika állásának egy változatát nyújtja, minden jellemző vagy jellemzőkombináció, amely az anyagkeverék vagy eljárás ilyen fajtája esetén már szokásos, egyaránt a kitűzött feladat kézenfekvő megoldását képezi.

A tanácsok ismételten leszögezték, hogy egy alternatíva tisztán önkényes kiválasztása több egyformán kézenfekvő változat közül semmiképpen nem jelent feltalálói tevékenységet.

L) A T 879/09 számú döntés a közbenső általánosítás esetére szolgáltat példát. Ebben a döntésben, amely olyan ügyre vonatkozik, amelyben a Vizsgálati Osztály azért utasította el a bejelentést, mert az az ESZE 123(2) szakaszába ütközött, a Műszaki Fellebbezési Tanács megállapította, hogy a szabadalmi bejelentésben egy találmány általános formában volt leírva egy vagy több részletes kiviteli példával. Annak érdekében, hogy a hiányzó újdonságra és/vagy hiányzó feltalálói tevékenységre vonatkozó kifogást kiküszöbölje, a bejelentő az általános kinyilvánításba gyakran beiktatja a részletes kiviteli példák néhány, de nem az összes jellemzőjét. Ez olyan tárgyat eredményez, amely az eredeti általános kinyilvánítás és a részletesen leírt kiviteli alakok közé esik. Szabadalmi szakemberek ezt „közbenső általánosítás”-ként jelölik meg, jóllehet a „közbenső korlátozás” megfelelőbb megjelölés lenne annak érthetővé tételéhez, hogy a valóságban itt az általános eredeti kinyilvánítás korlátozásáról van szó (T 461/05). Egy ilyen közbenső korlátozás vagy közbenső általánosítás az ESZE 123(2) szakasza szerint csak akkor engedhető meg, ha a szakember az eredetileg benyújtott szövegezésből kétségtelenül felismerheti, hogy az egy részletes kiviteli példából vett jellemzők nem állnak szoros összefüggésben a kiviteli példa többi jellemzőjével, hanem közvetlenül és egyértelműen az általános szövegösszefüggésre vonatkoznak. Minthogy az adott esetben ezt a követelményt kielégítették, nem ütköztek az ESZE 123(2) szakaszába.

M) A T 1281/06 számú döntésben a Műszaki Fellebbezési Tanács megállapította, hogy a független 1. és 5. igénypontban nem volt világos az utalás alsó és felső csuklópontú színlelépési funkcióra, mert a „csuklópont” fogalom a képfeldolgozás területén nem bír általánosan elismert jelentéssel. Ezért az igényelt találmánnyal megoldandó műszaki feladat számára a csuklópontok meghatározását lényegesnek tekintették.

Arra az általános alaptételre utalva, hogy egy igénypontban a fogalomjelentéseknek magából az igénypont szóhasználatából ki kell tűnniük, a tanács saját korábbi, T 1271/05 számú döntésére és az abban említett joggyakorlatra is emlékeztetett, amely szerint „ettől az alaptételtől el lehet térni, ha egy szabadalmi leírás bizonyos fogalmak egyértelmű meghatározásait tartalmazza, és azt is világossá teszi, hogy ezek a meghatározások az egész bejelentésre érvényesek, úgyhogy az igénypontok szóhasználatának az értelmezésekor a szabadalmi dokumentum a saját szótárát képezne”. A vizsgált esetben ezek a feltételek nincsenek kielégítve, mert a leírás nem tartalmaz olyan megállapítást, amelyből kitűnne, hogy a „csuklópont” fogalomnak egy meghatározott, a teljes bejelentésre érvényes jelentést kell kapnia. A tanács a leírásban nem talált egyetlen egyértelmű meghatározást sem a

„csuklópont” fogalomra, és ez az igénypontokra is érvényes volt. Ezért – összhangban a T 1271/05 döntéssel – nem lehetett az 1. és 5. igénypont szerinti „felső és alsó csuklópontok” jellemzőkhöz sajátos jelentést rendelni, ami megkülönböztetné őket egy, a szín-hozzárendelési funkció által meghatározott ponttól. Így nincs kielégítve a világosság ESZE/1973 84. szakasza szerinti követelménye.

N) A T 1703/06 számú döntésben a Műszaki Fellebbezési Tanács az ESZH joggyakorlataira utalt, amely szerint egy terméknek egy igénypontban való egyértelmű jellemzése egy paraméterrel (itt a törésmutatóval) szükségszerűen azt kívánja, hogy a paramétert világosan és megbízhatóan lehessen meghatározni.

Az a tájékoztatás, amelyet a tanács a bejelentés napján az általános szaktudásra jellemzőnek talált, azt mutatta ugyan, hogy a technika állásában különböző eljárások tartoznak a törésmutató meghatározásához, de a technika állása azt is világossá teszi, hogy egy, az irodalomban megnevezett anyagnak a törésmutatója az a mutató, amelyet 23 °C-on vagy 25 °C-on és a nátrium-D-vonalának 589,3 nm hullámhosszán kapnak. Megállapították továbbá, hogy a műanyagipar ASTM D 542 jelű szabványa két eljárást említ a törésmutató mérésére, amelyek közül az egyik három- és esetleg négytizedes pontosságú, míg a másik csak kb. kéttizedes pontosságú mérést tesz lehetővé. A vitatott bejelentésben a törésmutatókat háromtizedes pontossággal adták meg. A tanács úgy látja, hogy bár maga a vitatott bejelentés nem ad pontos meghatározást arról, hogyan kell mérni a törésmutatót, ez azonban egy ismert, sőt szabványosított paraméter (lásd fentebb), amelynél nincs ok arra, hogy a vonatkozó szabvány szerinti mérésnél olyan eltérő értékekből kelljen kiindulni, amelyek az ESZE 84. szakasza szerint kifogásolhatók lennének. Egy szakember, aki a bejelentés napján olvassa a vitatott bejelentést, azonnal megértené, hogy a törésmutató valamennyi értékét az ASTM D 542 szerint a megfelelő pontossággal mérték.

O) A Kibővített Fellebbezési Tanács G 3/08 számú döntésében olyan kérdésekkel foglalkozott, amelyek a számítógépprogramok szabadalmazásának tilalmára vonatkoznak [ESZE 52(2)c) és (3) szakasz]. A tanács az előterjesztést elfogadhatatlannak tekintette, és többek között megállapította, hogy bár a fellebbezési tanácsok két döntésükben eltérően ítélték meg, hogy egy számítógéppel leolvasható közegen egy programra vonatkozó igénypont szükségszerűen kívül esik-e az ESZE 52(2) szakasza szerinti szabadalmazási tilalmon, ez az esetjog jogszerű továbbfejlesztése, és nem olyan eltérő jogértelmezés, amely az előterjesztést elfogadhatóvá tenné.

Franciaország

A dél-koreai *Samsung Electronics Ltd.* (Samsung) Franciaországban három technológiai szabadalmának bitorlása miatt beperelte amerikai versenytársát, az *Apple*-t. A keresetet a Samsung egy párizsi kerületi bíróságnál nyújtotta be 2011 júliusában, és az első tárgyalás 2011 végén vagy 2012 elején várható.

Hamisítás Elleni Kereskedelmi Egyezmény

Ausztrália, Dél-Korea, az Európai Unió és tagállamai, Japán, Marokkó, Mexikó, Svájc, Szingapúr és Új-Zéland 2011. október elején megerősítette elkötelezettségét egy Hamisításellenes Kereskedelmi Egyezmény (Anti-Counterfeiting Trade Agreement, ACTA) iránt egy Tokióban tartott aláírási ceremónián.

Az egyezmény célja, hogy harcoljon a szellemi tulajdon-jogok bitorlása, különösen a hamisítás és a kalózkodás világméretű elterjedése ellen, lehetőséget nyújtva a felek olyan együttműködésére, amely elősegíti a szellemi tulajdon-jogok hatékony érvényesítésének megvalósítását.

Az egyezményt nyolc kormány – az Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Dél-Korea, Japán, Kanada, Marokkó, Szingapúr és Új-Zéland kormánya – írta alá. Az Európai Unió, Mexikó és Svájc részt vett a ceremónián, és megerősítette az egyezmény további hatékony támogatását, de azt mondták, hogy később fogják aláírni.

Az ACTA-ra vonatkozó tárgyalások 2008 júniusában indultak, és a tárgyalások utolsó körét Japánban 2010 októberében tartották. Fordítási és technikai munkát követően az ACTA-t 2011. május 1-jén nyitották meg aláírás céljából. A kritikusok szerint az a legnagyobb probléma, hogy az aláíró nyolc ország között nem találhatók meg a szerzői jogok fő ellenzői. Általános vélemény szerint nem érhető el komoly változás, amíg Kína nem csatlakozik az egyezményhez.

Híres védjegyek

A leghíresebb védjegyek 2011. évi rangsorolásánál ismét a Coca Cola nyerte el az első helyet; értéke az előző év óta 2%-kal növekedett. A második helyre az IBM-et sorolták 8%-os értéknövekedéssel. A harmadik hely a Microsoftnak jutott 3% értékcsökkenéssel.

India

A Delhi Felsőbíróság (Delhi High Court) 2011. május 3-án hozott döntést a *United Brothers* (felperes) v. *Aziz Ulghani @ Anr.* (alperes)-ügyben, megállapítva, hogy a belenyugvás olyan magatartás, amely összeegyeztethetetlen a kizárólagos védjegyjog iránti igénnyel olyan esetben, amikor mindkét fél teljesen tisztában van a másik fél hasonló védjegyével.

A felperes 1957 óta használja az UNITED védjegyet alumíniumból készült háztartási eszközökkel kapcsolatban, és különleges hírnévre tett szert kuktafazekai révén. Az alperes 1982-ben lajstromoztatta a UNITED védjegyet a 7. és a 11. áruosztályban.

Az alperes 2005-ben kérte az UNITED védjegy lajstromozását a 7. áruosztályban hajszá-

rítókra és mosógépekre, amit azonban a védjegyhivatal elutasított arra hivatkozva, hogy a felperes 1957 óta használja ezt a védjegyet, és azóta goodwillre és hírnévre tett szert azzal kapcsolatban.

Az alperes a Szellemitulajdon-védelmi Fellebbezési Tanácshoz (Intellectual Property Appellate Board) nyújtott be fellebbezést. Az szintén elutasította az alperes keresetét.

A felperes 2010-ben törlési keresetet nyújtott be az alperes védjegye ellen. Az ügy ezután került a Delhi Felsőbíróshoz, amely a védjegyhivatal és a Szellemitulajdon-védelmi Fellebbezési Tanács döntésének tanulmányozása alapján megállapította, hogy mind a felperes, mind az alperes hosszú évek óta tudott a másik fél hasonló védjegyéről. A felperes törlési keresetének nem lehet helyt adni a belenyugvás elve miatt. Emellett a két fél számára engedélyezett lajstromozásokat a mindkét fél által folytatott hosszú és folyamatos használat folytán továbbra is fenn lehet tartani.

Izrael

A célzórendszerek iparában vezető amerikai *Trijicon* cég két bejelentést nyújtott be távcsöves puska irányzéka alakjának háromdimenziós védjegyként való lajstromozása iránt. A *Trijicon* azzal érvelt, hogy a háromdimenziós védjegyek lajstromozhatóak, ha megkülönböztetőképessegre tettek szert. A bejelentő igényelte egyesült államokbeli korábbi védjegybejelentéseinek elsőbbségét.

Az izraeli elővizsgáló elutasította a védjegybejelentéseket arra hivatkozva, hogy azok nem jelzik az áruk eredetét, hanem csak az áruk alakját mutatják. Az elutasító végzés arra is felhívta a bejelentő figyelmét, hogy a védeni kívánt alak oltalma mintabejelentés útján lehetséges.

A bejelentő arra hivatkozott, hogy a hivatal 28-as sorszámu körlevele szerint háromdimenziós védjegyeket lehet lajstromoztatni, ha azok megkülönböztetőképessegre tettek szert, és a lajstromoztatni kívánt védjegyek kielégítik ezt a követelményt.

Az újabb hivatali elutasítás után a *Trijicon* a védjegyrendelet 16. szakasza alapján kérte bejelentéseinek lajstromozását arra hivatkozva, hogy a védjegyeket az Egyesült Államokban engedélyezték, és ezért azokat Izraelben is engedélyezni kell még akkor is, ha csak csekély a megkülönböztetőképessegük. A bejelentő által kért szóbeli tárgyaláson kiderült, hogy a védjegyeket az Egyesült Államokban eredetileg szintén elutasították, azonban végül engedélyezték azon az alapon, hogy megkülönböztetőképessegre tettek szert.

A védjegyrendelet 16. szakasza egy hosszú listát sorol fel védjegyek elutasítási okaként, és a bejelentő azzal érvelt, hogy ez a lista kimerítő, és nem vonatkozik a vizsgált esetre. Lényegileg ha egy védjegyet engedélyeztek az eredeti országban, akkor azt Izraelben is engedélyezni kell. A védjegyhivatal elnöke azon az állásponton volt, hogy a mintaoltalom hozzáférhetősége kizárta a védjegyek lajstromozását, és ennek megfelelően utasította az elővizsgálót,

aki arra hivatkozva utasította el végleg a védjegybejelentéseket, hogy azok nem szereztek megkülönböztetőképeséget, és a vásárlóközönség, valamint a versenytársak számára hozzáférhetőnek kell maradniuk.

Japán

A japán Szellemtulajdon-védelmi Felsőbíróóság 2010. január 28-án jelentős döntést hozott azzal kapcsolatban, hogy egy gyógyszer felhasználására vonatkozó találmány szabadalmazható-e akkor, ha a szabadalmi bejelentés eredeti leírása nem tartalmaz farmakológiai adatokat.

A szabadalom igénypontjának szövege a következő:

„Flibanszerin alkalmazása adott esetben gyógyászatilag elfogadható savaddíciós sók formájában szexuális vágy rendellenességeinek a kezelésére.”

A bejelentés eredeti leírása ismerteti a flibanszerin általános adagolási módját, dózis-alakját és dózisát, továbbá az igényelt orvosi alkalmazásban használt összetételeket, azonban nem tartalmaz olyan farmakológiai adatokat, amelyek szemléltetnék vagy igazolnák a flibanszerinnel végzett kezelés hatékonyságát.

A felsőbíróóság döntése megállapítja, hogy az alátámasztás követelményének célja olyan szabadalom engedélyezésének a megakadályozása, amelyben az igényelt találmány túl tág a leírásban foglalt kinyilvánításhoz viszonyítva, míg a kinyilvánítási követelmény célja, hogy csak olyan szabadalomra engedélyezzenek oltalmat, amely kielégítő mértékben és teljesen kinyilvánítja az igényelt találmányt, és így lehetővé teszi szakember számára a találmány megvalósítását. Megállapítása szerint elegendő kielégíteni az alátámasztási követelményt, vagyis hogy a bejelentés leírása olyan mértékben ismertesse az igényelt találmányt, hogy szakember alakilag és külsőleg megértse a leírt műszaki dolgokat, ideértve az igényelt találmány kiviteli példáit. Így egy gyógyászati alkalmazásra vonatkozó találmánnyal kapcsolatban az alátámasztási követelmény nem szükségszerűen kíván olyan farmakológiai adatokat, amelyek szemléltetik vagy igazolják a gyógyászati alkalmazás hatékonyságát, eltérően a kinyilvánítási követelménytől.

A fentiek alapján a felsőbíróóság úgy döntött, hogy egy gyógyászati alkalmazást igénylő találmány, amely nem ír le farmakológiai adatokat, kielégíti az alátámasztás követelményét.

E döntés alapján az várható, hogy a gyógyászati alkalmazásra vonatkozó találmányokat a jövőben a Japán Szabadalmi Hivatal akkor is engedélyezni fogja, ha azok nem tartalmaznak farmakológiai adatokat.

Kanada

A Kanadai Szövetségi Fellebbezési Bíróóság (Federal Court of Appeal, FCA) 2011. július 18-i döntésében jelentősen szűkítette a kanadai szabadalmak kapcsán a jóhiszeműség követel-

ményét.

A kanadai szabadalmi törvény 73. szakasza szerint „egy kanadai szabadalmi bejelentést megszűntnek kell tekinteni, ha a bejelentő nem válaszol jóhiszeműen egy olyan követelményre, amelyet az elővizsgáló a vizsgálattal kapcsolatban támaszt”.

Az FCA a fenti döntést a *Corlac v. Weatherford*-ügyben hozta, és azt kellett eldöntenie, hogy a vizsgált szabadalom érvénytelen volt-e egy feltaláló által az elővizsgálati eljárás alatt benyújtott eskü alatti nyilatkozatban levő hamis állítás miatt. A Weatherford által benyújtott szabadalmi bejelentés elővizsgálati eljárása alatt a bejelentő azt kérte, hogy egy *Torfs* nevű feltalálót töröljenek a feltalálók listájáról. Ehhez az elővizsgáló eskü alatti nyilatkozat benyújtását kívánta. Erre adott válaszként a bejelentő a *Grenke* nevű másik feltaláló által készített eskü alatti nyilatkozatot nyújtott be. A bíró megállapította, hogy *Torfs* valóban feltaláló volt, és hogy *Grenke* eskü alatti nyilatkozatát az az észlelése motiválta, hogy *Torfs* megpróbálta őt kizárni egyéb szabadalmakból.

A fellebbező fél azzal érvelt, hogy ha megállapítják (bármikor, a szabadalom engedélyezése előtt vagy után), hogy a bejelentő nem válaszolt jóhiszeműen a bejelentés elővizsgálati eljárása alatt egy hivatali felszólításra, akkor a bejelentést a törvény erejénél fogva megszűntnek kell tekinteni. Az FCA elutasította ezt az érvelést, mert szerinte a hivatalnak kell meghatároznia, hogy egy bejelentő válasza az elővizsgáló kérelmére jóhiszeműen történt-e. Így a 73. szakasz csak a szabadalmi bejelentés elővizsgálati eljárása alatt érvényes, és az FCA szavaival: „Hatása megszűnik a szabadalom megadásával”.

Az FCA megállapította, hogy a törvénynek egy másik szakasza érvényes a szabadalom megadása után, nevezetesen az 53(1) alszakasz, amelynek a hatálya azonban szűkebb, mint a 73. szakaszé. Nevezetesen az 53(1) alszakasz a következőképpen rendelkezik: „Egy szabadalom érvénytelen, ha a kérelemben bármilyen lényeges állítás ... valótlan, vagy ha a leírás és a rajzok többet vagy kevesebbet tartalmaznak annál, ami a kitűzött cél eléréséhez szükséges, és a kihagyást vagy hozzáadást szándékosan végzik félrevezetés céljából.”

Az FCA szerint nem sértették meg az 53. szakasz rendelkezését. Ilyen vonatkozásban az FCA megjegyezte, hogy valójában nem talált arra vonatkozó bizonyítékot, hogy *Grenke* szándékosan tett volna félrevezető állítást.

Kína

A) A Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) uniójának 49. közgyűlésén a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) tagállamai 2011. szeptember 29-én elfogadták a Kínai Szellemitulajdon-védelmi Hivatal javaslatát, hogy a kínai szabadalmi dokumentációkat iktassák be a PCT minimumdokumentációjába. Ennek megfelelően a PCT-tagállamok kötelesek a kínai találmányi szabadalmi dokumentációt is kutatni, amikor PCT-bejelentések vizsgálatát végzik.

Jelenleg a minimumdokumentáció a következő államok szabadalmi dokumentációját foglalja magában: Dél-Korea, Egyesült Királyság, Európai Szabadalmi Hivatal, Franciaország, Japán, Németország, Oroszország és Svájc, most már Kínával kiegészülve.

B) A nemzetközi védjegybejelentések száma tekintetében Kína ebben az évben a 7. helyről a 6. helyre jött fel. Ezt a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) a helyettes vezérigazgatója, Wang Binying jelentette be 2011. szeptember 6-án a dél-kínai Sichuan tartomány fővárosában, Chengduban tartott 4. Kínai Védjegyfesztiválon.

C) Kínában a doménnév-lajstromozás az „első érkezés – első kiszolgálás” elv alapján történik. A Kínai Internethálózat Információs Központ (China Internet Network Information Center) nem vizsgálja a doménnév-lajstromozását kérő jóhiszeműségét. A kínai doménnevek lajstromozásának egyetlen követelménye, hogy a kérelmező kínai személy legyen (kivéve Hong Kongot, Tajvant és Makaót).

A cybertolvajlás komoly fenyegetés Kínában. Amikor egy cég megpróbálja lajstromoztatni nevét vagy védjegyét, gyakran azzal szembesül, hogy mások már lajstromoztatták. A cybertolvajok azért lajstromoztatnak doménneveket, hogy azokat sokkal magasabb áron eladják a kereskedelmi nevet vagy a védjegyet birtokló cégnek. Ha a cég elutasítja a doménnév megvételét, akkor a cybertolvaj a doménnevet a versenytársnak ajánlja fel.

Annak, aki ilyen helyzettel találkozik, három ok miatt nem ajánlatos alkudozni a cybertolvajjal. Először: a meghívás egyeztető megbeszélésre hallgatólagos elismerését jelenti annak, hogy a cybertolvajnak törvényes joga van a doménnévre. Másodszor: a magánmegállapodások gyakran sokkal többbe kerülnek, mint a vita megoldása döntőbíráskodással. Harmadszor: a legtöbb cybertolvaj nem jelenik meg a döntőbíráskodási eljáráson, és még ha megjelenik is, rendszerint nincs kellően felkészülve. Mindez magyarázza, hogy a felperesek gyakran miért jutnak kedvező eredményre doménnévvel kapcsolatos döntőbíráskodási eljárásban.

Kínában a Kínai Nemzetközi Gazdasági és Kereskedelmi Felügyelőség felügyeli az összes doménnévvitát és a döntőbíráskodást. Ez utóbbinak több előnye van a pereskedéssel szemben.

Először: a döntőbíráskodás gyorsabb utat biztosít a doménnévviták megoldásához. A döntőbizottság köteles az eljárás megindításától számított 14 napon belül eldönteni az ügyet. Ezzel szemben a népbíróságnak ehhez legalább hat hónapra van szüksége.

Másodszor: a döntőbíráskodás olcsóbb a doménnévviták megoldásához, mert a döntőbíráóság engedélyezi bizonyítékok beszerzését tengerentúlról. Ilyen bizonyítékot azonban peres eljárás esetén a felperes országában közjegyzővel kell hitelesíttetni, és a kínai követség által kell felülhitelesíttetni, ami költséges és időt rabló dolog.

Harmadszor: a döntőbizottság nyitottabb, mint a népbírási bírók. A döntőbizottságot rendszerint az adott területen szakértő személyek alkotják, akik nyitottak a védjegytulajdonosok bizonyítékaival és érveivel szemben.

Egy doménnév igénylőjének vagy felperesének törvényes joggal kell rendelkeznie a doménnév azonosító része fölött. Ilyen szempontból elegendő, ha olyan lajstromozott védjegye van, amely azonos vagy megtévesztően hasonlít a vitatott doménnévhez. A további feltétel, hogy az alperesnek ne legyen törvényes joga a doménnév azonosító része fölött. Ha olyan lajstromozott védjegye van, amely hasonlít a vitatott doménnévhez, az jelentősen csökkenti az igénylő, illetve a felperes kilátását a sikerre.

Kolumbia

A kolumbiai kongresszus 2011 júliusában törvénybe iktatta a Madridi Jegyzőkönyv elfogadását. A törvény hatálybalépéséhez azonban arra is szükség van, hogy letétbe helyezzék a Szellemi Tulajdon Világszervezeténél a csatlakozási okmányt, majd ezt követően még további három hónap is elteljen.

Dél-Amerikában Kolumbia az első ország, amelyben a Madridi Jegyzőkönyv hatályba lép.

Líbia

A Líbiai Szabadalmi Hivatal kilenc hónapig tartó szünet után, 2011 novemberében újra megnyitotta kapuit, és folytatja működését.

Marokkó

A *Kezzad Aicha* (Kezzad) 2009. május 4-én 123289 számon nyújtott be kérelmet a 30. áruosztályban a TORKI védjegy lajstromozása iránt. A védjegyhivatal 2009. június 11-én publikálta a kérelmet a hivatalos lapban.

A lajstromozás ellen felszólalt a török *Konya Sekersanayive Ticaret* (Konya) cég korábban lajstromozott TORKU védjegye alapján. Konya előadta, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy megtévesztően hasonlít saját védjegyéhez, ami a fogyasztók megtévesztéséhez vezetne. A TORKU védjegy a származási országban és számos más országban korábban érvényesen van lajstromozva. Emellett a kifogásolt védjegy lajstromozása a marokkói védjegy törvénybe és nemzetközi szerződésekbe is ütközik.

A fenti érvek alapján a védjegy hivatal helyt adott a felszólalásnak, és elutasította a kifogásolt védjegybejelentést.

Németország

A) Európában az Európai Szabadalmi Hivatal után a Német Szabadalmi Hivatal (Deutsches Patentamt, DPA) a legnagyobb vizsgáló hivatal körülbelül 2800 alkalmazottal, akik közül mintegy 830 dolgozik elővizsgálóként.

A DPA-nál 2010-ben mintegy 60 000 szabadalmi bejelentést nyújtottak be, és mintegy 33 000 elővizsgálati eljárást fejeztek be. Az utóbbiak közül közelítőleg 42%-ot engedélyeztek, és közelítőleg 26%-ot utasítottak el, míg a fennmaradó bejelentések díjfizetés elmaradása miatt vagy visszavonás folytán szűntek meg.

2010 végén közel 526 000 német szabadalom volt érvényben.

2010-ben a DPA-nál 69 100 védjegybejelentést nyújtottak be, és munkanaponként átlagosan 195 védjegybejelentést lajstromoztak.

B) A tárgyalt ügyben a megtámadott szabadalom egy műanyag cső birkózószőnyeg előállításánál használt forrasztó-melegítő berendezésre vonatkozott. A szabadalom ellen felszólaló fél csupán arra alapozta felszólalását, hogy a találmányt a német szabadalmi törvény 21(1) cikkének 3. bekezdése szerint tőle lopták. A Szövetségi Szabadalmi Bíróság (Bundespatentgericht) első fokon a kérelemnek megfelelően megvonta a szabadalmat, de nem foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a szabadalom tárgya szabadalmazható volt-e. Ilyen vonatkozásban megállapította, hogy a törvénytelen bitorlás, vagyis a lopás alapja független attól a kérdéstől, hogy a szabadalom tárgya oltalmazható-e vagy sem.

A szabadalomtulajdonos fellebbezett a döntés ellen azzal érvelve, hogy a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof) megalapozott joggyakorlata szerint csak olyan tárgyat lehet törvénytelenül megszerezni, amely kielégíti a szabadalmazhatóság követelményeit, és így a Szövetségi Szabadalmi Bíróságnak ki kellett volna értékelnie ezt a kérdést.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság nem adott helyt ennek az érvelésnek, és – feladva a korábban kialakult joggyakorlatot – leszögezte, hogy egy szabadalmat a szabadalmi törvény 21(1) cikkének 3. bekezdése szerint törvénytelen eltulajdonítás alapján lehet megvonni, függetlenül a szabadalom tárgyának szabadalmazhatósága kérdésétől. Ilyen vonatkozásban rámutatott, hogy a törvénytelen eltulajdonításon alapuló felszólalás esetében a szabadalmi bejelentés helytelen átruházásáról, illetve a később engedélyezett szabadalomról van szó. Egy feltalálónak, aki kinyilvánított egy műszaki tanítást, joga van a találmány megszerzésére, függetlenül a műszaki tanítás szabadalmazhatóságának kérdésétől. Ezért jogtalan volt feltételezni, hogy csak egy szabadalmazható tárgyat lehet törvénytelenül megszerezni.

C) A bejelentő a „Wir machen morgen möglich” (Holnap lehetővé tesszük) jelmondatot kívánta lajstromoztatnia a DPA-nál széles körű áruosztállyal és szolgáltatásokkal, ideértve az elektronikus biztonsági és felügyelőeszközöket, a komputerizált telekommunikációs és hálózati rendszereket, valamint a szemináriumok szervezését. A DPA védjegytörvény 8(2) szakasza alapján megkülönböztetőképesség hiánya miatt elutasította a bejelentést arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt szavak sorozata egy általános típusú hirdető megállapítás, amely a jövőre, a jövőbeli fejlődésre vagy a jövőbeli életre és így egy üzletre utal, és szolgáltatásait a haladás érdekében ajánlja fel.

A bejelentő megfellebbezte ezt a döntést. A Szövetségi Szabadalmi Bíróság megállapította, hogy a hirdető jelmondatban nem lehet leíró jelentést látni az igényelt áruk vonatkozásában. A „holnap” szó a védjegyben a következő napra vagy a jövőre is vonatkozik, aminek

következtében a „lehető” szó „elérhető, elképzelhető” jelent. Bár a védjegy azt a benyomást kelti, hogy az áruk és a szolgáltatások haladásra és jövőbeli fejlődésre utalnak, az állításnak ez a leíró magva nem áll a lajstromoztatni kívánt védjegy gyújtópontjában, hanem a közön-séget inkább a tudatküszöb alatt érinti.

Általában megállapítható, hogy általános jellegű hirdető, meggyökeresedett frázisoknak és szósoroknak a versenytársak számára szabadon elérhetőnek kell maradniuk. Ugyanakkor egy hirdető jelmondat lajstromozását nem lehet megtagadni, ha az eredeti és tömör. Így a megkülönböztetőképességet sem lehet megtagadni egy inkább egyéni, mint egyszerű állítástól, ha nem állapítható meg, hogy az érintett üzleti körök az állítást pontos formájában szabadon kívánják-e használni.

D) Egy német bejelentő 2005-ben a 9., 16., 25., 28., 35., 38. és 41. áruosztályban különböző árukra és szolgáltatásokra lajstromoztatta a TOOOO! védjegyet. Egy harmadik fél kérelme alapján a DPA a védjegy törvény 8(2)(1) szakasza, vagyis a jel leíró jellege alapján törölte a védjegyet. A bejelentő a Szövetségi Szabadalmi Bírósághoz nyújtott be fellebbezést, amely azonban megerősítette a DPA döntését.

Ezután a bejelentő a Szövetségi Legfelsőbb Bírósághoz fordult, amely a 25. áruosztály különböző áruí, többek között ruházati termékek vonatkozásában megváltoztatta a döntést, és az ügyet újból elbírálás céljából visszautalta a Szövetségi Szabadalmi Bírósághoz. A többi áruosztály és szolgáltatás vonatkozásában a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság megerősítette a megelőző döntést.

A Szövetségi Szabadalmi Bíróság azzal érvelt, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy a hétköznapi nyelvben széles körben használt szó arra, amikor egy labdajátékban az egyik csapat gólt szerez. A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság a vizsgált védjegy valamennyi termékével és szolgáltatásával kapcsolatban megvizsgálta ezt az érvet, de azt kétségbe vonta a 25. áruosztály bizonyos áruival kapcsolatban. Összhangban egy korábbi döntésével hangsúlyozta, hogy figyelembe kell venni a vonatkozó kereskedelmi terület címkézési gyakorlatát is, ideértve egy védjegy elhelyezését az adott árukon. Ezért egy jel a védjegy törvény 8(1)(2) szakasza értelmében már disztinktív lehet, ha léteznek olyan alkalmak, amelyek révén az adott jel „védjegyként” fogható fel. Ha egy jelet „védjegyként” (vagyis a termék eredetét je-lölőként) fognak fel, amikor az sajátos módon egy termékhez kapcsolódik, a védjegyet nem lehet érvényteleníteni, mert azt helyzeti jelként lehetett lajstromozni.

Ezzel szemben – mondta ki a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság döntése – bejelentési eljárásokban meg kell határozni, hogy a lajstromoztatni kívánt jel szigorúan leíró értelemben fogható-e fel, függetlenül a címkéken, árcédulákon vagy az áruk csomagolásán való bemutatásától.

E) Egy bejelentő a DPA-nál kérte a POLYMAIL védjegy lajstromozását a 16. áruosztályban különösen papírárukra, könyvborítókra és papírdobozokra, valamint a 35. áruosztályban különösen internetárverések lefolytatására és online hirdetésekre.

A DPA a „poly” és a „mail” szó kombinációjában a többszöri postázás egyszerű leírását látta, és azon a véleményen volt, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy csak a leíró jelzése az igényelt áruk és szolgáltatások szándékolt használata típusának.

A Szövetségi Szabadalmi Bíróság azon a véleményen volt, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy nem tekinthető leírónak a 35. áruosztályban igényelt szolgáltatásokra nézve, mert azokat nem hirdetések tömegpostázásának formájában nyújtják. A POLYMAIL védjegy a 16. áruosztály áruira nézve sem tekinthető deszkriptívnek, mert ebben az áruosztályban az árukat nem készítik polimer műanyagokból, és nem is továbbítják tömegpostázással. A POLYMAIL kifejezés a vonatkozó területeken az eredet megjelölésének tekinthető, és lajstromozható az igényelt árukra és szolgáltatásokra.

F) Egy német kiadó tulajdonosa volt az ILLU és a SUPERillu védjegyek a 16. és a 41. áruosztályban. Egy versenytárs törlési keresetet nyújtott be az ILLU védjegy ellen arra hivatkozva, hogy azt sem a lajstromozást követő öt éven belül, sem később nem használták.

A védjegytulajdonos arra hivatkozott, hogy évekig publikált és nagy számban forgalmazott egy „SUPERillu” című folyóiratot, ezenkívül megbízásából sugároztak egy SUPER ILLU TV című tévéműsort.

A Karlsruhei Felsőbíróóság úgy döntött, hogy az ILLU védjegy törlésére vonatkozó kereset megalapozatlan, mert e folyóiratcím használata a nyomtatott termék üzleti származását is jelezte, különös tekintettel a folyóirat jelentős és hosszan tartó sikerére. Az „illu” szó rendelkezik megkülönböztetőképeséssel, és a „SUPERillu” szó használata az ILLU védjegy megfelelő használatának minősül, mert a hozzáadott „super” komponens nem rendelkezik saját megkülönböztetőképeséssel, hanem csupán hirdetési célokra szolgál. Így a „SUPERillu” szó lényegtelen változata az ILLU védjegynek, és nem befolyásolja annak megkülönböztetőképességét. Ezért a bíróság a törlési keresetet elutasította.

Olaszország

A 2011. augusztus 3-án megjelent olasz hivatalos közlöny az iparfejlesztési minisztérium két közleményét tartalmazta, amelyek mindegyike a szellemi tulajdon oltalmának elősegítését célozza szabadalmak és használati minták területén olasz kis- és közepes vállalatok számára. A minisztérium mintegy 45 millió eurónyi összeget tartalékol egyrészt hazai és külföldi szabadalmi és használatiminta-bejelentések anyagi fedezetéül, másrészt az ilyen bejelentések benyújtását lehetővé tevő kutatások elősegítése céljából.

Az iparfejlesztési minisztérium anyagi támogatására irányuló kérelmeket 2011. november 2-ától kezdve lehet benyújtani.

Pakisztán

A Pakisztáni Szellemitudajdon-védelmi Szervezet elnöke bejelentette, hogy 2011. október 21-től kezdve a védjegyközlőnyt digitális formában is publikálják. Ennek megfelelően módosították a védjegy törvény végrehajtási utasításának 29. szakaszát.

Spanyolország

Az *Eli Lilly and Company* (Lilly) a *Daiichi Sankyo* spanyol leányvállalatával együtt *ex parte* ideiglenes intézkedés iránti kérelmet nyújtott be a *Teva* ellen az EP584952 számú európai szabadalom (EP '952) állítólagos bitorlása miatt. Ez a szabadalom raloxifen alkalmazását igényli oszteoporózis kezelésére.

Az *Eli Lilly* a birtokosa az EP1438957 számú európai szabadalomnak (EP '957) is, amely az EP '952 megosztásából származott. Mind az alap-, mind a megosztott szabadalom lényegileg ugyanazt a találmányt igényli, és elsőbbségük 1992. július 28.

A megosztott EP '957 szabadalmat 2009 decemberében az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) Felszólalási Osztálya megvonta feltalálói tevékenység hiánya miatt (e határozat ellen a fellebbezés függőben van). Az ESZH Felszólalási Osztálya azt állapította meg, hogy a raloxifen használata oszteoporózis kezelésére szolgáló gyógyszer előállítására szakember számára kézenfekvő volt egy 1987-ben publikált dolgozatban ismertetett tanítás fényében. Ez a dokumentum kinyilvánította két antiösztrogén vegyület (raloxifen és tamoxifen) hatását petefészküktől megfosztott patkányokban, ami azt mutatta, hogy az antiösztrogének gátolták a csonttömegsűrűség csökkenését anélkül, hogy növelték volna a méhrák kockázatát.

A Pamplonai Kereskedelmi Bíróság úgy döntött, hogy nem hoz *ex parte* döntést, és szóbeli tárgyalást tartott, így lehetőséget nyújtva a *Tevának* arra, hogy ellentmondjon az ideiglenes intézkedés iránti kérelemnek. A tárgyalás után a bíróság 2011. július 14-én hozott döntésében elutasította a kérelmet, és a Lilly-t a bírósági költségek megtérítésére kötelezte.

A bíróság előtt a felperesek azt állították, hogy a *Teva* által Spanyolországban forgalomba hozott raloxifen bitorolta az EP '952 szabadalmat. Azzal érveltek, hogy ezt a szabadalmat az ideiglenes intézkedésre vonatkozó eljárásban érvényesnek kell tekinteni, mert az ESZH engedélyezte. Továbbá arra is hivatkoztak, hogy a párhuzamos USA-beli szabadalmat az amerikai bíróságok fenntartották, viszont az ESZH Felszólalási Osztályának az EP '957 megosztott szabadalmat megvonó döntése lényegtelen, mert az alapszabadalom és a megosztott szabadalom jogilag független egymástól.

A Teva arra alapozta ellenkeresetét, hogy hiányzik a felperesek bíróság előtti megjelenési joga, mert az EP '952 szabadalom nyilvánvalóan nélkülözi a feltalálói tevékenységet, és ennek megfelelően érvénytelen.

A Teva elismerte, hogy a két szabadalom alakilag független egymástól, de rámutatott az EP '957 megvonásának fontosságára: az ESZH Felszólalási Osztálya megállapította, hogy a raloxifen alkalmazása oszteoporózis kezelésére – ami ugyanaz az állítólagos találmány, mint amit az EP '952 igényel – nélkülözi a feltalálói tevékenységet. Ez a döntés erősen utal az EP '952 szabadalom érvénytelenségére.

Ezenkívül a Teva számos precedensdöntésre hivatkozott, amelyeket gyógyászati szabadalmak ügyében benyújtott ideiglenes intézkedés iránti olyan kérelmek ügyében hoztak, amelyeket az állított szabadalom érvénytelensége miatt elutasítottak (pl. az ezomeprazol-, finaszterid-, dezmozepresszin-, fluvasztatin-, drospirenon- és tamszulozinügyben).

A Pamplonai Kereskedelmi Bíróság helyt adott a Teva érveinek, és megállapította, hogy hiányzott a felperesek jóhiszeműsége, minthogy megalapozottan feltételezhető az EP '952 szabadalom érvénytelensége.

A Lilly és a Daiichi Sankyo fellebbezhet a döntés ellen.

Svájc

A Nemzetközi Posztgraduális Üzleti Iskola (International Graduate Business School, INSEAD) által kiadott, 2011. évi Globális Innovációs Index (Global Innovation Index, GII) szerint az innovációs nemzetek sorában az első helyet Svájc foglalja el. Az első tíz között sorrendben még az alábbi országok következnek:

2. Svédország
3. Szingapúr
4. Hongkong
5. Finnország
6. Dánia
7. Amerikai Egyesült Államok
8. Kanada
9. Hollandia
10. Egyesült Királyság

A GII azt méri, hogy egy országban mennyire kedvező az innovációs légkör, és egy nemzet milyen tényleges innovációs eredményeket ért el. A figyelembe vett tényezők között szerepel a humán erőforrás, a kutatás, az infrastruktúra, valamint a tudományos és kreatív teljesítmények.

Szabadalmi Együttműködési Szerződés

A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) 2011. szeptember 1-jei hatállyal módosította a nemzetközi bejelentések díjait. A módosított díjak euróban a következők:

- a) nemzetközi bejelentési díj: 1088 EUR (a régi díj: 999 EUR);
- b) 30 oldal fölötti oldalankénti díj: 12 EUR (a régi díj: 11 EUR);
- c) kezelési díj: 164 EUR (a régi díj: 150 EUR).

Tajvan

A) A gépkocsigyártó német *Audi* cég 2009-ben kérelmet nyújtott be a Tajvani Szellemtulajdon-védelmi Hivatalnál a VORSPRUNG DURCH TECHNIK (Haladás a technika útján) védjegy lajstromozása iránt három áruosztályban, többek között gépkocsikra, kiegészítőkre, gépkocsi-karbantartó eszközökre és szolgáltatásokra. Az Audi azzal érvelt, hogy a kérdéses védjegyet ő alkotta meg, és az azt a tény szimbolizálja, hogy a világszerte jól ismert Audi motorok a német műszaki hatékonyság megtestesítői. Emellett a „Vorsprung” szó egyéni és megkülönböztető jellegű, és az angol nyelvben nincs ezzel egyenértékű kifejezés. A hivatal elutasította a bejelentést, mert a lajstromoztatni kívánt védjegyet erősen leíró, sőt hirdető jellegű mondatnak tekintette, amely nem alkalmas az áruk vagy szolgáltatások forrásának megkülönböztetésére.

Az elutasítás ellen az Audi a Felső Adminisztratív Bírósághoz nyújtott be fellebbezést, amely azonban megállapította, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy egyszerűen azt jelenti, hogy a védjegytulajdonos termékei vagy szolgáltatásai igen magas minőségűek, azonban az ilyen védjegy Tajvanon, ahol a német nyelvet kevesen értik meg, nem bír megkülönböztetőképeséggel, és ezért nem is lajstromozható.

Itt jegyezzük meg, hogy az Európai Bíróság ugyanezt a védjegyet lajstromozhatónak minősítette, amiről az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2010. júniusi számának 103. és 104. oldalán adtunk tájékoztatást.

B) A kanadai *Canus* cég feljogosította a tajvani *Sea Base International Co., Ltd.*-t (Sea Base) termékeinek tajvani forgalmazására. Ez a tajvani cég a Canus termékeit CERTIFIED DISTRIBUTOR IN TAIWAN CANUS logóval árusította. A Sea Base 2008-ban megállapította, hogy egy tajvani kozmetikai üzlet az ő logójával hirdeti termékeit. Ezért az üzletet felszólította, hogy szüntesse meg a kérdéses logó használatát, aminek eredményeként az üzlet megígérte, hogy nem fogja újra használni a logót, és egy újságban bocsánatot is kért a Sea Base-től.

2010-ben Sea Base azt találta, hogy az említett üzlet egy hirdetési újságban ismét a ő logójával ajánlja kozmetikai termékeit. Ezért a Tajvani Szellemtulajdon-védelmi Bíróságnál pert indított a nevezett üzlet ellen, amely azonban azzal védekezett, hogy a Sea Base által bizonyítékként benyújtott hirdetési újság 2008-ban jelent meg, és ezért a Sea Base alaptalanul

vádolja logójának használatával. Emellett az általa árusított termékek nincsenek a kérdéses logóval ellátva.

A bíróság 2011. július 21-i döntése megállapítja, hogy a Sea Base nem tudta bizonyítani logójának az alperes által 2010-ben való újbóli használatát. Ezért elutasította az alperes eltiltására irányuló keresetét, valamint egymillió tajvani dollár kártérítés fizetésére irányuló igényét is.

Törökország

A Török Szellemitulajdon-védelmi Hivatal 2011. október 19-én – összhangban az Európai Unió gyakorlatával – lehetővé tette sajátos árukra vagy üzleti tevékenységekre vonatkozó kiskereskedelmi szolgáltatásokra nemzeti védjegyek lajstromozását. Korábban a kiskereskedelmi szolgáltatásokat a 35. áruosztályban csak a következő tág meghatározással lehetett lajstromoztatni: „Különböző áruk egyesítése, ami lehetővé teszi a fogyasztók számára, hogy ezeket az árukat kényelmesen megismerhessék és megvásárolhassák”.

Az új gyakorlat alapján lehetővé válik „sajátos áruk vagy árutípusok szolgáltatásaira” vonatkozó védjegyek lajstromozása, amit korábban a 35. áruosztályban csak tág definícióval lehetett megtenni.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SZJSZT-12/11/1

Számítógépi program jogi védelme

Az O. Gazdasági Főigazgatóság Informatikai Főosztály megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

1. Az O.-nak mire van felhasználási joga, milyen tulajdon- és vagyoni jogokkal rendelkezik, valamint továbbfejlesztési vagy módosítási jogokkal bír-e, különösen a forráskódokra tekintettel?
2. A SIRENE ügyviteli rendszer alapját képező „MonDoc System” továbbfejlesztését követően létrejött egyéni, eredeti jelleggel bíró, önálló szerzői jogi védelemmel védhető szoftver esetében az M. Kft. kizárólagossági joga milyen módon és mennyiben áll fenn, illetve a továbbfejlesztés jogával az O. mire tekintettel nem rendelkezik?
3. Az M. Kft. szerzői joga mire tekintettel áll fenn a SIRENE – Határellenőrzési Regisztrációs Rendszer, valamint a Központi Nemzeti Vízumrendszer között megteremtendő (jelenleg nem létező) interfészkapcsolat tekintetében és
4. a fejlesztés eredményéhez igazodó képzési és oktatási anyagok tekintetében?

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Az eljáró tanács az alábbiakat kívánja előrebocsátani.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács szakvéleménye meghozatalakor ezért kizárólag a megkereső fél által rendelkezésre bocsátott adatok és iratok alapján hozta meg jelen szakvéleményét.

Tekintettel arra, hogy a megkereső a tárgybeli szoftver megalkotásával kapcsolatos egyik szerződést, nevezetesen a H. Kft. és az M. Kft. közötti alvállalkozói szerződést a megkereséshez nem csatolta, a Szerzői Jogi Szakértő Testület írásban kérte a hiányzó adat pótlására a megkeresőt. A megkereső nevében dr. M. G. a felhívást követően az említett alvállalkozói szerződés kivonatát, továbbá az ún. SIS II elnevezésű szakrendszerről kiadott nyilatkozatot

bocsátotta rendelkezésre. Az eljáró tanács az iratok vizsgálatakor abból indult ki, hogy az említett alvállalkozói szerződés szerzői jogi szempontból releváns bekezdései hiánytalanul rendelkezésére állnak.

Az eljáró tanács az iratok áttekintését követően az alábbiak szerint foglalja össze a szerzői jogi tényállást. A K. E. és a H. Kft. 2006 augusztusában vállalkozási szerződést kötött egymással (a továbbiakban: „alapszerződés”). A vállalkozási szerződés tárgyát a szerződés 1. pontja az alábbiak szerint foglalta össze: *„A SIS II. nemzeti hivatal és a SIRENE iroda hatósági tevékenységét támogató alkalmazások fejlesztése, az alkalmazások működtetéséhez szükséges egyéb szoftvertermékek szállítása és a fejlesztéshez közvetlenül kapcsolódó szolgáltatások nyújtása”*

Az alapszerződés 6. pontja kimondta, hogy a H. a teljesítéshez alvállalkozók, mások mellett az M. szolgáltatását fogja igénybe venni.

Az alapszerződés 9. pontja foglalkozik a vagyoni és a felhasználási jogokkal. A szerződés kimondja, hogy *„Vállalkozó (a H. Kft. – az eljáró tanács megjegyzése) részéről a jelen szerződés keretében kifejlesztett alkalmazások vagyoni joga nem kerül átruházásra, ugyanakkor azok átadás-átvételét követően a Végső Kedvezményezettek (az O. és a K. H. – az eljáró tanács megjegyzése) a nem kizárólagos felhasználói jogot feltételelesen a 4.1.1. pont szerinti tartalékkeret összegével csökkentett nettó Vállalkozói díj 100%-ának kiegyenlítésével egy időben véglegesen megszerzik a következők szerint:*

- *Az NS.CP rendszert ..., továbbá az alkalmazásfejlesztéssel kapcsolatos valamennyi, a szerződés értelmében átadandó szoftvert és telepítő csomagot a K. H. kapja meg, míg a SIRENE rendszert ..., továbbá az alkalmazásfejlesztéssel kapcsolatos valamennyi, a szerződés értelmében átadandó szoftvert és telepítő csomagot a R. (az O. – az eljáró tanács megjegyzése) kapja meg, azaz Végső Kedvezményezettek ezen szoftverek vonatkozásában korlátlan felhasználási jogot szereznek.*
- *Vállalkozó részéről a jelen Szerződés keretében kifejlesztett alkalmazás további, harmadik személyek érdekében történő felhasználásának joga az érintett Végső Kedvezményezett, továbbá a Kedvezményezett (az I. M., illetve annak jogutódja – az eljáró tanács megjegyzése) egybehangzó, írásos és kifejezett hozzájárulása nélkül nem lehetséges*

A Vállalkozó által nem a jelen szerződés teljesítése keretében fejlesztett szoftverek vonatkozásában ... azok átadás-átvételét követően a Végső Kedvezményezettek a jogtulajdonos által érvényesített feltételek szerinti felhasználói jogot feltételelesen, a 4.1.1. pont szerinti tartalékkeret összegével csökkentett nettó Vállalkozói díj 100%-nak kiegyenlítésével egy időben véglegesen megszerzik.”

Az alapszerződést a felek később, 2007-ben két ízben is módosították, ezek egyike sem érintette ugyanakkor az alapszerződés szerzői jogilag releváns rendelkezéseit.

A H. Kft. és az M. Kft. között létrejött alvállalkozói szerződésnek (a továbbiakban: „H.–M. szerződés”) a megkereséshez utólag csatolt kivonata a szerződés aláírásának helyét és idejét nem tartalmazza. Az eljáró tanács felhívja a figyelmet arra, hogy a szerzői jogi kérdések el-

döntéséhez nem szükséges ismerni az alvállalkozói szerződés aláírásának pontos dátumát; a feltett kérdések megválaszolásához elegendő az eredeti szerző személyét és a szerződési láncolat egyes elemeit ismerni.

Az H.–M. szerződés 1. pontja az alábbiak szerint határozza meg a szerződés tárgyát: „A szerződés tárgya az M. Kft. részvétele a fővállalkozási szerződés teljesítésében a jelen szerződésben meghatározott alvállalkozói feladatok teljesítésével, amelyek a SIRENE iroda hatósági tevékenységét támogató alkalmazások fejlesztése, az alkalmazások működtetéséhez szükséges egyéb szoftvertermékek szállítása és a fejlesztéshez közvetlenül kapcsolódó szolgáltatások nyújtása a 13. számú melléklet Fővállalkozói ajánlat szerint, kivéve a SIRENE Igazgatási rendszerterv elkészítése, de beleértve az azzal kapcsolatos konzultációnak a biztosítását. A szerződés tárgyát nem képezi a 4. számú mellékletben foglalt kereskedelmi szoftverek és hardverek szállítása, telepítése, illetve az ezekhez kapcsolódó egyéb szolgáltatások nyújtása. A kereskedelmi termékeket, melyeket jelen szerződés keretén belül az M. Kft. szállít, a 3. számú melléklet tartalmazza.”

A szerzői jogokról a H.–M. szerződés 9. pontja rendelkezik az alábbiak szerint:

„a) az M. Kft. részéről a jelen Szerződés keretében kifejlesztett alkalmazások vagyoni joga nem kerül átruházásra, azokra vonatkozóan az alvállalkozói díj erre vonatkozó része 100%-nak kiegyenlítésével egy időben véglegesen, azok átadásával azonban már feltételelesen a Végső Kedvezményezett (az O. – az eljáró tanács megjegyzése) nem kizárólagos korlátlan végfelhasználói jogot szerez a b) alpont szerint

b) az M. Kft. és alvállalkozói részéről a jelen szerződés keretében kifejlesztett alkalmazás további, harmadik személyek érdekében történő felhasználásának joga az érintett Végső Kedvezményezett, továbbá a Kedvezményezett (az I. M., illetve jogutódja – az eljáró tanács megjegyzése) egybehangzó, írásos és kifejezett hozzájárulása nélkül nem lehetséges ...

d) Az M. Kft. által nem a jelen szerződés teljesítése keretében fejlesztett szoftverek vonatkozásában az alvállalkozói díj erre vonatkozó része 100%-nak kiegyenlítésével egy időben véglegesen, azok átadásával azonban már feltételelesen a Végső Kedvezményezett a jogtulajdonos által érvényesített feltételek szerinti, a 3. számú mellékletben nevesített felhasználószámra szóló felhasználói jogot szerez.

A Fővállalkozó (a H. Kft. – az eljáró tanács megjegyzése) a fenti szellemi alkotásokhoz fűződő jogokat illetően kizárólag csak a Végkedvezményezett tekintetében kap átruházási jogokat. Ezen felül a Fővállalkozó kizárólag a jelen projekttel összefüggésben kap használati jogot kizárólag abban az esetben, ha a jelen szerződés felmondásra kerülne vagy elállásra kerülne sor az M. Kft-nek felróható okból.”

A szerzői jogokról a H.–M. szerződés 12. pontja is rendelkezik, az alábbiak szerint:

„Az M. Kft. a jelen szerződés keretében fejlesztett alkalmazások forráskódjait kizárólag átruházási jogkörrel adja át a Fővállalkozó részére, aki köteles a Végső Kedvezményezett részére továbbadni. Az átadott forráskód felett Végső Kedvezményezett a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szerinti felhasználási jogot megszerzi, beleértve különösen a program/forráskód továbbfejlesztésének jogát ...”

A fenti szerződések alapján létrehozott számítógépes rendszer továbbfejlesztéséről egy 2009 májusában kötött szerződéssel az O. közvetlenül az M. Kft.-vel állapodott meg (a továbbiakban: „O.–M. szerződés”). Az O.–M. szerződés 2. pontja szerint a megállapodás tárgya „A Magyar Köztársaság R. K.-jának ügyviteli tevékenységét támogató (SIRENE/MonDoc) rendszerének továbbfejlesztése a SIS II nemzetközi rendszerének használhatósága érdekében.”

A megállapodás szerzői jogi vonatkozásairól az O.–M. szerződés 6. pontja szól, amely szerint: „A Vállalkozó (az M. Kft. – az eljáró tanács megjegyzése) részéről a jelen Szerződés keretében továbbfejlesztett alkalmazás vagyoni joga nem kerül átruházására, arra vonatkozóan a Megrendelő (az O. – az eljáró tanács megjegyzése) – a vállalkozói díj kiegyenlítésével egy időben – véglegesen korlátlan felhasználói jogot szerez. Felek rögzítik, hogy a teljesítés során csak korábban már meglévő alkalmazás – mellyel kapcsolatban Megrendelő kizárólag felhasználói jogokkal rendelkezik – továbbfejlesztése történik, új alkalmazás kifejlesztésére nem kerül sor ...”

A megkereső pótlólag az eljáró tanács rendelkezésére bocsátotta a SIS II és a MonDoc rendszer logikáját bemutató leírást. A hivatkozott dokumentum 2.1. pontja az alábbi tartalmazza: „A SIS II-es rendszer az ICD és az NS.ICD-n keresztül kapcsolódik a nemzetközi SISii-es rendszerhez, amely interfészek folyamatosan változtak a múltban Ezen módosítások minden esetben érintik a MonDoc System forráskódját is, amely az M. Kft. tulajdonát képezi.”

Ad 1. A kérdés megválaszolásához elkülönítetten kell kezelni a fejlesztés első és második szakaszát, mivel a H. Kft. a jogviszonynak csak az első szakaszában volt alanya. Az eljáró tanács válaszában kizárólag a jelen ügyben tárgyalt és fent idézett szerződések alapján fejlesztett szoftverrendszerre tesz megállapítást, ebből következően a válasz nem vonatkozik a korábbi jogviszonyok alapján (például kereskedelmi forgalom útján) beszerzett számítógépi programalkotásokra, informatikai fejlesztési eszközökre.

Az említett első szakaszba az alapszerződés és annak módosításai, illetve a H.–M. szerződés tartozik. A szerzői jogi engedélyek láncolatát minden esetben a természetes személy szerzőktől kell vizsgálni, erre jelen ügyben azonban nincs lehetőség, mivel arra vonatkozó információt a megkereséshez csatolt iratok nem tartalmaztak, hogy kik voltak a tárgybeli szoftver természetes személy szerzői. A vizsgálat során az eljáró tanács abból a feltevésből indult ki, hogy a tényleges fejlesztési munkát – a H. alvállalkozójaként – az M. Kft. munkatársai végezték, akiktől az M. Kft. a vagyoni jogokat a vállalt kötelezettségek teljesítéséhez szükséges terjedelemben megszerezte.

Bár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 58. § (2) bekezdése értelmében a szoftverek vagyoni jogai – az általános tilalommal szemben – átruházhatóak, a H.–M. szerződés szerint az M. Kft. nem ruházta át vagyoni jogait a H. Kft.-re, hanem csupán időben és más tekintetben is korlátlan felhasználási jogot biztosított a jogosult számára. E megállapítás során az eljáró tanács megvizsgálta a H.–M. szerződés

9. és 12. pontjában mutatkozó eltérést, eszerint míg a 9. pont kizárja a jogátruházást, a 12. pont – a forráskód vonatkozásában – kimondja azt. Mivel a két rendelkezés részint eltérő tárgyra (a 9. pont a jogokra, a 12. pont pedig a forráskódra) vonatkozik, továbbá, mivel az Sztj. 42. § (3) bekezdése szerint ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni, ezért jelen ügyben az eljáró tanács arra a következtetésre jutott, hogy a szerzői vagyoni jogok átruházása nem állapítható meg.

Az Sztj. 47. §-ának (1) bekezdése szerint a felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására. Ugyanakkor szoftverek vonatkozásában az Sztj. 59. §-ának (1) bekezdése szerint – szemben az általános szabályokkal – eltérő megállapodás hiányában a szerző kizárólagos joga nem terjed ki a szoftver átdolgozására, feldolgozására, illetve a szoftver bármely más módosítására – ideértve a hiba kijavítását is – annyiban, amennyiben e felhasználási cselekményeket a szoftvert jogszerűen megszerző személy a szoftver rendeltetésével összhangban végzi. E szabályból az következik, hogy amennyiben a felhasználási szerződésben a felek kifejezetten nem tiltották meg vagy kötötték a fejlesztő engedélyéhez a szoftver módosítását, átdolgozását vagy feldolgozását, úgy e cselekményeket a felhasználási engedély jogosultja a szerző, illetve a vagyoni jog származékos jogosultjának engedélye nélkül is elvégezhet.

A szerző említett kizárólagos jogának korlátozása azonban nem feltétel nélküli sem a magyar jogszabály, sem a számítógépi programok jogi védelméről szóló 2009/24/EK irányelv (kodifikált változat) szerint (a továbbiakban: „Szoftverirányelv”).

A Szoftverirányelv 13. preambulumbekkezdése szerint a program hibáinak kijavításán túl a „példányt jogszerűen megszerző személy a program rendeltetésszerű felhasználásához szükséges bármely egyéb cselekményt elvégezheti”. A Szoftverirányelv 5. cikk (1) bekezdése szerint továbbá a 4. cikk (1) bekezdés *a)–b)* pontjában meghatározott cselekmények (többszörözés, futtatás, fordítás, átdolgozás, feldolgozás, bármely más módon történő módosítás) elvégzéséhez nem szükséges a jogosult engedélye, ha azokra azért van szükség, hogy a számítógépi programot az azt jogszerűen megszerző személy a rendeltetési célnak megfelelően használja, beleértve a hibajavítást is.

A fentiekből látható, hogy a jogosult engedélye akkor nem szükséges a program bármely módosításához, ha a módosítást a programot jogszerűen megszerző személy végzi, és a módosítás a program rendeltetésszerű használatára irányul. Ezen a helyen hangsúlyozni kell, hogy a „módosítás” kifejezést szélesen kell értelmezni, az – a hibajavításon túl – magába foglalja a szoftver szerzői jogi értelemben vett átdolgozását és feldolgozását is. A módosítást engedély nélkül ugyanakkor csak olyan személy végezheti, aki egyébként a szoftvert jogszerűen használja, a módosításnak pedig a rendeltetésszerű használatra kell irányulnia. A szoftver módosítása annak rendeltetésszerű használatára irányul például akkor, amikor célja a jogszabálykövetés elvégzése.

A H.–M. szerződés kifejezetten foglalkozik a továbbfejlesztés jogával, amikor a 12. pontban kimondja, hogy a Végső Kedvezményezett (az O.), megszerzi a program/forráskód továbbfejlesztésének jogát. A H.–M. szerződésnek ugyan nem volt alanya az O., a szerződés ugyanakkor kifejezetten a H. Kft. és az O. között létrejött szerződés teljesítése érdekében jött létre, és a csatolt dokumentum alapján – az eljáró tanács megítélése szerint – a felek egyetértettek abban, hogy a jogok egy részét az M. Kft. közvetlenül az O. számára kívánja biztosítani. Ezt az értelmezést egyértelműen alátámasztja a 2009-ben kötött O.–M. szerződés 6. pontja is, amely kimondja, hogy a korábbi fejlesztések kapcsán az O. rendelkezik a felhasználói jogokkal.

A fentiek mellett szükséges megvizsgálni azt is, hogy a H. Kft. milyen körben biztosíthatott elvileg, illetve biztosított a gyakorlatban felhasználási jogot az O.-nak a vele kötött szerződésben. A felhasználási jogok elvi maximuma – a nemo plus iuris elvéből következően – az M. Kft. által a H. Kft. számára átadott jogosítványok összessége. Ahogyan azt az eljáró tanács korábban idézte, az alapszerződés 9. pontja szerint a H. Kft. sem ruházta át vagyoni jogait az O.-ra, hanem egy időben korlátlan felhasználási jogot biztosított csupán számára. Tekintettel továbbá arra, hogy az alapszerződés sem tartalmaz az Szt. 59. § (1) bekezdésében említett külön megállapodást, ezért a szerzői jogi törvényben meghatározott feltételek keretei között a szoftvert jogszerűen használó személy jogosult a szoftvert továbbfejleszteni.

Az eljáró tanács a fejlesztés második szakaszába sorolta az O. és az M. Kft. között 2009-ben a H. Kft. fővállalkozása nélkül létrejött megállapodást és annak módosításait. Az említett megállapodás elemzése során ki kell emelni, hogy az O.–M. szerződés 6. pontja szerint *„csak a korábban már meglévő alkalmazás – mellyel kapcsolatban Megrendelő kizárólag felhasználói jogokkal rendelkezik – továbbfejlesztése történik, új alkalmazás kifejlesztésére nem kerül sor.”* Bár önmagában a hivatkozott szerződés alapján az nem állapítható meg, hogy ez a továbbfejlesztés létrehozott-e származékos művet, de ha ilyen létre is jött volna, a szerződés 6. pontja egyértelműen rögzíti, hogy *„továbbfejlesztett alkalmazás vagyoni joga nem kerül átruházásra, arra vonatkozóan a Megrendelő ... véglegesen korlátlan felhasználói jogot szerez”.* Mivel – ahogyan arra az eljáró tanács a korábbiakban utalt – a szoftvernek, annak rendeltetésével összefüggő és a szoftvert jogszerűen felhasználó személy által elvégzett módosításához (pl. továbbfejlesztéséhez) az Szt. 59. § (1) bekezdése szerint – eltérő megállapodás hiányában – nem szükséges a szerző engedélye, ezért a második szakaszban véglegesített terméket az O. a már említett feltételek teljesítésével módosíthatja, függetlenül attól, hogy a második szakaszban létrejött-e legalább részben önálló védelmet élvező származékos mű, vagy sem.

Az eljáró tanács ismét hangsúlyozni kívánja, hogy fenti megállapításait kizárólag a jelen ügy során készített fejlesztésekre (pl. modulokra) vonatkozóan tette meg. Mivel a jelen ügyben a fejlesztés nem egy teljesen önálló szoftver létrehozását célozta meg, hanem az egy korábban létrehozott programra építve valósított meg különféle funkciókat, ezért az

alaprendszer esetén meglévő jogosítványokat külön kell vizsgálni. Ezt a vizsgálatot azonban az eljáró tanács az erre vonatkozó megkeresői kérdés, illetve információk (például szerződések) hiányában nem végezhetette el.

Ad 2. Az a körülmény, hogy a tárgybeli szoftvert továbbfejlesztik, akkor sem érinti az alapszoftver vagyoni jogai felett rendelkező személy jogait, ha a továbbfejlesztés eredményeként származékos mű jött volna létre, ugyanis az eredeti szerzők vagyoni jogai változatlan tartalommal érvényesíthetőek lennének még ebben az esetben is. Ahogy azonban arra az eljáró tanács korábban már utalt, a rendelkezésére bocsátott iratok alapján az nem állapítható meg, legfeljebb valószínűsíthető, hogy jelen esetben a továbbfejlesztés eredményeként származékos műről lehet-e beszélni.

Az eljáró tanács e körben azt is szükségesnek tartja kiemelni, hogy a H.–M. szerződés és az alapszerződés egységes abban a tekintetben, hogy azok nem kizárólagos módon biztosítják a felhasználási jogot a felhasználónak, erre ugyanis – az Szt. 43. § (1) bekezdése szerint – a szerződések kifejezett rendelkezésében kellett volna utalni, ilyen szabály azonban nem található az eljáró tanács számára átadott iratokban. Ebből következően az M. nem élhet az Szt. 51. §-a szerinti speciális felmondási jogával sem.

Ad 3. Az Szt. 58. §-a szerint a szoftver interfészének alapját képező ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya szerzői jogi oltalomnak. Az eljáró tanács rendelkezésére álló dokumentumok alapján az nem állapítható meg, hogy az M. tevékenysége miként határozható meg az interfész vonatkozásában, ebből következően az eljáró tanács arra vonatkozóan sem tehet megállapítást, hogy az említett tevékenység tárgya lehet-e egyáltalán szerzői jogi oltalomnak.

Az eljáró tanács meg kívánja jegyezni, hogy a különböző informatikai rendszereket, számítógépes programokat összekapcsoló interfészek esetében a programozónak szigorú szabályrendszert kell követnie, a kreatív alkotás a szoftvereknél megszokottnál is szűkebb körben érvényesülhet csupán. Különösen igaz ez akkor, ha egy korábban létező rendszert kell interfész segítségével összekapcsolni egy új rendszerrel, mivel ilyenkor jellemzően a korábbi rendszer sajátosságai igen mélyen determinálják az interfészben alkalmazható és alkalmazandó megoldásokat.

A fentiekből az következik, hogy az interfészen – ha az interfész egyébként teljesíti az Szt. 1. § (3) bekezdésében meghatározott feltételeket – az a személy szerez jogot, aki azt elkészítette. Ha azonban az interfész gyakorlati alkalmazása valamely rendszer módosítását is szükségessé teszi, ez a módosítás csak akkor végezhető el, ha az ehhez szükséges jogokkal rendelkezik az érintett személy. Az eljáró tanács a jelen ügy vonatkozásában a megkereső, illetve a szerző jogait e vonatkozásban az *ad 1.* alatt már részletesen rögzítette.

Ad 4. Az Szjt. 1. § (2) bekezdés c) pontja értelmében a számítógépi programalkotás és az ahhoz tartozó dokumentáció jogi sorsa azonos, ebből következően a fent bemutatott jogi konstrukciót kell alkalmazni a tárgybeli szoftver dokumentációjára is. A dokumentáció fogalma alatt érteni kell egyebek mellett a szoftver specifikációját, illetve felhasználói, továbbá fejlesztői leírását is, amely dokumentumok célja a szoftver működésének, illetve a fejlesztés során alkalmazott eljárásoknak, megoldásoknak a statikus rögzítése. Az említett célon túlmutató dokumentumok, mint amilyenek például az oktatási segédanyagok, képzési módszertanok szerzői jogi sorsa azonban nem köthető magához a szoftverhez, ezek – az Szjt. 1. § (3) bekezdésében meghatározott feltételek teljesítése esetén – önálló védelemre jogosultak. Tekintettel azonban arra, hogy az eljáró tanácsnak olyan dokumentumot nem adtak át, amelyből következtetni lehetne a felek között e tárgyban kötött megállapodás tartalmára, az eljáró tanács e kérdésben nem foglalhat állást.

Dr. Novák Tamás, a tanács elnöke
Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja
Mamuzsics Gábor, a tanács szavazó tagja

* * *

SZJSZT-13/11/1

Számítógépi program jogi védelme

Az O. Gazdasági Főigazgatóság Igazgatási Főosztály Nemzetközi Támogatások Osztályának megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

1. Az O.-nak mire van felhasználási joga, milyen vagyoni jogokkal rendelkezik, valamint továbbfejlesztési vagy módosítási jogokkal bír-e, különösen a forráskódokra tekintettel?
2. A B. M. Zrt. bármilyen kizárólagos joga milyen módon és mennyiben áll fenn?
3. Az O. továbbfejlesztési joga kiterjed-e, és ha igen, mennyiben, a harmadik fél által megvalósított továbbfejlesztésre?

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Az eljáró tanács az alábbiakat kívánja előrebocsátani.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács szakvéleménye meghozatalakor ezért kizárólag a megkereső fél által rendelkezésre bocsátott adatok és iratok alapján hozta meg jelen szakvéleményét.

Az eljáró tanács – erre vonatkozó adatok, illetve a megkereső erre irányuló kérdése hiányában – nem vizsgálta, hogy ki(k) minősül(nek) a tárgybeli szoftver szerzőinek, és azt sem, hogy az említett szerzőktől a B. M. Zrt. – az Sztj.-n alapuló törvényi jogátruházással, a vagyoni jogok átruházásával, felhasználási szerződéssel vagy más módon – megszerezte-e a szerződések teljesítéséhez szükséges vagyoni jogokat. A vizsgálat során az eljáró tanács abból a feltevésből indult ki, hogy a B. M. Zrt. a szerzőktől mindazon vagyoni jogokat megszerzte, amelyek a szerződések teljesítéséhez szükségesek voltak.

Az eljáró tanács megvizsgálta a rendelkezésére bocsátott szerződéseket, és az alábbi megállapításokat tette. A H. P. (amelynek a megkeresés szerint jogutódja az O.) a 2004. október 29. napján kötött szerződéssel megrendelte a Határforgalom Ellenőrzést Támogató Szakrendszer – más helyen Határellenőrző és Regisztrációs Rendszer – elnevezésű számítógépi programalkotást (a továbbiakban: „HERR”) a B. M. Zrt.-től. A fejlesztést követően több ízben is szükségessé vált a HERR továbbfejlesztése, amelyet a H. P., illetve az O. önálló szerződésekben rendelt meg a fejlesztőtől. E szerződések önállóan rendelkeztek a HERR-en, illetve annak továbbfejlesztett verzióin mint számítógépi programalkotáson fennálló jogokról.

Az eljáró tanács megállapította, hogy nem került számára átadásra a tárgybeli számítógépi programalkotás, ebből következően az eljáró tanács azt megvizsgálni sem tudta. Az átadott dokumentáció alapján az sem volt megállapítható, hogy az egyes (tovább)fejlesztések egymástól elkülöníthető egységeket (például modulokat) képeznek-e a HERR-en belül, vagy azok elválaszthatatlanul összeolvadtak a korábbi fejlesztések eredményeivel.

A csatolt szerződések az alábbi, szerzői jogilag releváns rendelkezéseket tartalmazzák.

1. Okirat címe: Szoftverfelhasználási szerződés

Okirat kelte: 2004. október 29.

Tárgya: HERR kifejlesztése

A szerződés 3. pontja szerint (p. 3.) a szoftveren fennálló jogok átruházására nem került sor, a megrendelőt csupán harmadik személyre át nem ruházható vagyoni jogok illetik meg. A 3.6. pont értelmében a szoftvert a megrendelő továbbfejleszthette, e célból a számára titkosítva átadott forráskódot a megrendelő dekódolhatta, a forráskód azonban harmadik személy részére továbbfejlesztés céljából nem volt kiadható. A megrendelő ugyanakkor – a

3.6. pont értelmében – saját fejlesztésének eredményével szabadon rendelkezhetett, e vagyoni jogokat jogosult volt harmadik személy számára átruházni.

2. Okirat címe: Vállalkozási szerződés (szerződés száma)

Okirat kelte: 2006. szeptember 12.

Tárgya: A H. jogszabályban meghatározott feladatai és végrehajtásuk támogatására okmányolvasó és rendszámfelismerő rendszerek (eszközök és alkalmazás) kialakítása, testreszabása és szállítása, a H. által meghatározott helyszíneken történő beépítése és tartozékok átadása, továbbá oktatás megtartása.

A szerződés 11. pontja (p. 11) szerint az „alkalmazások – ideértve az átadott forráskódot – a Végső Kedvezményezett (ti. a H. – az eljáró tanács megjegyzése) tulajdonát képezik. Az átadott forráskód felett Végső Kedvezményezett a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szerinti valamennyi vagyoni jogot megszerzi, beleértve különösen a program/forráskód továbbfejlesztésének jogát.”

3. Okirat címe: Vállalkozási szerződés (szerződés száma)

Okirat kelte: 2006. december 29.

Tárgya: A Magyar Köztársaság határforgalom-ellenőrzési tevékenységét támogató H.E.R.R.- nek (HERR) a schengeni csatlakozásból adódó feladatok figyelembevételével való továbbfejlesztése.

A szerződés 8. pontja (p. 9.) szerint a szerződés keretében kifejlesztett alkalmazások vagyoni joga nem került átruházásra, a H. – a vállalkozói díj megfizetésével – nem kizárólagos, „korlátlan felhasználási” jogot szerzett.

4. Okirat címe: Vállalkozási szerződés (szerződés száma)

Okirat kelte: 2006. december 18.

Tárgya: A H. jogszabályban meghatározott feladatai végrehajtásának támogatására okmányolvasó-rendszámfelismerő rendszerek (eszköz és alkalmazás) szállítása, a végső kedvezményezett (ti. a H. – az eljáró tanács megjegyzése) szállítása, a végső kedvezményezett által meghatározott helyszíneken történő beépítése, tartozékok átadása, továbbá oktatás megtartása.

A szerződés 11. pontja (p. 11.) szerint az „alkalmazások – ideértve az átadott forráskódot – a Végső Kedvezményezett tulajdonát képezik. Az átadott forráskód felett a Végső Kedvezményezett a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szerinti valamennyi vagyoni jogot megszerzi, beleértve különösen a program/forráskód továbbfejlesztésének jogát.”

5. Okirat címe: Vállalkozási szerződés

Okirat kelte: 2007. június 29.

Tárgya: a HERR továbbfejlesztése a SISone4all nemzeti rendszerének használhatósága érdekében.

A szerződés 8. pontja (p. 8) szerint a szerződés keretében kifejlesztett alkalmazások vagyoni joga nem került átruházásra, a megrendelő azonban „korlátlan felhasználási jogot” szerzett. A „Vállalkozó által nem a jelen szerződés teljesítése keretében fejlesztett szoftverek vonatkozásában (beleértve azok telepítő csomagjait is) azok átadás-átvételét követően a Megrendelő a jogtulajdonos által érvényesített feltételek szerinti felhasználói jogot feltételelesen, a nettó Vállalkozói díj 100%-ának kiegyenlítésével egy időben véglegesen megszerzi.”

6. Okirat címe: Vállalkozási szerződés

Okirat kelte: 2009. március 27.

Célja: A megrendelő által üzemeltetett SISone4All kompatibilis H.E.R.R. emelt szintű karbantartása, hibaelhárítása és fejlesztése.

A szerződés 11. pontja értelmében harmadik személy számára csak a fejlesztő külön engedélyével átruházható, „névre szóló, teljes és kizárólagos, a szoftverek teljes élettartamára érvényes jogokat” szerzett.

7. Okirat címe: Vállalkozási szerződés

Okirat kelte: 2009. július 9.

Tárgya: A HERR továbbfejlesztése a jogszabályváltozásokból, valamint a szervezeti integrációból fakadó követelményeknek, valamint a HERR-VIS rendszerkapcsolat kialakítása a meglévő HERR rendszerre építve az Európai Unió hatályos előírásainak megfelelően.

A szerződés 6.2. pontja értelmében a jelen szerződés alapján átadásra kerülő szoftverre a megrendelő korlátlan felhasználási jogot szerzett.

8. Okirat címe: Vállalkozási szerződés

Okirat kelte: 2009. július 9.

Tárgya: A HERR határrendészeti szoftver továbbfejlesztése a bekövetkezett jogszabályváltozásokból, valamint szervezeti integrációkból fakadó követelményeknek megfelelően; valamint a SIS II rendszerrel kapcsolat kialakítása a meglévő HERR rendszerre építve az Európai Unió hatályos előírásainak megfelelően.

A szerződés 6.2. pontja értelmében a jelen szerződés alapján átadásra kerülő szoftverre a megrendelő korlátlan felhasználási jogot szerzett.

Az eljáró tanács megállapítja, hogy a megkereséshez csatolt alábbi szerződéseknek nem tárgya a vitatott szoftver vagy annak továbbfejlesztése:

- i) Vállalkozási szerződés (szerződés száma), kelt 2006. december 19-én;
- ii) Szállítási szerződés (szerződés száma), kelt 2006. december 4-én;
- iii) Vállalkozási szerződés módosítása, kelt 2010. február 18-án.

Az eljáró tanács a megkereséshez csatolt szerződések áttekintését követően megállapítja, hogy a tárgybeli szoftver fejlesztése, továbbfejlesztése, testreszabása több jogviszony alap-

ján, több lépcsőben, több éven keresztül folyt. A fejlesztésről, illetve a kifejlesztett (továbbfejlesztett) szoftver felhasználási jogairól szóló szerződések egymástól helyenként jelentősen eltérnek. Van közöttük olyan, amelyik kifejezetten rendelkezik például a továbbfejlesztésről (lásd 1. számú szerződés), miközben más megállapodások (lásd 7. számú szerződés) e kérdésről hallgatnak. A hivatkozott szerződések ugyanakkor azonosnak tekinthetők abban a tekintetben, hogy a megrendelő számára széles, a továbbfejlesztést is magába foglaló jogosítványt biztosított a fejlesztő.

Az eljáró tanács ezt követően áttekintette, hogy a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) mely rendelkezései adnak iránymutatást a jelen ügyben.

Az Sztj. felhasználási szerződésekre vonatkozó fejezetében található általános szabályok közül jelen ügyben elsősorban a 42. § (3) bekezdésének van jelentősége, amely szerint amennyiben a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, úgy a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni. Az eljáró tanács megállapítja, hogy miközben a fent idézett egyes szerződések (1., 3., 5., 6., 7., 8. számú szerződés) vagyoni jogokra vonatkozó rendelkezései egyértelműek, más esetekben (pl. 2., 4. számú szerződés) azonban nem állapítható meg egyértelműen, hogy a felek célja a vagyoni jogok átruházása vagy csupán a szűkebb terjedelmű felhasználási jogok biztosítása volt. A szerződések közül egyik sem tartalmaz a vagyoni jogok átruházására vonatkozó egyértelmű rendelkezést. Mivel a szerző számára a vagyoni jogok átruházása hátrányosabb, mint a felhasználási engedély biztosítása, a fent idézett szerződéseket kivétel nélkül úgy kell értelmezni, mint amelyek nem rendelkeznek a vagyoni jogok átruházásáról, hanem felhasználási engedélyt adnak a felhasználónak.

Az Sztj. 47. §-ának (1) bekezdése szerint a felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására. Miközben a szoftverek továbbfejlesztése bizonyos esetben eléri az átdolgozás szintjét, a fent idézett felhasználási engedélyek közül csupán néhány (1., 2., 4. számú szerződés) rendelkezik kifejezett módon az átdolgozás lehetőségéről, illetve annak korlátozásáról. A szoftverek felhasználására vonatkozóan az említett általános jellegű szabály mellett azonban különös rendelkezéseket is tartalmaz az Sztj. egyes műfajokra vonatkozó 2. része. Az Sztj. 59. §-ának (1) bekezdése szerint – szemben az általános szabályokkal – eltérő megállapodás hiányában a szerző kizárólagos joga nem terjed ki a többszörözésre, az átdolgozásra, a feldolgozásra, a fordításra, a szoftver bármely más módosítására – ideértve a hiba kijavítását is – annyiban, amennyiben e felhasználási cselekményeket a szoftvert jogszerűen megszerző személy a szoftver rendeltetésével összhangban végzi. E szabályból az következik, hogy amennyiben a felhasználási szerződésben a felek kifejezetten nem tiltották meg, vagy kötötték a fejlesztő engedélyéhez a szoftver módosítását, ideértve az átdolgozást, illetve a feldolgozást is, úgy e cselekményeket a felhasználási engedély jogosultja a szerző, illetve a vagyoni jog származékos jogosultjának engedélye nélkül is elvégezhette. A szerző említett kizárólagos jogának korlátozása azonban nem feltétel nélküli sem a ma-

gyar jogszabály, sem a számítógépi programok jogi védelméről szóló 2009/24/EK irányelv (kodifikált változat) szerint (a továbbiakban: Szoftverirányelv).

A Szoftverirányelv 13. preambulumbekkezdése szerint a program hibáinak kijavításán túl, a „példányt jogszerűen megszerző személy a program rendeltetésszerű felhasználásához szükséges bármely egyéb cselekményt elvégezheti”. A Szoftverirányelv 5. cikk (1) bekezdése szerint továbbá a 4. cikk (1) bekezdés *a)–b)* pontjában meghatározott cselekmények (többszörözés, futtatás, fordítás, átdolgozás, feldolgozás, bármely más módon történő módosítás) elvégzéséhez nem szükséges a jogosult engedélye, ha azokra azért van szükség, hogy a számítógépi programot az azt jogszerűen megszerző személy a rendeltetési célnak megfelelően használja, beleértve a hibajavítást is.

A fentiekből látható, hogy a jogosult engedélye akkor nem szükséges a program bármely módosításához, ha a módosítást a programot jogszerűen megszerző személy végzi, és a módosítás a program rendeltetésszerű használatára irányul. Ezen a helyen hangsúlyozni kell, hogy a „módosítás” kifejezést szélesen kell értelmezni, az – a hibajavításon túl – magába foglalja a szoftver szerzői jogi értelemben vett átdolgozását és feldolgozását is. A módosítást engedély nélkül ugyanakkor csak olyan személy végezheti, aki egyébként a szoftvert jogszerűen használja, a módosításnak pedig a rendeltetésszerű használatra kell irányulnia. A szoftver módosítása annak rendeltetésszerű használatára irányul például akkor, amikor a módosítás célja a jogszabálykövetés elvégzése.

Az irányelv fenti szabályait az Szjt. 59. §-ának (1) bekezdése ültette át a magyar jogba.

Az eljáró tanács a szerződések áttekintését követően azt állapította meg, hogy a megkereséshez csatolt szerződések közül az 1. számú szerződés tartalmaz a módosításra vonatkozó eltérő megállapodást. Ilyennek kell ugyanis az 1. számú szerződés 3.3. pontját tekinteni, amely szerint a program „forráskódját a Felhasználó a szoftverrendszer további fejlesztése céljából sem adhatja át harmadik fél részére”. E korlátozást a megrendelőnek tiszteletben kell tartania.

A Szoftverirányelv 15. preambulumbekkezdése és 6. cikke szerint nem szükséges a jogosult engedélye a program többszörözéséhez és fordításához, ha az elengedhetetlen az önállóan megalkotott számítógépi programokkal való együttes működéshez szükséges információ megszerzéséhez.

Az irányelv fenti szabályait az Szjt. 60. §-ának (1) bekezdése ültette át a magyar jogba. Érdemes ezen a helyen felhívni a figyelmet arra, hogy – szemben a Szoftverirányelv 5. cikkével és az Szjt. 59. §-ával – a jogszabály ezen a helyen nem engedi meg azt, hogy a jogosult a szerződésben rögzített eltérő megállapodással kiterjessze kizárólagos jogát az interoperabilitás célzó többszörözésre, fordításra.

A fentiek előrebocsátását követően az eljáró tanács az alábbiak szerint válaszolja meg a megkereső kérdéseit. Az eljáró tanács a megkereső által feltett kérdéseket összevonva adja meg válaszát.

Tekintettel arra, hogy az egyes fejlesztési szakaszok vonatkozásában a felek nem azonos felhasználási szerződéseket kötöttek, ezért az O. jogai szerződésenként, illetve fejlesztési szakaszonként eltérőek. A vagyoni jogok kapcsán releváns rendelkezéseket az eljáró tanács jelen szakvéleménye elején idézte. A hivatkozott szerződések azonosnak tekinthetők abban a tekintetben, hogy a megrendelő számára széles, a továbbfejlesztést is magába foglaló jogosítványt biztosított a vagyoni jogok jogosultja. Eltérőek azonban abban a tekintetben, hogy a továbbfejlesztést – amelyhez a forráskód átadása nélkülözhetetlen – harmadik fél bevonásával is elvégezheti-e a megrendelő.

Függetlenül azonban a vagyoni jogokra vonatkozó rendelkezésektől, az O. mint a szoftver példányának felhasználására jogosult szervezet az Szjt. 59. § (1) bekezdése alapján is jogosult a B. M. Zrt. engedélye nélkül a szoftvert többszörözni, átdolgozni, feldolgozni vagy bármely más módon módosítani annyiban, amennyiben a felhasználási cselekményeket a szoftver rendeltetésével összhangban végzi. Tekintettel azonban az 1. számú szerződés 3.3. pontjára, az 1. számú szerződés alapján átadott szoftver esetében az említett felhasználási cselekmények elvégzéséhez a forráskódot harmadik személy részére nem adhatja át. Az említett korlátozáson túl az O. a fejlesztéseket – a fent már hivatkozott korlátozások betartásával – akár harmadik fél bevonásával is elvégeztetheti.

Továbbá, függetlenül a szerződések rendelkezéseitől, az Szjt. 60. §-a alapján, az ott meghatározott feltételek szerint az O. a más szoftverekkel való együttműködés céljából elvégezheti vagy harmadik személlyel elvégeztetheti az interoperabilitás megteremtése érdekében a szoftver többszörözését és fordítását.

Dr. Novák Tamás, a tanács elnöke
Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja
Mamuzsics Gábor, a tanács szavazó tagja

Összeállította: dr. Hepp Nóra

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Walter Isaacson: Steve Jobs. HVG Könyvek, 2011; ISBN: 978-963-304-065-2

Impozánsan részletgazdag, remek könyv a XX. századi high-tech innovációk minden bizonytalansággal legnagyobbat magáról.

„Jobs életútja egyben a Szilícium-völgy par excellence teremtési mítosza.” / „Remek francia király vált volna belőle.” (Jef Raskin, az Apple egyik projektvezetője – és nem biztos, hogy dicsőretnék szánta) / „Az egyszerűség a végső kifinomultság – e Leonardo da Vincinek tulajdonított aforizma vált Jobs dizájnfilozófiájának meghatározó elvévé.” / „Lehengető és szuggesztív stílusának köszönhetően az olyan dolgokkal kapcsolatban is el tudja hitetni, hogy tudja, miről beszél, amikről igazából fogalma sincs.” (Jonathan „Jony” Ive, a formatervezési részleg vezetője, Jobs közeli barátja és bizalmasa) / „Pályafutása során Jobs minden versenytársánál jobban tudta, mire vágnak a vevők, mire van szükségük, és csak egy maroknyi alaptermékre összpontosított.” / „A legjobb módja a jövő megjósolásának, ha azt mi találjuk fel.” (Jobs filozófiája) / „Aki komolyan veszi a szoftverét, annak magának kell hardvert is alkotni hozzá.” (Jobs filozófiája) / „Picassónak volt az a mondanása, hogy a jó művészek imitálnak, a nagy művészek lopnak. És mi sohasem szégyellünk ellopnunk nagy ötleteket.” (Jobs) / „Az emberek nem tudják, mit akarnak, egészen addig, míg meg nem mutatjuk nekik.” (Jobs) / „Védheted az álláspontodat, de nem árt meghallgatni, amit mond, mert legtöbbször igaza van.” (Bill Atkinson, az Apple egyik kulcsszerepet betöltő fejlesztője Jobsról) / „Hiányzott belőle a kompromisszumkészség. Ha valaki számára nem az a legfontosabb, hogy a termék tökéletes legyen, azt alkalmatlannak tartotta a munkájára.” (Atkinson Jobsról) / „A cél sohasem az volt, hogy legyőzzük a versenytársakat, vagy rengeteg pénzt keressünk, hanem az, hogy a lehető legjobb dolgot hozzuk létre, vagy még annál is egy fokkal jobbat.” (Andy Hertzfeld, a Macintosh egyik fejlesztője) / „Az évek során megtanultam, hogy ha igazán jó emberek vannak, akkor azokat nem kell babusgatni. Ha örülni jó dolgokat vársz tőlük, akkor örülni jó dolgokat fogsz is kapni tőlük.” [Jobs a Mac-csapatról (a Macintosh fejlesztői – Osman P.), akiket kíméletlenül hajszolt a valószínűtlen győzelembe] / Az eredeti Mac-csapat megtanított arra, hogy az élvonalbeli játékosok más élvonalbeli játékosokkal szeretnek együtt dolgozni, és nem szeretik, ha elfogadod a másodvonalbeli munkát. Megkérdezhetnél bárkit a Mac csapatából! Mind azt mondanák, hogy megérté a rengeteg győzelem.” (Jobs) / És bár biztos, hogy ez csak a valóban legjobbakra jellemző, íme egy vélemény Debi Colemanról, a Mac-csapat egyik legelső tagjától, aki az Apple gyártási részlegének vezetője lett: „Volt, hogy óránként leordította a fejem, hogy 'Te seggfej, te semmit sem vagy képes normálisan megcsinálni!' Mégis a világ legszerencsésebb emberének tartom magam, hogy együtt dolgozhattam vele.” „Kellemtelen modora mellett Jobsnak kiváló adottságai voltak ahhoz, hogy csapatszellemet alakítson ki. Miután ízekre

szedte az embereit, sajátos módszereivel az egekbe tudta emelni őket, és azt az érzést tudta kölcsönözni nekik, hogy a Macintosh projektjén dolgozni csodálatos elhivatottságot jelent.” (Igen, hasonló módszert alkalmaznak a legjobb modern katonai elitalakulatok kiképzői is: előbb péppé zúzni az embereket, főként az egójukat, majd újjáépíteni azt a csapathoz való feltétlen és határtalan lojalitás jegyében. – Osman P.) / „Az utazó jutalma maga az út.” (Jobs) / „Inkább ne teljesítsünk időre, ha nem tudunk tökéleteset szállítani.” (Jobs) (Minden gazdasági vezető rémálma – Osman P.) / „Jobb kalóznak lenni, mint a haditengerészet tagjának.” (Jobs – Isaacson szavait idézve ezzel azt akarta, hogy a lázadás szelleme hassa át a csapatot, úgy viselkedjenek, mint a szájhős kalandorok, akik büszkék a munkájukra, ugyanakkor minden pillanatban készek arra, hogy másoktól lopjanak.) / Susan Kare, aki a Mac betűkészleteit és ikonjait tervezte, ezt így erősítette meg: „Nyugodtan érezzük csak csalónak magunkat a csapatunkban, haladjunk gyorsan, mindenre képesek vagyunk.” / „Szeretnék megosztani Önökkel egy alapszabályt, amelyet akkor fogalmaztam meg, amikor először találkoztam egy IBM-féle nagy vassal. Soha ne bízzanak meg egy olyan számítógépben, amelyet nem tudnak fölemelni!” (A Macintosh bemutatkozása emberi beszéddel az Apple-részvényesek 1984-es közgyűlésén. A szöveg Jobsé.) / „Hát, tudod, Steve, ezt a dolgot többféleképpen lehet magyarázni. Szerintem inkább valami olyasmi történt, hogy volt nekünk egy gazdag szomszédunk, akit Xeroxnak hívtak. Én betörtem hozzá, mert el akartam lopni a televízióját, de nem sikerült, mert mire odaértem, te már elloptad a tévét.” [Bill Gates (Microsoft) visszavágása Jobsnak egy vita során. (Olvashatjuk: az Apple nagy belépőjét jelentő saját grafikus felhasználói felületük fejlesztésénél finoman szólva ’merítették’ a Xerox fejlesztési eredményeiből. – Osman P.)] / „Igazából fogalma sem volt a számítástechnikáról, de különleges érzéke volt ahhoz, hogy mi az, ami megy.” (Bill Gates Jobsról) – Idézetek a könyvből.

Jobs igazán fantasztikus személyiség, káprázatos *figura*, rengeteget tanulhatunk tőle és a példájából, de még róla is csak igazi mestertől olvasunk el tényekkel vaskosan megpakolt 642 oldalt. Isaacson ebbéli tudásáról viszont már meggyőződhattünk kitűnő Einstein: Egy zseni élete és világa c. könyve révén (Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2009/4. sz.). Róla tudni érdemes, hogy korábban a Time főszerkesztője és a CNN elnöke volt – két olyan feladatkör, amelyek igen nagy kommunikációs szakmai tudást igényelnek. Jelenleg az amerikai Aspen Intézet (The Aspen Institute) elnök-vezérigazgatója. Küldetésnyilatkozata szerint (<http://www.aspeninstitute.org/about>) az intézet rendeltetése kettős: 1. támogatni és előmozdítani az értékalapú vezetéstudományt és vezetői gyakorlatot; 2. bátorítani az egyéneket, hogy foglalkozzanak olyan eszmékkel és ideálokkal, amelyek meghatározzák a jó társadalmat, valamint semleges és kiegyensúlyozott fórumot biztosítani a kritikus kérdések megvitatására, és a hozzájuk kapcsolódó cselekvésre. Ennek érdekében: szemináriumokat szervez; „fiatalvezető-ösztöndíjakat” ad világszerte, összehozva vezetőket, akik már bizonyítottak, egy intenzív programba; semleges fórumokat szervez kérdések széles körében azok megvitatására konszenzus létrehozása és problémáik megoldása érdekében; nyilvános

konferenciákat és eseményeket szervez, amelyek platformként szolgálnak az embereknek, hogy megosszák nézeteiket. S olvasván e könyvet egészen nyilvánvaló, hogy az intézet nem annyira Isaacson pozíciója miatt, hanem Jobs teljesítménye, példája okán tette ezt honlapjának leghangsúlyosabb helyére. Hosszan sorakoztatja fel a könyvről megjelent kritikákat is – ezek közül a L.A. Timesban megjelentnek a címét idézzük mint különösen jellemzőt: „Walter Isaacson életrajza megbabonáz”.

A kiadó ajánlójából idézve: „Isaacson az elmúlt két év során (az eredeti kiadás is 2011-ben jelent meg – Osman P.) több mint negyven alkalommal beszélgetett Steve Jobsszal. Ezek a beszélgetések szolgáltak a könyve gerincéül, amit tovább színesített vagy éppen árnyalt a több mint 100 – családtagokkal, barátokkal, ellenségekkel, versenytársakkal és kollégákkal készített – interjú. Ezekből bontakozik ki Steve Jobs eseményekben gazdag élete, egy olyan emberé, akinek páratlan kreativitása, tökéletesség iránti szenvedélye és fékezhetetlen lelkesedése 6 ágazatot forradalmasított: személyi számítógép, animációs film, zene, telefon, táblaszámítógép és a digitális könyvkiadás. Jobs közreműködött a könyv készítésében, de teljesen szabad kezet adott az írónak, sőt arról a jogáról is lemondott, hogy a kéziratot nyomdába kerülés előtt átolvassa. Kifejezésre juttatta, hogy vele és az életével kapcsolatban nincs tabutéma, sőt ösztönözte az embereket, hogy őszintén nyilatkozzanak róla: 'Sok dolgot követtem el, amire nem vagyok büszke. Mint például, hogy teherbe ejtettem a barátnőmet 23 évesen, és ezt nem is kezeltem a legszebben.' – mondta. 'De nincs semmi olyan sötét titkom, ami ne kerülhetne felszínre.'” És valóban, Isaacson például brutális nyíltsággal beszél a fiatal Jobs azon korszakáról, amikor elvi megfontolásokból, részben a keleti kultúrához való kötődése jeleként, s még inkább az *ellenkultúra* deviánsan harcos képviselőjeként nemcsak a külsejét, a megjelenését hanyagolta el szélsőségesen, hanem a személyes higiéniját is. Ez pedig messze több, mint saftos pletyka a zseni korai korszakáról – amint megtudjuk, a másokban így keltett ellenszenv jelentősen akadályozta Jobs érvényesülését is.

Amint az ajánló is kiemeli, ezekben a beszélgetésekben, és nyomukban a könyvben „Jobs nyíltan – sőt néha már brutális őszinteséggel – beszél munkatársairól és versenytársairól. A barátai, ellenségei és kollégái pedig kendőzetlenül nyilatkoznak szenvedélyeiről, féltelmeiről, megalkuvást nem tűrő tökéletesség utáni vágyáról, gonoszságairól és a mindent ellenőrizni akaró megszállottságáról – azaz mindazokról a dolgokról, amiknek eredményeképpen a névhez fűződő korszakalkotó dolgok megszülethettek.”

Láthatjuk itt is: Jobs sokoldalú gényusz volt. A fentebb már említett forradalmak mellett külön kiemelést érdemel az is, hogy a Mac révén neki köszönhetően jelent meg a számítástechnikai eszközök világában az elegancia. Számára a formatervezés a fejlesztésnek nemcsak integráns része, hanem az egyik kritikus jelentőségű területe volt már akkor, amikor az eszközök küllemének még sokkal kevésbé volt meghatározó szerepe azok piaci versenyképességében. Isaacson elbeszéléséből jól kiérződik: fejlesztői filozófiájának egyik sarokpontja volt, hogy csak az lehet jó, ami esztétikus és elegáns is. Eszközei pedig hirdetik – amit Isaacson részletesen el is mond –, hogy ő az esztétikát és az eleganciát a zenhez való erős

kötődésének megfelelően erőteljesen minimalista felfogásban kezelte. Annak jegyében, ami a fent említett da Vinci-mondással – „Az egyszerűség a végső kifinomultság” – és szintúgy „csak az lehet szép, ami nemesen egyszerű”-ként összegezhető, következetesen és irgalmatlanul lehántott minden felesleges cicomát. És ez a legcsekélyebb mértékben sem jelentett igénytelenséget, éppen ellenkezőleg! Kardinális kérdést csinált abból is, hogy kidolgoztassa azt a grafikai szoftvert, amely már a korai számítógépeiknél – Lisa, Mac – és szintúgy az utánuk következőknél lehetővé tette, hogy azok grafikus felhasználói felületén az ablakok és a dialóguskeretek *lekerekített sarkú négyszög* formájúak legyenek. Hasonlóan nagy hangsúlyt helyezett arra is, hogy milyen karakterkészletekkel ruházzák fel a számítógépeket. Mike Markkula, akit az Apple első kockázatitőke-befektetőjének kifejezett feltétele nyomán profi marketingszakemberként vontak be a cég tulajdonosai közé, és annak első elnöke lett, így beszél erről: „Kiválóan értett a karakterkészletekhez, és mindig súlyt helyezett arra, hogy színvonalasak legyenek. Én folyton azt kérdeztem: 'Karakterkészletek? Ez a fontos most?'” Isaacson pedig hozzáteszi: „Az igazság az, hogy a Macintosh-karakterkészletek pompás választéka, amihez hozzájárult a lézernyomtatás és a kiváló grafikai megjelenítés, nagy szerepet játszott a számítógépes szerkesztés elterjedésében és az Apple üzleti sikerében. Emellett abban is, hogy az egyszerű emberek – a középiskolai lapok szerkesztői, a szülői munkaközösség hírleveleit összeállító anyukák – tudjanak a karakterkészletek különös világáról.” A fentebb már idézett Susan Kare pedig így nyilatkozott róla: „Kitűnő ízlése és érzéke volt a vizuális részletek iránt.”

Persze hogy! Jobs sokoldalú zsenijének egyik különösen csillogó oldala, hogy a prezentációnak is varázslója volt. Szerfelett érdekesen és tanulságosan szól erről a HVG Könyvek sorában Carmine Gallo Steve Jobs a prezentáció mestere – Hogyan legyünk örülten hatásos előadók c. műve, amely valóban a kommunikáció, közelebbről pedig az azt szolgáló prezentáció kiemelkedően jó tankönyve. A külvilág pedig a Jobs-legenda egyik legmarkánsabb vonásaként ismeri híres előadásait vagy legalábbis azok hírét, amiről Gallo így szól a könyvében: „Az Apple vezérigazgatóját manapság a világ legizgalmasabb előadójának tartják.”

Ezt erősítette az is, hogy rendkívül jó érzéke volt a drámaiság iránt. Isaacson szavait idézve „Jobs egész pályája során szerette úgy látni önmagát, mint felvilágosult lázadót, aki gonosz hatalmak ellen küzd, mint valami Jedi harcost vagy buddhista szamurájt, aki a sötétség erőit akarja legyőzni. Az IBM tökéletes ellenfélnek bizonyult. Jobs igen ügyesen úgy állította be az eljövendő küzdelmet, mint az egyszerű üzleti versengésen messze túlmutató, valóságos spirituális harcot. (Bizonyos értelemben ebben volt is valami, ha nem is feltétlenül úgy, ahogyan Jobs következő szavai megadják. – Osman P.) 'Ha ne adj' Isten előfordulna, hogy mi valami óriási hibát vétünk, és az IBM győz, akkor érzésem szerint a számítástechnika tekintetében mintegy húszszendős sötét középkor következik – mondta egy riporternek –, hiszen amint az IBM befolyást szerez a piac bármely szegmensében, ott szinte azonnal leállítanak minden fejlesztést.' Még három évtized múltán is úgy utalt az akkori versengésre, mint valami keresztes háborúra: 'Az IBM által a Microsoft a legsötétebb arcát mutatta meg.

Nemcsak, hogy nem törekedett újításra, hanem egyenesen romboló volt. A gonoszt képviselte. Olyan volt, mint ma az AT&T vagy a Microsoft vagy a Google.”

És persze, hogy nem volt sem fehér szárnyú angyal, sem szelíd szavú apostol, sőt! Ember és szerep jól találkozott benne: lángelkű alkotó, félelmetes akarnok volt, ám aligha vonható kétségbe, hogy ilyen vezető hajszolhatja olyan hatalmas – és nemegyszer elérhetetlennek tűnő – győzelmekbe a csapatait, ahogyan azt ő többször is megtette. Vasmarokkal vezette az embereit a maga törvénye szerint – kezdve azzal, ahogy legelső társát a világ meghódításában, a zseniális műszaki fejlesztő Steve Wozniakot rákényszerítette, hogy minden erkölcsi érve és meggyőződése ellenére ne adja át másoknak ingyen a fejlesztési eredményeit. Kettejük különbsége és egymáshoz való viszonya mintegy a kulcsát adja Jobs jelleme és ambíciói jelentőségének. (Igen szellemes és találó, hogy a kettejük kapcsolatának első szakaszáról szóló fejezetnek Isaacson a Furcsa pár címet adta.) Wozniak szinte abszolút győztes volt a műszaki fejlesztések terepén, ám amúgy nem harcos fajta. Saját törekvései aligha vitték túl azon, hogy magasan megbecsült szakember legyen, s egy csillag a technikatörténet egén. Jobs épített vállalkozást a kardra, amelyet Wozniak kovácsolt, vezetőként ő aratott azzal győzelmeket, vezette diadalra maga válogatta seregeit.

A kép, amelyet Isaacson róla fest, ebben is árnyalt, és igencsak kíméletlen. Tetszik vagy sem, meg kell értenünk, hogy zsarnoki vonásai, a kritikáiban gyakran kifejezetten durván megnyilvánuló kíméletlensége, sőt még többé-kevésbé a dühkitörései is eszközei-részei voltak azoknak a hatásoknak, amelyekkel cégei sikereit elérte, kikényszerítette. Nem mondható el ugyanez arról a hajlamáról, hogy ellenkezésbe ütközve sírva fakadt – legalábbis fiatalabb korában –, sem pedig arról, hogy olykor sürgősen is igen csúnyán bánt embereivel. Arról sem, hogy a munkában, a munka- és az üzleti kapcsolatokban az érzelmei csak róla és az ambícióiról szólnak, és – főként első korszakában, a nagy visszatérését megelőzően – nem gátolták abban, hogy barátot, támogatót, hozzá hű munkatársat vagy benne bízó kollégát, üzletfelet habozás nélkül hátba támadjon. És sajátos vonása volt – mondhatni ropant praktikus emlékezetzavara (!) –, hogy emberei fejlesztési, megoldási javaslatait először elutasította, nemegyszer igencsak durván, majd némi idő elteltével előállt nekik azokkal a saját ötletekkel.

A legpontosabb értékelés talán, hogy szent szörnyeteg volt, korszakalkotó, sőt világformáló nagy fejlesztések, azokat sikerre vivő vállalatok, azok érdekében más cégekkel folytatott nagy csaták szent szörnyetege, akinek nagyságát egymásra halmozott kimagasló sikerei igazolták. Azok nélkül csak egy köznapis szörnyeteg vagy csak egy furcsa ember lett volna. Sikereit viszont nagyon is nem a véletlen, a vakszerencse kedvezései teremtték meg, hanem az ő vezetői képességei: nemcsak azt tudta nagyon pontosan, végtelenül merészen és megtörhetetlen kitartással, hogy mit akar, hanem képes volt elérni, hogy emberei gyakran messze erejükön felül – és nemegyszer saját szakmai meggyőződésük ellenére is – mindent megtegyenek ezért. Mágus volt abban is, ahogyan személyes varázssával magához és az általa kitzúzott célok eléréséhez láncolta az embereit, megkövetelve tőlük, hogy „gémlábú sasok,

csodalények, amilyen nem volt soha tán” legyenek, hogy a lehetetlent azonnal tegyék meg, és a csodákra is csak keveset várássák. És talán még inkább abban, ahogy a nehéz helyzetekben (és mikor nincs a fejlesztésben nehéz helyzet?) szinte napi rendszerességgű dühkitörései, valamint a józan mértéktartással igazán nem jellemezhető kritikái nem bénították, hanem ösztönözték azokat. Szintúgy meghatározó része a Jobs-jelenségnek, kritikus jelentőségű mozgatója a sikereinek, hogy a gátlásokat nem ismerő, konvenciókat még kevésbé tisztelő személyisége és az azokból következő harcmódora a tárgyalásztalnál is hihetetlen győzelmekhez segítette a megnyerendő és/vagy legyőzendő üzleti partnerekkel és/vagy ellenfelekkel szemben.

Joggal nevezhetjük paradox jelenségnek, hogy miközben annyi rosszat tett az emberei, a projektjei és a különféle üzleti kapcsolatai ellen, vezetőként annyi szeszélyt, kiállhatatlanságot engedett meg magának, hogy a legtöbben annak töredékét sem, mindezekkel és mindezek ellenére képes volt egyedülállóan nagy, sokban szó szerint világformáló győzelemre vezetni a cégeit, nemegyszer éppen lehetetlen erőszakosságával kényszerítve ki a diadalt. És lehet, hogy Bill Gates fentebb idézett, nyilvánvalóan dühös és/vagy lenéző szavaiban volt annyi igazság, hogy Jobs nem volt igazán jó a számítástechnika műszaki részleteiben, ám azzal, amit az alkalmazások fejlesztésének vezetésében elért, a *megteremthető* világok varázsaiknak mérnöke volt, s abban a legnagyobbak egyike.

S végül egy apró, emberi vonás. A már nagyon közelgő vég árnyékában beszélt így a halálról: „Szeretem azt hinni, hogy valami megmarad a halál után. Nagyon furcsa arra gondolni, hogy minden felhalmozott tapasztalat és bölcsesség talán egyszerűen semmivé lesz (itt hosszan elhallgatott...). De az is lehet, hogy ez olyan, mint a kikapcsoló gomb. Csak egy kattintás, és már itt sem vagy (újra elhallgatott, majd halványan elmosolyodott...). Lehet, hogy ezért nem akartam soha ki-be kapcsoló gombot tenni az Apple-eszközökre.”

A kiadó ajánlója kiemeli: „Jobs személyisége annyira elválaszthatatlan a nevéhez fűződő újításoktól, ahogy az Apple számítógépe az operációs rendszerétől, így élettörténete egyszerre példaértékű és tanulságos, tele leckékkel innovációról, jellemről, vezetésről és értékekről.” Így igaz, és ezért nemcsak nagyon érdemes Isaacson könyvét elolvasni, hanem kifejezetten vétek kihagyni.

„Akik elég örültek ahhoz, hogy elhiggyék, meg tudják változtatni a világot – azok tényleg meg is teszik” (a könyv mottója az Apple „Think Different” reklámkampányából). Steve Jobs megtette, az egész világ hasznára.

Epilógus (avagy tanulságos utóirat)

A mai gazdasági viszonyok közt a folyamatos és módszeres innováció egyik legértékesebb terméke a fejlesztők immateriális vagyonának növekedése. A cégvilágban a köznapi szóhasználatban a cég immateriális vagyonának értéke a márka értékéként jelenik meg. Az SG hírlevél 2012. január 18-i számában megjelent hír szerint „Az Interbrand nevű amerikai

tanácsadó cég nyilvánosságra hozta a 2011-es esztendő legértékesebb márkáit tartalmazó listát. A legnagyobb előrelépést kétségtelenül az Apple könyvelhette el. A cég márkanevének értéke a 2010-es 21,1 milliárd dollárról 33,492 milliárd dollárra nőtt – ez 58 százalékos értéknövekedésnek felel meg. Az Interbrand listáján szereplő 100 legértékesebb társaság közül egyik sem tudott olyan mértékű értéknövekedésre szert tenni, mint az iPhone és az iPad készülékek gyártója. Mindez azt eredményezte, hogy az Apple a 2010-es 17. helye után tavaly már a világ nyolcadik legértékesebb márkájának számított. (Forrás: SG Hírlévé, 2012. jan. 18.; http://www.sg.hu/cikkek/87081/egyre_ertekesebb_marka_az_apple)

Dr. Osman Péter

* * *

Matthew E. May: Az elegáns megoldások nyomában. Miért azok a legjobb ötletek, amelyekből hiányzik valami? HVG Könyvek, 2011; ISBN 978-963-304-054-6

„Harminc küllő kerít egy kerékagyat, / de köztük üresség rejlik: / a kerék ezért használható. / Agyagból formálják az edényt, de benne üresség rejlik: / az edény ezért használható. / A házon ajtót-ablakot nyitnak, / mert belül üresség rejlik: / a ház ezért használható. / Így hasznos a létező, / és hasznos adó a nemlétező.” (Lao-ce: Tao Te King. Az Út és Erény könyve) / „Ami *nincs*, az hatásosabb lehet, mint ami *van*.” / „Az elegancia csábító jellegéhez a hiány jelenlétére van szükség. Ám nemcsak arról van szó, hogy egy elem hiányzik. A furfang annak megállapításában rejlik, hogy melyik elem hiányozzék.” / „Akkor elegáns a megoldásunk, ha minimális erőfeszítéssel maximális hatást tudunk elérni.” / „Amit a legjobb újítók és legtermékenyebb elmék tesznek: alkotó módon megragadni az emberek képzelőerejét azzal, hogy bizonyos dolgokat kihagyunk, a képzeletükre bízunk.” / „Csökkentéssel növelhető az érték. A lényeg, hogy megértsük, mit kell megszüntetnünk, és pontosan hogyan lássunk hozzá.” / A csábító erő abban rejlik, amit nem ismerünk. Ha több az, amit nem tudunk, mint amit tudunk, természetünknel fogva kíváncsiak vagyunk, erősen vonz bennünket az ismeretlen, pontosan azért, mert ismeretlen. A hiányzó elem sarkall bennünket arra, hogy kielégítsük kíváncsiságunkat.” / „Kétféle kíváncsiság van. Az egyik *érzelmi-ösztönös* reakció: valahányszor valami új, a szokásostól eltérő vagy furcsa dolgot látunk, az felkelti figyelmünket, és vágyat ébreszt a helyzet feltárására és megértésére. A másik típusa a ’tudományos kíváncsiság’, a *szellemi-tudatos érdeklődés*: az agy reakciója valamely logikai ellentmondásra vagy ismerethiányra.” / „A többféle jelentés és a bizonytalanság érdekfeszítő, izgalmas, néha egyenesen életmentő ötleteket szülhet.” / „Nem akkor érjük el a tökéletességet, amikor nincs mit hozzátenni, hanem amikor már nincs mit elvenni.” (Antoine de Saint-Exupéry: A kis

herceg) / „Az elegáns megoldás akkor érhető el, ha nem rontunk rá a feladatra a felszíni megoldásokat produkáló, mintázatgyártó agyunkkal, hanem kicsit mélyebben elgondolkodunk, más szemszögből is megvizsgáljuk a problémát, és az ideális megoldást célozzuk meg. Ez azonban éppen az ellenkezője az elégséges megoldásra való törekvésünknek.” / „Nem az a cél, hogy mindenáron csökkentünk, hanem hogy okosan optimalizáljunk.” / „A végesség ellentmond a természetnek, mert a befejezettség stagnálást jelent, amelyből elvész az élet.” (Zen-tanítás) / „A *hogyan* meg kell hagyni azoknak, akik ténylegesen végzik azt a dolgot.” / „A legfrissebb tanulmányok azt mutatják, hogy a kreatív felfedezések akkor szoktak ránk törni, amikor az elmét a szóban forgó kérdéssel *nem* összefüggő tevékenység foglalja le. A nyomás nem kedvez a tudás új, más módokon való újbóli kombinálásának, ami a kreativitás meghatározó jegye.” / „A *csábítás* az ígéret kreatív eszköze. A képzelet mindenki figyelmét megragadja és aktivizálja: az ígéret hatalma gyakran erősebb, mint a valóság. Ha valamit a képzeletünkre bízunk, ha szabadon értelmezhető, az titokzatos, amit szeretnénk megfejteni” – idézetek a könyvből.

A szerző így mutatkozik be internetes oldalán (<http://matthewemay.com/about/>): „1985 óta, amikor szervezettervezésből MBA-fokozatot szereztem a The Wharton Schoolon, független tanácsadóként dolgoztam. 13 évig nagyobb menedzsmenttanácsadó és teljesítményjavító cégeknek dolgoztam külsősként, majd 1998-ban minden megváltozott. A váratlan szerencse kapcsolatba hozott a Toyota céggel, és felkérést kaptam tőlük, hogy vezessek egy háromnapos stratégiasemináriumot egy új üzleti egységüknel, amelyet Toyota Egyetemnek hívtak. A kezdeti megbízás egy nyolcéves, teljes munkaidős konzultációs munkába ment át. Nyolc éven át a teljes szakmai pályafutásom a Toyota körül forgott, segítve őket elindítani és felépíteni cégmenedzsment-oktatási stratégiájukat. Az évek során sokat fejlődtem, ahogyan a reneszánsz idején tették: tanonc, gyakornok, mesterlegény, mester. Az ott töltött utolsó két évem során külső szervezeteknek tanítottam a Toyota módszereit, ami felbecsülhetetlen értékű gyakorlati betekintést adott nekem abba, hogyan lehet elültetni és az érettségig fejleszteni egy folyamatos innovációkban gazdag kultúrát gyakorlatilag bármely környezetben. A nyolc év során megtanultam annak művészetét és fegyelmét, hogy hogyan oldjuk meg a problémákat tudományosan. Megtanultam a 'karcsú gondolkodás' (think lean) mikéntjét, az ügyfélre összpontosítva és eltávolítva mindent, ami akadályozhatja az értékek áramlását hozzá. Megtanultam, hogyan gondolkodjam tervező módjára, belemerítkezve az ügyfél világába még mielőtt megpróbálnék létrehozni egy megoldást. Megtanultam, hogyan sajátítsam el, pontosabban tanuljam meg ismét gyermekkorunk kielégíthetetlenül kíváncsi és játékos természetes hozzáállását. Megtanultam, hogyan hozzunk létre kultúrákat és környezeteket, amelyek támogatják a kísérletezés és a folyamatos innováció ethosát. Az a nyolc év nyitottá tette az elmémet a kivonás hatalmára, annak tudományára és művészetére, hogyan érjünk el maximális hatást minimális eszközök alkalmazásával. Most az enyém a legjobb munka a világon. Részben cégek műzsájaként működöm, részben kreativitási 'edzőként' (az utóbbi évtizedekben mindinkább terjed a cégeknél, főként a felsővezetésben a

coach-ok alkalmazása, nagyjából úgy, ahogyan az élvonalbeli sakkozókat segítik a szekundánsaik – Osman P.), részben innovációkatalizátorként (érdekes szóhasználat: a katalizátor segíti vagy éppen létrehozza a folyamatot, de maga nem vesz részt abban – Osman P.), segítve az embereket azoknak a problémáknak a megoldásában, amelyek nekik a legfontosabbak, előmozdítva, edzőként segítve és irányítva kreatív teameket és egyéneket szerte a világban, amint azok elegáns megoldásokat kutatnak fel komplex problémákra. Azután beszélék erről előadói körutakon, tanítom workshopokban és szemináriumokon, és írok róla a heti rovataimban, blogomban, szakmai folyóiratokban, eddigi három könyvemben, valamint a születő negyedikben, amelynek címe *A kivonás törvénye lesz.*”

Könyve fő üzenete, hogy az elegancia alkotóelemei, amelyekre a hiányzó elem hatásmechanizmusa épül, a szimmetria, a csábítás, a csökkentés és a fenntarthatóság. Amint mondja:

A szimmetria segít megoldani a felépítés, a rend és az esztétika problémáit. A szimmetria iránti vágyunk velünk született jellemzőnk. Ha valaki aszimmetriát tapasztal, természetes módon azonnal szeretné 'helyreállítani az egyensúlyt', 'kitölteni a nyilvánvalóan hiányzó elemet'. Ez teszi lehetővé számunkra, hogy csupán részinformációk alapján rátaláljunk a megoldásokra. Ha a szimmetriaérzékünk működésbe lép, azonnal rájövünk, hogy az, ami látszólag nincs, az valójában van.

A csábítás az ígéret kreatív eszköze. A képzelet mindenki figyelmét megragadja és aktivizálja: az ígéret hatalma gyakran erősebb, mint a valóság. Ha valamit a képzeletünkre bízunk, ha szabadon értelmezhető, az titokzatos, amit szeretnénk megfejtetni. A csábító erő abban rejlik, amit nem ismerünk.

A csökkentést a gazdasági problémák megoldásánál lehetne jól használni. Ezt azonban meg kell tanulni – született bővítők vagyunk. Genetikailag arra vagyunk programozva, hogy állandóan bővítsünk, felhalmozzunk, készletezzünk, fogyasszunk. (Hogy ez mennyire így van, arra példa maga ez a könyv is. Igazán kitűnő, nagyon tanulságos, ám még jobb lett volna, ha May megfogadja a saját szabályát a csökkentésről – így némelyik eszmefuttatása kissé túlrít. Igaz, az egész jóval elegánsabb lenne, ha a fordításból kimarad jó néhány hiba.)

A fenntarthatóság olyan folyamatot feltételez, amely megismételhető és tartós. Ahhoz, hogy rendszeresen elegáns megoldásokat találjunk, olyan megközelítéseket kell alkalmaznunk, hogy a szimmetria, a csábítás és a csökkentés szabályait újra és újra alkalmazni tudjuk. Csakis a fenntarthatóságra irányuló stratégiai gondolkodással érhetjük el, hogy folyamatosan kiaknázhassuk a hiányzó elemekben rejlő erőt.

A szimmetria, a csábítás, a csökkentés és a fenntarthatóság együttesen ad kulcsot az elegáns megoldások feltárásához és megvalósításához. Az elegancia után kutatva először ezeket az alkotóelemeket kell megérteni, és azt, hogy ezek hogyan működnek. Habár a folyamatban mindegyik fontos, azok könnyen összeütközésbe is kerülhetnek egymással. Részben ezért olyan nehéz megérteni az elegáns megoldások természetét. A négy alkotóelem egyensúlyához a logika és a kreativitás arányos elegyére van szükség.

May hangsúlyozza: „A nagyszerű műalkotás nemcsak a kész művön látható dolgokból tevődik össze, hanem abból is, ami nem látható rajta. A fegyelem, hogy elvessük mindazt, ami nem illik oda, hogy halogatás nélkül elvessük és töröljük, ami eddig akár több napnyi vagy évnyi erőfeszítést felemésztett – ez az, ami a valóban különleges művészi alkotást megkülönbözteti a többiektől, ami az eszményi alkotást kiemeli a többi közül, legyen az szimfónia, regény, festmény vagy vállalat (szintúgy egy stratégiai terv, egy vállalatirányítási vagy éppen innovációs koncepció – Osman P.). Vagy legyen az a legfontosabb művünk: maga az élet.” És mindig tartsuk szem előtt: amint azt May maga is kifejti, mérlegelésben a látványosan nagy súlyú elemek mellett hasonlóképpen sorsdöntő szerepük lehet a kisebb részleteknek. Egy példa térinformatikából: az ember megszokta, hogy a metróállomások felszíni bejáratát nagy, vörös, messziről jól látható tipográfiájú M betűk jelölik. Bölcs újítás keretében most színekódot kaptak a metróvonalak is, és vele megváltoztatták e tájékoztató jel megjelenését – például kék lett, és kevésbé jól kiugró, messzebből kevésbé felismerhető tipográfiájú. Cikornya, amely rontja a rendszer eleganciáját, emellett igencsak csúf a hatása arra, aki neki ismeretlen helyen keresi a metróállomást. Jobb lett volna elhagyni a tervből. Igazi, kitűnő iskolapélda arra, *hogyan nem szabad* formatervezni. Amint írja, e könyvében bemutat néhány olyan személyt, csapatot és vállalatot, akik/amelyek ügyesen kiaknázták ezt az egyedülállóan hasznos elvet, és ezáltal jobban meg tudták valósítani elgondolásait, növelték teljesítményüket. Kutatásának célja egyetlen kérdés megválaszolása: *milyen módszerekkel és eszközökkel tudnánk még elegánsabbá tenni erőfeszítéseinket?* Kiemeli: amit mond, az nem teljes körű, hanem példaértékű, s végképp nem célja, hogy az elegancia elérését előírt lépések sorozatára degradálja. „Nincs titkos recept, mert nem létezik egységes módszer az eleganciára.”

Könyve ékesen és kitűnő kifejtésekkel szól arról a személetről és megközelítési módról, amely hathatósan segítheti az elegáns – és főként a siker elérését erőteljesen segítő – megoldások kialakítását. „Ahhoz, hogy jobban megvilágíthassam a teljes képet, számos különféle szemszögből kell megvizsgálnunk az elegáns megoldásokat. Valamilyen szinten meg kell ismernünk az elegancia alkotóelemeit ahhoz, hogy megfejthessük a titkát. Meg kell értenünk például, miért olyan erősen csábító. Meg kell ragadnunk a benne rejlő szépséget és visszafogtottságot, és meg kell értenünk, hogy mi teszi fenntarthatóvá.” És ami talán a legtanulságosabb: „Végül meg kell vizsgálnunk, miért olyan nehéz elegáns megoldásokat kitalálni, és mi akadályozza a jó ötletek megvalósítását.” Mindezeket szépen teljesíti is.

Nagy ugrás ez! A céhek munkakódexeinek szabályai óta az évszázadokon át reánk hagyományozódott munkamorál arra indít, hogy lelkiismeretes alapossggal és körültekintéssel dolgozzunk ki minden részletet. Belénk ivódott, hogy az értékeremtés módja, az, hogy hozzáteszünk, nem pedig az, hogy elveszünk (még akkor is, ha jól ismerjük a michelangelói példabeszédet, amelyet May is említ, arról, hogy ő csak lefejtette a márványtömb felesleges részeit). Ez lényegében egybeesik azzal, amiről May bővítő hajlamként beszél, és szöges

ellentétben áll „a kevesebb több lehet” e könyvben az elegancia és a hatékonyság kulcsaként előadott koncepciójával.

S hogy miért fontos mindez? „Mert a társadalom előtt álló legégetőbb kihívások mihamarabb fenntartható megoldások után kiáltanak – méghozzá elegáns megoldások után. Mert újfajta világszemlélet nélkül (természetesen ezt kínálja a könyv az elegáns megoldások keresése, létrehozása és alkalmazása révén – Osman P.) kétségtelenül oda jutunk, hogy továbbra is a korábban már számos problémát okozó hagyományos típusú gondolkodást kell alkalmaznunk.” És megadja ennek érdemi kifejtését is: „Mert minden erőforrás – a föld, a munkaerő, a tőke – hatalmas ajándék, de egyre korlátozottabban áll a rendelkezésünkre. Mert természetünknel fogva mindig bővíteni akarunk, még akkor is, amikor visszafogottabbnak kellene lennünk, és cselekszünk, még akkor is, amikor meg kellene állnunk, és gondolkodnunk kellene.” Kevés ennél fontosabb alapelvet találhatunk a hosszabb távú túlélési stratégiához! Hiszen – *ceterum censeo* – gyakorlatilag egész civilizációnk öngyilkos ütközőpályán halad a növekedés hajszolásával, az évenkénti növekedési láncindexek bővületében. Égető szükség van mihamarabbi paradigmaváltásra, a piedesztálra emelt fogyasztás paradigmájából a fenntartható jövőt biztosító paradigmára való áttérésre. Ehhez persze meg kellene állnunk, és megvizsgálni, mit is művelünk a világunkkal és benne magunkkal, valamint az utánunk jövőkkel. Ehhez kínálnak követésre érdemes szemléletet May következő tételei. „Mert szükségünk van valamilyen módszerre ahhoz, hogy következetesen értékt teremő egyszerűségre cseréljük az értékromboló bonyolultságot. Mert tudnunk kell, hogyan csináljunk helyet még több fontos dolognak, azzal, hogy a lényegtelen dolgokat felszámoljuk.”

Mondanivalóját a dolog lényegét, a hiányzó elem kardinális szerepét bemutató, tartalmas bevezetővel indítja, s utána hat fejezetre osztja. Sokatmondó címeik: Az elegancia alkotóelemei / A szimmetria természete / A semmi csábító természete / A csökkentés szabályai / A fenntartható megoldások / Az elme eleganciája.

A tanulságok és úgyszintén az útmutatás veleje természetesen a felsorakoztatott részletekben rejlik, amelyek segítenek megismerni az elegáns megoldásokhoz vezető utakat, módokat. May ehhez igen változatos és karakteres példákat, esettanulmányokat tár elénk, amelyek meggyőzően mutatják az elegáns megoldásokhoz vezető elvek és következtetések univerzális értékét. Végül is az igazságnak nem a forrása, hanem az értelmezési tartománya az, ami igazán számít. (A forrása inkább csak annyiban, ha része, támasza, bizonyosága a hitelességének.)

Kissé talán egzotikusnak érezhetjük például a világhírű, hétszeres Tour de France-győztes Lance Armstrong speciális, testre szabott edzésmódszerét bemutató esettanulmányt, viszont az annak kapcsán felmutatott következtetések általános érvényű segítségül szolgálnak az elegáns megoldások létrehozásában. Íme: „Először, a csökkentés igazán hatásos módszer lehet, ha a túlzásokra való hajlamunk ellen szállunk harcba: amikor túlságosan is megfeszítjük az erőnket a cél elérése érdekében. Amikor többet szeretnénk elérni, és elkezdünk

egyre jobban erőlködni, mint amennyire szükséges, ez a módszer segíthet, hogy ne essünk túlzásokba, sőt visszajára is fordíthatjuk ezt a rossz irányt. Hiszen ha túlterheljük magunkat, akkor csak kapkodunk, és csak fecséröljük az időnket és az energiánkat. (Kezdő fejlesztő-mérnököknek az egyik legfontosabb, és talán a legnehezebb, amit meg kellett tanulniuk az, hogy a fejlesztést befejezni soha sem lehet, hanem tudni kell abbahagyni, egy ésszerű pontnál megállni a fejlesztőmunkában, és azt mondani: ennyi, ez már elég! Annál is inkább, mert ha nem ezt teszik, előbb-utóbb nemcsak a saját idejüket fecsérlik, hanem feltartják a fejlesztés egész folyamatát is. – Osman P.) Másodszor, nem az a cél, hogy mindenáron csökkentsünk, hanem hogy okosan optimalizáljunk. Harmadszor, a nagy eredmények eléréséhez nincs mindig szükség drasztikus csökkentésre. Sokszor elég, ha egy apró dolgot elhagyunk, de nem mindegy, hogy melyiket. Ha jól döntünk, elképesztő teljesítményeket érhetünk el.” (És elképesztő hibákat kerülhetünk el. Pl. egy márkás, új billentyűzeten valami bölcs szélesebbre vette a Caps Lock billentyűt. Ez jelentéktelen apróságnak tűnik, azt hihetnénk, még segít is, ám valójában a Caps Lock belelóg az A billentyű terébe, így nagyobb az esélye, hogy melléütünk. Jó lett volna ezt May szellemében a tervezésnél észrevenni, és a változtatást eldobni.)

Meg kell adni, a példái közt van olyan is, amely ellen minden ösztönünk vadul tiltakozik, bár – amint írja – az fényesen beigazolódott. Rendszerszintű szabályozások új és hatékony alapelveként mondja, gyakorlati példákból levont tanulságként, hogy „úgy tűnik, biztonság és kiszámíthatóság nélkül nagyobb a szereplők elkötelezettsége és tudatossága”, azaz hatékonyabb és a céljának sokkal inkább megfelelő a rendszer működése. Emblematis példát hoz erre a napi élet egyik különösen éles, veszélyekkel teli színteréről, a közúti közlekedésből. Eszerint egy holland kisváros legforgalmasabb kereszteződésében, a közforgalmi téren eltávolították a forgalmi rend minden jelzését, és ott autós, nehézgépjármű, gyalogos, kerékpáros és mindenki más szabadon, kötetlenül közlekedik. Amint mondja, azóta nincs torlódás, a mindennemű forgalom folyamatosan áramlik, nagyjából egyenletes tempóban, s az egész „messze jobban működik, mint bármely hagyományos irányítású útkereszteződés”. A magyarázat: „megvan az, ami a legtöbb, táblákkal és jelzőlámpákkal bőségesen ellátott és felfestett kereszteződésekből hiányzik: a résztvevők elmélyült figyelme a körülöttük zajló eseményekre. Itt a veszély hatalmas biztonságot teremt.” És általánosítva is hozzáteszi, hogy hollandiai városok megszüntették a forgalomszabályozást, s ezzel nemcsak a közlekedés minősége javult, de az autóbalesetek száma is jelentősen csökkent. Az emberben itt azért felhorgad némi kétely és ellenkezés: az elmélyült figyelmet hatalmas felelősségérzet generálhatja, az pedig olyan, mint a klasszikus példában az angol gyepek pár évszázadnyi gondozás, és vidáman virul. Ezért ez a példa kiváló alap arra is, hogy megkockáztassuk: „a kevesebb több” koncepció alkalmazásánál nagyon is figyelni kell az alapokra, így például a vállalati vagy közösségi kultúrára, amelyre építünk. May az egyik esettanulmányban felhózza a japán kaizenstratégiát (kb. minőségi körök), amely Japán háború utáni újjászületésének nagy segítője volt. Külön érdekessége, hogy alapjait a második világháborús Egyesült Álla-

mokban, a hadügyminisztérium Training Within Industry (azaz kiképzés az iparon belül) projektje keretében dolgozták ki, s MacArthur tábornok vitte Japánba az újjáépítéshez. A *kaizen*, ami nagyjából annyit jelent, hogy „javulással járó változás” egyszerre alapelv és azt megvalósító gyakorlat. Az utóbbiként három lépésből áll: 1. mértékadó megoldás, módszer létrehozása; 2. betartása ; 3. jobb keresése. A kaizenfelfogás szerint kétféle munka létezik: értéket teremtő és értéket nem teremtő. Az összes utóbbit meg kell szüntetni vagy legalább mérsékelni, mert a kaizen kitűzött célja, hogy folyamatosan javítsa az érték építőelemeit. Ennek a legjobb módja, hogy amennyire csak tudjuk, kiküszöbölünk mindent, ami rontja a minőséget, növeli a költségeket, rontja a termelékenységet. A kaizen tehát, mondja May, a folyamatos fejlődés elvén a csökkentés szabályait követi. Ez így persze nagyon szép és irányadó – fűzhetjük hozzá –, ám ha a jól ismert japán példák szerint össznépi mozgalommá tesszük a cégnél a folyamatos fejlesztést, ebben akarva-akaratlan a cégkultúrára támaszkodunk, feltételezve, hogy az emberekben elegendően erős az önkritika, az elkötelezettség és a felelősségérzet – akárcsak a felhozott közlekedési példa szereplőiben.

A könyv tele van izgalmas és tanulságos példákkal, amelyekről úgy érezzük, vétek nem kiemelni őket. Csupán némi további, apró és önkényes belekóstolgatósként.

2007. június 29-én indították a legendás iPhone értékesítését. Magát az erőteljesen innovatív új készüléket Steve Jobs január 9-én mutatta be a 2007-es Mac Világkongresszuson. Ezt *nem követte* az ilyenkor szokásos reklámkampány, piacmegdolgozás, még előrendelni sem lehetett. Az Apple fél évig azt tette, amit May a *nem cselekvés stratégiájának* nevez (mondhatni hagyta, hogy a bemutatással elért figyelemkeltés után a piac érlelődjön érdeklődése levében), majd minden üzletben összehangoltan, egyazon időpontban kezdte árusítani. May szavával „Ez volt a legelegánsabban végrehajtott nem cselekvési stratégia, amit korunkban alkalmaztak.” Hozzáteszi: 2008 márciusában a Fortune magazin az Apple-t Amerika legbámulatosabb vállalatának és legbámulatosabb innovatív vállalatának választotta, amit a cég jórészt az iPhone sikerének köszönhet.

Mind fejlesztő-, mind marketingösztönünk első nekifutásra azt súgja, hogy termékeink és szolgáltatásaink versenyképességét, felhasználói értékét azzal növelhetjük, ha minél több vonzó funkcióval ruházzuk fel azokat. Felhasználói érzékünk persze már mást mond – olykor nem is túl udvariasan – midőn szembenézünk egy-egy fejlettebb eszköz „hatszáz oldalas” felhasználói utasításával. May-nek ezért tökéletesen igaza van, midőn kiemeli: a funkciók burjánzása az azokkal szembeni fásultságra vezet, tehát a kevesebb e tekintetben is több lehet.

A kíváncsiság, más néven tudásszomj – írja másutt – nemcsak az iPhone piacbevezetési stratégiája mögött rejlő hatásmechanizmus alapeleme. Ebben rejlik az elegancia és általában a hiányzó elem ereje is. Az idézetek között már kiemeltük a kíváncsiság érzelmi-ösztönös, valamint szellemi-tudatos felosztását. Egy további kutatásból idézve olvashatjuk: Ha azt érzékeljük, hogy tudásunk hiányos, akkor úgy érezzük, hogy megfosztottak bennünket va-

lamitól. Eme érzés mérséklése iránti vágyunk ösztönöz bennünket arra, hogy a hiányzó információt megszerezzük. A megfosztottság érzésének erőssége attól függ, miként érzékeljük az űrt. Ez pedig attól függ, mennyit tudunk és mennyit akarunk tudni. És milyen jellemző emberi vonás: „Az is rögtön felkelti a kíváncsiságunkat, ha egy információval valaki más rendelkezik.”

Ebben a kitűnő könyvben pedig még rengeteg további fontos és érdekes, megismerésre nagyon érdemes információ van!

Dr. Osman Péter

* * *

Werner Schabert (szerk.): Vasútvonalak képekben. Több mint 470 fotóval és térképpel. Alexandra Kiadó, 2011; ISBN: 9632974934

„A vasút izgalmas története egyben civilizációnk története is” – áll ennek az elegáns albumnak a legelején, s ez így igaz. A vasút volt az első igazán – ha kontinentális keretek közt is – globalizált műszaki-szervezeti-logisztikai rendszer, s szintűgy az ipari kor első igazi, makrogazdasági léptékű csúcstechnikája, gazdasági és társadalmi fejlődésének mai szemmel is kiemelkedő alapossággal kimunkált, nélkülözhetetlen eszközrendszere. A vasúti közlekedés létrehozása az emberiség legnagyobb hatású nagy innovációi közé tartozik, és az arra épülő fejlődés esszenciális szerepet játszott sok további korszakformáló, és köztük sok forradalmi műszaki, gazdasági és társadalmi innováció alapjainak és/vagy eszközkészletének a megteremtésében. A mongol birodalom lovasfutár-szolgálatát követően minden bizonnyal a vasút lett a logisztika újabb nagy csodája.

Megalkotása minden valószínűség szerint azon innovációk egyike, amelyek megszületése tökéletesen törvényszerű volt. A XIX. század szó szerint új korszakot nyitó, gyors és erőteljes gazdasági és technikai fejlődése nem jöhetett volna létre nagy teljesítményű szállítóeszközök és azokból integrálódó, óriási teljesítményű és gyorsan növekvő hatósugarú szállítórendszerek nélkül. Az iparosodás kirobbanó erősödésével és terjeszkedésével, valamint az általa hajtott gazdasági és társadalmi fejlődéssel Európának – s különösképpen a gazdaságilag legfejlettebb régióinak – azonnali szüksége volt olyan közlekedési és még inkább áruszállítási eszközrendszerre, amely képes arra, hogy az addigiaknál minőségi előrelépést teremthően gyorsabban, jóval nagyobb hatékonysággal és nagyobb kapacitással elégitse ki az ilyen szükségleteket. Az iparosodás előrehaladtával az árutermelésnek, továbbá a mindinkább kibontakozó specializálódásnak és munkamegosztásnak éppen úgy a működő- és fejlődőképessége egyik nélkülözhetetlen feltétele volt a szállítási lehetőségek gyors

javulása és bővülése, mint a kereskedelem fejlődésének, valamint a társadalmak lét- és – a szó mind közvetlen, mint átvitt értelmében – mozgásformái modernizálódásának. Meg kellett születnie az ezt kellőképpen biztosító új eszköztárnak, mert nélküle az egész fejlődés – gépes fogalommal élve – lefulladt volna. Az igények megoldásért kiáltottak, s egyben a fejlesztők és a vállalkozók számára valószínűsítették is, hogy jó üzletet csinálhatnak, akik képesek azokat megfelelő módon kielégíteni.

A vasutak ma is létfontosságú közlekedési eszközként szolgálnak, és sokuk különleges utazási élménnyel is gyönyörködtet. Korunk egyik nagy jelentőségű turisztikai vonzereje az élményvonatozás. A XX. század harmadik harmadára már-már úgy hihettük, hogy az egyéb, csúcstechnológiás szállítási és közlekedési ágazatokkal való versenyben a vasút jelentősége visszaszorul. Azután ráébredtünk, hogy mindinkább és mind sürgősebben szembe kell néznünk további fejlődésünk két különösen súlyosbodó és mindinkább szorító problémájával, a hagyományos energiahordozókból rendelkezésünkre álló készleteink szűkülésével, és azzal, hogy mind kevésbé megengedhető a további környezetszennyezés. Ez rávezetett arra, hogy a fenntartható fejlődésben, sőt, magában a fenntartható létben a modern, energiatakarékos és környezetkímélő vasút jelentheti az egyik nagy megoldást. Bölcsebb országokban így kerül vissza a szállítás növekvő hányada az országutakról a modernizált vaspályára.

Mindezt tudva még lenyűgözőbb ez az elegáns könyv, amely 31 híres vonallal mutatja be a vasút történetét, kultúráját, sajátos világát. „Több mint 470 fotóval és térképpel”: ez a képanyag sokkal több, mint a téma jobb megértését segítő illusztráció – jelentős hányada dokumentációértékű technika- és/vagy kultúrtörténeti tekintetben. A szöveges részek szinte egészéről is joggal mondható, hogy okos-szép technika-, gazdaság- és kultúrtörténet – az elején keserű pirulával. Essünk hát túl az utóbbin. Elkeserítő látnunk ezúttal is, hogyan keveri a szöveg, és használja tévesen a felfedezés és a feltalálás fogalmát. „A vasút szenzációs felfedezéséről” beszél – mintha az valami természeti képződmény lenne –, s arról szólva, hogy Isaac Newton felfedezte a „gőzerőt”, a következő mondatban ezt már találmánynak mondja. Valójában érthetetlen is, hogy ez még mindig megtörténhet. És bizony rácsodálkozunk arra a mondatra is, amely szerint „A vasutat valójában a föld alatt találták fel”, tudván, hogy ezt nem partizánok, netán összeesküvők tették, még csak nem is bányák mélyén dolgozó fejlesztők (a német mesevilág szorgos törpéiről már nem is beszélve), hanem a találmányt megtestesítő gépeket állították, amint a szerző is mondja, föld alatti szolgálatba. S bár az amúgy nagyrészt igazán kellemesen gördülékeny szöveg néha megbotlik, ha kimorogtuk a mindezek feletti mérgünket, nagyon is érdemes elmerülni a vasútnak az itt sorakozó leírásokból és gazdag képanyagból elénk táruló csodavilágában. Aligha kétséges, hogy a vasút a maga egész világát behálózó, többé-kevésbé óramű pontossággal működő rendszerével máig is a technika, a szervezés és a logisztika ötvözetének egyik legnagyobb csodája. (Még ha való életünk gyakran felidézi is a MÁV hajdani, kackiás nevű vezérének szép szavát, miszerint „A menetrend arra való, hogy mindig tudjuk, mennyit késik a vonat!”)

A kötet első nagy fejezete igen alapos, kitűnő áttekintést ad a vasút történetéről, bemutatva annak fejlődését és számos fejlesztőjét. Ebben visszanyúl egészen a kerekek és sínek ókori megjelenéséhez, mondván, hogy „három forradalmi jelentőségű találmány előzi meg a vasút létrejöttét: a kerék, a sín és a gőzgép”, s az áttekintés egészen „A jövő vasútjai / Kerekek nélküli vonat / A lebegő mágnesvasút” záró fejezetig ível. Ebből emelünk ki, ízelítőül, néhány részletet, adatot.

Technikatörténeti érdekesség, hogy „az egyiptomiak, a kínaiak, a görögök és a rómaiak szinte ugyanakkor jöttek rá, hogy a forgatható, de rögzített kerék a rakomány hosszabb távon történő kényelmes mozgását teszi lehetővé. A jobb irányíthatóság miatt Babilonban már Kr. e. 2200-ban is könyompályákon húzták az egy- és kéttengelyes kordékat. Az ókori görögök és rómaiak is felismerték a könyompálya rendszer előnyét, és barázdákat vágtak az utakba, ami jobb úttartást tett lehetővé.”

A gőzgép vontatta vasút alapját az adta, hogy Isaac Newton felfedezése alapján Thomas Newcomen 1712-ben megépítette az első működőképes gőzgépet. (Bár a kötet nem említi, e témában is visszaköszön a „már a régi görögök is”: Héron, az alexandriai matematikus, fizikus, feltaláló már a Krisztus előtti első században épített egy gőzzel hajtott szerkezetet, amelynek működési elve lényegében a rakétakét követte, a szerkezetet a kiáramló gőzsugár reakcióereje mozgatta. (L. A hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium fizikaszertárának kincsei – <http://www.bgrg.hu/Files/fiz/FizikaWeblap/hotan/halmazallapotvaltozas/heron.html>) A gőzgép tényleges megszületése mégis csak Newcomennal jött el. Nem sokkal később James Watt bemutatta saját, továbbfejlesztett gőzgépét, amelyet 1769-ben szabadalmaztatott. Newcastle-ban, az angol széntermelésben 1767-ben már 57 db Newcomen-féle gőzgép dolgozott, 1780-tól kezdve pedig Watt gőzgépei vették át a vízszivattyúk meghajtását. A szállítástechnikai alkalmazásban az áttörés 1804-ben következett be Richard Trevithickkel, aki továbbfejlesztett gőzgépét egy futóműre erősítette, és a Pennydarren vasművekben a kohó szállítópályáján beüzemelte a világ első gőzmozdonyát, amely öt kocsin tíz tonna rakományt és hetven főt húzott el. És mi minden segítheti a haladást! „A szkeptikus bányatulajdonosok csak azután ébredtek rá az új gépek gyakorlati értékére (a lóvontatással szemben – Osman P.), hogy a lótakarmány ára a napóleoni háborúk miatt jelentősen megnőtt.” S ha már a lóvontatást említettük, a könyv olvasóinak figyelmébe ajánljuk, hogy van benne egy érdekes – bár bizonyára szándékolatlan – logisztikai feladvány: a 10. oldalon található ábraszöveg!

1833-ban, Trevithick halálának évében, már 26 gőzerővel hajtott jármű közlekedett Londonban, köztük gőzomnibuszok. Létrehoztak egy háromkerekes, emeletes gőzbuszt is, amely 50 utassal menetrendszerűen járt Birmingham és London között. Már korábban megjelentek az automobil létrehozásának kezdeti próbálkozásai is. Trevithick 1803-ban épített egy önjáró, gőzmeghajtású szerkezetet, amely London utcáin közlekedett, majd megjelent a „Londoni Gőzhintó”, de a magas költségei miatt ez sem tudott elterjedni.

A kontinenst nagyban megelőzve Angliában a XX. sz. elején, az ipari forradalom fel-lendülésével gyorsan terjedtek a termelésben a stabil gőzgépek, és robbanásszerűen nőtt a szénszükségletük. A bányáknak ezért a lovakénál sokkal nagyobb vontatóteljesítmény kellett, és „hamarosan feltalálók százai kezdtek el a gőzgépek alkalmazásának lehetőségeivel foglalkozni, és lázasan dolgoztak Trevithick 1804-es masinájának továbbfejlesztésén. Minden évben új modellek jelentek meg...” Ekkor, olvashatjuk, a nagy megoldandó probléma a kerék és a sín közötti kellő kapcsolódás – súrlódóerő – biztosítása volt. Egyik megoldásként 1812-ben munkába állították a világ első fogaskerékes mozdonyát.

A szerzőket idézve „A vasút korának kezdetével – először az ókori Róma óta – újra monumentális és nagy távolságok felett átívelő építmények jöttek létre. (Ami szintén a fejlesztések és innovációk sorozatát igényelte – Osman P.) Anglia lett a világ legnagyobb építési területe...”

George Stephenson az általa kifejlesztett és később szabadalmaztatott találmánnyal „az első üzemképes gőzmozdonyok” létrehozója lett. „Műszaki elképzeléseinek köszönhetően az új technológia ugrásszerű fejlődésnek indult, és a vasút révén Anglia világszerte a leg-sikeresebb országgá vált.” 1823-ban ő alapította Newcastle-ban a világ első mozdonygyárát, ez szállította az első mozdonyokat a kontinensre és Amerikába. A szöveg azt is kiemeli, hogy az ipari kémkedéstől tartva a gyárban nem szívesen fogadtak látogatókat, később pedig azt is megtudjuk belőle, konkrétumokkal, hogy nagyon is volt ilyen kémkedés. 1825-ben Stephenson vezetésével nyitották meg az első nyilvános vasútvonalat. Locomotion No. 1 nevű mozdonya közel 70 tonna terhet – ezen belül kb. 450 fő utast – húzott 13 km/h sebes-séggel, s a legfőbb díszvendég maga Viktória királynő volt.

És mindez még csak a történet eleje. A többi tessenék elolvasni a 40 oldalas áttekintés-ben – nagyon érdekes. Azt pedig a 31 kiemelkedő vasútvonal bemutatása követi, amelyek mindegyike a vasúttechnika kiemelkedő alkotása. 11 Európából, köztük: a Semmering-vasút, amelyet a világ első hegyi vasútvonalaként már az UNESCO Világörökség részévé fogadtak; az Alpokat átszelő, keskeny nyomtávú Glacier expressz, amely a világ leglassúbb gyorsvonata, és az útvonala mentén elterülő egyedülálló kilátásról híres; a szintúgy Európa egyik legszebb vasútvonalának tartott skóciai West Highland Line; a francia TGV, a világ leggyorsabb vonata (bár ezt a rangját az új fejlesztések igencsak veszélyeztetik. – Osman P.); a legendák legendája, az Orient expressz; Európa leghosszabb keskeny nyomtávú vas-útvonala, a spanyol Transcantábrico, amely olyan környezetet kínál utasainak, mint a nagy luxushajók; a hajdani mór Spanyolországon át ötnapos luxusutazást kínáló Al Andalus Expreso (2008-ig közlekedett).

Hat vonal Ázsiából: a talán minden másnál híresebb transzszibériai vasút, amely a világ leghosszabb és létrejöttétől fogva talán legnagyobb stratégiai jelentőségű vasútja; a konti-nens leggyorsabb és egyben legbiztonságosabb vonata, a japán Shinkansen vasúthálózat; a Bagdad-vasút; az arab szent városokhoz vivő zarándokvonatként tervezett Hedzsász-vasút; az indiai Deccan-Odyssey, amely több mint egyhetes luxus körutazást kínál; a Szingapúr és Bangkok közötti álmotazást nyújtó Eastern & Oriental expressz.

Öt vonat Amerikából: Kanada 4467 kilométert 73 óra alatt végigszáguldó luxusvonata, a The Canadian; a kanadai The Ocean; a New Orleans és Los Angeles között járó Sunset Limited; a mexikói Ferrocarril Chihuahua al Pacífico, „a mérnöki tudomány csodája”; az Andok vasútjai.

Hat vonat Afrikából: Kairó-Asszuán, „a fáraók nyomában”; Kenya Railways, az „út a vadonban”; a zimbabwei vasút Harare városától a Viktória-vízesésig; a namíbiai vasutak büszkesége, a Desert Express; Dél-Afrika vasútgyémántja, az álomszép tájakon áthaladó luxusvonat, a Blue Train; a Fokvárosból Dar es-Salaamba vivő Rovos Rail, másik nevén Afrika büszkesége, 1989-es létrehozása szlogenjével; a világ legfényűzőbb vonata.

Három Ausztráliából és Új-Zélandról: az ausztrál The Ghan; az Indiai- és a Csendes-óceán között Ausztráliát átszelő Indian Pacific; a káprázatos tájakon átsuhanó új-zélandi TranzAlpine Express.

A fentiekhez három tömör, példálózó tematikus összeállítás csatlakozik: Hidak, viaduktok, alagutak / Pályaudvarok / Vonatok a filmvásznon és az irodalomban.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

CRIMINAL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTIES – PART II.

Dr Andrea Kardos – dr Dorottya Szilágyi

The study examines the practical issues relating to IP crimes, reflects the learnt problems and seeks the solutions. In the second part of the article the authors analyze the sentence practice established in the IP crimes, including the sanctions concerning the criminal liability of legal persons. From the field of procedural law the study gives a brief introduction of the experts' opinion, the rights of the injured party, and the mediation as the most important instrument of restorative justice.

COMPARISON OF THE OPPOSITION PROCEDURE UNDER THE EUROPEAN PATENT CONVENTION AND THE HUNGARIAN REVOCATION PROCEDURE

Zsófia Kacsuk

In the present paper the author gives an overview and comparison of the revocation of a patent granted under the Hungarian patent law and of a patent granted under the European Patent Convention. In the last chapter the author examines legal questions of the Hungarian patent law which are considered to be insufficiently regulated and provides suggestions for eliminating legal inadequacy and uncertainty.

LIKELIHOOD OF CONFUSION? POSITIVE LAW AND PSYCHOLOGICAL BACKGROUND OF THE LIKELIHOOD OF CONFUSION REGARDING TRADE MARKS IN THE USA, THE EU AND HUNGARY

Barna Arnold Keserű

This study aims to present and compare the rules of substantive law of the likelihood of confusion of the marks in the USA, the EU and Hungary, and to define critical comments upon it. The paper pans out about the historical development and current state of the average consumer and the newer psychological explanations of the risks of confusion.

THE RIGHT OF COMMUNICATION TO THE PUBLIC IN THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE

Gábor Faludi – Anikó Grad-Gyenge

The study analyses the recent case law of the European Court of Justice related to the right of communication to the public. The ECJ's practice can be qualified as an active interpretative work because it writes out the frame rule of the Information Society Directive on right of communication to the public. According to these decisions the neighbouring right of communication to the public includes the making available to the public which is present at the place where the communication originates, but the authors' right of communication to the public doesn't cover these acts. Because of this difference the unified interpretation of the ECJ shall cover only the cases where the communication is realized by wire or wireless means and the public is not present at the place where the communication originates. Publicity can be simultaneous (pub) and successive (hotel room, dentist's waiting room). So the unified interpretation does not cover the acts which are qualified in some Member States as communication to the public, but in others as public performance, where the non-successive public is present at the place where the communication originates.

COMPETENCE OF CTM COURTS: WEBSHIPPING

Dr Sándor Vida

The proprietor of the CTM WEBSHIPPING, registered for mail delivery sued for infringement the owner of the sign "Web Shipping" which was used for an internet-based mail management service. Injunction was ordered by French courts of first and second instance, but limited to France alone and not EU-wide as requested by the plaintiff. The latter requested revision and the French Supreme Court referred to the ECJ. In his judgment the ECJ /C-235/09/ held that the territorial scope of injunctions and coercive measures to enforcement should extend to the entire area of the European Union. Reported is on commentaries of Smith and Gould, Brazell and Hilary, Batteson, Georges and Ziegenhaus. The author of this report states that ECJ's judgment is well founded considering the unity character of CTMs. Though considering multiple languages and multiple phonetics, current in the European Union, he believes that CTM courts will order injunctions for the entire area of the European Union mainly in favour of reputed marks.

SOMMAIRE

<i>Dr Andrea Kardos – Dr Dorottya Szilágyi</i>	La protection des oeuvres intellectuelles par le droit pénal – partie 2	5
<i>Zsófia Kacsuk</i>	La comparaison de la procédure d'opposition d'après la Convention sur le brevet européen et de la procédure d'annulation hongroise	25
<i>Barna Arnold Keserű</i>	La probabilité de confusion? Le contexte juridique et psychologique positif de la probabilité de confusion des marques dans les Etats-Unis, dans l'Union européenne et en Hongrie	55
<i>Gábor Faludi – Anikó Grad-Gyenge</i>	L'interprétation du droit de la transmission au public (d'interprétation et d'exécution) dans la pratique de la Cour de justice de l'Union européenne	77
<i>Dr Sándor Vida</i>	La compétence des tribunaux des marques communautaires – le cas WEBSHIPPING	94
<i>Dr Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Les caractéristiques principales de l'activité sur la coopération internationale de l'Office hongrois de la propriété intellectuelle dans la deuxième moitié de 2011	114
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	154
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur		187
Revue des livres et périodiques		201
Summaries		219

INHALT

<i>Dr. Andrea Kardos – Dr. Dorottya Szilágyi</i>	Der strafrechtliche Schutz der geistigen Schöpfungen – Teil 2 5
<i>Zsófia Kacsuk</i>	Der Vergleich des Einspruchsverfahrens nach dem Europäischen Patentübereinkommen und des ungarischen Nichtigkeitsverfahrens 25
<i>Barna Arnold Keserű</i>	Sind sie verwechselbar? Der positive rechtliche und psychologische Hintergrund der Verwechselbarkeit der Marken in den Vereinigten Staaten, in der Europäischen Union und in Ungarn 55
<i>Gábor Faludi – Anikó Grad-Gyenge</i>	Die Auslegung des Rechts der Übertragung zur Öffentlichkeit (Vorstellung) in der Praxis des Gerichtshofs der Europäischen Union 77
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Die Kompetenz der gemeinschaftlichen Markengerichte – der Fall WEBSHIPPING 94
<i>Dr. Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Die bedeutendsten Merkmale in der internationalen Kooperationsaktivität des Ungarischen Amtes für Geistiges Eigentum in der zweiten Hälfte von 2011 114
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland 154
	Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht 187
	Übersicht von Büchern und Zeitschriften 201
	Summaries 219

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jegesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 1374 Budapest 5, Pf. 552, Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipo.gov.hu, anna.manyoki@hipo.gov.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).